

1 § Anmälan om återtagande av plats i riksdagen

Andre vice talmannen meddelade att *Anna Kinberg Batra* (m) skulle återta sin plats i riksdagen från och med den 12 april, varigenom uppdraget som ersättare skulle upphöra för Göran Thingwall.

2 § Ledighet

Andre vice talmannen meddelade att *Marie Engström* (v) ansökt om fortsatt ledighet under tiden den 12–30 april.

Kammaren biföll denna ansökan.

Andre vice talmannen anmälde att *Anne-Marie Wallouch* (v) skulle fortsätta att tjänstgöra som ersättare för Marie Engström.

3 § Anmälan om kompletteringsval

Andre vice talmannen meddelade att Vänsterpartiets riksdagsgrupp anmält Anne-Marie Wallouch som suppleant i finansutskottet, skatteutskottet och näringsutskottet under Marie Engströms fortsatta ledighet.

Andre vice talmannen förklarade vald *till och med den 30 april* till

suppleant i finansutskottet
Anne-Marie Wallouch (v)

suppleant i skatteutskottet
Anne-Marie Wallouch (v)

suppleant i näringsutskottet
Anne-Marie Wallouch (v)

4 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelser:

Interpellation 2006/07:425

Till riksdagen

Interpellation 2006/07:425 Stärkt utbildning och kunskapsläge i miljö- och hälsoskydd inom insatsförsvaret
av Eva Selin Lindgren (c)

Interpellationen kommer att besvaras måndagen den 23 april 2007.

Skälet till dröjsmålet är att statsrådet befinner sig på tjänsteresa till USA, tjänsteresa inom Sverige med anledning av vårpropositionen samt tjänsteresa till Portugal under de svarstillfällen som finns före den 23 april 2007.

Stockholm den 22 mars 2007

Försvarsdepartementet

Mikael Odenberg (m)

Enligt uppdrag

Helena Lindberg

Expeditions- och rättschef

Interpellation 2006/07:426

Till riksdagen

Interpellation 2006/07:426 Strategiska möjligheter för att minska klimatpåverkan och andra miljöskador inom försvaret
av Eva Selin Lindgren (c)

Interpellationen kommer att besvaras måndagen den 23 april 2007.

Skälet till dröjsmålet är att statsrådet befinner sig på tjänsteresa till USA, tjänsteresa inom Sverige med anledning av vårpropositionen samt tjänsteresa till Portugal under de svarstillfällen som finns före den 23 april 2007.

Stockholm den 22 mars 2007

Försvarsdepartementet

Mikael Odenberg (m)

Enligt uppdrag

Helena Lindberg

Expeditions- och rättschef

Interpellation 2006/07:447

Till riksdagen

Interpellation 2006/07:447 Fördelningseffekter av slopad förmögenhetsskatt
av Fredrik Olovsson (s)

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 24 april 2007.

Skälet till dröjsmålet är andra åtaganden.
Stockholm den 4 april 2007
Finansdepartementet
Anders Borg (m)
Enligt uppdrag
Lilian Wiklund
Expeditions- och rättschef

Prot. 2006/07:88
11 april

Interpellation 2006/07:453

Till riksdagen
Interpellation 2006/07:453 Skattesänkningar och ökade klyftor
av Monica Green (s)
Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 24 april 2007.
Skälet till dröjsmålet är andra åtaganden.
Stockholm den 4 april 2007
Finansdepartementet
Anders Borg (m)
Enligt uppdrag
Lilian Wiklund
Expeditions- och rättschef

Interpellation 2006/07:462

Till riksdagen
Interpellation 2006/07:462 Ofinansierade reformer
av Bosse Ringholm (s)
Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 24 april 2007.
Skälet till dröjsmålet är andra åtaganden.
Stockholm den 4 april 2007
Finansdepartementet
Anders Borg (m)
Enligt uppdrag
Lilian Wiklund
Expeditions- och rättschef

5 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Motioner
2006/07:Ub12 och Ub13 till utbildningsutskottet
2006/07:Sf10–Sf12 till socialförsäkringsutskottet

6 § Förnyad bordläggning

Föredrogs och bordlades åter
Civilutskottets betänkande 2006/07:CU4
Trafikutskottets betänkanden 2006/07:TU8, TU9 och TU11
Socialutskottets utlåtande 2006/07:SoU16

*Fortsatt svenskt
deltagande i Förenta
nationernas insats i
Libanon*

7 § Fortsatt svenskt deltagande i Förenta nationernas insats i Libanon

Föredrogs
Sammansatta utrikes- och försvarsutskottets betänkande 2006/07:UFöU2
Fortsatt svenskt deltagande i Förenta nationernas insats i Libanon (prop. 2006/07:72).

Anf. 1 ROLF GUNNARSSON (m):

Fru talman! Jag har i dag fått förmånen att vara talesman för ett enigt sammansatt utrikes- och försvarsutskott. Normalt brukar man vid enighet inte ha något anförande, men vi var lika eniga i det sammansatta utskottet om att ärendets vikt gör att vi på något sätt bör markera ärendet här i kammaren. Det är varken ett enkelt ärende eller ett riskfritt uppdrag vi skickar ut våra kvinnor och män på.

Jag vill inledningsvis yrka bifall till förslaget i betänkandet.

Vi föreslår i det sammansatta utskottet att regeringen får ställa en väpnad styrka bestående av högst 200 personer till förfogande för deltagande inom ramen för FN:s insats i Libanon – Unifil, för att tala FN-språk. Det handlar om en förlängning av insatsen på ytterligare fyra månader, alltså längst till den 15 augusti 2007. Det är en insats som sker på förfrågan av FN, och den har bemyndigats av FN:s säkerhetsråd genom resolution 1701. Detta är sagt som en bakgrund och inledning.

Vi har redan i dag en styrka där nere. Korvetten Gävle är stationerad i Larnaca på Cypern. Jag och en del av försvarsutskottet har varit där och besökt de svenska män och kvinnor som just nu finns på Cypern med uppgift att bevaka trafiken vid Libanons kust.

Fru talman! Den 13 oktober 2006 fattade den nyvalda riksdagen beslut – ett av sina första – om just den styrka som nu finns på Cypern med inriktning på Libanon. Bakgrunden var en månads stridigheter mellan den israeliska armén och den shiamuslimska milisen Hizbullah sommaren 2006. Man antog FN:s säkerhetsråds resolution. 1 300 människor dödades i stridigheterna. Genom resolutionen utökades den tidigare FN-insatsen från 2 000 personer till maximalt 15 000 personer. Huvudsyftet med insatsen är att säkra Libanons enighet och suveränitet.

Jag tror fullt och fast att det är så som det står i propositionen att Unifils närvaro har en stabiliserande effekt, särskilt då insatsen accepteras av alla parter i de pågående konflikterna i Mellanöstern.

Det är viktigt att påpeka att utskottet delar regeringens bedömning att det fortsatta osäkra inrikespolitiska läget i Libanon medför att Unifils stöd till den libanesiska armén vad gäller bland annat gränskontroll är av stor betydelse för att säkerställa stabiliteten i landet.

Utskottet menar också att den marina komponent som vi svenskar bidragit med, nu med korvetten Gävle och senare med korvetten Sundsvall, utgör en klar och tydlig signal om Sveriges fortsatta, starka stöd för FN och det multilaterala systemet liksom för de långsiktiga ansträngningarna att nå en varaktig lösning på konflikterna i Mellanöstern.

Utskottet menar – och det är viktigt – att det finns anledning att understryka de risker som är förknippade med beslut av riksdag och regering om att sända svensk väpnad styrka på uppdrag i annat land. Vi vet att tragiska förluster av människoliv i samband med fredsfrämjande uppdrag och krishanteringsinsatser inte kan uteslutas. Vi har nyligen ännu en gång fått besked om det från Afghanistan. Detta är viktigt att komma ihåg då vi här i riksdagen fattar beslut av denna art.

Vi har alltså haft förmånen att besöka den svenska korvetten Gävle som nu finns stationerad på Cypern med tunga bevakningsuppdrag mot Libanons kust. Den insats vi nu föreslår ska alltså bestå av en annan korvett med reducerade underhålls- och ledningsresurser samt stabsofficerare placerade på staber.

Mer konkret ska den svenska styrkan bland annat bistå Libanons regering i arbetet med att säkra Libanons gränser för att förhindra illegal införsel av vapen eller annan materiel. Det går till så att den svenska styrkan i sitt arbete anropar och kontrollerar fartygen. Några bordningar görs inte av den svenska styrkan, utan man rapporterar om de fartyg som bedöms som så kallat tveksamma till libanesiska styrkor som tar över bordning och det fortsatta arbetet.

Det arbete som svenskarna gör i området tillsammans med marina insatser från en handfull andra länder bedöms som mycket viktigt. Förutom den svenska insatsen utgörs den totala marina insatsen av fyra fregatter, tio korvetter och robotbåtar samt två stödfartyg. Vid vårt besök ledde och samordnade Tyskland arbetet. Vi fick också klart för oss vid besöket i Larnaca att den svenska korvetten genom sin höga kvalitet är en viktig del i den marina insatsen.

Fru talman! Jag är glad över att vi är ett enigt utskott som har kommit fram till detta, och jag yrkar alltså bifall till förslaget i betänkandet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 16 §.)

8 § Kriminalvårdsfrågor

Föredrogs
justitieutskottets betänkande 2006/07:JuU7
Kriminalvårdsfrågor.

Anf. 2 CHRISTER ADELSBO (s):

Fru talman! I dag behandlar vi motioner från den allmänna motionstiden som berör kriminalvården. Kriminalvården är en av rättsväsendets absolut viktigaste verksamheter. Uppdraget som Kriminalvården har är samtidigt ett av de svåraste uppdragen. Människor som har begått brott ska behandlas och återanpassas in i samhället så att de kan leva ett normaliserat liv utan att begå nya brott i framtiden.

Prot. 2006/07:88
11 april

*Fortsatt svenskt
deltagande i Förenta
nationernas insats i
Libanon*

Kriminalvårdsfrågor

För oss socialdemokrater har kriminalvården varit ett viktigt område, och därför har vi också satsat stora resurser både på innehållet i kriminalvården, på bättre frigivningsrutiner och på säkerheten runt anstalter och häkten.

Jag ska nämna några av de åtgärder som vi har vidtagit.

Vi har infört ett säkerhetsregister. Kriminalvården fick möjlighet att bygga upp ett särskilt register över intagna som anses utgöra en säkerhetsrisk.

En annan åtgärd är narkotikauppdraget. 2002 fick Kriminalvårdsstyrelsen i uppdrag att under en treårsperiod genomföra en särskild satsning för att bekämpa narkotikamissbruket bland kriminalvårdens klienter.

Kriminalvårdskommittén är ytterligare ett exempel. 2002 tillsattes en parlamentariskt sammansatt utredning med uppdrag att utarbeta förslag till en ny kriminalvårdslag.

År 2003 fick Kriminalvården genom en förordningsändring laglig möjlighet att störa mobiltelefontrafik inom anstalter.

Kriminalvården har dessutom omorganiserats till *en* myndighet.

En annan intressant sak är förändringen av antalet rymningar. Under åren 1994–2006 minskade antalet rymningar från 459 till 139 per år. Mest anmärkningsvärt är minskningen av rymningar från slutna anstalter. De har minskat från 112 till endast 14 rymningar per år.

Fru talman! Vi socialdemokrater har tillfört Kriminalvården betydande tillskott de senaste åren. Tillskotten var nödvändiga för att göra det möjligt för Kriminalvården att fullfölja den planerade platsutbyggnaden samt att i övrigt utveckla verksamheten i fråga om säkerhet, behandling och sysselsättning. Det handlar om tillskott på över 2 miljarder på sex år. Det är en höjning på nästan 60 procent.

Det är viktigt att denna satsning får fortsätta, och det är också en förutsättning för att man inom Kriminalvården ska klara sina åtaganden framöver.

År 2004 inrättades närmare 900 häktes- och anstaltsplatser. 2005 öppnades två nya anstalter i Västervik och Mariestad med sammanlagt ca 200 nya platser. 2006 utökades den nyöppnade anstalten i Västervik med ytterligare 120 platser. Mellan åren 2006 och 2010 planerar Kriminalvården att öppna 1 750 nya platser. Ska man klara detta så krävs det mer resurser.

Det är viktigt att den nuvarande borgerliga regeringen tar sitt ansvar för det fortsatta, nödvändiga reformarbetet. Individualiseringen måste fortsätta. Förmånssystemet måste införas på anstalterna. Individuella handlingsplaner måste genomföras. Ytterligare satsningar på behandling är nödvändiga. Personalutvecklingen måste fortsätta. Det måste satsas mer på utbildning och vidareutbildning. Fler platser måste till. Behovskurvorna pekar rakt upp. Arbetet med bättre utslussning måste också fortsätta, särskilt när det gäller ansvaret efter avtjänad tid.

Kriminalvården står inför stora utmaningar. Tiden på anstalt har allt mindre kommit att handla om fokus på arbete, behandling och utbildning. Det krävs en ny kriminalvårdslagstiftning. Alla ska från början få en egen handlingsplan. Män som misshandlar kvinnor ska få vård och behandling liksom sexualbrottsdömda.

Det låter väl bra. Jag hoppas i alla fall att de borgerliga ledamöterna tycker att det är bra, för så står det nämligen i den borgerliga regeringens valmanifest. Det låter ju lovande, även om det samtidigt verkar som om den borgerliga majoriteten slagit dövörat till och missat allt som pågått under en längre tid.

Vi socialdemokrater har skrivit ett antal motioner som ligger väl i linje med vår tidigare kriminalvårdspolitik men även ligger i linje med vad den borgerliga majoriteten faktiskt tycks önska enligt sitt eget valmanifest. Trots detta har samtliga våra motioner blivit avslagna.

I detta sammanhang vill jag påpeka att jag självklart står bakom samtliga våra motioner, men jag nöjer mig med att yrka bifall till reservationerna 2 och 3.

Fru talman! När det gäller utbildningen menar vi att det är nödvändigt med i vart fall grundskolekompetens för att kunna klara sig efter frigivning. Kriminalvårdskommittén gör bedömningen att lagens krav på att intagna ska få lämplig sysselsättning inte uppfylls. Utbudet av arbete och studier måste förbättras. Detta tyckte ju även justitieminister Beatrice Ask förra året när kriminalvårdsmotioner behandlades och hon framförde krav på grundläggande kunskaper i läsning och räkning.

Det har nu gått nästan två år sedan Kriminalvårdskommittén kom med sitt betänkande. Den tidigare, socialdemokratiska regeringen genomförde en stor del av förslagen, men den borgerliga majoriteten har inte kunnat prestera någonting än. Nu framstår det som än konstigare, när krav som de själva har haft tidigare avslås. Förändras politiken med ansvaret? Står man inte längre bakom sin egen politik, kan man fråga sig. Och hur länge ska de som arbetar inom Kriminalvården och de intagna behöva vänta på de åtgärder som behövs?

Även när det gäller vårt krav på en större medvetenhet om intagna kvinnors situation och ett bättre genustänkande väljer man att avslå motionen. Även i detta fall hänvisar man till beredningen av kriminalvårdsbetänkandet. Det är naturligtvis mycket tråkigt när det hänvisas till departementet utan att någonting händer. Men det verkar vara den nya, borgerliga majoritetens politik. I höstas blev vi varse att man drog tillbaka ett förslag om rattfylla som hade gått till Lagrådet. Därefter lade man ned utredningen om en ny polisskola när bara en månad återstod för att sedan tillsätta en ny utredning av densamma, vilket kommer att förskjuta polisens tillgång till en modern utbildning med flera år. Nu i mars förväntade vi oss en ny lagstiftning om sänkta gränser för sjöfylleri inför sommaren, men inte heller den kom.

Jag hoppas slippa höra i debatten att man bara har haft sju åtta månader och att vi tidigare har suttit vid makten under väldigt lång tid. Det är någonting som man talar om hela tiden. Men den moderatstyrda borgerliga regeringen har visat på många andra områden att man har varit snabb att fatta beslut, exempelvis när det gällt försämringarna för arbetslösa, sjuka och förtidspensionerade.

Nej, det handlar inte om tid, utan det handlar om politisk förmåga och vilja. Det är hög tid att man från den borgerliga majoriteten börjar gå från ord till handling inom kriminalvården.

I detta anförande instämde Kerstin Andersson och Margareta Persson (båda s).

Anf. 3 ALICE ÅSTRÖM (v):

Fru talman! I det här betänkandet behandlas en mängd motioner från allmänna motionstiden som berör kriminalvårdsfrågor. Det handlar om utbildning, det handlar om långtidsdömda, det handlar om villkorlig frigivning och det handlar om kriminalvårdsutbildning, häkteslagstiftning och narkotikasatsningar inom anstalterna. Men de flesta motioner blir avslagna, och man hänvisar till det beredningsarbete som pågår inom Justitiedepartementet.

Det är möjligt, fru talman, att man kanske inte kan begära att man skulle komma fram med helt nya förslag på en väldigt kort tid, men väldigt många av de här frågorna är också frågor som de borgerliga partierna har motionerat om och drivit under flera år. Det är alltså inte så att man har saknat politik på det här området eller att man nu behöver ha tid på sig att tänka efter vad det är man behöver göra. Man hade mycket väl kunnat ta sina egna tidigare budgetmotioner som man har lagt fram här i riksdagen, där man både har haft mycket större satsningar på Kriminalvården och där man har haft ett innehållsmässigt förslag på hur man ska göra. Man hade kunnat plocka upp det här och faktiskt börjat genomföra det.

Men, fru talman, det leder ingenstans att stå här och diskutera hur snabbt och när förslagen kommer. Vi från Vänsterpartiet hyser ändå en stark förhoppning om att vi i nästa budget, som faktiskt kommer om mindre än en vecka, ser att det nu genomförs satsningar på Kriminalvården. Samtidigt har man aviserat från den borgerliga alliansen att man nu vill titta över straffskärpningar. Det är flera brott som man vill ska leda till längre straff, vilket kommer att leda till att det behövs fler platser inom kriminalvården.

Som den föregående talaren från Socialdemokraterna lyfte upp är det redan nu planerat en mängd platser inom kriminalvården för att kunna möta den överbeläggning och det tryck som finns inom kriminalvården, och med ytterligare straffskärpningar kommer man att behöva ytterligare platser inom kriminalvården. Som representant i Kriminalvårdsstyrelsen under väldigt många år vet jag att bara planeringen av en ny anstalt – att hitta lokalteter, att få bygga dem, göra upphandlingen och allt detta – är en process som tar flera år. Därför är det viktigt att man redan nu signalerar att man kommer att tillskjuta de medel som behövs.

Men den debatten får vi ta när vårbudgeten har lagts fram. Jag hoppas att jag då kan få stå här i talarstolen och säga att jag ser det som positivt att man nu faktiskt gör satsningar som behövs.

Men, fru talman, när vi pratar om kriminalvårdsfrågor handlar det ju inte bara om pengar och antalet platser. Framför allt handlar det om de människor som hamnar inom kriminalvården. Vi har under de senaste åren sett en kraftig ökning av antalet intagna vid våra anstalter, och vi ser en ökning som bara fortsätter. Vi har aldrig haft så många inlåsta i fängelser i Sverige som vi har i dag – aldrig någonsin. Detta rekord slår vi varje år, och utvecklingen ser ut att fortsätta.

Men, fru talman, beror det på att brottsligheten har ökat i lika hög takt som antaget intagna på våra anstalter? Nej, det har den inte, utan det handlar om att vi nu har ett system där vi mer och mer låser in människor under allt längre tid. Det tycker vi i Vänsterpartiet är problematiskt, för när vi diskuterar brottsligheten är det inte så enkelt som att allt bara är

svart eller vitt. I dag är ungefär 60 procent av männen på anstalterna dokumenterade missbrukare. Vi vet att det mesta av kriminaliteten, och de straff som utdöms, har en koppling till missbruket. Brotten är sprungna ur missbruket. Samtidigt har vi sett en nedmontering och en lägre satsning på missbruksvården. I stället har vi lyft över ansvaret till kriminalvården.

När det gäller kvinnor i anstalt är situationen ännu värre. Man beräknar att ungefär 75 procent av alla kvinnor som i dag sitter på anstalt har ett dokumenterat missbruk. Det gör att vi nu måste ägna mycket mer tid åt att diskutera om det verkligen är inom kriminalvården vi ska lösa den stora missbruksproblematiken och den utslagning som vi ser i samhället. Vi i Vänsterpartiet tror inte det. Vi tror inte att det är kriminalvården som har det svaret, utan det behövs en utveckling.

Där hoppas jag på den borgerliga alliansen. Jag vet att bland annat Peter Althin från Kristdemokraterna många gånger drivit frågan om att vi måste få fler alternativa påföljder. Att bara bygga fler anstalter och acceptera att vi får en växande population på våra anstalter är inte lösningen, utan vi måste nu titta på nya åtgärder. Vi måste se till att fler människor får kontraktsvård. Vi behöver se över gränserna för när man kan få vård och behandling även utanför anstalt. Vi behöver se över missbruksvården ute i samhället så att man faktiskt kan ta tag i missbruket innan man begått brottet och hamnat på anstalt.

Fru talman! De flesta motioner som behandlas i detta betänkande skulle Vänsterpartiet kunna yrka bifall till; det gäller även många från de borgerliga partierna. Vänsterpartiet har drivit många frågor i detta betänkande och i motioner under allmänna motionstiden, men för tids vinande kommer jag att yrka bifall endast till reservation 7 och reservation 3 som vi har gemensamt med s och mp.

Reservation 7 handlar väl om den mest partiskiljande frågan. Där säger Vänsterpartiet att vi bör återinföra halvtidsfrigivning. Det är inte något nytt i Sverige. Vi har haft halvtidsfrigivning tidigare. Det innebar inte att brottsligheten ökade. Det innebar inte att man inte tog kriminaliteten på allvar. Det är ett system som de flesta andra länder har i olika utsträckning. Det är i få länder man avtjänar lika mycket av strafftiden som i Sverige.

Varför vill vi ha halvtidsfrigivning? Är inte det att släppa ut människor som begått grova brott på gatan? Nej, det är ett sätt att även rehabilitera. Det är ett sätt att kunna fokusera på halva tiden av straffet, på vård och behandling inom kriminalvården. Det är också ett sätt att ge människor möjlighet att återanpassa sig till samhället med hjälp av kraftfulla insatser från frivården. Men det innebär även krav på den enskilde individen. Om man missköter sig och igen begår brott får man avtjäna också den sista halvdelen av straffet. Den metoden användes tidigare. Vi anser att det är en metod som behöver användas igen.

Är det bara Vänsterpartiet som är lite flumliberala och inte vill se brottsligheten och den hårda verkligheten? Nej, fru talman, så är det inte. All forskning som finns om kriminalvården, alla kriminologer som tittat på och forskat om detta, visar att det inte finns något samband mellan längre straff och minskad brottslighet. Det finns inget samband mellan längre straff och minskad brottslighet! Är det då inte samhällets och

beslutsfattarnas skyldighet att ta till sig den kunskap och den forskning som faktiskt finns för att åstadkomma så bra resultat som möjligt?

Vi i Vänsterpartiet anser att det är den vägen man bör gå. Vi bör inte hemfalla till att se straffet som ett slags hämnd, vilket det många gånger blir i den allmänna debatten. Om vi vill minska brottsligheten och öka möjligheterna att rehabilitera människor måste vi våga titta på vilka metoder som fungerar.

Vi kan se på livsödena bland dem som sitter på våra anstalter. Många gånger läser vi bara löpsedlarna i Expressen, där de grova, hemska brotten beskrivs. Det gäller dock endast en mycket liten kategori bland dem som sitter på våra anstalter. Vi läser om deras öden, om fosterhemsplaceringar, om att växa upp i missbruksfamiljer, om att bli misshandlad, om att gång på gång bli fosterhemsplacerad efter att ha farit illa. Det är precis de människor det handlar om när vi pratar om vikten av att ingripa tidigt när barn far illa. Det är samhällets skyldighet att skydda de svagaste. Det är ett misslyckande när vi inte förmår skydda individer, och många av dem som i dag sitter på anstalt hör till dem. De är en del av samhällets misslyckande, och därför måste lösningen vara en del av samhällets ansvar.

Att inte låsa in under längre och längre tid, utan i stället skapa möjligheter för en bättre kriminalvård och till att kunna återanpassa människor så att de kan leva ett liv ute i samhället utan kriminalitet och droger är samhällets ansvar. Det, fru talman, kommer att kräva mycket satsningar och många åtgärder. Jag hoppas att vi kommer att få se några av dem i framtiden.

Anf. 4 MEHMET KAPLAN (mp):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till Miljöpartiets reservation nr 1 och till den reservation som vi har tillsammans med Socialdemokraterna och Vänsterpartiet, reservation nr 3.

Kriminalvårdsfrågor är ett område som de borgerliga partierna har många åsikter om, och jag tror att det kommer att komma många bra förslag framöver. Det är synd att arbetet tar tid, men jag har förståelse för det när det finns så mycket som behöver samordnas.

Jag vill lyfta upp en viktig fråga som Miljöpartiet tycker blivit onödigt mycket försenad. Det gäller frågan om individuella verkställighetsplaner. Varje intagen person är ett misslyckande för samhället. Det yttersta beviset för att samlevnaden inte fungerat är när människor tvingas sitta bakom lås och bom. När vi tittar på det sätt på vilket dessa människor ska kunna återanpassas till samhället är det därför oerhört viktigt att behandla varje person som den unika individ han eller hon är.

Fru talman! Det är också mycket viktigt att den intagna personen ska veta vad som förväntas av henne och vilka mål hon under sin intagningsperiod ska sträva mot. Vi har från Miljöpartiets sida lyft fram just den individuella verkställighetsplanen som ett viktigt instrument för att kunna skapa möjligheter att återanpassa personer som sitter inne. För att det ska fungera på ett rättssäkert sätt är det emellertid viktigt att den personal inom Kriminalvården som ska upprätta dessa handlingsplaner har tillräcklig kompetens. Vi tror att när man inte riktigt kan förstå den individuella bakgrunden till varför en person sitter där hon sitter kan rättssä-

kerheten gå förlorad, och då blir också en återanpassning till det samhälle vi alla lever i svårare.

En annan viktig fråga som vi har lyft fram från Miljöpartiets sida handlar om tvångsvård. Inom många olika områden är tvång inget bra instrument, men vi tror att män som slår kvinnor är tvungna att genomgå behandling. Vi har diskuterat detta inom Miljöpartiet länge och kommit fram till att det är svårt att erbjuda vård till män som slår. Oftast finns det ingen självinsikt, och inte heller något socialt tryck, som man skulle kunna tänka sig skapar ett incitament för att genomgå vård. Därför är det oerhört viktigt att vi som lagstiftare ger signaler och skapar incitament för att män som slår kvinnor ska tvingas att genomgå vård. Ifall vi inför detta i dag tror jag att det om några år kommer att ha lett till resultatet att det inte längre är accepterat att återfalla i den typ av beteende som leder till våld mot kvinnor.

Anf. 5 KRISTER HAMMARBERGH (m):

Fru talman! Det är uppenbarligen så att otåligheten och förväntningarna på den nya regeringen är väldigt stora. När man läser betänkandet kan man konstatera att det i grund och botten finns en stor samstämmighet mellan partierna, möjligen med ett undantag. Det finns en samstämmighet, vilket har framkommit i debatten, inte minst från Socialdemokraternas företrädare. Det finns stora brister att åtgärda. Jag förstår därför att förväntningarna på den nya regeringen att åtgärda det som tidigare inte gjorts är stora.

Som nämnts lade Kriminalvårdskommittén fram sitt betänkande inte så långt före maktskiftet. Den tidigare regeringen tog delar av det. Stora och viktiga delar är under beredning. Den som läser de så kallade avslagen av motionerna kan konstatera att de är skrivna med särskilt positiva skrivningar. I grund och botten är vi överens.

Jag ska tala lite kort om kriminalvården. Vad omfattar den egentligen? Den omfattar en samhällskostnad på ungefär 6 088 miljoner kronor. Det har blivit större budgetanslag. Den nya regeringen gav redan under hösten ytterligare resurser till Kriminalvården. De senaste åren har medelbeläggningen varit ungefär 4 780 personer. Varje år nyintas mellan 10 000 och 11 000 personer. I frivården är det strax över 13 000. Ungefär 2 900 personer har fotboja.

Ibland kan man av debatten förledas att tro att dessa dömda fångar sitter väldigt lång tid. I själva verket har ungefär 60 procent ett straff som är kortare än ett halvår. På frivården handlar det om en månads straff. Det motsvarar ungefär hälften av personerna.

Det är viktigt att kriminalvården lyckas uppfylla sina syften. Det är en åtgärd från samhället att markera att vissa saker inte är acceptabla. Det är inte acceptabelt att syssla med narkotika och narkotikaförsäljning. Det är inte acceptabelt att misshandla kvinnor. Det är inte acceptabelt att begå våldsbrott. Därför markerar samhället genom att många gånger döma till anstalt just när det gäller den typen av grova brott. Det anser vi i alliansen är viktigt. Vi anser också att det är viktigt att när det gäller vissa grova brott få till stånd en straffskärpning, någonting som regeringen redan signalerat genom att ge direktiv till en utredning.

Men det är självklart viktigt att kriminalvården har ett vårdinnehåll också. Mehmet Kaplan tar upp en viktig fråga, nämligen de individuella

verkställighetsplanerna. Ska man som klient ha en möjlighet att förändra sitt beteende måste det också finnas en strukturerad plan för hur man ska kunna bete sig. Här är det viktigt att vi håller ögonen på hur Kriminalvården lyckas uppfylla målen. Måluppfyllelsen har tidigare varit dålig. Det är alldeles riktigt. År 2005 var det bara 38 procent av dem som påbörjade ett straff i anstalt som hade en verkställighetsplan. Det är oacceptabelt. Siffrorna har blivit högre undre den senaste tiden, men de är fortfarande alltför låga. Totalt sett var det mindre än hälften av klienterna med mer än två månaders straff som hade en verkställighetsplan, även om man räknar med frivården. Här krävs det förbättringar.

Dessa verkställighetsplaner måste också ha ett innehåll. Vi i alliansen tycker att det är viktigt att arbetslinjen upprättas i hela samhället. Det gäller även kriminalvården. Det måste finnas sysselsättning, och den måste vara strukturerad. Det har hänvisats till forskning tidigare. Det är svårt att hitta någon forskning som inte säger att en strukturerad tillvaro är någonting som hjälper till att rehabilitera klienterna inom kriminalvården.

Vi tycker att det är viktigt att det erbjuds utbildning. Grundskoleutbildning är en självklarhet, men vi skulle nog i vissa avseenden vilja gå längre än Socialdemokraterna och också börja diskutera gymnasieutbildning. Det är för många viktigt att ta tillbaka förlorade år och få en möjlighet till nystart. Då är utbildning ofta en förutsättning.

Utbildar man sig inte ska man arbeta. Det är viktigt. Arbetar man inte ska man ingå i någon form av programverksamhet. Det är bra att Kriminalvården jobbar med ackrediterade program. De måste baseras på någon form av vetenskaplighet. Men det måste ske en uppföljning av många av de program som har startat. Det finns exempelvis ett program som heter Brottsbrytet och har pågått sedan 1994. Någon utvärdering av resultaten har ännu inte skett. Man kan tycka att det börjar bli hög tid. Det finns ett program som heter Våga välja och riktar sig mot narkotikamissbruk. Förhoppningsvis är det framgångsrikt. Det har pågått sedan år 2001, men någon uppföljning har Kriminalvården ännu inte gjort. Det vore väldigt intressant för oss här i riksdagen att se de faktiska resultaten.

Narkotikan är ett enormt problem som ökar. 60 procent av de intagna är sannolikt missbrukare. Säkerheten och kontrollåtgärderna på fängelserna är något väldigt viktigt. Det går inte att avsluta sitt missbruk om narkotikan finns på anstalten. Därför är kontrollåtgärderna viktiga. Men självklart krävs det också en fungerande programverksamhet. Det ena får inte ta ut det andra. Kontrollåtgärderna behövs och programverksamheten behövs. I dag ökar andelen dömda för narkotikabrott. En femtedel av de dömda är dömda för narkotikabrott. Det är den brottstyp som har flest dömda bland dem som kommer in på anstalt i dag. Narkotikabrotten är fler än våldsbrotten, som också går upp. Tillgreppsbrotten ligger först på tredje plats.

Regeringen har redan satsat 50 miljoner kronor för att förhindra att narkotika kommer in på anstalterna. Vi tror att man kan utöka kontrollåtgärderna. Det är viktigt att Kriminalvården tittar på möjligheten att ha fler narkotikahundar, vilka många gånger har visat sig vara viktiga.

Sexualbrottsdömda och de som lider av adhd har tagits upp i motionsfloden. Även dessa frågor är viktiga. Det har påbörjats projekt när det gäller sexualbrottsdömda. En intressant programverksamhet är den som

kallas för Idap, Integrated domestic abuse program. De som har byggt upp och driver programverksamheten talar delvis emot den reservation som finns i dag. Man säger tydligt att det är viktigt att de som genomgår programmen är motiverade. Vill de inte själva förändra sitt beteende är sannolikheten att lyckas väldigt låg. Då fortsätter också övergreppen. Det finns andra program som är viktiga, till exempel ART, som genomdrivs och genomförs.

Norrtäljeanstalten har i dag tillsammans med Stockholms läns landsting ett intressant adhd-projekt. Framför allt handlar det om att utbilda personalen och att få uppföljningsplaner för de personer som kan visa sig ha adhd. Det är nog aktuellt att börja titta på det nu. 25 procent av de intagna har visat sig ha någon form av diagnos. Inom den normala befolkningen är det 3–5 procent.

Det kan vara så att sjukdomsbilden har bidragit till att man hamnat i kriminalitet. Det innebär inte automatiskt att man hamnar i kriminalitet, men det bidrar till det. Det finns anledning att titta på det och följa det program som just har startats i Norrtälje.

Från alliansens sida anser vi att utbildningen av personal är oerhört viktig. Regeringen har aviserat att man vill se över Kriminalvårdens behov av utbildning av personal. Det är en förutsättning för att programverksamheten och den andra verksamheten ska fungera.

Det går aldrig att komma ifrån att det även måste finnas en motivation för den klient som ska få behandling. Det är viktigt, som jag nämnde tidigare, att få en strukturerad verksamhet. Strukturen handlar även om att kunna sköta sig på anstalten.

Här vill vi från alliansens sida verkligen betona att när det gäller krav som villkorlig frigivning ska det vara lönsamt att sköta sig under verkställighetstiden. Man ska delta i verksamhet, hålla sig borta från missbruk och sköta permissionerna.

Frågan om rymning har diskuterats och nämnts. Antalet rymningar har förvisso minskat, och det var viktigt att de gjorde det. Ett tag var det alldeles för många rymningar under den förra regeringen. Det vidtogs i och för sig åtgärder.

Vi konstaterar från utskottets sida att i många länder är rymning och avvikelser från anstaltsvistelse en straffbar handling. Nu är Kriminalvårdskommitténs betänkande under beredning. Vi vill därför inte föregå det arbetet. Men vi konstaterar från utskottet att en rymning ska leda till en åtgärd som är tillräckligt ingripande.

Fru talman! Jag konstaterar återigen att det finns en stor samstämmighet. Det är Vänsterpartiet som skiljer ut sig. Socialdemokraterna och Miljöpartiet har skrivit reservationer. Det är inte mer skarpt i dem än att de skulle kunna vara delar av utskottsmajoritetens uppfattning. Men man är väl tvungen ha någon form av reservation.

Det parti som i dag skiljer ut sig är Vänsterpartiet, som talar om halvtidsfrigivning, slappare kontroller när det gäller narkotika och fångarnas mötesfrihet.

(Applåder)

I detta anförande instämde Ulrika Karlsson i Uppsala (m).

Anf. 6 CHRISTER ADELSBO (s) replik:

Fru talman! Som min namne Krister sade finns det en samstämmighet. Det är sant att vi är relativt överens i många frågor. Men det kommer att krävas ökade resurser. Frågan är hur man från den borgerliga majoriteten kommer att hantera detta.

Om jag inte missade tyckte jag att du inte nämnde särskilt mycket om platsbehovet inom kriminalvården. Vi vet att målsättningen är att det ska finnas 20 000 poliser år 2010. Det innebär en ökning av antalet poliser med ca 2 300.

Att detta får konsekvenser även för kriminalvården kan vem som helst räkna ut. Antalet personuppklarade brott per polis har varit stabilt om man tittar på åren 1995–2005. I genomsnitt talar man om cirka elva personuppklarade brott per polis oavsett hur många poliser som varit anställda.

Anta att ökningen av antalet poliser fram till år 2010 blir 2 300 och att elva brott klaras upp per polis. Det innebär över 25 000 fler uppklarade brott. Detta har man inte tagit hänsyn till från Kriminalvården när man tittar i sin framtidsplanering och talar om ett behov av över 2 000 platser fram till år 2011.

Frågan till Krister är egentligen: Hur tänker man i dessa frågor från den borgerliga majoriteten? Anser du, Krister, att man inom Kriminalvården kommer att klara detta utan ökade resurser?

Anf. 7 KRISTER HAMMARBERGH (m) replik:

Fru talman! Det är tacksamt att min namne Christer Adelsbo är nöjd med den satsning på fler poliser som den nya regeringen har gjort. Det kommer naturligtvis att få konsekvenser. Det gäller inte bara Kriminalvården utan också rättsväsendet i stort.

Det är någonting som är en utmaning för den nya regeringen under mandatperioden. Det är saker som måste lösas. Men det finns också saker inom Kriminalvården som måste lösas förutom att bara bygga ut anstaltsplatser.

Vi har diskuterat de individuella verkställighetsplanerna och den låga måluppfyllelsen. Det är en del av arbetet. Det är en väldigt viktig del av arbetet att se till att människor inte kommer tillbaka som återfallsförbrytare.

Det är väldigt viktigt att programverksamheten fungerar och följs upp. Det måste finnas en planering gentemot de olika verken totalt sett som är samstämmig och som innebär att regeringen kan lägga fram budgetunderlag som också kan fungera i praktiken.

Anf. 8 CHRISTER ADELSBO (s) replik:

Fru talman! Jag fick inte riktigt svar på frågan. Jag roade mig med att titta lite grann hur man sade i de här frågorna förra perioden.

En moderat företrädare sade så här förra perioden: Kriminalvården håller visserligen på att bygga ut antalet platser. Men det räcker inte. Vi ska ha en kriminalvård värd namnet. Det heter ju kriminalvård. Vi måste lösa platsbristen, sade denna ledamot.

Så lät det för drygt ett år sedan. Frågan är givetvis hur det låter i dag. Vi kunde lätt se att det i budgeten för år 2007 inte fanns med några ökade resurser för att kunna titta lite framåt.

Vårpropositionen kommer nu den 16 april. Frågan är, Krister: Tror du att man kan klara av den här situationen utan ökade resurser?

Prot. 2006/07:88
11 april

Kriminalvårdsfrågor

Anf. 9 KRISTER HAMMARBERGH (m) replik:

Fru talman! Vi har i den här kammaren debatterat och konstaterat att vi gör en historiskt stor satsning på rättsväsendet. Det finns ingen annan regering som tidigare har lagt så mycket budgetresurser på det. Det finns inga ambitioner för regeringen att minska det åtagandet. Det är betydligt mer än vad den förra regeringen satsade.

Det är ohållbart med överbeläggningar. Man måste naturligtvis lösa platsbristen. Självklart ska det vara en kriminalvård värd namnet. Det är uppenbarligen därför vi är så samstämmiga och överens om den här regeringens politik när det gäller innehåll i kriminalvården.

Det är viktigt att se över antalet platser. Men jag tror att vare sig Christer Adelsbo eller jag ska stå här i riksdagen och tala om exakt hur många platser som ska byggas exakt vilket år. Det krävs att vi får de underlagen från Kriminalvården och att regeringen får möjlighet att behandla det på ett planerat och bra sätt.

Anf. 10 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag blev lite bekymrad över att man kan slänga sig så lätt med ord och säger att Vänsterpartiet skiljer ut sig. Vänsterpartiet vill ha slappare kontroller, är lite flummiga när det gäller halvtidsfrigivning, sades det lite spydigt mot slutet, och så talas det om fångarnas mötesfrihet. Det gjorde att jag inte kunde låta bli att gå upp i debatten.

När det gäller frågan om slappare kontroller har vi varit helt överens genom åren. Vänsterpartiet har tillsammans med Socialdemokraterna och Miljöpartiet ökat satsningar för att bekämpa narkotika inne på anstalt. Det vi pekar på i vår motion är att det är viktigt att man ser till hur man använder de resurser som nu tillförs Kriminalvården.

Vi har sett att väldigt mycket av resurserna har lagts just på kontroll av införsel, urinprov och att ha kontroller. Däremot har vi fått många tydliga signaler, som vi har kunnat läsa i Kriminalvårdens årsrapporter, att man inte har kunnat erbjuda så många intagna behandling mot narkotikamissbruket.

Man har inte haft tillräckligt antal platser. Man har inte haft tillräckligt med resurser för att ha narkotikafria avdelningar. Även de som vill sluta och som är motiverade har inte fått en möjlighet till det.

Vi i Vänsterpartiet ställer då frågan: Använder man resurserna på rätt sätt när det gäller förhållandet mellan kontroller och möjligheter till behandlingsinsatser? Det måste ändå vara något slags vits med när man har kontroller och konstaterar att intagna har narkotika.

Man måste också kunna säga till de intagna som vill ha behandling och hjälp: Självklart ska vi nu se till att du kommer in på ett behandlingshem. Men när resurserna inte finns behöver man titta på avvägningen.

Det är vad du Krister så enkelt talade om när du sade: Ni vill ha slappare kontroller. Det var en mycket dålig beskrivning av vad vi egentligen säger inom Vänsterpartiet. Där borde vi vara överens.

Anf. 11 KRISTER HAMMARBERGH (m) replik:

Fru talman! Jag hoppas att vi ska kunna vara överens. Jag har framför mig här ett papper med oavslutade utredningar som jag i och för sig hade tänkt använda med en annan debattör. De är bra många. Skrivbordslådorna på departementen var fyllda med sådant som inte är avslutat.

Man kan fundera på varför den förra regeringen inte gjorde mer. Jag börjar tro att det kanske inte var så enigt bland de tidigare regeringspartierna. Det som får mig att tro det är det sätt som Vänsterpartiet skiljer ut sig på i reservationerna gentemot de andra partierna. Det har med narkotikan att göra.

Ni skriver: Kontrollåtgärderna ligger redan på en tillräckligt hög nivå. Så står det i er reservation. Vi är överens om att det måste finnas behandlingar, men vi tycker att det är fel att göra som Vänsterpartiet och föra en antingen–eller-diskussion. Vi behöver ju ha kontrollåtgärder för att få stopp på flödet av narkotika. Annars finns det ingen möjlighet att få bra programverksamhet och bra behandling. Det ena förutsätter det andra.

Vi tror inte på halvtidsfrigivning. Man slänger sig med ord och säger att all forskning tyder på det ena och det andra. Men man har inga referenser. Det är att slänga sig med ord. Slutsatsen från Vänsterpartiet är uppenbarligen att långa straff ska man inte ha. De ska vara så korta som möjligt, och därför ska vi halvera dem. Vi ska släppa ut brottslingarna, naturligtvis med risk för att få en ökad vålds- och brottsvåg, vilket hände förra gången vi införde det.

Jag ställer mig frågande inför Alice Åström. På vilket sätt blir en narkoman fri från narkotika genom att släppas ut i samhället igen utan att ha fått en behandling och utan att ha fått vara i en narkotikafri miljö?

Anf. 12 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Nu kan vi gå in på det här med halvtidsfrigivning. Krister Hammarbergh pratar om en ökad våldsvåg förra gången vi prövade det. Vi hade halvtidsfrigivning i Sverige under många år – jag har ingen aning om hur många. Däremot blev det en förändring från halvtidsfrigivning till tre fjärdedelsfrigivning tidigare. Innan dess var även Moderaterna med på diskussionen om att vi hade halvtidsfrigivning. Sedan kom diskussionen om att man vill skärpa straffen.

Nu gäller det forskning. Jag borde ha tagit med mig en lång referenslista. Jag kan gärna ta fram den, och jag kan även skicka rapporter – både internationella och från forskning som görs i Sverige. De visar att det inte finns någon koppling mellan längre straff och minskad kriminalitet, ökad möjlighet till återanpassning eller minskad möjlighet till återanpassning. Det handlar givetvis om innehållet och om vad man gör inom frivården när man har halvtidsfrigivning och så vidare.

Jag är lite förundrad över att det verkar vara så enkelt. Halvtidsfrigivning är tydligen flumpolitik, ökad våldsvåg och att inte bry sig om brottsligheten. Men tre fjärdedelsfrigivning är exakt; då är man visst precis rätt ute! Då har vi hittat rätt straffgräns, men vi ska skifta det på några brott.

Jag tycker att det är bra att vi kan föra en debatt. Jag tycker att det är bra att vi inte tycker helt lika. Men jag tycker att man skulle kunna ha någon respekt i stället för att säga att vi tycker att det är helt okej med en ökad våldsvåg och att vi är lite flummiga.

När det gäller fångarnas mötesfrihet, fru talman, vill jag bara säga att om man läser på s. 32 ser man att även utskottet säger att det egentligen bara är vid särskilda tillfällen som man ska begränsa möjligheten till föreningsfrihet. Det är vad vi är skyldiga att göra enligt internationell lag. Problemet i dag är att det här är det generella. Det har inte blivit ett undantag. Det är det som vi pekar på som ett problem, för då bryter vi mot internationella konventioner.

Anf. 13 KRISTER HAMMARBERGH (m) replik:

Fru talman! Mötesfriheten handlar egentligen om olika möjligheter att ha förtroenderåd. Jag tycker att Vänsterpartiet mycket väl hade kunnat nöja sig med majoritetstexten. Likafullt har ni skrivit en reservation där det hela går ut på att det inte räcker med att fångarna får vända sig till avdelningsledningen, utan alla fångar ska ha rättighet att vända sig till anstaltsledningen. Detta skulle då vara en mänsklig rättighet. Vi tror snarare att det är just på avdelningarna som de goda kontakterna och de goda relationerna ska odlas. Vänsterpartiet skiljer sig åt gentemot de andra partierna, återigen.

Låt oss backa till halvtidsfrigivningen, för jag tycker att det här är så fascinerande. Slutsatsen är alltså att om man kortar straffen kommer inte brottsligheten att öka. Så säger Vänsterpartiet. Vi hävdar motsatsen. Vi såg en initial brottsökning förra gången halvtidsfrigivningen infördes. Man släppte ut många samtidigt.

Om man fortsätter med Alice Åströms slutsats innebär den att kortare straff rimligen skulle leda till en lägre brottslighet. När kommer ni då att dra slutsatsen att inga straff är lösningen? Likaväl som att man ställer frågan till mig om var den optimala gränsen ligger kan jag fråga var den optimala gränsen ligger för Vänsterpartiet.

Jag tycker att åsikten och slutsatsen från Vänsterpartiet att brottsligheten inte skulle öka eller att den rent av skulle minska är felaktig. Vi kan ha skilda uppfattningar, men ni är fel ute när det gäller halvtidsfrigivningen. Jag skulle inte vilja kalla det för liberal flumpolitik, som Alice Åström själv benämnde det. Men det går inte att komma ifrån att vi anser det vara en något slapp hållning.

Anf. 14 MILDRED THULIN (c):

Fru talman! Utskottets betänkande avser kriminalvårdsfrågor. Titeln ger en klar fingervisning om inriktningen – vård av personer som har dömts för någon form av kriminell handling.

Både som enskild person och som centerpartist står jag för alla människors lika rätt och värde. Det gäller även människor som har dömts för brott, oavsett vad man tycker om den specifika brottshandlingen.

I mitt inlägg kommer jag främst att hålla mig till det som är min hjärtefråga – narkotikan.

Kriminalvården ska på alla områden arbeta för att den enskilde individen ska kunna komma tillbaka till ett liv utanför fängelset bättre rustad att möta vardagen utan att begå nya brott. För att detta ska ske är det av

största vikt att man redan från början tillsammans med den dömde gör upp en plan för vistelsen med en utslussning inlagd i planeringen. Det är av största vikt att den dömde är insatt i och beredd att arbeta med den individuellt framtagna planen. Alla ska vara överens om de krav som ställs. Det gäller båda parter – anstalten och individen. Brott mot överenskommelsen ska ge en omedelbar reaktion från anstalts sida.

Oavsett partitillhörighet har vi en gemensam målsättning om ett narkotikafritt Sverige. Det är därför helt i linje med detta mål att våra kriminalvårdsanstalter ska vara drogfria.

Rehabilitering från missbruk ska ha hög prioritet under vistelsen på anstalten. Nolltolerans för narkotika måste gälla på alla anstalter. Vid val av placering ska hänsyn tas till om det förekommer missbruk eller ej hos den dömde. Man ska undvika att blanda icke-missbrukare och missbrukare på samma avdelningar.

Under vistelse på anstalt finns den största chansen för den enskilde individen att bryta sitt livsmönster. Det gäller också möjligheten att bli drogfri. Där kan motiverings- och behandlingsinsatser ske utan negativ influens från gamla knarkarkompisar och langare. Det är ett tillfälle som inte får kastas bort vare sig av individen eller samhället.

Visst är målsättningen att våra kriminalvårdsanstalter ska vara drogfria. Men så är tyvärr inte fallet. Särskild inpasseringskontroll är därför nödvändig på alla anstalter. Intagna måste alltid vara beredda att lämna urinprov. Missbrukaren ska ha helt klart för sig att nolltolerans gäller. Man måste delta i någon form av behandling eller rehabilitering med målet att bli drogfri. Några substitutbehandlingar ska enligt min mening inte förekomma inom kriminalvården om missbrukarvården ska vara trovärdig.

Kriminalvården har som grundläggande skyldighet att se till att brottslig verksamhet såsom narkotikamissbruk inte fortgår under verkställigheten. Detta ligger i Kriminalvårdens uppdrag. Narkotikamissbrukarvården ska fokusera på ökade motivations- och behandlingsinsatser, och planerade insatser får inte bara bli fina ord på ett papper utan verkligen genomföras. Allt annat är ett misslyckande, inte bara för den enskilde individen utan även för kriminalvården.

Dessvärre har det visat sig att flera grova våldsförbrytare är personer med så kallad dubbeldiagnos. Detta är ett område som inte fått tillräcklig uppmärksamhet och därmed inte utretts tillfredsställande. Kriminalvården måste ta sitt ansvar för dessa individer, inte bara för deras egen skull utan också för att förhindra att grova våldsbrott av personer med dubbeldiagnos begås. Här måste ske en förändring snarast så att dessa kan ges en adekvat behandling. Det nu aktuella betänkandet behandlar inte den problematiken, och det är en brist. Men jag hoppas att det kommer att finnas med i det fortsatta utrednings- och behandlingsarbetet.

I planeringen för den enskilde är det viktigt att klargöra olika faktorer som kan ha bidragit till ett kriminellt beteende, till exempel utanförskap, mobbning, svårigheter att lära sig läsa och räkna och bokstavsdiagnoser, och beakta vad som framkommit i verkställighetsplanen för att tillgodose detta och minska risken för återfall i brott.

Många har ett behov av grundläggande utbildning, och andra behöver kanske bättra på sina grundkunskaper eller få en yrkesutbildning. Utbildning och kunskapsinhämtning är en viktig motivationshöjande faktor i

målsättningen att skapa goda förutsättningar för den intagne till en laglig försörjning efter frigivningen.

Verkställighetsplanen ska kartlägga risker, behov och andra förutsättningar som har betydelse för innehållet i verkställigheten och även innehålla förslag på säkerhetskrav. Dessa får dock inte bli av den arten att de förhindrar den intagne från att bibehålla en så normal kontakt som möjligt med sin familj. Här måste särskild hänsyn tas till om den intagne har små barn. Det har mycket stor betydelse för återanpassningen till livet efter avtjänat straff och för hur det blir för den intagne. Här har alltså utslussningsperioden en speciellt stor betydelse. Samarbetet mellan anstalten och exempelvis socialtjänst och arbetsförmedling är viktigt.

De samordnade insatserna från anstalterna och det civila samhället utanför, både under avtjänandetiden och speciellt under utslussningsperioden, som finns med i betänkande är en god väg i detta avseende. Betänkandet visar också på en tydlig ambition att uppfylla de krav som jag anser ska finnas på återanpassning av fängelsedömda för att de ska uppnå ett fungerande lagligt liv i frihet. Om insatserna är tillräckliga måste naturligtvis utvärderas framöver.

Fru talman! Med dessa ord yrkar jag bifall till förslaget i betänkandet i sin helhet och avslag på samtliga motioner.

Anf. 15 CAMILLA LINDBERG (fp):

Fru talman! Jag vill börja med att instämma i det som mina värtaliga kolleger inom alliansen har tagit upp. För att inte upprepa alltför mycket ska jag fatta mig ganska kort.

Man kan konstatera att det har kommit ett flertal mycket intressanta och bra motioner i ämnet och att många av dessa områden har tagits upp i Kriminalvårdskommitténs betänkande. Endast delar av detta betänkande föranledde någon åtgärd från den förra regeringens sida under den föregående valperioden. Därför kvarstår stora och viktiga delar att behandla. Dessa delar bereds för närvarande inom Justitiedepartementet. Även om det är lätt att sympatisera med många motioner bör vi inte gå händelserna i förväg utan invänta beredningen.

Jag vill dock här och nu ta upp några punkter som berör mig och Folkpartiet liberalerna lite extra.

Kriminalvårdens viktigaste uppgift är att se till att färre återfaller i brott. I kampen mot brottsligheten måste kriminalvården prioriteras. Samtidigt står kriminalvården inför allt större utmaningar med fler intagna och fler intagna med psykiska problem, gäng av tungt belastade långtidsdömda och narkotikamissbrukare.

Ett stort antal intagna inom kriminalvården har neuropsykiatriska funktionshinder såsom adhd och damp. Kriminalvården har en liten beredskap för att behandla dessa personer. Många av dem har redan under barndomen haft denna typ av funktionshinder men inte fått någon hjälp. Förebyggande åtgärder är nyckeln till ökad trygghet både för barnen själva och för samhället i stort. Därför vill vi i alliansen satsa på kombinerade insatser för barnen och föräldrarna i samverkan med förskolan, skolan samt barn- och ungdomspsykiatri. Det blir alltså möjligt med kontinuerliga åtgärder i barnets vardagliga miljö. Det behövs satsningar på barn- och ungdomspsykiatri och åtgärds- och vårdprogram för aggressiva eller självdestruktiva barn och ungdomar samt för dem som

behöver särskilt stöd i skolan på grund av neuropsykiatriska problem såsom damp och adhd eller andra riskfaktorer för kriminell utveckling.

Vidare vill vi poängtera vikten av behandling för psykiskt sjuka, missbrukare eller sexualförbrytare. Det ska vara en grundsten inom kriminalvården. En avsaknad av behandling kan leda till att den intagne begår nya brott eller kanske grövre brott efter genomförd strafftid.

Det är med glädje jag kan notera att det avsatts särskilda medel i budgeten för att förstärka behandlingen av sexualbrottsdömda män som dömts för våld i nära relationer, men visst ska det göras mer även för andra grupper.

Vi i alliansen vill framhålla arbetslinjen även inom kriminalvården. Sysselsättningen kan bestå av arbete, studier, deltagande i behandling eller annan organiserad verksamhet. För många intagna är anstaltstiden ett bra tillfälle att reparera skador av otillräcklig eller misslyckad skolgång. Verksamheter som utbildning och arbete, om de är rätt utformade, kan öka de intagnas möjligheter till en meningsfull sysselsättning och en bra anpassning till vardagen. Det gäller inte minst dem med läs- och skrivsvårigheter.

Vidare vill jag poängtera det arbete som görs för att få våra anstalter drogfria. Antalet narkotikahundar har ökat och därmed också beslagen av narkotika. Men det viktigaste arbetet för narkotikafria anstalter är ändå att finna incitament så att den intagne själv finner motivation att bryta sitt beroende och att det finns adekvata och fungerande behandlingar för dem som söker vård.

Vi i Folkpartiet har tidigare verkat för att rymningar ska kriminaliseras, och som tidigare nämdes är det så i ett flertal länder såsom Norge, Danmark och Finland. Vi inser att en kriminalisering också medför komplikationer. Det kan kanske räcka med att det införs sanktioner i det föreslagna förmånssystemet, men det är viktigt att det blir kännbara sanktioner.

Visst finns det många frågor kvar att ta itu med, bland annat det hårdnande klimatet för de anställda inom kriminalvården, det utökade samarbetet som måste till mellan kriminalvården och polisen, det faktum att det finns övervakningskameror i nästan varenda läbutik men inte på isoleringsavdelningen på Hall och den kanske viktigaste frågan av alla, nämligen hur vi på bästa möjliga sätt ska kunna arbeta förebyggande för att undvika de personliga tragedier som varje brott innebär.

Kort sagt har den nya regeringen mycket att ta itu med. Arbetet har bara börjat.

Anf. 16 INGER DAVIDSON (kd):

Fru talman! Vi hade nyligen en ungdomsriksdag här i riksdagshuset. Jag hade förmånen att vara ordförande i ett av utskotten som behandlade förslag om hårdare straff. Det var många ungdomar som hade motionerat just om det ämnet. När vi samtalade framkom det att det var deras åsikt att om bara fängelserna var tillräckligt avskräckande skulle det begås betydligt färre brott. När jag frågade om någon hade besökt ett fängelse visade det sig att ingen hade gjort det.

Jag tror inte att de här ungdomarna är unika, men jag är inte heller säker på att de har rätt i sin analys. Själva frihetsberövandet är ett hårt straff i sig. Men jag håller med dem om att hur klimatet i fängelset är och hur verksamheten utformas får betydelse för om det kriminella beteendet påverkas. Det är när straffet avtjänats och de intagna ska ut i samhället igen som det visar sig om fängelsevistelsen gett det resultat som jag tror att vi alla hoppas på. Tyvärr visar statistiken att en alltför hög procent återfaller i brott inom tre år efter frigivningen, och det är inget bra betyg. Men det är inte bara kriminalvården som kan lastas för det utan också politikerna och samhället i stort.

Varje brottsling har en gång varit ett barn, och det har knappast fötts med kriminella gener. Föräldrarna är samhällets viktigaste brottsförebyggande resurs, skrev en statlig utredning för några år sedan.

Därför är familjepolitiken men självfallet också skolpolitik och socialpolitik viktiga delar av det brottsförebyggande arbetet. Det tycker jag borde vara en tankeställare för dem som har haft makten att utforma politiken på de här områdena under decennium efter decennium. Nu måste vi i den nya majoriteten se till att ge föräldrarna det stöd, den uppmuntran och det handlingsutrymme de behöver för att klara sin viktiga roll. Vi måste föra en skolpolitik som leder till att många fler elever lyckas fullfölja sina studier och får både kunskaper och positiva värderingar med sig ut i livet. Vi måste också på ett helt annat sätt än i dag ta till vara den ideella sektorns hela kapacitet, både inom kriminalvården och ute i samhället. Det är förutsättningarna för att vi på sikt ska lyckas minska antalet brott och därmed antalet brottsoffer. Om vi inte lyckas kommer vi att tvingas att fortsätta utöka rättsväsendets resurser och bygga fler fängelseplatser i all oändlighet.

Fru talman! Som några redan har nämnt har vi en ny kriminalvårdslag som gäller från den 1 januari i år. En kommitté arbetade jättelänge med att lägga fram förslag. Sedan tog det ytterligare ett år innan Socialdemokraterna lade fram propositionen som utgick från kommitténs förslag. Ändå blev det, tycker jag, en halvmesyr eftersom Socialdemokraterna bara tog med en mindre del av kommitténs förslag och missade en del väldigt viktiga, till exempel det som handlade om att den intagnas motivation och egna ansvarstaganden skulle tas till vara genom att man skulle införa ett förmånssystem. Om den individuella verkställighetsplanen sköttes skulle den intagna få en förhöjd nivå i förmånssystemet. Om han eller hon misskötte sig skulle nivån i stället sänkas, alltså ett system med både morot och piska. Tanken var att det skulle kopplas till ett mer konsekvent utslussningssystem för att förbättra den intagnas möjlighet att återanpassas i samhället.

Man avstod just från idén med förmånssystem. Det tror jag för min del kommer att leda till att varken verkställighetsplaner eller det nya utslussningssystemet kommer att fungera så bra som det var tänkt. Nu hör jag att Christer Adelsbo står och säger att vi måste införa det här förmånssystemet. Det bådär ju gott inför framtiden. Men varför kom det inte i propositionen? Det kan man fråga sig.

Det är också många andra delar av kommitténs förslag som saknas i den nya kriminalvårdslagen. Det är därför som vi i det här betänkandet hela tiden tvingas hänvisa till att det pågår en beredning i Justitiedepartementet. Vi måste faktiskt göra en egen beredning innan vi kan lägga fram nya förslag. Det är inte så som Alice Åström påstår att man bara kan ta upp det som redan finns där. En ny regering måste ju gå igenom det ordentligt och göra egna förslag. Men det är väldigt tröst att det ska behöva ta så här lång tid att genomföra ganska självklara förändringar som dessutom de allra flesta tycks vara överens om borde komma till. Det kan jag tycka. För det är viktigt med en tydlig lagstiftning på flera områden även om det pågår projekt som är positiva. Lagstiftningen medför ju att alla får del av det som man behöver få inom kriminalvården.

Jag har några exempel. Det gäller utbudet av arbete och studier. Kommittén säger väldigt tydligt att det måste förbättras. Grundskoleutbildning är absolut det lägsta kravet. Man säger att situationen för intagna kvinnor måste förbättras. Självklart, verksamheten är ju utformad för män i dag. Kvinnor har en mycket större problematik än män när de kommer in på en anstalt. Det är självklart att det här behöver förändras. Det pågår något projekt i liten skala någonstans, men de flesta kvinnor får vara intagna på mäns villkor fortfarande. Det kan vi naturligtvis inte acceptera. Permissionsbestämmelserna är ett annat område. De skulle tydliggöras och kopplas till hur verkställighetsplanen sköts. Utbildningskraven för anstaltspersonalen skulle också förbättras och anpassas till de nya system som införs.

Allt det här fanns med, men det finns inte med i den nya lagen. Nu måste vi i alliansen driva på så att flera av de här förslagen blir verklighet så att det inte tar lika lång tid för oss att komma till skott som för den gamla regeringen. Det vore ju fruktansvärt. Att Socialdemokraterna nu reserverar sig på just några av de här punkterna är på ett sätt pikant, men man får se det positivt som ett gott tecken inför kommande förslag som kommer att läggas fram.

Fru talman! Jag ska sluta med att det pågår ett viktigt utvecklingsarbete på många områden. Krister Hammarbergh var inne på några av dem redan. Den särskilda narkotikasatsningen får vi ge kredit till den förra regeringen för att man införde. Den fortsätter. Vi har slagit fast att 50 miljoner ska avsättas till just det ändamålet. Det är självklart en förutsättning att anstalterna är drogfria om de intagna ska lyckas, få en chans att komma ut på andra sidan och ha slutat med sitt missbruk. Därför behövs satsningen på både ökad kontroll och bättre behandling och program.

I det här sammanhanget är den höga beläggningen ett väldigt stort problem. Den innebär till exempel att en motivationsplats som är avsedd för en som verkligen är motiverad att sluta med sitt missbruk måste tas i bruk av någon helt annan person för att man inte har plats. Det är bara ett exempel på vad överbeläggningen ställer till med. Vi måste självklart komma till rätta med den.

Ytterligare 50 miljoner satsas på att utveckla våldsbrotts- och sexualbrottsrelaterade program. Det har låtit som att vi är väldigt överens om att det behövs. Det behöver påskyndas. En period av inlåsning av en gärningsman som har begått till exempel misshandel mot en kvinna och att han sedan kommer ut utan behandling kan leda till en ännu värre

situation för kvinnan än det var innan. Därför är det väldigt viktigt med uppdraget i regeringens regleringsbrev till Kriminalvården att de ska visa vilka åtgärder de har vidtagit för de här pengarna och vilka effekter det har fått. Det blir väldigt viktigt för oss att följa upp framöver.

Med detta yrkar jag bifall till förslaget i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

I detta anförande instämde Helena Bouveng, Hillevi Engström och Inge Garstedt (alla m) samt Mildred Thulin (c).

Anf. 17 CHRISTER ADELSBO (s) replik:

Fru talman! Jag kan konstatera att inte heller Inger tar upp något om problematiken med platser inom kriminalvården. En del av innehållet i den nya regeringsförklaringen handlar ju om det ökade antalet poliser, som jag nämnde tidigare, med 20 000 poliser och så vidare. Man pratar också om skärpta och strängare straff. Man måste förstå att detta har ett direkt samband med behovet av platser. Om den genomsnittliga strafftiden ökar med en vecka motsvarar det ett ökat behov av ca 200 platser. Om antalet poliser ökar med 20 000, som jag sade, innebär det ca 25 000 fler uppklarade brott. När det gäller antalet inkomna brottmål har det en uppåtgående trend med en ökning av 7 800 mål för perioden 2001–2006. Domstolsverket gör en bedömning att denna utveckling kommer att fortsätta. För perioden 2007–2009 beräknas antalet inkomna brottsfall öka med ca 13 500. Ca 25 procent av målen leder till fängelsedom. Detta får ju stora konsekvenser, givetvis.

Frågan till dig Inger är: Kommer man från den borgerliga majoriteten att ta hänsyn till detta i samband med sin resurstilldelning?

Anf. 18 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Fru talman! Jag tycker att Christer kunde ha lyssnat lite bättre på mitt anförande. Jag tog faktiskt upp överbeläggningen som ett väldigt stort problem. Jag tycker också att du gör en väldigt förenklad analys. Om vi tillför fler poliser – som vi har sagt vill vi att de ska finnas ute på gator och torg – är inte det självklart att det leder till fler brott. Det kan faktiskt leda till färre brott i stället. Det är ju vad vi hoppas på, att en synlig polis som förebygger brott kan leda till färre. Vi får se vem av oss som har rätt där.

När det gäller utredningen om höjda straff ska den faktiskt också utreda om man i vissa fall ska ge lägre straff. Vi vill att proportionerna ska vara tydliga mellan grova våldsbrott och enklare brott. Det vet vi inte heller något om vad det kommer att kräva i antalet platser på fängelser.

Det som är viktigt just nu, och det har du helt rätt i, är att vi kommer till rätta med överbeläggningen, för det är inte bara fråga om själva platserna. Det är också fråga om det jag var inne på, vad det leder till när det gäller motivationen för att genomgå behandlingar. Det leder också till spänningar mellan de intagna och gentemot personalen.

Visst är det ett viktigt problem, och vi kommer att fortsätta att anslå pengar så att det i det här läget går att bygga ut fler platser. Vi kommer också att arbeta mer förebyggande, som jag nämnde, inom familjepolitik, skolpolitik och socialpolitik.

Anf. 19 CHRISTER ADELSBO (s) replik:

Fru talman! Prata om att förenkla, Inger. När du pratar om dessa bitar kan du mena att det verkligen inte har någon betydelse? Den bedömningen delas inte av särskilt många.

Din borgerliga kollega Krister Hammarbergh pratade om satsningar på rättsväsendet. Det är delvis sant. Men problemet är att pengarna satsas på ett något felaktigt sätt. Det går inte att satsa på polisverksamheten utan att ta hänsyn till att det även får konsekvenser för nästa led för kriminalvården. Det är bara att konstatera att när det gäller satsningarna på kriminalvården för 2007 satsade både s, v och mp mer än vad den borgerliga majoriteten gjorde.

Anser du, Inger, att man från den borgerliga majoriteten har satsat tillräckligt med resurser på kriminalvården? Anser du, Inger, att de satsade resurserna räcker så att kriminalvården ska klara det framtida behovet av utbyggnad av platser som kriminalvården behöver?

Anf. 20 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Fru talman! Den bedömning vi gör delas inte av Socialdemokraterna. Det är väl i de kretsarna du rör dig, antar jag. Men det finns många andra som delar vår bedömning, och vi får se vem som får rätt.

Jag hävdar att flera poliser på gator och torg också verkar förebyggande och inte självklart leder till att flera kommer att dömas.

Vi har ändå sett problemet, och vi vill förebygga genom att satsa på hela rättsväsendet. Det är inte så att vi bara föreslår fler poliser, utan vi föreslår också förstärkta resurser inom de andra delarna av rättsväsendet. När det gäller kriminalvården tror jag att vi kommer att behöva satsa mer. Det är bara att lyssna på Kriminalvårdens generaldirektör, som pratar om att det behövs ytterligare 2 miljarder. Jag vet inte om den siffran är exakt rätt, men som det ser ut i dag med den brottslighet vi har och med de straff som faktiskt ska avtjänas kommer vi att behöva tillföra ännu mer resurser så att kriminalvården kan bygga ut antalet platser.

Jag hoppas att vi ska kunna vända trenden, till skillnad från Socialdemokraterna och den gamla majoriteten, som aldrig har lyckats göra det. Det har bara varit en uppåtgående trend. Det beror mycket på vilken politik som har förts i andra delar av rättsväsendet.

Anf. 21 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag vill börja med att säga att jag instämmer i mycket av det Inger Davidson sade i sitt anförande. Det gäller framför allt synen på att de som i dag finns på anstalter tidigare har varit barn. Vi kan se att vi har misslyckats på många olika sätt. Vi är kanske inte överens när det gäller familjepolitiken, men vi är överens om just vikten av att se att våra misslyckanden när det gäller våra barn får konsekvenser för dem även i vuxen ålder. Det är livsödet för många av dem som sitter på anstalter. Har vi det som grund kan vi utforma en bra kriminalpolitik.

Eftersom Inger Davidson sade att det inte är så lätt som Alice Åström sade att bara plocka upp förslagen måste jag ställa en fråga. Från det att utredningen om den nya kriminalvårdslagen tillsattes gick det knappt ett år innan det lades fram ett delförslag till riksdagen angående vissa delar av kriminalvården. Förslaget hade varit ute på remiss. Efter att utredningen var klar gick den ut på remiss, och därefter skedde en beredning.

Sedan lade man fram ett delförslag. Det gjordes på ett år – både remisstid och beredning.

Nu har det gått sju månader, och om man är så säker inom alliansen på hur man vill göra med de andra delarna kan vi uppenbarligen förvänta oss att det kommer något snart på området. Kommer det inom en snar framtid, Inger Davidson, att läggas fram ytterligare delar av utredningen för riksdagen?

Anf. 22 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Fru talman! Jag håller med om att det är bra att vi är överens om vissa grundelement och analyser. Men det är åtgärderna som är viktiga. Där går vi vitt isär när det gäller inte minst familjepolitiken men också skolpolitiken, som jag tror är så avgörande för också det brottsförebyggande arbetet.

Jag kan inte svara på när förslagen kommer att läggas fram. Det är departementen som förbereder dem. Men man måste ha förståelse för det jag sade, nämligen att en ny regering ändå vill sätta sin prägel på förslagen genom att kanske tillföra en del nya förslag som inte fanns med i betänkandet eller utforma dem på ett annorlunda sätt. Jag kan bara lova Alice Åström att jag och många med mig kommer att driva på våra företrädare i departementet för att få fram fler förslag. Vi tycker att de är otroligt viktiga, och vi saknar dem.

Anf. 23 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Då vill jag ändå lyfta upp en fundering om förmånssystemet. Jag vet att det införs på försök på några anstalter. Man ser problemet inom kriminalvården just utifrån aspekten att det här måste ske en individuell prövning. Vi vet att människor med psykiska problem – bokstavskombinationer – och med andra former av sociala handikapp inte har lika stora möjligheter att följa ett regelverk som andra kan ha. Här skiljer det sig mycket mellan individer vilket regelverk som ska tillämpas och vilka nivåer på kraven som ska ställas på enskilda individer att uppnå. Jag vill lyfta in problemet, och jag hoppas att det här tas med.

Jag håller med om att ett förmånssystem med morot och piska samt med enkla och tydliga regler uppåt och nedåt låter bra. Men med det klientel som finns ser jag att det måste vara ett individanpassat regelverk. Det kommer att ställa oerhört höga krav på den personal som ska handskas med denna fråga. Det gäller att göra en bedömning om rätt nivå och upprätthålla ett system där det inte blir en situation på anstalten där det ständigt ska debatteras om varför den ska göra det och någon annan har uppfyllt detta men ändå bli bestraffad.

Det här är inget enkelt system att skapa, få det rättssäkert och se till att det inte drabbar de svagare individerna på ett sätt som vi egentligen inte vill. Vi är överens om det. Jag vill att man tar med sig den biten. Till detta vill jag koppla vår reservation om att skapa en kriminalvårdsutbildning. Det framgår i debatten att vi vill att de ska klara att uppnå mycket, men de har ingen hög utbildning för det.

Anf. 24 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Fru talman! Jag kände mig förflyttad till skolan när du beskrev hur det skulle kunna bli med rättvisetänkande och så vidare. Visst kan sådana

problem uppstå. Men det är viktigt med de individuella verkställighetsplanerna. Om det är en individuell verkställighetsplan ska en person med adhd bedömas utifrån det. Det gäller även psykisk störning eller vad det nu kan vara. Utifrån det ska kraven i förmånssystemet sättas. Så måste det vara om det ska få någon effekt. Vi kan inte ställa samma krav på alla. Det är ingen rättvisa. Vi måste utgå från individen.

Mehmet Kaplan var också inne på hur viktigt det är med utbildningen så att det blir ett rättssäkert system. Det här fordrar ganska hög kompetens. Jag är helt inne på det. Jag funderar på att det så småningom behövs en professionsutbildning. Här har Verva gjort denna utredning som vi så småningom får följa upp.

Vi är helt inne på samma linje. Det ska vara en bättre utbildning så att det blir ett rättssäkert system och individuella planer följda av förmånssystemet med både morot och piska. Då tror jag att man kan komma mycket längre än i dag.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 16 §.)

9 § Processrättsliga frågor

Föredrogs

justitieutskottets betänkande 2006/07:JuU8
Processrättsliga frågor.

Anf. 25 MARGARETA PERSSON (s):

Fru talman! Vi ska nu debattera betänkandet *Processrättsliga frågor*, och det är motioner från allmänna motionstiden som behandlas. Processrätt handlar i allt väsentligt om rättssäkerhet och om rättstrygghet för människor och vilka förutsättningar som krävs för att detta ska uppnås. I årets betänkande tas frågor upp om bland annat målsägandebiträde, nämndemäns villkor, anonymitet i domstol, rättshjälp och svensk domstolsbehörighet vid internationell frysning av tillgångar.

I årets betänkande behandlas betydligt färre motioner, och det är också färre reservationer än förra året. Allianspartierna hade då reservationer om till exempel tillträdesförbud, stöd till vittnen och målsägande, skydd för bevispersoner vid människohandel, vittnesersättning och verkställighet av böter. Min fråga är: Kan vi nu förvänta oss förslag från regeringen i de här frågorna? Eller har ni släppt de kraven, eftersom ni inte har motionerat i de frågorna i år?

Fru talman! Vi socialdemokrater står naturligtvis bakom alla våra reservationer, men jag yrkar bifall bara till reservation 10 om rättshjälpsfrågor och reservation 13 om svensk domstolsbehörighet vid internationell frysning av tillgångar.

Låt mig inledningsvis säga något om de reservationer jag här inte yrkar bifall till.

Reservation 4 handlar om barns rätt till målsägandebiträde. Självfallet är det en utomordentligt viktig fråga att barn som utsätts för brott av en förälder alltid bör förordnas en företrädare i rättsprocessen. Det är också vad utredaren föreslår i betänkandet *Målsägandebiträdet – ett aktivt stöd*

i rättsprocessen. Utredningen presenterades i januari, och betänkandet bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Vi har förståelse för att det krävs lite mer tid än ett par månader innan regeringen kan lägga fram en proposition i frågan. Vår förståelse grundar vi på egen erfarenhet, då vi inte, i likhet med oppositionen under en socialdemokratisk regering, kräver åtgärder på bordet nästan innan remisstiden är slut. Däremot kommer vi inte att visa förståelse om en proposition inte kommer inom rimlig tid, inte heller om den inte innehåller det som vi i motionen och i vår reservation ställer krav på och som utredaren föreslår.

Jag vill också tillägga att det är viktigt att reglera när och på vilket sätt målsägande ska agera när man företräder barnet. Det gäller inte bara målsägandebiträde åt barn utan över huvud taget. Det har framkommit att målsägandebiträde inte har funnits med vid till exempel förhör, och vi tycker att ett målsägandebiträde måste finnas med från första stund för att utgöra det stöd som krävs.

Vi står naturligtvis också bakom förslag som till exempel möjliggörande av rättegång på annan ort än den svarandes hemvist om det kan bidra till att öka säkerheten för den enskilde. Ofta kan det handla om kvinnor som lever med skyddad identitet eller kvarskrivning och där säkerheten och skyddet behöver bli bättre. Vi kommer naturligtvis från vårt håll att följa den frågan i en eventuellt aviserad handlingsplan kring de här frågorna.

En tredje fråga gäller representativiteten hos nämndemännen. Vi behandlade den frågan i riksdagen för inte så länge sedan då vi slog fast att valförsamling i framtiden måste sträva efter allsidighet beträffande ålder, kön, yrke och etnisk bakgrund.

Den socialdemokratiska regeringen aviserade en höjning av arvudet till nämndemännen, alltså både en höjning och en särdelning av arvode och ersättning för förlorad arbetsförtjänst. Alliansregeringen har också höjt arvoden men delat upp ersättningen på hel- och halvtid. Nämndemän får alltså bara ett halvt arvode om rättegången varar en halv dag. Som ni säkert har sett har det vållat stor irritation bland nämndemännen. Det vore väl bra om Domstolsverket kunde följa upp eventuella konsekvenser av den förändringen. Det kan ju vara så att inläsning av underlag inför en rättegång kan ta lika mycket tid i anspråk oavsett om rättegången pågår under kort eller lång tid.

Fru talman! I vår reservation 10 om rättshjälpsfrågor kräver vi att rättshjälpslagen ska vara så utformad att privatpersoners möjligheter att driva rättsprocesser ökar och att reglerna om förordnande av offentlig försvarare och tolk i domstol ska utvärderas.

I dag får rättshjälp beviljas personer vars ekonomiska underlag inte överstiger 260 000 kronor efter att hänsyn tagits till underhållsskyldighet, förmögenhet och skuldsättning. Lagen innebär bland annat också att biträdesbehovet är avgörande för om rättshjälp ska beviljas. Det finns också en begränsning för hur många timmars arbete som ska ersättas. I första hand ska rättsskyddet i hemförsäkring, trafik- eller företagsförsäkring tas i anspråk om man har en sådan. Försäkringsbeloppet är begränsat, och självrisken är relativt hög.

Beroende på ärende och beroende på motpart kan det bli både kostsamt och en i tid långt utdragen process. För väldigt många människor är

det hart när omöjligt att bedriva en sådan process, beroende på att man inte har ekonomiska förutsättningar och juridisk kompetens. Att inte kunna få sin sak prövad beroende på ekonomiska eller andra faktorer kan knappast betraktas som rättssäkerhet eller rättstrygghet för alla.

I betänkandet anføres att regeringen avser att utvärdera systemet på nytt, och man ska särskilt uppmärksamma utökad rättshjälp för småföretagare. Vi socialdemokrater anser inte att vi ska ha ett system där bara starka organisationer, företag och resursstarka privatpersoner har möjlighet att driva processer. Borde inte en utvärdering se på hur systemet fungerar också för mindre bemedlade personer?

Jag yrkar bifall till vår reservation om rättshjälp.

Till sist, fru talman, är det frågan om FN:s sanktionssystem, att den som blir placerad på sanktionslistan ska dels få veta grunderna för detta, dels ha möjlighet att få sin sak prövad i svensk domstol. Även om förbättringar har gjorts, där Sverige har varit pådrivande, kan man knappast tala om rättssäkerhet för den enskilde som drabbas av detta. Vi har alla upprörts över rådande system, och åtskilliga spaltmeter skrevs i medierna när de första svenskarna drabbades av sanktionssystemet. Den som placeras på en sådan lista har inga möjligheter att få sin sak prövad, har inga möjligheter att överklaga, får sina tillgångar frysta och har ringa möjligheter att försörja sin familj. Familj och anhöriga drabbas också, och den drabbade får utstå misstänksamhet från sin omgivning – man misstänks faktiskt vara skyldig. Vi talar inom vårt svenska rättssystem om att ingen är skyldig förrän man döms. I detta system är man dömd innan man får sin sak prövad.

Vi socialdemokrater är inte nöjda med alliansmajoritetens svar i betänkandet, att man ser positivt på regeringens arbete i frågan. Vi tycker att ni mer kraftfullt från er sida borde uttala att vi i Sverige vill ha ett system där människor som misstänks för ett brott, också av det slag som det här är fråga om, måste få sin sak prövad i domstol i Sverige, att vi inte kan acceptera det system som vi i dag har och som vi anser inte uppfyller kraven på rättssäkerhet.

Jag yrkar än en gång bifall till reservation 13 och reservation 10.

I detta anförande instämde Karl Gustav Abramsson och Christer Adelsbo (båda s).

Anf. 26 ALICE ÅSTRÖM (v):

Fru talman! Jag kommer att fatta mig ganska kort i det här anförandet. Detta är ett betänkande som jag egentligen inte skulle ha debatterat här i kammaren i dag, men Lena Olsson har tyvärr blivit sjuk.

Jag ska börja med att säga att vi givetvis står bakom alla våra reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall bara till reservation 1.

Reservation 1 är kanske en lite annorlunda reservation i betänkandet. Den handlar om kameraövervakning. Kameraövervakning är något som har blivit mycket vanligare i vårt samhälle. Vi har tidigare haft det i banker och på särskilda ställen, men i dag vet vi att den allmänna kameraövervakningen ökar. Vi ser det här i riksdagen. Vi ser det ibland ute på gator och torg. Vi ser det när vi åker i tunnelbanan och när vi åker taxi. Det har blivit ett vardagligt inslag i samhället.

Jag tänker inte ha någon debatt om kameraövervakning är bra eller dåligt. Men i dag har vi ett system där det är flera myndigheter som har ansvar för både tillstånd och tillsyn när det gäller kameraövervakning. Det är olika myndigheter och länsstyrelserna som har ansvaret, och vi har många gånger kunnat se att bedömningarna i frågor som rör kameraövervakning har varit olika i olika delar av landet. Vi ser också att JK i flera fall har prövat frågan. Det har varit fall där länsstyrelsen har gett tillstånd och JK har prövat frågan och stridit för att man inte ska få tillstånd.

Det här visar att tillämpningen av reglerna och tillsynen över kameraövervakningen inte är enhetlig. Rättsutvecklingen på det här området blir inte bra tillgodosedd.

Vi har tittat på detta i ett internationellt perspektiv och frågat oss hur tillsynen av allmän kameraövervakning ser ut i olika länder. Då har vi kunnat se att det snarast är motsvarigheten till vår datainspektion som har den uppgiften. Därför föreslår vi i vår reservation att man ska se till att det är Datainspektionen som har både tillstånds- och tillsynsplikten när det gäller kameraövervakning, så att vi får ett regelverk och en likhet i bedömningen över hela landet.

I reservationen föreslår vi också att man ska göra en allsidig utvärdering av lagen om allmän kameraövervakning och särskilt titta på frågan om hur man skyddar den enskildes personliga integritet. Som medlem av Integritetsskyddskommittén kan jag säga att vi i den kommittén har en del som man kan använda sig av i utvärderingen.

Fru talman! Jag vill instämma i det som Margareta sade om reservationerna 13 och 10. Framför allt när det gäller reservation 13 skulle jag ha önskat att vi kunnat ha ett enigt utskott som stod bakom förslaget att Sverige i internationella sammanhang och i FN bör driva att man ska få möjlighet att få sin sak prövad i svensk domstol. Jag tror inte att vi i de olika partierna skiljer oss åt i denna fråga. Vi vill att detta ska vara ett rättssäkert system. Jag tror att det snarare skulle ha varit till stöd för regeringen i de internationella kontakterna och i påtryckningarna i FN för att vi ska få ett rättssäkert system om en enhällig riksdag hade kunnat stå bakom detta, i stället för att man bara säger att det räcker att regeringen driver frågan. Jag tycker att det vore självklart att en enig svensk riksdag, med en gemensam syn på rättssäkerhet och på den trygghet som den enskilde ska ha när det gäller rätten att få sin sak prövad och, som Margareta sade, att inte bli betraktad som skyldig innan man får sin sak prövad, skulle kunna stå bakom detta.

Jag hade gärna sett att ett enhälligt utskott hade kunnat ställa sig bakom detta och skicka med det till regeringen så att regeringen i sitt arbete skulle kunna säga att en enig riksdag har fattat beslut om att vi i Sverige ska driva den här linjen. Här är man enig från höger till vänster i Sveriges riksdag. Rättssäkerheten sätter vi högt.

Jag hoppas att partierna kan tänka om och att vi enhälligt kan stödja reservation 13, men det är kanske att hoppas på för mycket. Men frågan kommer kanske upp igen, och då tror jag att det vore bra att riksdagen markerar i den här frågan.

Anf. 27 MEHMET KAPLAN (mp):

Fru talman! Det betänkande vi debatterar handlar om processrättsliga frågor, och från Miljöpartiet har vi två reservationer. Vi står bakom båda,

men jag yrkar bifall endast till reservation 13, som vi har tillsammans med Socialdemokraterna och Vänsterpartiet. Lite förvånande har man från utskottsmajoriteten yrkat avslag på detta, och det är lite synd. Här har vi, precis som Alice Åström framhöll, en chans att visa enighet i kampen mot terrorism.

Människor i vårt land har en känsla av att de när som helst kan sättas upp på en lista utan någon som helst rättssäkerhet, utan att någon bevisföringsmöda egentligen har gjorts. Hemlig bevisning leder till frysning av tillgångar eller till att personer måste anmäla sig hos polisen kl. 10 varje förmiddag. Detta upplever jag har skadat synen på vårt rättssamhälle. Rättssamhället bygger mycket på våra medborgares känsla av att staten vill medborgarna väl.

Väldigt mycket bygger också på att människor som är skyldiga ska kunna försvara sig i domstol och lägga upp sitt försvar och bemöta de anklagelser som finns innan domen faller. Men i det här fallet har vi en sanktionslista som personer sätts upp på utan att svensk domstol kan pröva ärendena. Vi skickar också ut människor till andra länder som direkt eller indirekt har godkänt denna lista. Jag tror att rättssamhället, rättsstaten, får sig en törn av denna behandling. Både Margareta Persson och Alice Åström tog i sina anföranden upp att den borgerliga majoriteten i utskottet inte riktigt har ställt sig bakom detta. Det är synd.

Fru talman! Jag vill också ta upp frågan om listan ur ett annat perspektiv. I Sverige har i dag flera ärenden varit uppe, och personer har också avförts från listan. Det står tydligt i betänkandet hur det har gått till.

De ovissa åren och karaktärs mordet – detta att människor har hängts ut under så många år – har omöjliggjort för dem att ha en vanlig livsföring. Inte ens en ursäkt har framförts till de personer som varit på listan. Är inte det ett tillräckligt bevis på att det här inte fungerar som det borde?

Jag hoppas att vi inom den närmaste framtiden, kanske redan till hösten, när dessa motioner kommer upp igen, kan se att ledamöterna i justitieutskottet har tänkt om, så att regeringen kan få rättmätigt stöd i det arbete som beskrivs i betänkandet. Man är kritisk till graden av rättssäkerhet i hanteringen av dessa sanktionslistor.

Jag vet att det fortfarande finns en och annan liberal i de borgerliga partierna, och jag hoppas att just de ska kunna prata med sina allianssystem och hantera den här frågan bättre nästa gång den kommer upp.

Anf. 28 PETER ALTHIN (kd):

Fru talman! Ärade kolleger i det stora justitieutskottet! Nyfikna åhörare här i kammaren och framför tv-apparaterna!

Det betänkande som vi nu försöker diskutera hänför sig till sådana frågor som ligger inom ramen för processrätten. Det gäller tvångsmedel, målsägande, vittnen, åtal, rättshjälp och så vidare. Jag kan avslöja att detta är frågor som jag i min advokatverksamhet har arbetat med i decennium efter decennium. Frågan har, som någon tidigare har sagt, bäring på rättssäkerhetsfrågor och tilltron till det fungerande rättssamhället. Jag har sett frågeställningarna i 30 år – i praktiken. Det är möjligen en fördel, så att man inte bara pratar om hur det ska fungera i teorin.

De här frågorna är mycket viktiga för rättssamhället. Jag ska bemöta några av de frågeställningar som har tagits upp här.

För att jag inte ska glömma det yrkar jag nu bifall till förslaget i betänkandet och avslag på samtliga motioner.

Under fyra år har jag hört den dåvarande regeringen med viss munterhet göra på det sättet. Nu gör vi det. Jag vet inte vad som var grunden för att den gamla regeringen gjorde på det sättet, men vi gör det inte med särskilt stor glädje. Jag lägger stor vikt vid de idéer och synpunkter som oppositionen kommer med.

Inom politiken har nu den borgerliga alliansen viktiga frågor, och oppositionen har naturligtvis också mycket viktiga frågor. Det finns många frågor där vi ligger väldigt långt ifrån varandra. Vi har helt olika bilder av vilket samhälle vi vill se. Det ska vi naturligtvis föra fram. Men det finns frågor där vi ligger väldigt nära varandra. Vad är det för mening med att försöka dramatisera skillnaderna när de egentligen inte finns, eller öka skillnaderna när de är väldigt små?

Jag ska ge en bakgrund innan jag tar upp några av frågorna.

Vårt samhälle är föränderligt. Det ändras hela tiden. Då är det viktigt att de lagar och förordningar vi har uppdateras kontinuerligt och att de anpassas till den situation vi befinner oss i.

Varför har vi olika lagar och förordningar? Jo, det är för att skydda våra gemensamma värderingar och naturligtvis för att ge ett samhälle som ska kännas tryggt för oss alla, ett samhälle som vi känner samhörighet med. Rättsväsendet arbetar för den enskildes trygghet och säkerhet.

Då är det viktigt att man tror på rättssamhället och att tilltron finns där. När människor börjar svikta i tilltron till rättssamhället är vi ute på en farlig väg.

För att det från medborgarna ska finnas tilltro till rättssamhället krävs att domstolarna fungerar och att alla kan få sin sak prövad i en saklig och opartisk domstol. Det ska finnas grundläggande rättigheter för varje svensk medborgare. Den som är anklagad för ett brott ska anses som oskyldig fram till den punkt då en lagakraftvunnen dom finns.

Jag sade i ett annat sammanhang – och det har inte ändrats på de här veckorna – att ca 16 procent av de brott som begicks år 2005 blev uppklarade. Det innebär alltså att 84 procent inte är uppklarade. Det ger människor en stark otrygghet. Man måste, med viss objektivitet, lasta den gamla regeringen för att inte ha satsat tillräckligt med resurser. De har satsat resurser. Vi brukar prata om hur mycket de har satsat och att vi i oppositionen förut satsade ännu mer. Men det har varit otillräckligt.

Målsättningen måste ändå vara att skapa ett samhälle där de som begår brott ställs till ansvar och att uppklaringsprocenten blir större. Då är det viktigt att vi har domstolar som fungerar. Den tidigare regeringen lade ned ett stort antal domstolar. Frågan är om det var bra eller dåligt. Blir det för långa väntetider på de domstolar som är kvar? Den utvärderingen är viktig för att vi ska se att människor har tilltro till rättssamhället.

Kristdemokraterna och alliansen har under alla år prioriterat rättsväsendet och gör det nu också i regeringsställning. Det gäller ju att förebygga brottslighet. I det förra betänkandet pratade vi om att det krävs fler platser och att vi utökar. Det ställdes frågor om hur vi ska göra för att täcka ytterligare ett antal platser.

Det är den andra frågeställningen. Den första frågeställningen måste i alla sammanhang, även när det gäller processrättsliga frågor, vara att förebygga och minimera antalet brott. Det slåss Kristdemokraterna för. Det slåss alliansen för.

När det gäller att stävja brott och se till att man får en fungerande rättsprocess talar man ofta om barnens rätt i samhället. Det är också målsättningen för Kristdemokraterna och alliansen att se till att barn får allt det stöd de kan få när de är involverade i rättsprocessen. Det gäller både när de är målsägande, när de har bevittnat brottslighet och när de själva har gjort sig skyldiga till brott. Barn ska ha en stark ställning i rättsprocessen. Även vuxna människor ska naturligtvis ha ett skydd så att vi får en fungerande rättsapparat.

Som de flesta kanske kommer ihåg kom det för inte så länge sedan en rapport från Justitiekanslern om felaktigt dömda. Det var en rapport som gav eko. Många av oss som hade varit inne i detta i praktiken hade sett och varnat för att det kanske var så att ett antal personer inte bara var felaktigt utan också oskyldigt dömda.

Det är viktigt att man ser till att även den delen blir reglerad. För att möjligen göra mina politiska motståndare lite lyckliga kan jag säga att Kristdemokraterna hade en motion om ett resningsinstitut som utskottet har avstyrkt, vilket jag och Kristdemokraterna trots allt har accepterat eftersom det pågår en utredning. Vi råkar alla ut för detta.

Det är bakgrunden till diskussionen kring processrättsliga frågor.

Kristdemokraterna och alliansen arbetar alltså hårt med att förbättra medborgarnas tilltro till rättssamhället. En hel del arbete ligger just nu i berednings- och utredningsarbetet.

När jag tycker att det finns anledning ger jag gärna en eloge till Socialdemokraterna. De säger: Vi vet att det tar tid.

Jag kanske ska ta åt mig lite av kritiken och säga att jag nog var väldigt otålig i opposition. Det kommer ni också – med all rätt – att vara om det har gått två tre år och det inte finns något resultat. Jag ger er en eloge för att ni förstår att det tar tid. Man kan inte bara skicka i väg en ny lagstiftning. Alliansen och Kristdemokraterna måste naturligtvis ge sin bild av den nya lagstiftningen.

Jag ska mycket kortfattat ta upp några av reservationerna bara för att visa att vi faktiskt inte ligger så kolossalt långt ifrån varandra.

Reservation 4 handlar om barns rätt till målsägandebiträde i vissa fall, och det är en socialdemokratisk reservation. Reservation 5 handlar också om barns rätt till målsägandebiträde i vissa fall, och det är en reservation från Vänsterpartiet. Jag ska inte ta upp dessa reservationer i detalj. Men Socialdemokraterna vill att barn ska ha rätt till en särskild företrädare när föräldrarna har gemensam vårdnad och en av föräldrarna är misstänkt för brott. Vänsterpartiets reservation går ut på att barn som har exploaterats i pornografiska framställningar ska ha en stärkt ställning som brottsoffer och att det bör ske genom att barnet får ett målsägandebiträde.

De som vill kan läsa om detta i betänkandet på s. 13. Jag tänker inte läsa upp det. Det känns inte så oerhört fräscht att läsa upp det. Men det intressanta är att det nu finns en beredning i Regeringskansliet som, såvitt man kan förstå, kommer att tillgodose dessa önskemål. Utredningen om målsägandebiträde föreslår i sitt betänkande att möjligheten att förordna en särlevande vårdnadshavare för barnet tas bort. Detta innebär,

skriver utredningen, att en utomstående person som är jurist alltid förordnas som företrädare för barnet när det finns misstanke om att övergrepp har begåtts mot barnet av en vårdnadshavare.

Det är alltså precis det som ni önskar. Vi får se hur lång tid det tar. Och jag kan bara i lugn och ro säga till oppositionen att vi kommer att bevaka detta som en glupsk varg för att se till att detta genomförs.

När det gäller nämndemän ska jag inte säga något annat än att jag har sett nämndemännen i alla år i domstolarna. Självklart ska vi ha en nämndemannakår som är brett förankrad och som ger en bild av det samhälle som vi har.

Regeringskansliet kommer att ge Domstolsverket i uppdrag att göra en utvärdering. Det tycker jag är viktigt. Nu gäller det för oss att se till att den kommer, att det blir en utvärdering, så att jag slipper stå här om två år och säga att jag inte vet varför den inte kommer.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag säga att det är ett mycket viktigt utrednings- och beredningsarbete som är på gång. Och nu har Socialdemokraterna lite förståelse för detta.

Men Kristdemokraterna och de övriga partierna i alliansen kommer att följa upp detta med stor vaksamhet, och vi ser fram mot resultatet. Jag hoppas att vi ganska snart ska ha ett resultat som vi kan presentera. Jag känner trygghet i fråga om detta. Det är med stor stolthet som vi kristdemokrater och de andra i alliansen väntar på dessa resultat. Och kanske kommer vi då att motta oppositionens om inte jubelrop så i varje fall beundran.

(Applåder)

Anf. 29 MARGARETA PERSSON (s) replik:

Fru talman! Först vill jag kommentera att Peter Althin sade att den socialdemokratiska regeringen inte satsade tillräckligt på rättsväsendet. Vi satsade nog ganska mycket på rättsväsendet. Men precis som andra regeringar hade man också andra åtaganden. Skillnaden är väl att vi inte satsade så väldigt mycket på skattesänkningar eller andra förmåner för dem som redan har, utan vi försökte klara andra viktiga åtaganden. Och jag tror nog att vi satsade ganska mycket i förhållande till tidigare regeringar.

Nu säger åklagare och kanske också domstolar att den borgerliga regeringen inte satsar tillräckligt. Man satsar på fler poliser, vilket vi har varit inne på förut, men man satsar inte tillräckligt på åklagarväsendet och inte på domstolarna för att de ska klara av den ytterligare mängd ärenden som kommer in. Vi kan diskutera huruvida nedlagda domstolar och annat har fått någon effekt. Men det är inte så att vi har avskedat några domare, utan personalstyrkan ser likadan ut eller kanske bättre än tidigare. Antalet domare är alltså detsamma.

Det intressanta är faktiskt att Rikspolisstyrelsen också tycker att den borgerliga regeringen borde ha satsat mer på åklagarväsendet och domstolarna. Men jag ska inte säga mer om det.

När vi talade om processrätt sade Peter Althin att alla ska få sin sak prövad i domstol och att alla är oskyldiga tills domen har vunnit laga kraft. Då vill jag ställa frågan: Varför kan inte ni från majoriteten ställa er bakom det som vi har skrivit i reservation 13, en reservation som även Miljöpartiet och Vänsterpartiet står bakom? Vi kan väl ändå vara överens

om att detta inte är bra ur rättssäkerhetssynpunkt? Alla människor måste få sin sak prövad.

Anf. 30 PETER ALTHIN (kd) replik:

Fru talman! Jag börjar med det som Margareta Persson först tog upp, nämligen frågan om hur mycket resurser som man ska tillföra. Det kan vi stå och diskutera i oändlighet utan att vi kommer särskilt långt fram där.

Vi konstaterar att Socialdemokraterna under sitt långa maktinnehav inte satsade tillräckligt mycket. Därför ser det ut som det gör. Sedan kan vi alltid diskutera om vi nu satsar tillräckligt mycket. Det får vi väl se på senare i ett historiskt perspektiv. Margareta Persson får ta upp det om tre år. Antingen räckte det eller också räckte det inte. Det får vi se då. Men vi har hela tiden satsat mer pengar därför att vi har satsat på rättssamhället.

Sedan finns det alltid myndighetsföreträdare som tycker att man ska satsa mer. Och det finns åklagare, domstolar och säkert poliser också som tycker det.

Självklart har vi inte bara rättsväsendet att ta hänsyn till i budgeten, utan det finns andra delar också som kräver sitt. Och pengarna är naturligtvis begränsade.

Jag står fast vid min kritik att Socialdemokraterna under sitt maktinnehav inte satsade tillräckligt mycket pengar.

Det som tas upp i reservation 13 är en bölig historia, tycker jag. Det tyckte Socialdemokraterna också. Varför har ni annars inte gjort någonting? Varför gjorde ni ingenting för två år sedan? Det var därför att ni, när ni satt i regeringsställning, också tyckte att den var bölig.

Nu sägs det i betänkandet, som Margareta Persson säkert har läst, att regeringen arbetar hårt med dessa frågor. Jag skulle vilja säga att om man inte når bättre resultat än hitintills så är jag inte främmande för tanken att man kanske skulle samlas i riksdagen. Men det kanske inte är så enkelt för en ny regering när den tillträder att detta är det första som den tar tag i när Socialdemokraterna faktiskt inte har gjort någonting eftersom de har tyckt att detta har varit lika svårt. Detta är svårt att göra.

Själv känner jag som riksdagsledamot och även som advokat att detta inte är bra.

Anf. 31 MARGARETA PERSSON (s) replik:

Fru talman! Under sitt långa maktinnehav har Socialdemokraterna inte satsat särskilt mycket, säger Peter Althin. Jag behöver inte påminna om vilket moras som vi fick ta över 1994 och varför vi var tvungna att få ordning i ekonomin. I dag har vi en bra och god ekonomi, så detta borde man ha kunnat klara av om man inte hade haft andra intressen att tillgoda.

Peter Althin frågade: Varför gjorde ni ingenting i dessa frågor när ni själva hade regeringsmakten? Jo, vi har faktiskt varit med och förändrat och drivit på. Det är inte Carl Bildts förtjänst att man har fått några förändringar. Det är faktiskt en socialdemokratisk regering som har drivit på i dessa frågor för att öka rättssäkerheten. Vi har inte nått ända fram. Vi tycker att vi borde nå ända fram, det vill säga att man ska få sin sak prövad i svensk domstol i dessa frågor. Jag förstår inte varför den borgerliga majoriteten nu inte kan ställa sig bakom ett sådant krav, alltså att det är

dithän vi ska driva detta. Det hade, som många har varit inne på, varit en styrka om man hade haft riksdagen bakom sig för att driva dessa frågor.

Prot. 2006/07:88
11 april

Anf. 32 PETER ALTHIN (kd) replik:

Fru talman! Socialdemokraterna nådde inte ända fram, säger Margareta Persson. Nej, det var på många områden som de inte nådde ända fram. Och detta var ett av dem. Nu har den nya regeringen tittat på detta och har, som det står i betänkandet, lagt mycket kraft på att förändra.

Jag kan säga så här, i den mån jag kan påverka, att om det inte skulle bli någon förändring på det sätt som Socialdemokraterna nu vill, är jag inte helt främmande för att man i någon form av gemenskap skulle kunna trycka på. Det beror på att detta för mig och även för Kristdemokraterna och andra, tror jag, inte är en godtagbar situation. Om det inte händer mer saker i och med de påtryckningar internationellt som nu nämns i betänkandet är jag inte främmande för att försöka skapa en riksdagsmajoritet för att förändra detta eftersom det inte är bra.

Slutligen, fru talman, vill jag innan talartiden löper ut säga att jag hoppas att det som Socialdemokraterna inte lyckades nå ända fram med kan kanske alliansen och Kristdemokraterna lyckas med.

Anf. 33 ULRIKA KARLSSON I UPPSALA (m):

Fru talman! I justitieutskottets betänkande JuU8 behandlar utskottet ett antal frågor som rör processrättens område. Utskottet har tagit ställning till ett antal motionsyrkanden som bland annat avser frågor om användning av tvångsmedel, åtal, vittnen, målsägande, rättshjälp, rekrytering av nämndemän samt processrättsliga frågor med internationell anknytning.

Utskottet föreslår riksdagen att avslå samtliga motionsyrkanden. Det gör vi med hänvisning bland annat till att gällande regelverk är ändamålsenliga, till pågående utrednings- och beredningsarbete samt till det arbete som regeringen utfört och påbörjat.

Jag vill påminna kammaren, riksdagen, om att den borgerliga regeringen haft sju månader på sig – 24 gånger kortare tid jämfört med den socialdemokratiska regeringen. Trots det har denna regering utfört och påbörjat en hel del saker som rör detta område. Jag vill nämna några av dessa saker som regeringen har utfört.

Först och främst var det en historiskt stor satsning på rättsväsendet i den budgetproposition som lades fram.

Vidare införs den 1 juli nya regler om skadestånd vid bodelning. Enligt nuvarande regler kan en make som fått brottsskadeersättning på grund av att den andra maken brukat våld bli tvungen att dela ersättningen med maken vid en bodelning. Den 1 juli ändras alltså detta, varvid denna skyldighet till skadestånd vid bodelning undantas.

Vidare sker ett arbete för en bättre information till brottsoffer. För att öka tryggheten för dem som utsatts för brott har regeringen beslutat om ändrade regler som ger brottsoffer rätt till information i fler fall om den som har dömts för brottet. Den som har blivit utsatt för ett brott ska få mer information om hur gärningsmannens straff verkställs. Brottsoffret kommer till exempel att bli informerat om gärningsmannen kommer att avtjäna straffet till exempel genom fotboja. Om den som har dömts för

Processrättsliga frågor

brottet skulle friges direkt från häktet kan brottsoffret också få information om detta. Om detta beslutade regeringen den 8 mars.

Vidare har regeringen beslutat om en utredning om förbättrade möjligheter för den enskilde att påskynda handläggning vid domstol.

Vidare har regeringen beslutat om direktiv till en utredning för att överväga och föreslå förändringar av strafflagstiftningen i syfte att åstadkomma en straffmätning som markerar en skärpt syn på allvarliga våldsbrott. Denna utredning ingår som ett led i den av regeringen utlovade reformeringen av påföljdssystemet.

Vidare har regeringen gett Brå i uppdrag att genomföra en årligen återkommande nationell brottsoffer- och trygghetsundersökning. Regeringen har också inlett ett arbete för att öka skyddet för hotade och trakasserade personer. En utredning kring dessa frågor pågår. Syftet är att granska hur man kan öka skyddet för personer som utsatts för hot och trakasserier. Det handlar till exempel om personer som har utsatts för *stalking*. I uppdraget ligger också att föreslå hur besöksförbudet kan skärpas, till exempel genom fotboja.

Förslaget om utökade möjligheter att få målsägandebiträde har regeringen remitterat. En proposition är på väg. Vi inväntar remissrundan. Utredningen syftade till att ge brottsoffer ett målsägandebiträde och till att högre krav ställs på biträdets kompetens.

Vidare har regeringen vad gäller rättshjälpsfrågorna inlett ett arbete som rör ett antal frågor om offentliga försvarare. Man kommer att utvärdera systemet för rättshjälp. I samband med denna utvärdering ska man bland annat särskilt beakta behovet av utökad rätt till rättshjälp för småföretagare exempelvis.

Vad gäller nämndemän arbetar regeringen med att ge Domstolsverket i uppdrag att göra en utvärdering av de nominerade och de väljande organens arbete samt av nämndemannakårens sammansättning. En hel del arbete görs.

Fru talman! Låt mig särskilt nämna några ord om behandlingen av barn i domstol för att lyfta fram barnperspektivet. Det har inkommit motioner om barns rätt till målsägandebiträde i vissa fall. Jag kan inte nog betona att barn som bevittnar våld av och mot närstående har samma behov av stöd som barn som själva utsatts för brott.

I proposition 2005/06:166 *Barn som bevittnat våld* redogörs för behovet av att förstärka stödet och rättigheterna för barn som bevittnat våld av och mot närstående. Denna proposition innehåller ett par brister där vi vill förstärka. Vi vill förstärka barnperspektivet och se till barnets bästa i rättsprocessen.

I socialtjänstlagen står det ”bör” i stället för ”skall”. Det står att socialnämnden bör verka för att den som utsatts för brott och dennes anhöriga får stöd och hjälp. Socialnämnden bör särskilt beakta att kvinnor som är eller varit utsatta för våld och andra övergrepp i hemmet kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation.

Vi vill alltså byta ut ”bör” mot ”skall”. Vi anser att man *skall* beakta kvinnor som har varit eller är utsatta för våld.

Vidare framgår av denna proposition att barnet har rätt till brottska-deersättning från staten. Detta vill vi ändra på. Vi vill att barnet ska ha rätt till skadestånd och ersättning från *gärningsmannen*. Det ska inte i första hand vara staten som ska betala när ett barn har tvingats åse hur

den ena föräldern misshandlar den andra. Vi anser att ersättningen i första hand ska utgå från den misshandlande föräldern för att han eller hon tydligt ska förstå att misshandeln skadat inte bara partnern utan även barnet.

En annan brist är att ett barn som blir vittne till hur en nära anhörig misshandlats inte anses vara målsägande i rättsprocessen. Detta vill vi ändra på. Vi anser att barn som har blivit kränkta genom brott tillerkänns ställning som målsägande. Detta är en del av upprättelsen.

Ytterligare en brist i denna lag är att vid en fällande dom saknar den särskilde företrädaren för barn som har utsatts för övergrepp möjlighet att företräda barnet vid indrivning av skadestånd. Detta vill vi ändra på. Vi vill att den särskilde företrädaren ges i uppdrag att för barnets räkning utkräva skadeståndet från dömd vårdnadshavare. Det är absurt att det, som i dag, är vårdnadshavaren som ska företräda barnet vid skadeståndsindrivning.

För att visa på förstärkningen av barnperspektivet tillkännagav riksdagen i fjol för den dåvarande socialdemokratiska regeringen att barn ska ha rätt till eget juridiskt biträde i alla mål om vårdnad, boende och umgänge. Det var en fempartireservation från Moderaterna, Folkpartiet, Kristdemokraterna, Centerpartiet och Vänsterpartiet. Reservationen fick stöd i riksdagen vid omröstningen i kammaren.

Det är ett viktigt ställningstagande att barn ska ha rätt till eget juridiskt biträde. Lagen om målsägandebiträde har varit föremål för utredning vid ett antal tillfällen. I januari 2007 presenterades ett utredningsbetänkande, *Målsägandebiträdet – ett aktivt stöd i rättsprocessen*. Där föreslår man att en utomstående person som är jurist ska förordnas som företrädare för barnet när det finns misstanke om att övergrepp har begåtts mot barnet av en vårdnadshavare. Detta förslag har remitterats, och en proposition är på väg.

Fru talman! Det finns mycket att säga om dessa frågor. Det är oerhört viktiga frågor för att stärka rättssäkerheten och tilltron till rättssamhället. För att avsluta vill jag poängtera att alliansregeringen står för en annan rättspolitik än den som har förts av den tidigare, socialdemokratiska regeringen. Nu talas det klarspråk om ansvaret för att förmedla värderingar och normer för att förebygga brott och om att polisen ska arbeta i medborgarnas tjänst. Det ställs höga krav på polisens förmåga att förebygga och klara upp brott. Hela rättskedjan ska ha ett konsekvent brottsofferperspektiv som utgår från att opartiska och effektiva poliser, åklagare och domare är rättsväsendets styrka och borgar för allmänhetens förtroende.

Allianspartierna driver en politik för att förebygga och bekämpa brott. Allianspartierna driver en politik för skärpt syn på allvarliga våldsbrott och en offensiv politik för att stödja brottsoffer.

Med anledning av detta, fru talman, yrkar jag bifall till förslaget i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

I detta anförande instämde Helena Bouveng, Hillevi Engström, Inge Garstedt och Krister Hammarbergh (alla m).

Anf. 34 TREDJE VICE TALMANNEN:

Ulrika Karlsson nämnde att det fanns mycket att säga om dessa frågor. Det var väldigt många punkter där Ulrika Karlsson gick utanför

betänkandet. Det är en vädjan att man ska försöka hålla sig till betänkandet. Det finns andra debatter där man kan ta upp de frågor som inte var aktuella i detta betänkande.

Anf. 35 KARIN NILSSON (c):

Fru talman! I detta betänkande har det varit många inlägg. Nu kommer jag efter Peter Althin och Ulrika Karlsson, och det är en mycket besvärlig situation, för det är mycket talföra personer som har sagt det mesta. Jag ska försöka komma in med några egna instick i detta.

I betänkandet kan jag se prov på både den tidigare och den nuvarande regeringens ambitioner liksom motionärernas att göra tidiga och tydliga insatser för unga medborgare under 18 år, oavsett om de unga kommer i kontakt med rättsväsendets processrättsliga frågor som förövare, brottsoffer eller som föremål för vårdnadstvist. Förslagen till åtgärder ser lite olika ut från de olika partierna och i de olika motionerna, men syftet är många gånger detsamma, att göra det bästa möjliga för barnen.

Det första avsnitt som innehåller motioner om bland annat minderåriga handlar om snatteri. Snatteri är ofta det första steget in i en kriminell "karriär" och är därför en handling som måste tas på största allvar. Att redan tidigt visa på vad som är rätt och fel och vad som inte tolereras av samhället blir därför en mycket viktig insats.

Vårdnadshavarens eller föräldrars ansvar för barnens fostran får inte föringas. Det tog Inger Davidson upp i sitt anförande. Familjens betydelse för vad man blir som vuxen är viktig. Den kommunala socialtjänsten ska givetvis underrättas. Här finns inte utrymme för några generella genvägar med förenklad handläggning, som motionärerna hade önskat. Denna gång var det en folktoppartist som fick sin motion avstyrkt.

I bästa fall är just denna tydliga inställning från samhällets rättsväsende tillräckligt avskräckande och "skämmig", som de unga ofta brukar uttrycka sig, för att förhindra fortsatt brottslighet och något som fungerar som en preventiv insats.

Nästa ämnesområde som handlar om barn är barn i domstol. Här finns en motion från Vänsterpartiet och en från Socialdemokraterna angående barns rätt till målsägandebiträde. Det hänvisas i svaret på motionerna till en utredning som presenterade sitt betänkande i början av detta år och som nu bereds i Regeringskansliet. Det märkliga är att i utredningen, som presenterades i januari, konstaterades att det redan finns beslut som stöder rätt till målsägandebiträde eftersom Sverige redan 1996 undertecknade Europarådets konvention som handlar om barns processuella rättigheter. Här har det alltså funnits en internationell överenskommelse i över tio år för ett aktivt stöd åt barn i rättsprocessen. Frågor som jag inte kan låta bli att ställa utifrån detta konstaterande är: Hur har överenskommelsen i artikel 4 i barnkonventionen förvaltats under den tidigare s-regeringens tid? Har överenskommelsens intentioner tillämpats och följts upp?

Artikel 4 handlar just om att barn ska ges möjlighet till en rättslig företrädare, ett förslag om en särskild bestämmelse om målsägandebiträde för barn. Tydligen vill också Socialdemokraternas företrädare i riksdagen få svar på dessa frågor eftersom man nu motionerat om detta, något som alltså skulle ha funnits sedan länge. Nu har i denna debatt Margareta Persson lovat att följa frågan om målsägandebiträde, och Peter Althin har

lovat bevaka detta som en ”gapande glupsk varg”. Alltså: Nu bereds frågan i Regeringskansliet, och med den utlovade bevakningen från utskottets ledamöter verkar vi inom en snar framtid kunna förvänta oss att få ett svar från den nya regeringen, och denna gång också nå ända fram.

Den tredje barnfråga i betänkandet som jag har valt att kommentera handlar om barns rättigheter i vårdnadstvister. Jag är ny i riksdagen, men jag känner en trygghet i vad som hände under förra perioden. Som centerpartist blir jag glad. Jag tillhör ett av de borgerliga partier som med stöd av Vänsterpartiet vann framgång i en gemensam reservation på en proposition angående nya vårdnadsregler som togs fram av den förra regeringen 2005. Riksdagen gav regeringen till känna att barn bör ha rätt till ett eget juridiskt biträde i alla mål om vårdnad, boende och umgänge och att det får ankomma på regeringen att utarbeta erforderliga lagförslag och återkomma till riksdagen.

Nu har vi en ny regering, som består av dessa partier som hade den reservationen. Dessutom har vi besked från Regeringskansliet att frågan är föremål för beredning på Justitiedepartementet. Även här ser jag bevis på höjd ambitionsnivå och ser fram emot regeringens lagförslag i frågan.

Fru talman! Med barnens bästa för ögonen yrkar jag bifall till justitieutskottets förslag i betänkandet om processrättsliga frågor och avslag på samtliga motioner.

I detta anförande instämde Mildred Thulin (c).

Anf. 36 JAN ERTSBORN (fp):

Fru talman! För några veckor sedan debatterade vi straffrättsliga frågor, och då hade jag förmånen att tala före min advokatkollega Peter Althin. I dag blev det tvärtom, och då kan jag göra som Peter gjorde förra gången och säga att nu har i stort sett alla frågor hanterats och debatterats. Läger man till vad Karin Nilsson och Ulrika Karlsson har sagt är det inte särskilt mycket kvar i det här betänkandet som vi från allianssidan kan åberopa och föra fram, men så ska det väl se ut i en väl sammanhållen grupp inom justitieutskottet här i riksdagen.

Låt mig ändå mycket kort beröra ett par saker som ligger mig varmt om hjärtat.

Det första är barn i domstol. Där tror jag att vi, förutom de förändringar som vi förväntar oss ska ske beträffande målsägandebiträde, särskild företrädare och eget juridiskt biträde i vårdnadstvister, måste uppmuntra och se till att regeringen ställer till förfogande ekonomiska resurser för att fortsätta fortbildningen av poliser, åklagare och domare. Jag tror att det är mycket angeläget. Det är själva bemötandet i rättssalen eller i polisförhör som är så oerhört avgörande för hur utvecklingen ska bli beträffande barn både när det gäller brottmål och när det gäller tvistemål.

Vänsterpartiet hade även förra året en motion om barnprotokoll i mål om till exempel vårdnadstvister. Jag har funderat mycket över vad Vänsterpartiet egentligen har tänkt sig beträffande barnprotokollet, för i en vårdnadstvist som i sista hand domstolen måste avgöra om det inte går att förlikas, måste domstolen i sina domskäl redogöra för hur man kommit fram till vad som är bäst för barnet. Att man skulle skriva ett särskilt protokoll och där föra fram något annat än det som finns i domskälen är

för mig en fullständigt främmande fågel. Jag förstår över huvud taget inte hur denna tanke har kommit upp, och jag har fortfarande inte förstått vad Vänsterpartiet egentligen vill med detta.

En annan sak som jag mycket kort vill beröra är resningsinstitutet. Vi vet att det pågår överväganden i departementet i frågan med anledning av rapporten från Justitiekanslern, och det är mycket angeläget att det kommer att ske vissa förändringar. Vi har inte velat låsa oss för hur förändringarna ska se ut, men vi vill ha till stånd förändringar. Vi ska naturligtvis inte acceptera att det sitter någon enda oskyldigt dömd i ett svenskt fängelse. Men jag litar på att Justitiedepartementet återkommer i frågan.

Slutligen vill jag ta upp en fråga som kanske inte har så stark bäring på straffrättsdelen, som justitieutskottets debatter gärna handlar om, utan som har väl så stark bäring på civilrätten och på tvistemålen, nämligen frågan om rättshjälpen. Jag är mycket bekymrad, och det gäller inte minst den erfarenhet som jag och Peter Althin har från vår advokatverksamhet av möjligheterna i dag att gå till domstol och få sin rätt prövad i tvistemål.

Med de förändringar som genomfördes i slutet på 90-talet har vi jättebekymmer. Även om man har en rättsskyddsförsäkring täcker den inte mer än på sin höjd tingsrättskostnaderna. Vi behöver göra starka förändringar beträffande rättshjälpsförfarandet. Jag vet att detta kommer att kosta pengar. Jag vet att det kommer att bli en diskussion om detta inom alliansregeringen. Men vi måste ta i den här frågan, för det är inte bara gruppen som vi kan kalla mindre bemedlade som inte har råd att gå till domstol i dag utan en väldigt stor grupp av medborgare i samhället. Vi måste helt enkelt se över reglerna. Jag tror inte att vi kan förlita oss på att försäkringsbolagen gör det, utan jag tror att det måste bli en statlig angelägenhet. Vi måste alltså ha en mycket förbättrad allmän rättshjälp för att medborgare i det här landet ska kunna gå till domstol med de många berättigade krav som man har.

Fru talman! Med dessa ord tycker jag att jag har kompletterat allt som sagts tidigare i den här debatten. Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på alla reservationer.

I detta anförande instämde Helena Bouveng, Hillevi Engström och Krister Hammarbergh (alla m).

Anf. 37 MEHMET KAPLAN (mp) replik:

Fru talman! Jag har en liten kort fundering bara. Jan Ertsborn instämde i mycket av det som de borgerliga talarna tidigare sade och tog också upp Peter Althins frågor. Men en fråga berörde han inte. Jag är lite frågande i och med att Folkpartiet tidigare har varit väldigt ifrågasättande när det gäller sanktionslistor och liknande och Peter Althin sade att det är något som han kommer att bevaka för att kanske också komma fram till en bred lösning så småningom. Jag avser att fråga om det är den inställning som också Folkpartiet har och i synnerhet du.

Anf. 38 JAN ERTSBORN (fp) replik:

Fru talman! Jag delar vad Peter Althin har angivit beträffande sanktionslistor, frysning av tillgångar och så vidare. Det är inte rättssäkert och värdigt vårt samhälle att ha det på det viset. Anledningen till att jag inte

tog upp frågan är att jag inte tycker att det är den högst prioriterade frågan i detta betänkande. Jag tycker, som jag avslutade med att säga, att frågan om de svenska medborgare som i dag inte kan gå till domstol av ekonomiska skäl är en betydligt större och viktigare fråga.

Prot. 2006/07:88
11 april

Processrättsliga frågor

Anf. 39 MEHMET KAPLAN (mp) replik:
Fru talman! Tack, Jan Ertsborn.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 16 §.)

10 § Associationsrättsliga frågor m.m.

*Associationsrättsliga
frågor m.m.*

Föredrogs
civilutskottets betänkande 2006/07:CU11
Associationsrättsliga frågor m.m.

Anf. 40 JOHAN LÖFSTRAND (s):

Fru talman! Vi ska nu debattera civilutskottets betänkande nr 11, *Associationsrättsliga frågor m.m.* Det är frågor som vi i det gamla lagutskottet har debatterat ett antal gånger. Det finns mycket att dryfta här, även om just detta betänkande är ganska tunt.

Jag vill börja med att säga att vi från Socialdemokraternas sida har två reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation nr 1 om könsfördelningen i bolagsstyrelser med mera.

Fru talman! Den reservation som jag nyss nämnde, det vill säga reservation nr 1, gäller en fråga som vi socialdemokrater har jobbat mycket med. Vi tycker att det är viktigt att den nya regeringen tar sitt ansvar och fortsätter det arbete som den socialdemokratiska regeringen inledde.

Vi tycker att det är viktigt att jobba för att skapa ett mer jämställt näringsliv och se till att skapa ett klimat som gör att både män och kvinnor finns representerade i näringslivet, i chefspositioner och annat, men också i de bolagsstyrelser som i mångt och mycket styr bolagen. Den socialdemokratiska regeringen inledde arbetet och har på olika fronter jobbat för att öka jämställdheten i näringslivet. Ett exempel är det ägardirektiv som man lade fram från statens sida gällande de statligt ägda bolagen. 2003 satte man upp målet att 40 procent av styrelseledamöterna skulle vara kvinnor för att på så sätt öka jämställdheten i statligt ägda bolag. Genom ett kontinuerligt arbete och ett systematiskt nomineringsarbete uppnåddes detta 2005. Sommaren 2005 hade de statliga bolagen i genomsnitt 42 procent kvinnor i bolagsstyrelserna. Det ser vi som bara ett tecken på att man faktiskt kan arbeta med jämställdhetsproblematiken även inom näringslivet, och detta måste fortsätta. Då tror vi att det är diskussion och samtal som behövs men också att man går lite längre i vissa avseenden.

I februari 2006 var det ungefär 15 procent kvinnliga styrelseledamöter. Det är en siffra som vi tycker är låg. Då ska man vara medveten om att på grund av den diskussion som har funnits med hot om lagstiftning och annat har denna siffra stigit. Därför känner vi från socialdemokratiskt

håll nu en ganska stor besvikelse när den borgerliga regeringen avskriver förslaget som fanns i en departementspromemoria som handlade just om att man skulle kunna införa kvotering för att på så sätt öka jämställdheten.

Min fråga till den nya, borgerliga regeringen är: Vilken strategi kommer man att ha under de fyra kommande åren för att öka jämställdheten i näringslivet i stort men framför allt vid tillsättning av bolagsstyrelser inom det privata näringslivet? Vilken strategi har man och vilka frågor kommer man att lyfta upp? Det här är nämligen något som marknadskrafterna uppenbarligen inte klarar helt själva, utan det måste lyftas upp.

Fru talman! Den andra reservationen som jag tänkte beröra är den reservation som rör ekonomiska föreningar. Det är bra att regeringen lyfter upp frågan och säger att man ska utreda den och ta in den i ett större arbete. Det är oerhört viktigt att vi nu efter att den nya aktiebolagslagen har införts också lyfter upp dessa frågor. Det är skönt att regeringen har sagt att man lyfter upp frågan.

Däremot är vi lite oroliga för att detta inte kommer att bli en prioriterad fråga, utan att andra frågor kommer att hamna före. Vi tror att det är viktigt att en översyn av de regelverk som finns runt ekonomiska föreningar genomförs nu för att på så sätt se till att neutraliteten mellan olika associationsformer bibehålls.

Den tredje punkten som jag tänkte beröra, fru talman, är det särskilda yttrande om franchising som den socialdemokratiska utskottsgruppen också har ställt sig bakom.

Den 1 oktober 2006 trädde en ny lag om franchisegivares informationsskyldighet i kraft. Denna lag kommer i mångt och mycket att bidra till att vi får ett bättre klimat inom franchisebranschen. I dag är det så att det finns en del problem. Dessa härrör många gånger från informationsbrist, det vill säga att franchisegivare och franchisetagare inte alltid är helt överens om vad det avtal som man har tecknat innebär eftersom det kan innehålla ett antal juridiska svårigheter, men också för att avtalen oftast är mycket omfattande. Man har inte möjlighet att sätta sig in i hela avtalet. Det är därför som den lagstiftning som nu införlivades gällande informationsskyldigheten är mycket viktig.

Från socialdemokratiskt håll vill vi också säga att det är viktigt att den nya regeringen tar till sig de problem som finns inom franchiseområdet och hela tiden uppmärksammar om det skulle uppstå nya problem. Det vore synd om vi hamnade i en situation där franchisebranschen får ett dåligt rykte på grund av att ett antal aktörer missbrukar det regelverk som finns. Jag vill därför uppmana regeringen att hålla ett vakande öga på franchisebranschen.

Slutligen, fru talman, tänkte jag göra en kort återblick. Under de senaste fyra åren har den socialdemokratiska regeringen och det socialdemokratiska lagutskottet jobbat ganska aktivt med associationsrättsliga frågor. Vi har framför allt jobbat med regelförenklingar och moderniseringar inom det bolagsrättsliga området. Det har kommit en ny aktiebolagslag, det har genomförts ett antal regelförenklingar och redovisningslagstiftningen har förenklats. Aktiebolagslagen, till exempel, är en milstolpe inom det associationsrättsliga området.

Jag hoppas att den nya regeringen tar vid där den socialdemokratiska slutade. Det har varit många fina ord från borgerligheten om att man ska förenkla, förnya och förändra, men det ska bli intressant att se vilka förändringar som borgerligheten tänker göra framöver.

Även om det kanske inte berör just detta betänkande skulle jag vilja fråga om den borgerliga majoriteten redan i dag kan peka ut på vilka områden man ser att det behövs regelförenklingar och vilka områden man kommer att prioritera under den innevarande mandatperioden. Jag är inte riktigt säker på att det bara handlar om lagen om anställningsskydd och vissa andra förändringar, utan den borgerliga regeringen bör arbeta vidare inom det associationsrättsliga området utifrån de premisser som vi har haft tidigare.

Anf. 41 EGON FRID (v):

Fru talman! Betänkandet som vi debatterar i dag handlar om associationsrättsliga frågor. Association betyder sammanslutning. Det är inom associationsrätten som frågan om rättsregler beträffande olika former av samverkan för ekonomiska eller ideella syften behandlas.

Många av dessa samverkansformer har mycket gamla traditioner. Det märks när vi försöker förändra hur det i dag ser ut med bland annat jämställdheten i bolagsstyrelserna.

Jag kommer att uppehålla mig vid motionerna om könsfördelning i bolagsstyrelserna med mera, och jag vill inledningsvis yrka bifall till reservation 1.

Fru talman! När jag läser dagens betänkande får jag stor lust att göra som Gudrun Schyman och köpa aktier i mansdominerade företag och plädера för fler styrelsekvinnor på bolagsstämmorna. Tyvärr hinner jag inte med det, så jag får plädера för frågan här i riksdagen i stället.

I betänkandet kan vi läsa att den borgerliga majoriteten i utskottet anser att problemen med mansdominansen i bolagsstyrelser ska lösas genom kvinnors deltagande i informella nätverk. Kvinnorna ska alltså ta ansvar för att männen inte vill släppa in dem i bolagens styrelser. Kvinnorna ska ta ansvar för att driva jämställdhetsarbetet medan vi män kan luta oss tillbaka och titta på.

Vad spelar det för roll att regeringen i sin budgetproposition i höstas konstaterade att kvinnor är i klar minoritet på alla ledande poster och i alla branscher om man inte tänker göra något åt saken?

För ett år sedan kom en utredning med det utmärkta förslaget att en styrelse ska bestå av minst 40 procent ledamöter av varje kön. Utredningen innehåller flera förslag som jag inte tänker gå in på i detalj, men en viktig sak är att utredaren konstaterar att hennes förslag inte innebär någon inskränkning av äganderätten.

Äganderätten var borgaralliansens och Svenskt Näringslivs favoritarargument för att såga utredningen. Förslaget om kvotering kallades av alliansen för kvalificerat vansinne i en artikel publicerad i Svenska Dagbladet i december 2005.

Det är snarare alliansregeringen som visar prov på kvalificerat vansinne. I stället för att skicka ut förslaget på remiss skickade regeringen det direkt i papperskorgen.

Fru talman! I de aktiebolag där staten har ett bestämmande inflytande hade den tidigare regeringen ställt upp delmålet att andelen kvinnliga styrelseledamöter skulle vara minst 40 procent år 2003. Målet nåddes genom ett kontinuerligt och systematiskt nomineringsarbete. Sommaren 2005 var den genomsnittliga andelen kvinnor i helägda statliga bolag 42 procent. Detta kan jämföras med statistik från Bolagsverket som avsåg förhållandena i februari 2006. Enligt den var 15,1 procent av styrelseledamöterna i privatägda aktiebolags styrelser kvinnor.

Det finns med andra ord flera skäl till att vi ska behålla våra statliga företag och använda vår ägarstyrning i viktiga syften.

Kvinnor kan nätverka ihjäl sig utan att den manliga dominansen i bolagsstyrelser bryts. Regeringen påstår att det är ett problem att det finns så få kvinnor i styrelserna, men den enda lösning som presenteras är kvinnors egna initiativ. Så länge vi män som grupp inte vill släppa ifrån oss en bit av kakan kommer vi aldrig att få någon jämställdhet, vare sig i bolagens styrelser eller någon annanstans.

Ett annat argument som flitigt används i debatten är att en lag om kvotering skulle minska kompetensen i styrelserna. Det skulle helt enkelt inte finnas tillräckligt många kompetenta kvinnor att rekrytera. Vet allianspartierna om att 65 procent av de personer som tar examen vid våra universitet och högskolor varje år är kvinnor? Ser man till kompetensen borde det rimligtvis vara fler kvinnor än män i styrelserna.

I boken *En sexists bekännelser* beskriver författaren hur han under 25 år i näringslivet medvetet har medverkat till att vid rekryteringar välja bort kompetenta kvinnor till förmån för mindre kompetenta män.

Hur tror alliansen att det kan ske någon förändring med den attityden i näringslivet?

Författaren till boken förespråkar kvotering till styrelser. Han menar även att det är mycket viktigt att få in kvinnor i företagens ledningsgrupper där makten finns.

Men alliansen vill som sagt inte ta problemet på allvar. I stället pratar ni om att kvinnor ska få lättare att starta företag i vårdbranschen. Som om det skulle bryta den manliga dominansen i redan existerande företagsstyrelser!

Fru talman! Det talas ofta om ett glastak som gör att kvinnor inte kan ta sig vidare i karriären. Detta glastak består av män. Om männen inte krossar det måste vi, i egenskap av lagstiftare, göra det.

Anf. 42 JAN LINDHOLM (mp):

Fru talman! Civilutskottets betänkande nr 11 om associationsrättsliga frågor utgår inte från någon proposition från regeringen utan behandlar i stället ett flertal viktiga frågor som ledamöter har tagit upp i motioner under den allmänna motionstiden.

Betänkandet behandlar frågor om behovet av nya företagsformer, könsfördelningen i nya bolagsstyrelser, lagen om ekonomiska föreningar, lagstiftning kring franchising, stiftelsefrågor och europeiska regler för näringsförbud.

Från Miljöpartiets sida accepterar vi utskottsmajoritetens handlingsförlamning i flera av dessa frågor även om vi helt klart tycker att det är tråkigt med bristen på initiativ. Att exempelvis ett utfärdat näringsförbud borde kunna vara lika gränsöverskridande som den verksamhet som

näringsförbudet gäller tycker jag är en så självklar sak att det förvånar mig att majoriteten inte tar förslaget på större allvar. Den svenska positionen tycks fortsätta vara att inte driva frågor i EU som inte redan är förankrade där.

Att Sverige skulle kunna förändra EU på något sätt tycks inte föresväva heller denna regering, trots att det faktiskt var just på grund av att vi skulle förändra EU som många på valdagen den 13 november 1994 bytte sida och gav det mandatet.

Fru talman! Vi ska dock inte låta oss tyngas av att utskottsmajoriteten inte tycks våga ge sin regering några uppdrag utan kanske ta till oss det som en signal om att alliansens riksdagsledamöter liksom svenska folket inte längre tycks ha så stort förtroende för arbetet i Regeringskansliet.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 1. Den reservationen har vi tillsammans med Socialdemokraterna och Vänsterpartiet lagt till betänkandet. Där kunde ha funnits ett antal ytterligare reservationer, men genom att avstå och exempelvis inte säga mer än jag redan har gjort när det gäller förslaget om europeiskt näringsförbud hoppas jag på lite eftertanke från regeringssidan. Att man inte alltid väljer konfrontation underlättar förhoppningsvis för regeringssidan att ändra sig och komma tillbaka.

Politiken skulle dock bli väldigt svårbegriplig och tråkig om man alltid valde att undvika konfrontationer. Därför väljer jag, fru talman, att i denna debatt fokusera på frågan om mer jämställda bolagsstyrelser.

Sverige är ju känt för att vara ett av de länder som går före när det gäller många demokrati-, rättvis- och jämställdhetsfrågor. Åtminstone vill vi gärna tro det om oss själva. Kanske har det varit så, men hur ser verkligheten ut i dag?

För ett par dagar sedan antog det spanska parlamentet en lag om jämställdhet. Den innebär bland annat att företagen i Spanien nu har åtta år på sig att se till att bolagsstyrelserna blir jämställda. Man har i Spanien valt att definiera jämställdhet som så att av styrelsernas ledamöter får inte det underrepresenterade könets andel vara mindre än 40 procent.

Jag uppfattar det som en global trend att lagstiftarna runt om i världen tar ansvar för jämställdhetsfrågan. Dock gör man det inte i Sverige. Här hävdar utskottets majoritet att detta skulle vara ett oacceptabelt intrång i bolagsstämmans rätt att självständigt utse sina företrädare.

Tänk vad underlig världen är! Sedan jag blev riksdagsledamot har jag fått lära mig att det som är en vetenskaplig sanning i Tyskland inte med nödvändighet behöver vara det i Sverige. Det som är vetenskapligt bevisat i USA, Japan, Kina eller Finland och som betraktas som väl beprövad erfarenhet behöver inte med nödvändighet anses vara en vetenskaplig sanning i Sverige.

Nu påstår utskottets majoritet precis som om det vore en sanning att det som är möjligt i andra länder inte är möjligt i Sverige. Varför skulle inte en svensk lagstiftare kunna fatta likartade beslut som de som fattas i andra EU-länder? Hur skulle det gå för oss i Sverige om EU – kanske till mångas förvåning – skulle anta ett beslut om att medlemsländerna ska lagstifta om jämställda bolagsstyrelser? Måste Sverige lämna EU då?

Det vore intressant att ta del av majoritetens syn på en så hypotetisk fråga. Fast, fru talman, det är ju inte säkert att den frågan är så hypotetisk!

Det finns lagstiftning som inskränker väljarnas rätt att välja vem de vill rösta på i våra demokratiska val, precis som i andra EU-länder. Vi har exempelvis valbarhetsålder. Det finns inskränkningar i bolagsstämornas rätt att besluta om utdelning. Det finns på olika sätt i olika EU-länder inskränkningar i ägares rätt att disponera både fordon och fastigheter. En större ägare kan i vårt land inte ens helt fritt köpa och sälja sina andelar i ett företag utan att riskera att bryta mot lagen om hon eller han råkar vara i besittning av kunskap som otillbörligt gynnar just den ägaren framför andra.

Visst finns det alltså en tradition både i EU-länder och i vårt eget land att lagstiftaren styr ägarens fria förfogande- och beslutanderätt över det ägda. I alla dessa fall som jag tagit upp finns det särskilda motiv bakom begränsningarna i ägandets möjligheter. Därför skulle man kunna dra slutsatsen av de borgerligas ställningstagande att man inte anser att frågan om jämställdhet är en fråga av något särskilt eller allmänt intresse. Det måste kännas bedrövligt för alla de kvinnor som lagt sin röst på allianspartierna!

Jag är övertygad om att fler kvinnor i företagsstyrelserna också skulle innebära en renässans för det kollektiva resandet. För oss som ser ökat kollektivresande som en viktig fråga, inte minst med anledning av den tilltagande klimatproblematiken, är en utökning av antalet kvinnor i företagsledningarna också en del av klimatarbetet och arbetet för en hållbar framtid. När det gäller detta är värderingarna hos kvinnor i ledande ställning viktiga.

Utifrån det perspektivet ser jag även allianspartiernas nej till jämställda bolagsstyrelser lite grann som ett slag i ansiktet på alla oss som driver frågan om ökad kapacitet på järnvägen. Detta gäller inte minst behovet av ett dubbelspår mellan Falun och Borlänge. Allt i politiken hänger ihop, och tågresandet är ett bra exempel på en jämställdhetsfråga.

Fru talman! Jag yrkar därför självklart bifall till reservation 1.

Anf. 43 ANTI AVSAN (m):

Fru talman! Betänkandet *Associationsrättsliga frågor m.m.* omfattar elva motioner som handlar om bland annat nya företagsformer, könsfördelningen i bolagsstyrelser, lagen om ekonomiska föreningar, ytterligare lagstiftning om franchising, stiftelselagen och ett gemensamt näringsförbud i Europa. Jag börjar med att yrka avslag på samtliga motionsyrkanden.

Fru talman! Jag ska särskilt uppehålla mig vid fyra av motionerna som gäller dels frågan om könsfördelningen i bolagsstyrelser, dels en översyn av lagen om ekonomiska föreningar.

Jag börjar med lagen om ekonomiska föreningar. Den 1 januari 2006 trädde en ny aktiebolagslag i kraft. Den lagstiftningen föregicks av ett omfattande utrednings- och beredningsarbete. När det gäller lagen om ekonomiska föreningar har redan ett visst reformarbete inletts. Den 1 juli 2006 öppnades en möjlighet för ekonomiska föreningar att bedriva hela sin verksamhet i av föreningarna delägda företag.

Vidare har en promemoria om kontobaserat system för förlagsinsatser i syfte att underlätta kapitalförsörjningen för ekonomiska föreningar för närvarande avancerat så långt att den har skickats på remiss till Lagrådet.

Härutöver kan sägas att nu när arbetet med ny aktiebolagslag har avslutats så är arbetet inom Regeringskansliet inriktat på att under 2007 ta fram direktiv till en utredning om en allmän översyn av lagen om ekonomiska föreningar.

Mot bakgrund av det som jag nu har redovisat bör motionsyrkandet om ett omedelbart initiativ till översyn av lagen om ekonomiska föreningar avslås.

När det sedan gäller frågan om könsfördelningen i bolagsstyrelser kan jag till att börja med nämna att kvalitetsmässigt bra beslutsfattande innefattar att olika frågor blir belysta ur olika infallsvinklar. Däri ingår också kvinnliga respektive manliga aspekter i olika frågor. Mot den bakgrunden är nuvarande förhållande naturligtvis inte bra när det gäller könsfördelningen i bolagsstyrelser, men det innebär inte att det ska tvingas fram ändringar lagstiftningsvägen. Vi anser att det är oacceptabelt att göra ingrepp i ägarkollektivets rätt att på bolagsstämman självständigt utse sina företrädare i bolagsledningen.

En jämnare könsfördelning i bolagsstyrelser måste främjas med andra medel än lagstiftning, och det finns exempel på det. Ett exempel är *Svensk kod för bolagsstyrning*, som säger att en jämn könsfördelning i styrelser ska eftersträvas och att vissa bolag enligt noteringskraven på Stockholmsbörsen är skyldiga att tillämpa koden.

Det finns också en hel del att säga om kvinnor som företagare rent allmänt. Vi konstaterar att kvinnor som företagare är en underutnyttjad tillgång. Fler kvinnor som startar och driver företag skulle ge Sverige en starkare ekonomisk utveckling, men det skulle också få andra positiva effekter. En sådan effekt skulle vara att kvinnor skapar och deltar i de informella nätverk från vilka styrelseledamöter, verkställande direktörer och ordförande i bolagsstyrelser rekryteras.

Jag vill också påminna om att i budgetpropositionen anslogs 100 miljoner kronor för att främja företagande bland kvinnor och öka forskningen och kunskapen om kvinnors företagande. Detta har riksdagen redan fattat beslut om.

Mot bakgrund av det är vi inte beredda att föreslå någon åtgärd med anledning av motionerna, som därför bör avslås.

Anf. 44 LENNART PETTERSSON (c):

Fru talman! Den förändring som har skett det senaste årtiondet när det gäller fördelning av styrelseposter till både män och kvinnor är positiv. Det är också min absoluta övertygelse att den debatt som har förts, inte minst från politiskt håll, har betytt mycket för förändringen.

Jag anser att både debatterna och besluten blir bättre om båda könen är med i beslutsrummen. Nu är ju detta inte enbart könsrelaterat, utan det gäller ju även yrkesbakgrund, ålder med mera. En bra mix i en styrelse borgar för en bra utveckling i företaget.

Däremot är jag ingen vän av att kvotera platserna. Det måste vara upp till varje företag och dess valberedning att avgöra vad som är bäst för just det företaget. Ibland finns det överskott på personer med samma inriktning, och ibland saknas något specialområde. Styrelsens samlade kompetens måste gå före andra kriterier.

Prot. 2006/07:88

11 april

*Associationsrättsliga
frågor m.m.*

Jag är inte orolig inför framtiden. Det kommer att jämnas ut helt efter hand.

När det gäller nya associationsformer, eller driftsformer som egentligen är en enklare benämning, så är vad man kan kalla sociala bolag det jag främst skulle vilja ha med på arenan. Möjligheterna att driva verksamhet utan att ha vinstintresse som huvudsyfte behöver öka. Ett mellanting mellan ideell förening och dagens aktiebolag skulle vara önskvärt. Dock finns det inga sådana förslag bland dagens motioner.

Fru talman! Annie Johanssons förslag om att det ska vara enklare och billigare att starta aktiebolag är bra. I England lär det kosta 2 pund att starta medan vi i Sverige behöver hosta upp 100 000 kronor. Nu är ärendet initierat på Näringsdepartementet, så det finns inga skäl att göra något tillkännagivande, men det är angeläget att underlätta för dem som vill starta företag. Storleken på startkapitalet är en viktig faktor.

Ekonomiska föreningar behövs som driftsform, och jag delar motionärens uppfattning att det bör vara konkurrensneutralt mellan bolag och föreningar. Som det står i utskottets betänkande har det hänt en del även efter 1987, och en översyn är på gång.

Relationen mellan franchisegivare och franchisetagare regleras i avtal i varje enskilt fall och i varje enskild kedja. Centerpartiet och alliansen vill underlätta för företagande och undvika en detaljlagstiftning som försvårar för näringslivet. De som tecknar franchiseavtal gör det frivilligt och med tillgång till de förutsättningar som gäller. Som medlem och delägare i en mäklarkedja – dock handlar det inte om franchise – vet jag att det kommer och går medlemmar och franchisetagare i denna typ av företagsupplägg, och det är helt naturligt. Är man inte nöjd med villkoren så går det att avsluta relationen och fortsätta antingen som sin egen eller med koppling till en annan kedja. Jag ser alltså just nu inga skäl att ytterligare detaljstyra avtalen mellan parterna.

Jag yrkar bifall till förslaget i utskottets betänkande och avslag på motionerna.

Anf. 45 YVONNE ANDERSSON (kd):

Fru talman! Jag ska hålla mig rätt kort, därför att jag instämmer med mina kolleger från allianssidan. Jag tänker uppehålla mig, nu när vi diskuterar associationsrättsliga frågor, vid frågan om könsfördelningen i bolagsstyrelser. Det är den frågan jag kommer att uppehålla mig vid här.

Fru talman! För mig som kristdemokrat och som en del i alliansen med dess överenskommelse är det allvarligt om jämställdheten begränsas till ett biologiskt urval när det gäller andelen kvinnor och män. Då förlorar ju jämställdheten sitt verkliga värde. Konsekvensen blir en undervärdering av kvinnors perspektiv. Att det finns fler kvinnor i bolagsstyrelserna innebär ju inte att de kvinnliga värdena är lika mycket värda som de manliga. Det ska helt enkelt vara attraktivt att få in kvinnor för att få ett ytterligare perspektiv i stället för att man väljer in kvinnor för att fullgöra samhällets krav på bra könssammansättningar och därmed få ett slags alibi när det gäller att vara jämställd.

Kvotering och varannan damernas kan ha sitt berättigande när det gäller mycket speciella insatser, men inte i övrigt. Det är min övertygelse.

Jämställdhet får inte tillåtas att bli en ytlig företeelse. Det förlorar både män, kvinnor och samhället på.

För oss kristdemokrater innefattas jämställdheten i den värdegrund som partiet står för, nämligen allas värde oavsett kön. Den kräver både eftertanke, reflexion och handlande i politikens vardag, och den går längre än till biologiskt kön. Den kräver respekt för olikheter och tar vara på dem som tillgångar. Jag menar att verklig jämställdhet nås genom attitydförändringar och reflexioner kring djupt liggande beteendeyttringar och värderingar som sedan får konsekvenser i praktisk handling vilket innebär att bolagsstyrelser och andra faktiskt vill ha in det perspektivet. Med det menar jag att en jämnare könsfördelning i bolagsstyrelser måste främjas med andra medel än lagstiftning. Det är inte rimligt att bolagsstämmans rätt att själv avgöra vilka deras företrädare ska vara ska naggas i kanten.

Med det vill jag yrka bifall till förslaget i utskottets betänkande och avslag på samtliga motioner.

Anf. 46 JOHAN LÖFSTRAND (s) replik:

Fru talman! Efter att ha lyssnat till Yvonne Anderssons anförande får jag bilden av att hon inte tycker att det är ett problem att vi i dag har 13 procent kvinnor i de privatägda bolagen. Om det är Kristdemokraternas åsikt att det inte är något problem att det bara finns ungefär 10 procent kvinnor i bolagen, och att det är något som löser sig så småningom, då har vi verkligen ett problem. Hennes borgerliga kolleger ser problemet, och vi måste försöka hitta ett sätt att hantera det. Ett sätt har varit att starta en diskussion och försöka tvinga fram en förbättring.

Är det så att Yvonne Andersson inte ser det som ett problem att ungefär 13 procent av styrelseledamöterna i dag är kvinnor?

Anf. 47 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! Jo, jag ser det som ett problem, och jag tycker att det är mycket märkligt att man uppfattar det så att målet för oss inte skulle vara jämställdhet och ungefär lika många kvinnor som män i bolagsstyrelserna. Problemet är inte kvinnorna, med en annan biologi, utan problemet är att kvinnors perspektiv inte tas till vara. Om inte kvinnorna kommer in och man inte ser värdet i kvinnors perspektiv kommer inte problemen med de olika perspektiv som i dag finns, och som är så viktiga, att kunna lösas enbart genom att ha lika många kvinnor som män i bolagsstyrelserna. Jag tror inte att man någonsin kan lagstifta fram det, utan det handlar om att se möjligheterna med att olika människor har olika typer av funderingar, attityder och värderingar som de kan tillföra.

Anf. 48 JOHAN LÖFSTRAND (s) replik:

Fru talman! Då förstår jag vad Yvonne Andersson menar. Jag håller med om att det är oerhört viktigt att ha med det kvinnliga perspektivet i beslutsfattandet. Det kan tillföra mycket. För att vi ska kunna få ett mer jämlikt samhälle är det därför viktigt att de aspekterna tas till vara.

Då är min fråga, som jag också ställde i mitt anförande, återigen: Vilken är den borgerliga strategin för att öka antalet kvinnor i bolagsstyrelser? Eller får vi under de kommande fyra åren höra att marknaden ska lösa problemet, att vi inte behöver diskutera det för det kommer att lösa

sig ändå? Kommer andelen kvinnliga bolagsstyrelseledamöter sedan att minska? Om borgerligheten har en strategi undrar jag hur den i så fall ser ut.

Anf. 49 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! Det är alldeles självklart att borgerligheten har en strategi, men den strategin måste växa fram utifrån attityder, värderingar och så vidare. Vi måste en gång för alla inse olikheterna och ta vara på dem.

Nu vet jag att Johan Löfstrand inte har någon möjlighet till ytterligare replik, men vi måste inse att det är ett misslyckande när vi under så många år jobbat med jämställdheten och det likväl bara är 13 procent kvinnor. Det är ett misslyckande. Om vi får fler kvinnliga företagare, om vi börjar från början och hittar områden där kvinnor kan komma fram och visa de ledarskapskompetenser och andra kompetenser som de faktiskt besitter, kommer kvinnor också att efterfrågas. Det är där vi måste hitta strategierna.

Anf. 50 SYLVIA LINDGREN (s):

Fru talman! Jag har begärt ordet i den här debatten med anledning av motion C349. Jag tänker inte yrka bifall till motionen men vill ändå uttrycka att jag tycker att utskottet i sitt utlåtande över motionen är näst intill oförsäamt. Man skriver: "Utskottet finner inte skäl till en ytterligare lagreglering av franchiseavtalen. Dessutom skulle en sådan lagstiftning motverka regeringens och riksdagens uttalade ambition att minska regelbördan för näringslivet. Utskottet föreslår därför att motion C349 avslås." Jag är glad att vi socialdemokrater har ett särskilt yttrande i betänkandet där vi säger att vi vill följa utvecklingen i denna fråga.

Vilka är franchisetagare? Jo, de är mycket små företagare. Vilka var det alliansen pratade så mycket om i valrörelsen? Jo, om småföretagarna som de sade sig vilja stödja. Om man vill stödja småföretagarna undrar jag om man då svarar på det sätt som man gjort i utskottets majoritets-text. Jag tycker inte att utlåtandet i texten stämmer överens med det stora nummer som gjordes i valrörelsen av just småföretagarna.

Franchisetagarna är i stor utsträckning småföretagare. Det finns all anledning att se över verksamheten och utvecklingen när det gäller desamma. De utgör stora och viktiga delar i dessa kedjor. Jag måste därför uttrycka min åsikt i frågan från talarstolen.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under 16 §.)

Föredrogs

civilutskottets betänkande 2006/07:CU22

Naturresursfrågor m.m.

*Naturresursfrågor
m.m.*

Anf. 51 EGON FRID (v):

Fru talman! Vänsterpartiet driver i flera olika motioner frågan om hur vi bättre kan utnyttja naturresurserna för att få en snabbare energiomställning. Vi gör det bland annat i en motion i miljö- och jordbruksutskottet, nr 266 yrkande 43, och i en motion i näringsutskottet, nr 296 yrkande 10. Dessa yrkanden förespråkar en påskyndad vindkraftsutbyggnad genom en förbättring av tillståndprocessen. Framför allt handlar det om att underlätta för mindre företag, till exempel lantbruk, att anlägga vindkraftverk.

Många positiva åtgärder och målsättningar har genomförts för att påskynda vindkraftsutbyggnaden både till lands och till havs. Det återstår dock ett flertal hinder innan man kan förenkla den fortsatta utbyggnaden. Tillståndprocessen för vindkraft är fortfarande mycket kostsam när det gäller vindkraftsparker och begränsar möjligheterna för de energibolag som inte tillhör de tre stora. Dessutom tar det cirka sju år från första ansökan till tillstånd. Det gynnar varken utbyggnaden eller konsumenterna.

Det finns också behov av att se över överklagandeprocessen och se om förändringar i sakägarbegreppet är möjliga för att undvika fördröjningar. Vi tror att det är fullt möjligt, och även demokratiskt försvarbart, att genomföra förändringar i sakägarbegreppet. Möjligheten att i miljöbalken och i PBL höja vindkraften till särskilt riksintresse bör också övervägas. Den stora energiomställning vi står inför kommer att förändra Sveriges utseende på samma sätt som tidigare tekniksprång gjort. Man bör därför undersöka om det är rimligt att en vindkraftsansökan i dag av myndigheterna behandlas som vilken industriell verksamhet som helst. Det bör även utredas om det inte är lämpligare att tillämpa gällande industribullernormer för vindkraftverk i stället för minimiavstånd.

Tillståndsgivande myndigheter och lokala politiker behöver i framtiden stöd i form av både resurser och information för att kommuner och länsstyrelser ska kunna underlätta vindkraftens utveckling. För att ytterligare stimulera en snabbare utbyggnad bör man dessutom utreda möjligheten att ålägga Svenska kraftnät ansvar för att bygga ut och bekosta stamnätsanslutningar till vindkraftsanläggningar när så krävs.

Sammanfattningsvis behövs en utredning som lokaliserar hindren och föreslår hur dessa kan åtgärdas för att få en snabbare utbyggnad av vindkraften.

Regeringen har redovisat en rad nya utredningsåtgärder på området och beredning av ett antal frågor pågår inom Regeringskansliet. Det välkomnas, men är inte tillräckligt. Fortfarande har inte några större steg tagits i syfte att genom ändringar i tillståndprocessen påskynda vindkraftsutbyggnaden.

Utskottet vill i sammanhanget framhålla vikten av att vindkraften inte särbehandlas i planprocessen. Utskottet tycker samtidigt att det inte nog kan poängteras att strävan bör vara att tillhandahålla enkla och generella regler.

Men mindre vindkraftsparker eller enskilda vindkraftverk kan inte och ska inte jämföras med stora industrier eller kärnkraftverk. Vi måste prioritera miljövänlig energiutbyggnad för en snabbare energiomställning.

Fru talman! Enligt min och Vänsterpartiets mening bör det pågående beredningsarbetet påskyndas väsentligt. Därför yrkar jag bifall till reservation 1, för åtgärder som kan påskynda vindkraftsutbyggnaden, i betänkandet *Naturresursfrågor m.m.*

Anf. 52 JAN LINDHOLM (mp):

Fru talman! Betänkandet *Naturresursfrågor m.m.* tar upp elva yrkanden från allmänna motionstiden. Det är en blandning av stort och smått, från det nationella till det lokala. Det behandlar även konflikter mellan det nationella och det lokala.

Först behandlas frågan om riksintressen. Det är lätt att de nationella intressena kolliderar med de regionala eller de lokala. Det är ofta ganska svåra frågor, där ibland behovet av snabba beslut för att skydda i det snabba perspektivet i samband med exploateringsintressen kan komma i konflikt med de önskemål som självklart alltid finns om att man ska ha grundliga beslutsprocesser och att alla berörda ska involveras. Jag har full förståelse för att utskottet enligt väljer att avvakta den beredning som pågår i Regeringskansliet med utgångspunkt i PBL-utredningen. Här kan vi nog alla trampa på många minor.

När det gäller de förslag som berör vindkraftsutbyggnaden tycker jag däremot att utskottsmajoriteten är onödigt försiktig. Den förra regeringen lade en stabil grund för en kraftfull satsning på vindkraften genom propositionen om vindbruk. PBL-kommittén har sedan föreslagit en hel rad åtgärder för att minska hindren och underlätta en snabb satsning på vindkraften. Det handlar om att korta handläggningstiderna och att på olika sätt förenkla prövningsförfarandena.

Från Miljöpartiets sida ser vi inte några ytterligare behov av att utreda och dra frågan i långbänk. Tvärtom tycker vi att det är bråttom att komma i gång. Sverige ligger långt efter inte bara Danmark och Tyskland utan även Spanien och Holland på området. Tillsammans med Socialdemokraterna har vi skrivit ett särskilt yttrande i betänkandet. Vi i Miljöpartiet har valt att göra så i stället för att reservera oss på den här punkten. Det vore synd om det skulle gå prestige i vindkraftsfrågan på något sätt. Alla vill självklart göra framtidsfrågor, och framför allt framgångsrika framtidsfrågor, till sina egna, men på detta område har vi inte råd med det. Vi måste alla samarbeta; i grunden är vi överens. Miljöpartiet utgår från att regeringen även utan påstötning från riksdagen jobbar

snabbt, så att vi snarast kan få i gång en utbyggnad värd namnet även i Sverige.

Fru talman! Jag har en reservation i betänkandet som jag ändå vill yrka bifall till. Det är reservation 2, som handlar om nationalstadsparken. Jag ska erkänna, fru talman, att jag kommer in på ett område som jag inte har så djupa kunskaper om. Lagstiftningen om nationalstadsparken finns i den så kallade hushållningsbestämmelsen i miljöbalken 4 kap. 7 §. Det är en speciallagstiftning som gäller speciellt för området Ulriksdal–Haga–Brunnsviken–Djurgården. Området utpekas som en nationalstadspark med särskilda skyddsformuleringar.

Jag är ju inte stockholmare, även om jag i tidig ungdom bodde i en Stockholmsförort inte så hemskt långt norr om det aktuella området under ungefär två och ett halvt år. Risken är att jag trampar någon på tårna, eftersom det säkerligen finns någon ledamot här med djupa rötter i vår huvudstad. Men jag tar ändå risken att lyfta fram frågan. Problemet är nämligen att den aktuella lagstiftningen endast skyddar områdets värden i samband med att större förändringar aktualiseras. Egentligen är det, som jag tolkar det, enbart när förändringar som kräver tillståndsplikt aktualiseras som lagstiftningen har något värde. Det finns ingen reglering som vare sig stöder eller utvecklar de värden som finns i området. Inte heller skötseln av nationalstadsparken har något stöd i den lagstiftning som är till för att skydda den. Det tycker vi i Miljöpartiet är en stor brist. I förlängningen ser vi det som ett hot mot den unika miljö som finns så tätt inpå en så stor stad som Stockholm. Det är en oerhörd kvalitet.

Miljöpartiet menar att det är nödvändigt att vara ute i god tid och förebygga att området tappar viktiga värden. Därför vill vi att riksdagen följer upp tidigare intentioner och nu tillsätter en utredning som tittar på nödvändiga buffertzoner och andra åtgärder som måste till för att på sikt stärka skyddet av området. För att olyckan inte ska vara framme innan frågan har fått en ordentlig genomlysning menar vi även att det vore nödvändigt att inrätta ett tillfälligt moratorium för hela området, eftersom ett flertal projekt i dag hotar nationalstadsparken på flera ställen. Bebyggelsestrycket är starkt. Tyvärr finns det långt framskridna planer på ny bebyggelse som inkräktar på de här värdena.

Jag vet att Brunnsviken har inspirerat många diktare och författare, men jag tänker inte, fru talman, ge mig in på att försöka recitera någon strof. Det skulle kanske vanhedra mer än hedra. Jag vill i stället påminna om att biltrafiken är en av de orsaker som gör hotet även mot detta område så påtagligt. Därför vill jag koppla detta till behovet av utbyggnad av kollektivtrafiken. Att bygga ut kollektivtrafiken är ett sätt att bygga för en framtid där naturvärden, även i sina allra mest förskönade former, har betydligt större möjligheter att utvecklas och överleva.

Eftersom allting hänger samman, vilket självklart alla ledamöter i kammaren är väl medvetna om, är även ett utbyggt dubbelspår mellan Falun och Borlänge ett exempel på alla de små åtgärder runt om i landet som kan få fler av huvudstadens besökare att lämna bilen på hemorten och i stället ta tåget till Stockholm och på det sättet bidra till att skona naturvärdena i vår huvudstad. Ser man politiken som en helhet är det alltid möjligt att koppla ihop frågor även från vitt skilda delar av vårt avlånga land och inse att det som görs på fel sätt i en landsända även påverkar en annan.

Prot. 2006/07:88

11 april

Naturresursfrågor
m.m.

Stockholm är en mycket vacker stad. Dalarna har självklart mer skönhet att erbjuda, men här i huvudstaden blir skadan oerhört mycket större om den lilla naturmiljö som finns kvar kommer till skada. Därför vädjar jag, trots att jag kommer från Dalarna, till kammarens ledamöter att ge Miljöpartiets reservation 2 sitt stöd.

Anf. 53 STEFAN WIKÉN (s):

Fru talman! Vi diskuterar nu naturresursfrågor som handlar om vindkraftsutbyggnad, nationalstadsparkens skydd samt frågan om riksintresse. Jag tänkte framför allt tala om vindkraft. Det handlar om växthuseffekten och klimatfrågan, vilket är en av de största utmaningarna som världen står inför. Det är en av Socialdemokraternas viktigaste frågor.

Vi socialdemokrater anser, vilket jag hoppas att vi är ganska eniga om, att energifrågan är en nyckelfråga för att klara en långsiktigt hållbar samhällsutveckling. Användningen av fossil energi som kol, olja och naturgas har lett till ökade utsläpp av växthusgaser. Det har resulterat i det vi allihop vet. Temperaturen på jorden ökar.

Klimatförändringarna bedöms få mycket allvarliga konsekvenser. Polariserarna smälter, havsnivån stiger, låglandsområden översvämmas, kustnära områden eroderas och så vidare. I detta spelar vindkraften en roll. Vilken roll den kommer att ha i Sverige har vi i denna kammare ett stort inflytande över.

Vindkraften har stora möjligheter i Sverige inte minst med tanke på våra geografiska förutsättningar, som såvitt jag förstår vi är väldigt överens om i Socialdemokraterna och majoriteten. Den tekniska utvecklingen har också gått framåt mycket fort.

Vindkraften har extremt låga externa miljökostnader. Sammantaget innebär det att vindkraften är en bra väg för att öka förnybar elproduktion. Detta sker inte av sig självt. Det behövs olika typer av stöd från politiskt håll till uppbyggnad av en ny infrastruktur och en utbyggnad av vindkraften.

Fru talman! Samtidigt handlar inte naturresursfrågor och vindkraften bara om klimatpolitiken. En utbyggnad av vindkraften skapar också industriell och regional utveckling. Det ger även möjliga intäktskällor för markägare och lokalbefolkning. Det ger förutsättningar för företagande och export inom området.

Det handlar också om äganderätt, människor och miljökonsekvenser tillsammans. Det kräver självfallet noggranna och väl gjorda avvägningar. Det finns en negativ inverkan som vindkraften kan ha på människor och djur, till exempel i form av buller och susade ljud. Det handlar om hur det påverkar orörd natur, turismen, kulturmiljön och boendekvalitet.

Därför är det viktigt att också se till att minimera störningarna från vindkraften på människor, djur och natur. Det handlar om avstånd mellan bebyggelse och vindkraft, krav på miljö- och detaljplanprövning och krav på hur kommunerna måste samarbeta kring detta.

Vi socialdemokrater menar att kommunerna bör ha ett väsentligt inflytande bland annat genom sitt planmonopol. Samtidigt måste det självfallet finnas utrymme för statlig kontroll om det kolliderar med riksintressen eller miljö kvalitetsnormer. Självklart bör också frågorna kunna komma under domstolsprövning vid överklagande av bygglov. Ett viktigt

instrument för det är vår plan- och bygglagstiftning och vår miljöprövning.

Behovet av att göra en samlad prövning vid vindkraftsutbyggnad har behandlats av PBL-kommittén som har haft i uppdrag att se över detta. Kommittén föreslår bland annat en förbättrad samordning i fråga om handläggning av bygglovsansökan, anmälning enligt miljöbalken, detaljplanering och tillståndsprövning samt tydliga krav när det gäller planläggning av enstaka vindkraftverk.

Fru talman! I juni 2006 antog riksdagen på förslag av den socialdemokratiska regeringen den första vindkraftspropositionen, *Miljövänlig el med vindkraft – åtgärder för ett livskraftigt vindbruk*. Vindkraften bör enligt det beslutet ges en högre prioritet än vad som då var fallet. Utifrån det har ett arbete påbörjats.

Detta är en god grund att gå vidare på. Den socialdemokratiska regeringen gav också ett antal uppdrag till Statens energimyndighet, Naturvårdsverket och Boverket där avsikten med uppdraget handlar om att tydliggöra myndigheternas uppgifter för att underlätta byggandet av vindkraft.

Det handlar också om att höja kunskapsnivån om vindkraftens egenskaper och möjligheter samt öka kompetensen hos länsstyrelse och kommuner när det gäller själva planeringen för vindkraftverk, allt för att främja en utveckling av vindkraftverk. Regeringen lämnade också ett antal andra myndighetsuppdrag som var viktiga som handlar om tillståndsprocessen kopplad vill vindkraften.

I början av detta år tillsattes också en utredare av regeringen som ska behandla frågor i anslutning till produktionsanläggningar för förnybar el till elnätet. Syftet med det är att klargöra i förväg förutsättningarna för vindkraftsanläggningar att ansluta sig. Det är självfallet mycket betydelsefullt om man ska etablera vindkraftverk och korta tiden i processerna.

Vi socialdemokrater vill understryka att det behövs ett fortsatt och kontinuerligt arbete om vilka insatser och åtgärder som behövs för att underlätta för vindkraftsanläggningar att etablera sig. I detta arbete finns till exempel vindkraftssamordnarna som en viktig del. Det behöver man arbeta vidare med.

Enligt vår mening är det nödvändigt att så fort som möjligt genomföra de åtgärder som PBL-kommittén föreslagit i syfte att påskynda vindkraftsutbyggnaden. Vi socialdemokrater förväntar oss av den borgerliga regeringen att den fullföljer den väg som den socialdemokratiska och tidigare riksdagsmajoriteten stakade ut och lade en grund för och att detta sker i hög hastighet.

Anf. 54 EWA THALÉN FINNÉ (m):

Fru talman! I detta betänkande behandlas elva motionsyrkanden från allmänna motionstiden. Yrkandena handlar om riksintressen, vindkraft och nationalstadsparker. Jag tänkte börja med att lyfta fram frågan som gäller vindkraftens lokalisering och handläggningen av denna.

Planeringen av vindkraft är en komplex fråga och en fråga som berör. Det finns de som hävdar att all lokalisering är vettig och att det inte finns några problem med vindkraften och det finns de som hävdar att all lokalisering är av ondo. Naturligtvis är det vare sig det ena eller det andra.

Prot. 2006/07:88

11 april

Naturresursfrågor
m.m.

Tillståndsprövningen av vindkraft regleras genom ett antal bestämmelser bland annat i plan- och bygglagen och i miljöbalken. Ett vindkraftverk som har en vindturbin som är större än två meter eller placeras närmare en fastighetsgräns än kraftverkets höjd behöver i regel bygglov. Det krävs enligt miljöbalken anmälan eller tillstånd om kraftverket är att anse som miljöfarlig verksamhet, till exempel på grund av buller, skakningar, ljus, joniserande eller icke-joniserande strålning.

Det finns mycket mer att göra när det gäller regelverken. Jag tänkte återkomma lite till det. Det finns exempel på god planering och dålig planering. Låt mig ge några exempel.

Jag anser att en dålig planering är lokalisering av många vindkraftverk mitt i Öresund eller mitt i Kalmarsund. God planering kan jag tycka är lokaliseringen till Kriegers flak och Stora Middelgrund som ligger förhållandevis långt ut till havs.

Dålig planering kan jag tycka att det är när man står i ett förhållandevis flackt landskap på en höjd och ser vindkraftverk, enstaka eller i små grupper, över hela landskapet. Ingenstans i synfältet finns siktfält utan vindkraftverk.

God planering är när vindkraftverk lokaliseras till ett hamnområde, ett industriområde eller samlade i en grupp i en del av landskapet. Ett exempel på god planering tycker jag är placeringen av vindkraftverken i Landskrona hamn.

Naturligtvis finns det fler exempel på både god och dålig planering. Dessutom vill jag understryka att det är mina åsikter. Ytterst är det bedömningar som görs av kommuner, länsstyrelser och miljödomstolar.

Viktigt i frågan om lokalisering av vindkraft är att kommunerna har en klar planeringsstrategi för lokalisering där hänsyn tas bland annat till boende, kulturmiljöer och fritidsintressen.

För att återkomma till det som handlar om regelverket och handläggningen pågår arbete som rör vindkraften både på Regeringskansliet och ute på olika myndigheter, precis som Stefan Wikén var inne på. Bland annat när det gäller instansordningen och samordning vid prövning av bygglov och miljötillstånd har det kommit en inriktningsproposition redan i dag. Regeringen inväntar rapporter från olika myndigheter som specifikt rör tillståndsprövsprocessen för vindkraftverk. En särskild utredare ska behandla frågor som berör anslutningar till elnätet. Ytterligare utredningar planeras även generellt för att förtydliga och förenkla regelverken. Allt detta tror jag kommer att både tydliggöra och förbättra regelverken och sättet man planerar på. Förslag från regeringen i frågorna är att vänta.

Fru talman! Utöver vindkraften tänkte jag nämna några ord om nationalstadsparken och motionen om att ytterligare en nationalstadspark ska inrättas. Utskottet har i betänkandet att ta ställning till om Slotsskogen i Göteborg borde utses till en nationalstadspark. Det är inte första gången det yrkandet behandlades i riksdagen. Varje gång har utskottet avslagit yrkandet. Från utskottets sida är vi inte heller nu beredda att förorda att Slotsskogen inrättas som en nationalstadspark. Inte ens den utredning som tittade på möjligheten att inrätta fler nationalstadsparker förordade att Slotsskogen inrättas till en sådan.

Dock är vår utgångspunkt att detta är en fråga som måste komma nedifrån. Om det någonsin ska bli en nationalstadspark i Slottsskogen anser vi att det måste komma förfrågningar från Göteborgs kommun och Västra Götalandsregionen. Det är en fråga som vi anser kräver ett mycket starkt lokalt engagemang. Enligt gällande rätt för den nationalstadspark som finns i dag får ny bebyggelse och nya anläggningar komma till stånd och andra åtgärder vidtas endast om det kan ske utan intrång i parklandskapet eller naturmiljön och utan att de historiska natur- och kulturvärdena skadas.

När det gäller skötseln av nationalstadsparken som i dag finns har länsstyrelsen i Stockholm erhållit ytterligare medel för att kunna använda dem till förvaltning och skötsel av parken. Det är en viktig beståndsdel om man ska ha en välbevarad park. Det har kommit in ytterligare förslag från länsstyrelsen i Stockholm som regeringen för tillfället bereder och kommer att återkomma om.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på reservationerna.

Anf. 55 JAN LINDHOLM (mp) replik:

Fru talman! Jag lyssnade med stor förväntan på Ewa Thalén Finnés anförande om vindkraftens framtid. Vi i Miljöpartiet har länge arbetat för en ökad satsning på vindkraft och underlättande av ytterligare etableringar. Vi anser själva att vi var den drivande kraften bakom den vindkraftsproposition som lades fram av den förra regeringen. Vi bidrog starkt till att den kom till stånd. Det fanns ju lite olika ambitionsnivåer när det gäller målen för vindkraftsutbyggnaden.

Det som har hänt sedan dess är utan tvekan att medvetandet om klimatsituationen har ökat. Frågan om hur vår framtida energiförsörjning ska se ut har blivit mycket mer aktuell under det senaste halvåret på grund av ett antal olika rapporter som har kommit och en känd politikers resor, film och så vidare. Detta känner vi alla till.

Utifrån detta vore det intressant att höra om det från den nu sittande regeringen finns några funderingar på ambitioner att göra några målsättningar för vindkraften. Det är ju det alternativ till fossil energi som vi ser som mest etablerat. Det kanske finns andra funderingar från regeringens sida, men det vore intressant att höra om ni har ambitioner att sätta upp någon form av nationella mål för vindkraftens utbyggnad.

Anf. 56 EWA THALÉN FINNÉ (m) replik:

Fru talman! Tack för frågan, Jan Lindholm! Frågan om huruvida den borgerliga regeringen kommer att lägga fram några totala mål för vindkraftens utbyggnad kan jag i dagsläget inte besvara. Den totala energipolitiken ligger inte i civilutskottet, utan där ligger i grunden lokalisering av vindkraft.

Däremot är jag tämligen säker på att vindkraften absolut har en berättigad plats i energisystemet. Vi måste se till att vi har ett regelverk som är både tydligt och enkelt och som anger spelregler som gör att de som vill prospektera och bygga vindkraft vet vad som gäller.

Jag är säker på att vindkraften i framtiden kommer att ha stor betydelse. Hur stor kan jag inte uttala mig om eftersom detta ligger i ett annat utskott, som jag sade.

Anf. 57 JAN LINDHOLM (mp) replik:

Fru talman! Tack för svaret, Ewa Thalén Finné! Jag ska som komplement bara ställa en liten fråga. Du lade stor tyngd i ditt anförande på diskussion om den mer visuella aspekten på vindkraften. Jag funderar på om ett vindkraftverk i ert perspektiv skiljer sig från annan infrastruktur när det gäller bedömningen av hur det påverkar landskapet. Du tog som exempel på dålig planering detta att om man står på upphöjning och blickar ut inte ser några ytor som är fria från vindkraftverk.

Jag kommer från en landsända som är glest befolkad. Men vi har ju ett landskap i dag som är genomkorsat av kraftledningsgator från våra kärnkraftverk till exempel. Vi har motorvägar när man kommer ned mot mer tätbebyggda trakter. När man för diskussioner om hur man ska se på etableringen av ny infrastruktur så undrar jag om man specifikt från er sida betraktar detta som mer störande än den redan etablerade infrastrukturen.

Anf. 58 EWA THALÉN FINNÉ (m) replik:

Fru talman! Jag måste säga att jag inte anser att vindkraft på något sätt är mer störande än annan infrastruktur. Men det jag kan se och tycka, om man tittar lite grann bakåt, är att man i ett tidigare läge av planeringen inte alltid tog hänsyn till att detta är just infrastrukturplaneringar. Det är alltså en sorts industrianläggningar som man bygger upp i vår miljö. Det är den aspekten jag tycker att man ska trycka mycket noggrannare på. Jag tycker att man ska göra en mycket noggrann avvägning när man bygger infrastrukturprojekt, och jag tycker att man ska göra ungefär samma avvägning överallt.

Naturligtvis har man olika perspektiv. Jag bor i stället i ett tätt befolkat, förhållandevis flackt landskap. Där ser man vindkraftverken på ett ofantligt mycket längre avstånd än man gör på andra håll. Länsstyrelsen i Skåne har tagit fram en utredning där man tittade på möjliga vindkraftverk och på regelverk runt detta. Om man skulle ha 1 000 meter till bebyggelse från ett vindkraftverk i Skåne går det att bygga 41 vindkraftverk på land i Skåne. Det blåser ganska bra där. Om man går ned till 750 meter kan man bygga runt 350 vindkraftverk. Det är de här perspektiven man någonstans måste planera in. Kommunerna har ett stort ansvar för att väga ihop den här infrastrukturen med övrig infrastruktur och med boende-, kultur- och naturmiljö.

Anf. 59 LENNART PETTERSSON (c):

Fru talman! De motioner som har skrivits och som ingår i detta betänkande berör i huvudsak tre områden, nämligen riksintressen, vindkraft och nationalstadsparker.

Motionen om riksintressen, med hänvisning till Arlandas utbyggnad, tar upp en intressant fråga kopplad till planeringsinstrument och planprocesser. Fel använt påverkar det enskilda fastighetsägare oerhört negativt, precis som en del andra allmänna intressen. Planerade men ofta uppskjutna väginvesteringar är nog det största problemet. Vi har en väg

hemma, väg 109 från Helsingborg till Kågeröd i Svalövs kommun, som skulle ha varit anlagd 1942 men som bara till en del har fått en ny sträckning. Hur lätt är det att sälja en fastighet som ligger inom de tänkbara korridorer som Vägverket har ritat upp? Hur ska man som säljare, köpare eller mäklare bedöma sannolikheten för ett genomförande? Finns det dessutom med i kommunens översiktsplaner blir det ytterligare problem. För att ha det med i planer bör det finnas en borte tidsgräns för genomförandet, och ligger det längre fram i tiden ska det inte anges.

Vindkraftsetableringar grundade på effekt i stället för gestaltning i landskapsbilden känns något märkliga. Teknikutvecklingen medför att större och effektivare verk blir möjliga, och detta måste vara hanterligt även i lagstiftningen.

Tillståndsgivning och bygglovshantering för uppförande av vindkraftverk är inte enkel. Som utskottet påpekar i sitt ställningstagande är det rimligt att vindkraften inte särbehandlas i planprocessen, men det finns problem som avviker från vanliga bygglovsärenden, och det är effekten på verken. På grund av överklaganden kan det dröja några år innan bygglov beviljas, och då har utvecklingen sprungit ifrån. Det innebär att sökande skulle kunna vilja sätta upp ett verk med större effekt. Då finns det inga genvägar, utan då måste en helt ny ansökan lämnas in, och processen får börja om från början.

I samband med översynen av plan- och bygglagen bör detta beaktas och dessutom harmoniseras med miljöbalkens krav.

Fru talman! Nationalstadsparker är ett positivt inslag för skydd av gröna och värdefulla områden. Det känns dock inte rimligt att riksdagen ska fatta beslut om vilka områden som kan vara aktuella, utan det bör vara kommunerna, länsstyrelserna eller Naturvårdsverket som tar initiativet när det finns skäl för detta.

Skötselplanerna för nationalparker kan se olika ut beroende på vad som är skyddsvärt. Förutsättningarna för Söderåsens nationalpark hemma i vår kommun är inte desamma som för Sarek eller för nationalstadsparken här i Stockholm. Ett har de dock gemensamt, och det är begränsningen av exploatering i området. När ett område har fått nationalparksstatus – det är ju det starkaste skyddet som går att få – ska man vara oerhört restriktiv med ingrepp. Att öka tillgängligheten, och därmed intresset, är en sak, men att uppföra fastigheter eller anlägga vägar som inte har koppling till parken får normalt inte ske. Det tycker jag att vi ska respektera.

Jag kan för lite om situationen här i Stockholm, men en spontan reaktion på det jag har läst är att det i huvudsak är en organisatorisk fråga som bör gå att lösa utan riksdagens inblandning.

Jag yrkar bifall till förslaget i utskottets betänkande och avslag på motionerna.

Anf. 60 LARS TYSKLIND (fp):

Fru talman! Detta är ett betänkande som handlar om vindkraftsetablering och till en viss del om nationalstadsparker. Jag vill börja med att yrka bifall till förslaget i betänkandet i dess helhet och avslag på de två reservationer som finns.

Stefan Wikéns anförande visar att det finns enighet om mycket. Jag tycker att han uttryckte det på ett relativt bra sätt.

Låt mig börja med frågan om vindkraftsetableringar, och då ska jag koncentrera mig på plan- och bygglagstiftningen. Det är mycket tillfredsställande att se att de förslag som PBL-kommittén har lagt fram på många områden omsätts i propositioner. Jag har lite svårt att förstå det särskilda yttrande som Socialdemokraterna och Miljöpartiet har där de pratar om att de förväntar sig att regeringen ska öka takten. Under hela den förra mandatperioden talade vi i allianspartierna om att öka takten. Men det tillhör kanske oppositionsrollen att få säga sådana saker.

Det är lätt att hamna i en diskussion om att vindkraften särbehandlas, och det har vi hört här i dag också. Den bör ändå sättas in i energiförsörjningssituationen i stort, och där kommer vindkraften att spela en viktig och självklar roll. Vi i Folkpartiet har den utgångspunkten att all typ av energiproduktion ska kunna vara tillåten. Det viktiga är att samhället har satt upp de ramar inom vilka de ska utföras och att det finns väldigt tydliga miljökrav som man faktiskt ska uppfylla. I dagsläget, med den diskussion som har förts om klimathot och så vidare, stärks miljökraven när det gäller CO₂-utsläppen. Det innebär att vindkraften får en ännu självklarare roll i sammanhanget.

Fru talman! Jag ska säga något om de förslag som finns i PBL-kommitténs betänkande och som omsätts i propositioner, som jag sade. En sak som jag tror kan bli oerhört viktig i det här sammanhanget är att man går in och ser över översiktsplaneringen. Det gäller att göra det man skriver, nämligen att samtidigt både förenkla och förstärka översiktsplaneringen. Man ska bland annat lämna över till kommunerna att själva bedöma hur samråden ska gå till. Syftet med samråden är faktiskt att skapa ett bra underlag för ett bra beslut. Kravet behöver inte vara så väldigt formellt och innebära att det ska utföras på ett visst sätt, utan man ska kunna göra det väldigt flexibelt. Diskussionen om riksintressen, som Lennart Pettersson var inne på, hör i allra högsta grad hemma i arbetet med hur man hanterar översiktsplaneringen. Den frågan bereds nu i Regeringskansliet. Utskottet säger att det ska vara väl avvägt. Det får inte gå till överdrifter när det gäller samråd, men samtidigt ska alla intressenter komma till tals. I utskottstexten har vi konstaterat att så långt kan vi lägga fast det redan nu.

Fru talman! En del motioner handlar om att tillståndsprocessen för vindkraft ska förkortas. Det är naturligtvis en bra målsättning, men utskottet skriver att det inte kan vara så att vindkraften ska särbehandlas i det sammanhanget. Det här med långa processtider gäller faktiskt väldigt många verksamheter just när det gäller plan- och bygglagstiftningen. Jag tror att vi kan vara eniga om att vi ska ha den utgångspunkten att det ska vara enkla generella regler. Det är dessutom en väldigt klok utgångspunkt.

Egon Frid tog upp detta med sakägarbegreppet. Det har diskuterats i sammanhanget. Jag är lite förvånad över att just Vänsterpartiet tog upp den frågan. I andra sammanhang har man i Vänsterpartiet varit väldigt mån om att inte röra sakägarkretsen och haft en del utläggningar om den demokratiska grunden och så vidare. Frågan är om det är just på grund av att det är vindkraft som man skulle kunna ha ett annat sakägarbegrepp. Vi tycker naturligtvis inte att det kan vara rimligt. Det kan inte vara så att vindkraften har ett så stort egenvärde att man kan tumma på sakägarbegreppet på grund av det.

Det som kanske har varit det viktigaste – och det var Lennart Pettersson inne på – är att det är så långa överprövningsprocesser att hela byggnationen blir inaktuell innan man har prövat den. Den inriktningsproposition som det nu löper en motionstid på är väldigt viktig i det sammanhanget. Nu lägger regeringen fast inriktningen för samordningen mellan PBL och miljöbalken. Det arbetet rullar nu på ganska fort.

Om vi ska prata om att öka takten kan man säga att det fanns ett utredningsbetänkande från 2004 där man i princip var klar med instansordningstänkandet, men inte förrän nu, flera år senare, läggs propositionen fram. Det kan man väl tänka både det ena och det andra om.

Fru talman! Jag ska säga några ord om nationalstadsparker. Det är egentligen bara att instämma med mina allianskolleger här, Ewa Thalén Finné och Lennart Pettersson, om att grunden för en nationalstadspark måste läggas med lokal förankring. Det kan inte vara så att det är staten och riksdagen som bestämmer vare sig när det gäller nya nationalstadsparker eller skötseln av de existerande. Riksdagen lägger ju fast att det ska vara en nationalstadspark, men hela initiativet måste vara ett lokalt initiativ. Jag är nog inne på det som sades förut här, att det i mycket är en organisatorisk fråga. Det kräver att det finns ett lokalt samarbete mellan länsstyrelser, kommuner, markägare och andra intressenter för att det ska fungera. Jag tror inte att vi med ytterligare regler, moratorium och så vidare skapar någon lösning på det här problemet, utan det är ett samarbete som måste komma till stånd. Det finns en viss ovana kring detta i Sverige. Om man har en nationalstadspark som det är ett väldigt exploateringsstryck kring så gäller det att man verkligen kommer till tals med varandra och lägger upp ramarna för framtiden.

Anf. 61 JAN LINDHOLM (mp) replik:

Fru talman! Lars Tysklind har under sitt anförande vid två tillfällen återkommit till att öka takten och kastat bollen till den nuvarande oppositionen att det kanske lite grann är oppositionens roll att driva på. Det är väl rätt, tycker jag. Det är lite så rollfördelningen är. Men jag skulle då vilja ställa frågan, kanske i två perspektiv. Lars Tysklind säger att ni under den förra mandatperioden har haft höga ambitioner, drivit på och tyckt att den dåvarande regeringen inte jobbade tillräckligt snabbt. Då skulle jag vilja höra vilken ambition den dåvarande oppositionen hade. Vilken ambition hade Lars Tysklinds eget parti, Folkpartiet, när det gäller vindkraftens framtid? Hade ni då några ambitioner om någon tidsplan, någon utbyggnadstakt? I ett andra steg: Hur ser de ambitionerna ut i dag? Har de förändrats på något sätt med anledning av den debatt vi har haft det senaste halvåret kring vikten av att snabbt hitta alternativ till den fossila energin?

Anf. 62 LARS TYSKLIND (fp) replik:

Fru talman! När det gäller att öka takten var väl huvudbudskapet att jag tyckte att det kändes lite märkligt att Socialdemokraterna och Miljöpartiet i ett särskilt yttrande så tydligt anmodar regeringen att öka takten. Man har ändå haft chansen med en socialdemokratisk regering och Miljöpartiet som stödparti att hålla uppe takten under den senaste mandatperioden, utan att vi har sett så mycket av det.

Från Folkpartiets sida redovisade jag att vår utgångspunkt har varit att alla typer av energiproduktion ska vara tillåtna om man håller sig till de miljökrav som finns. I och med den klimatkussion som har varit kring växthusgaserna kommer ytterligare krav att ställas. Det kommer naturligtvis att gynna en sådan energiproduktion som vindkraft. Men att vi för den skull skulle ta fram särskilda regler just för vindkraft när det gäller prövningen har vi inte ställt oss bakom. Vi tycker att man generellt ska gå in och se till att plan- och bygglagen, miljöbalken och överprövningsprocesser och sådant fungerar så man verkligen kommer till skott och inom rimlig tid får de miljökrav som ställs prövade. Exakt vilken ambition och hur mycket vindkraft vi kommer att få kommer att ge sig i framtiden. Men i och med den diskussion som har varit om att vi måste ge oss på de fossila bränslena kommer naturligtvis vindkraftens roll att stärkas.

Anf. 63 JAN LINDHOLM (mp) replik:

Fru talman! Jag har själv arbetat med att introducera vindkraft i Sverige sedan 1977. Jag kan väl säga att jag tycker att det har tagit väldigt lång tid. Däremot tycker jag att det har börjat hända saker de senaste åren. Vi hade fått upp ångan, så att säga. Jag kan inte säga att det direkt har hänt något negativt sedan vi haft skifte vid regeringsmakten i Sverige, utan det verkar som om vindkraften ändå rullar på.

Jag undrar bara helt kort: Ska jag tolka Lars Tysklinds svar här som att Folkpartiet i oppositionsläge före senaste valet inte hade någon målsättning när det gäller vindkraftens framtid i Sverige i termer av procent-satser eller tidsplaner? Är det så man ska tolka svaret?

Anf. 64 LARS TYSKLIND (fp) replik:

Fru talman! Så kan man tolka det. Jag redovisade både i mitt anförande och i den förra repliken att vår utgångspunkt hela tiden har varit att vindkraften har sin självklara roll och att den ska prövas som all annan energiproduktion. Exakt hur mycket det blir har vi tyckt blir utifrån krav och ekonomiska faktorer som från tid till annan förändras. Det är det som har varit utgångspunkten hela tiden. Beslutsprocessen har varit det som vi har haft ambitionen att förändra och förenkla så att den fungerar för vindkraft och alla andra verksamheter. Egon Frid var här förut inne på att vindkraftverk inte är någon större industri som ett kärnkraftverk – om jag inte missminner mig vad du sade. Det är det naturligtvis inte, men för båda typerna ska ju beslutsprocesserna fungera inom någorlunda rimlig tid. Det tror jag är den absolut viktigaste målsättning som vi som lagstiftare ska hålla oss till – att vi får fungerande system för prövningsprocessen.

Anf. 65 EGON FRID (v) replik:

Fru talman! Jag kan lugna alla eventuella oroliga lyssnare och även Lars Tysklind att vi inte kommer att förespråka några större odemokratiska förändringar när det gäller sakägarbegreppet. Däremot är det rimligt att vi utifrån miljöbalken och även plan- och bygglagen som är en skyddslagstiftning ska bygga ut teknikutveckling och energiframställning på ett miljövänligt och miljösäkert sätt, naturligtvis också ihop med de olika översiktsplanerna, det kommunala planmonopolet och de saker som

vi är helt överens om. Naturligtvis ska alla människor som är berörda få möjligheter att komma till tals.

De grundprinciper som har framkommit i debatten här är vi helt överens om. Men sedan handlar det om hur vi ska kunna ta till vara ett energislag som är mer miljövänligt än till exempel sopförbränning. Är det rimligt att vi har exakt samma tillståndsprövning för ett vindkraftverk som vi har för en sopförbränningsanläggning i Skövde? Det är de frågorna som det är rimligt att man ställer sig. Det är rimligt att titta på om det finns samma sakägarintressen i att bygga ett vindkraftverk på ett lämpligt ställe i Skövde kommun som när vi uppförde en sopförbränningsanläggning i Skövde. Det är de frågorna som det är rimligt att man ställer sig och tittar på. Jag tycker att det vore märkligt om inte Lars Tysklind innerst inne tycker det också.

Anf. 66 LARS TYSKLIND (fp) replik:

Fru talman! Ja, innerst inne. Jag har även uttryckt att jag kanske har varit mer beredd att diskutera sakägarbegreppet än vad Vänsterpartiet någonsin varit tidigare. Om vi återkommer till tillståndprocesserna har vi miljöbalken som är skyddslagstiftningen och plan- och bygglagen som är avvägningslagstiftningen. De ska ju mötas någonstans. Då är det väldigt viktigt att vi nu, inte minst kopplat till vindkraften, har en inriktningsproposition där vi talar om en gemensam instansordning. Det är ju inte meningen att innehållet i miljöbalken och plan- och bygglagen ska ändras. De ska fortfarande vara en skyddslagstiftning och en avvägningslagstiftning. Men när man har dem i samma instansordning har man mycket större möjligheter att, inte minst tidsmässigt, planera och pröva olika saker samtidigt och vinna väldigt mycket tid på det.

Ska man pröva miljövänlig verksamhet som vindkraft på exakt samma sätt som en sopförbränningsstation i Skövde? Man har faktiskt ett ramverk när man prövar. Sedan måste man naturligtvis ta till tillämpliga delar. Så är det med allting. Alla bygglov prövas inte heller på samma sätt. Allting prövas inte på samma sätt. Man får ändå se till omfattningen av verksamheten som sådan. Det gäller att ha så pass enkla och generella regler att man de facto kan pröva en sopförbränningsanläggning i Skövde och ett vindkraftverk efter samma regelverk.

Men i levande livet måste det naturligtvis bli mycket enklare att komma till beslut i processen kring ett enkelt vindkraftverk. Sakägarkretsen måste också av naturliga skäl bli mindre. Där tror jag faktiskt att vi är helt överens.

Anf. 67 EGON FRID (v) replik:

Fru talman! Det är faktiskt det som det finns skäl att argumentera för och diskutera vidare, om inte vindkraften som ett småskaligt, miljövänligt energislag skulle kunna särbehandlas just utifrån att vi behöver påskynda energiomställningen och att vi behöver prioritera energislag som kan ersätta kärnkraft, som kan ersätta olja och som kan ersätta kol. Vi styr med vår lagstiftning för att få en positiv utveckling av de mål vi har i riksdagen, inklusive miljömålen och energimålen.

All lagstiftning förändras ju av praxis, på gott och ont. Ibland kan vi vara med och påverka i positiv riktning för att få en förändring som gynnar den småskaliga energiomställningen, som vindkraft. Jag har natur-

ligtvis en positiv grundsyn på vindkraft och småskalig energiproduktion som inte kräver enorma miljöövergrepp för att producera energi. Jag tycker att det är lite märkligt att utskottet så bestämt hävdar att det är omöjligt att särbehandla vindkraft i planprocessen. Det borde vara rimligt att särbehandla miljövänlig, småskalig energi som jag tycker att vindkraft är. Dessutom ska den planeras, framställas och byggas enligt de intentioner som Ewa redogjorde för och som även ni andra i utskottet som har deltagit i debatten har tagit upp.

Anf. 68 LARS TYSKLIND (fp) replik:

Fru talman! Vi är helt överens om att ett vindkraftverk med rätt placering inte är någon speciellt stor miljöstörning. Dessutom har det väldigt många positiva inslag i en småskalig energiproduktion. Särbehandlingen kommer ju, som jag sade förut, per automatik på grund just av att om man placerar det på rätt ställe kan det rimligtvis inte finnas en så stor sakägarkrets som kan bli störd av det.

Samtidigt måste en sakägare även i sådana här sammanhang, när vindkraftverk prövas, känna rättstrygghet när det gäller att kunna få sin sak prövad. Vi kan inte säga: Visserligen är det säkert så att du tycker att du störs, men vi tycker inte att du ska tillhöra sakägarkretsen därför att det här är ett sådant miljövänligt sätt att framställa el. Så kan vi inte heller resonera. Det har ändå att göra med att man inte ska särbehandla. En sakägare måste känna rättstrygghet i sammanhanget.

Målet, som jag tror är ett väldigt klokt mål, måste vara att man har enkla och generella regler som man kan använda inom alla områden. Det gynnar naturligtvis också vindkraften.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 16 §.)

12 § Ändring i produktsäkerhetslagen

Föredrogs
civilutskottets betänkande 2006/07:CU23
Ändring i produktsäkerhetslagen (prop. 2006/07:48).

Anf. 69 JAN LINDHOLM (mp):

Fru talman! Civilutskottets sista betänkande för dagen är ett av alla dessa betänkanden som hanterar anpassningen till EU. Bakgrunden till lagstiftningen är en cigarettändare som visat sig vara farlig att använda för barn. Jag vill därför börja mitt anförande med att klargöra att jag inte på något sätt vill förringa ambitionerna att skydda barn från farliga leksaker eller att över huvud taget se till att vårt samhälle är så tryggt och säkert som möjligt för våra barn. Jag är tvärtom mycket angelägen om att vår lagstiftning är så utformad att den på alla sätt bidrar till att handeln inte hanterar och säljer produkter som kan skada våra barn. Där tror jag att vi är helt eniga i utskottet.

Min kritik av regeringens förslag handlar om hur vi som nation och som lagstiftande församling här i riksdagen hanterar anpassningen av den

svenska lagstiftningen till de påbud som kommer från Bryssel. Jag menar att jag i den här frågan har stöd i min kritik från dels Lagrådet, dels flera yttranden från remissinstanserna. Man får en känsla av att den här regeringen, precis som den föregående, känner sig så trygg i att EU månar om oss på bästa sätt att man inte grundligt överväger konsekvenserna av de förändringar som en snabb implementering av europeiserade lagpusselbitar i den svenska lagtraditionen faktiskt får.

Det måste rimligen bli allt svårare för dem som är satta att tolka vår samlade massa av lagar när allt fler små detaljer i lagparagraferna skrivs om för att passa in i den kontinentala lagtraditionen. Jag har flera gånger sett utlåtanden från Lagrådet i stil med det som man avger i den här frågan, utlåtanden där man till nöds kan acceptera förändringarna men pekar på riskerna och möjligheterna att det i framtiden görs andra tolkningar än de som var tänkta. När man läser sådant känns inte lagstiftningen längre särskilt betryggande.

I den nu gällande lagen på området har regeringen ett bemyndigande. Det vill säga att man, i alla fall som jag som inte är lagkunnig tolkar det, inte behöver gå till riksdagen för att be om tillstånd. Man har alltså rätt att på egen hand förbjuda såväl export som försäljning av en vara som kan medföra allvarlig risk för konsumentens hälsa och säkerhet. Regeringen kan göra detta genom att utfärda föreskrifter.

I den nya lagtexten behåller regeringen denna möjlighet i oförändrad form. Men till det kommer en ny och enligt Lagrådet ”utvidgad möjlighet för regeringen att meddela föreskrifter”. Det är den utvidgade möjligheten som inte är tillräckligt rättssäker enligt Lagrådet. Enligt remissinstanserna är den inte tillräckligt analyserad. Man är orolig för hur den nya, utvidgade möjligheten kan slå mot näringen.

Det hör inte till det vanligaste att jag försvarar företagen när det gäller marknadsföring, möjlighet att sälja produkter och att ta till vara deras intressen. Men i det här fallet tycker jag att min oro för den aningslösa anpassningen till EU och företagens oro i deras remissyttrande sammanfaller väldigt väl.

Oron bygger helt enkelt på att det saknas ett så kallat allvarlighetsrekvisit. Som riksdagsledamot får man hela tiden lära sig nya begrepp. Det betyder på vanlig svenska – tror jag, i alla fall – att lagen inte på något sätt anger graden av hälsorisk eller osäkerhet som måste föreligga för att regeringen ska få utfärda ett förbud. Den frågan, som naturligtvis måste vara den centrala och helt avgörande, överlämnar man helt åt EU-kommissionen. Utan att göra någon som helst analys av konsekvenserna av detta överlämnar vi åt EU-kommissionen att avgöra vilka varor som vår regering *skall* förbjuda. Därutöver finns den andra delen av paragrafen kvar. Regeringen har alltså fortfarande möjlighet att gå vidare. Men den första delen är alltså tvingande.

Jag har alltså svårt att förstå varför majoriteten i utskottet inte kan gå oss till mötes i frågan. Det är inget konstigt som vi och företagen begär. Vi föreslår bara att paragrafens första del, den som hanterar bemyndigandet från EU-kommissionen, kompletteras med ordalydelsen ”om varan medför allvarlig risk för konsumenternas hälsa och säkerhet”. Det är inget annat vi begär.

En sådan komplettering skulle ge Sveriges regering en möjlighet att fatta ett självständigt beslut. Visst finns det då en risk att den svenska

regeringen någon gång skulle komma till en annan slutsats än den bedömning som EU-kommissionen gör – och det skulle uppstå en tvist. Tänk vad sunt och uppfriskande det skulle vara om EU-kommissionens beslut någon gång ifrågasattes! Det kanske till och med skulle leda till någon form av ökad rättssäkerhet för de företagare som i ett sådant fall med största sannolikhet känner sig på något sätt felbehandlade.

Jag tycker att Sverige ska sträcka på sig och våga anse att man kan fatta egna beslut. Jag tycker att vi ska bevara självständigheten så långt som möjligt så länge vi är kvar under EU:s ok. Nu begraver vi – om än små, men dock – delar av vårt rättssystem sakta och långsamt i strävan efter att vara laglydiga och anpassliga. Jag är helt övertygad om att alla förlorar på en sådan attityd.

Med den argumentationen yrkar jag bifall till reservationen i betänkandet, och jag avslutar, fru talman, med att påminna kammaren om att Banverket snarast möjligt bör få riksdagens uppdrag att bygga ett dubbelspår mellan Falun och Borlänge.

Anf. 70 ANTI AVSAN (m):

Fru talman! Jag vet inte om Miljöpartiets motion grundar sig på något missförstånd om normhierarkin i Sverige och vad Lagrådet har skrivit eller om den grundar sig på en allmän kritik mot EU som likt ett dubbelspår måste återkomma varje gång tillfälle ges.

Fru talman! Under alla förhållanden kräver ett effektivt och rationellt genomförande av det beslut som EG-kommissionen fattar på produktsäkerhetsområdet att ett bemyndigande ges i produktsäkerhetslagen. Sverige är i egenskap av medlemsstat i EU skyldigt att införliva EG-direktiv i svensk rätt. Produktsäkerhetsdirektivet har genomförts i svensk rätt genom produktsäkerhetslagen. Det nuvarande bemyndigandet är för begränsat när det gäller regeringens möjligheter att meddela föreskrifter genom förordning. I dag kan regeringen bara genomföra EG-kommissionsbeslut som innebär en förpliktelse att förbjuda en viss typ av farlig vara. Detta bör inte minst ur konsumentskyddssynpunkt utvidgas.

Den enda begränsningen i själva bemyndigandet som föreslås införas i produktsäkerhetslagen är att det är fråga om nödvändiga föreskrifter för att genomföra beslut som kommissionen fattat med stöd av artikel 13 i produktsäkerhetsdirektivet.

Varken medlemskapet i EU eller något gemenskapsorgan kräver att det är just den svenska regeringen som ska besluta om att genomföra sådana beslut utan kravet är ett genomförande i nationell lagstiftning. Den svenska regeringsformen reglerar i vilka fall riksdagen respektive regeringen har normgivningskompetens, det vill säga rätt att meddela föreskrifter i lag respektive förordning. Detta innebär att 8 kap. 7 § första stycket regeringsformen anger vad riksdagen kan delegera till regeringen. Den grundlagsregeln är under alla förhållanden gränssättande för vad regeringen får besluta om genom förordning efter delegation.

Fru talman! Jan Lindholm har i sin reservation skrivit följande: ”Inte någon svensk instans, inte ens regeringen, råder över frågan, utan det är EU-kommissionen som styr över bemyndigandets omfattning.”

Jan Lindholm tycks helt felaktigt utgå från att det är något organ inom EU som beslutar om bemyndigandets omfattning, men det är här och nu vi ska fatta beslut om just bemyndigandets omfattning. För det första ligger EG-kommissionens beslutanderätt enligt artikel 13 i produktsäkerhetsdirektivet till synes helt inom ramen för vad som enligt regeringsformen är delegeringsbart från riksdagen till regeringen. För det andra är just den aktuella bestämmelsen i regeringsformen under alla förhållanden gränssättande. Det innebär att även om, mot all förmodan, ett beslut i kommissionen skulle gå längre än vad regeringsformens bestämmelser tillåter kan regeringen inte besluta i en sådan fråga.

Vad händer då, undrar säkert Jan Lindholm. Det är inte konstigare än att regeringen måste komma med ett lagstiftningsinitiativ till riksdagen – en proposition. Sammanfattningsvis kan jag säga att det inte föreligger några oklarheter när det gäller det aktuella bemyndigandet i produktsäkerhetslagen.

Fru talman! Jag yrkar därför att riksdagen antar det framlagda lagförslaget och avslår motionen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 16 §.)

13 § Vissa regler om ränta i samband med återkrav

Föredrogs

socialförsäkringsutskottets betänkande 2006/07:SfU6

Vissa regler om ränta i samband med återkrav (prop. 2006/07:49).

Anf. 71 SIW WITTGREN-AHL (s):

Fru talman, riksdagskolleger och fru minister! Det är roligt att ministern är med i kammaren för att debattera denna fråga. Jag ska förklara bakgrunden och vad propositionen går ut på. Det kan vara någon åhörare som inte har läst propositionen eller någon som tittar på tv som inte har följt frågan. Därför ska jag förklara varför vi är emot propositionen.

Regeringen föreslår i denna proposition att Försäkringskassan ska få ta ut ränta på återkrav av utbetalda socialförsäkringsförmåner. Förslaget betyder att enskilda som är skyldiga att återbetala en socialförsäkringsförmån till Försäkringskassan och som har kommit överens om en avbetalningsplan ska betala ränta på det återkrävda beloppet. Det handlar alltså om förmåner som bostadsbidrag, bostadstillägg till pensionärer, barnbidrag och underhållsstöd. Räntan ska då motsvara statens utlåningsränta med tillägg av två procentenheter.

Propositionen innehåller också förslag om att personer som är återbetalningsskyldiga för en socialförsäkringsförmån och som inte återbetalat beloppet i rätt tid ska betala dröjsmålsränta. Dröjsmålsräntan ska då motsvara Riksbankens referensränta med ett tillägg av åtta procentenheter. Dröjsmålsränta ska också tas ut om ett förfallet belopp enligt avbetalningsplanen inte betalas i tid.

Prot. 2006/07:88
11 april

*Ändring i produkt-
säkerhetslagen*

*Vissa regler om ränta i
samband med återkrav*

Men Försäkringskassan betalar inte dröjsmålsränta till den enskilde när denne inte har fått sin ersättning i tid eller om hon eller han överklagar till förvaltningsdomstol och får rätt till ersättning. Då återstår för den enskilde bara att vända sig till Justitiekanslern och begära ersättning för utebliven ränta i form av skadestånd. Vi vet alla hur lätt det kan vara. Detta gäller i de fall där den enskilde har lidit ekonomisk skada genom Försäkringskassans fel eller försumlighet.

Därför, fru talman, tycker vi att när rätten återopas att ta ut ränta för krav på återbetalning från den enskilde är det rimligt att lika rätt finns för den enskilde som gått miste om sin ersättning i rätt tid från Försäkringskassan att också få ränta.

Vi tycker att situationen kan likställas med vad som gäller med skattekontot. Den enskilde är skyldig att betala kvarskatt om det visar sig att man fått behålla för mycket av sin inkomst i förhållande till den skatt som ska betalas på beloppet. Samtidigt åligger det skyldighet för skattemyndigheten att ge återbäring när man har betalat in för mycket skatt. Detta är ett ömsesidigt och rättvist system, som motiverar den enskilde och även staten att göra rätt för sig.

Därför tycker vi socialdemokrater att det finns skäl att utreda förutsättningarna för ränteberäkning i båda riktningar innan beslut fattas om att införa skyldighet för enskilda att betala såväl dröjsmålsränta som ränta på återkrävt belopp. Om man inte utreder förutsättningarna för skuldränta i båda riktningarna blir det svårt att motivera för enskilda att betala ränta på exempelvis återkrävt belopp. Legitimiteten för våra socialförsäkringssystem urholkas.

Om det handlar om individens missbruk och stor försumlighet – i det här fallet från den försäkrades sida – finns det naturligtvis skäl som talar för en lagstiftning som ökar benägenheten och viljan att återbetala ersättning, likaväl som det finns åt andra hållet.

Som politiker i Sveriges riksdag har vi att se både till staten och till människorna, individen. Detta förslag tar bara hänsyn till staten. Det blir enligt min mening väldigt mycket ur statens perspektiv, inte från individens synpunkt och människornas synpunkt. Jag tycker att det är beklagansvärt.

Det finns ändå en öppning i utskottsmajoritetens skrivning i betänkandet. Det står att utskottet "förutsätter att regeringen överväger frågan om en eventuell skyldighet för Försäkringskassan att betala ränta till enskilda när dessa drabbas av en försenad utbetalning på grund av ett felaktigt beslut eller i övrigt bristande handläggning hos Försäkringskassan".

Jag tycker att det är jättepositivt. Det verkar ändå som om den borgerliga alliansen tycker precis som vi socialdemokrater.

Då undrar jag: Vad bygger ni detta på? Om det är så att ni tycker som vi, varför väntar ni inte med att lägga fram förslaget? Eller varför biträder ni inte våra motioner? Jag skulle tycka att det var bra att få ett klarläggande. Det är ändå glädjande att utskottets majoritet andas samma krav som vi i oppositionen.

Med det, fru talman, yrkar jag bifall till reservation nr 1.

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till den gemensamma reservationen nr 1. Trots att jag inte yrkar bifall till vår egen reservation nr 2 står jag förstas bakom den.

Regeringens förslag i betänkandet om att ge Försäkringskassan möjlighet att debitera ränta vid återbetalande av en socialförsäkringsförmån kan vid ett första påseende verka rimligt. Om jag har fått fel eller för mycket av någon förmån bör jag förstås betala tillbaka det. Det är väl rimligt att jag gör det med ränta.

Varför är jag då så negativ och kritisk till det liggande förslaget om jag nu tycker att det finns viss rimlighet i de här tankarna? Ja, det finns tre huvudskäl, och dem ska jag utveckla nu.

Det första skälet handlar om att regeringen har tydligt markerat att man avser att koncentrera sina insatser inom socialförsäkringsområdet på att bekämpa det man kallar överutnyttjande av trygghetssystemen. Jag har här i kammaren debatterat detta med socialförsäkringsministern några gånger. Det här arbetet går ut på att väcka misstro mot vår allmänna försäkring och bana väg för ett system där privata försäkringslösningar ersätter de offentliga trygghetssystemen. Med det menas alltså raka rör mellan betald avgift och försäkringsskydd, men utan det omfördelande inslag som dagens försäkringssystem har.

Vem vill bidra med sina skattepengar till ett system där folk överutnyttjar och lurar till sig? Vi har det senaste halvåret efter valet kunnat se i medierna hur tonläget har trappats upp och fått orimliga proportioner. För den som inte har satt sig in i siffrorna verkar det som om större delen av de sjuka och föräldralediga bluffar och roffar åt sig mer än man har rätt till. Det är väl känt att upprepar man något tillräckligt många gånger blir det till slut en sanning. Och just nu är sanningen i vårt land att de sjukskrivna och föräldralediga fuskar och att försäkringen överutnyttjas.

Det förslag som vi debatterar här i dag om ränta på återkrav är ett led i det som syftar till att misstänkliggöra de sjuka och andra försäkrade. Det ingår i det arbete som i slutändan handlar om att misstänkliggöra hela vårt socialförsäkringssystem. Det var det första argumentet.

Mitt andra argument för att avstyrka förslaget i betänkandet är att det bara slår åt ett håll – det är ensidigheten i förslaget. Socialdemokraternas företrädare var inne på det nyss.

Vi vet, bland annat från JO:s granskning, att det finns brister i Försäkringskassans handläggning. Det är långa väntetider både på beslut och på att få sina rättmätiga pengar. Många överklagar, och många får rätt. Men det här är en procedur som tar tid. Varför ska då inte den försäkrade som har fått rätt i till exempel länsrätten få ränta på sin beviljade ersättning? Det kan jag inte förstå.

Vänsterpartiet menar att det finns brister angående frågan om det ömsesidiga ansvaret för att utbetalningar av socialförsäkringsförmåner sker rätt och riktigt. Som vi skriver i vårt ställningstagande är det av stor vikt att denna ömsesidighet finns, just för att rättssäkerheten i och tilltron till socialförsäkringssystemet ska upprätthållas.

Ett exempel som belyser just denna brist på ömsesidiga regler är att Försäkringskassan tjänar över 30 miljoner kronor årligen på att inte betala ut bostadsbidrag till personer som är berättigade till det. Jag anser alltså att den enskilde bör kunna skyddas av motsvarande rätt till ränta vid felaktig underlåtenhet att utbetala en förmån, som enligt regeringens förslag ska gälla för Försäkringskassan. Där ser jag, precis som föregående talare, Siw, att det finns en öppning i betänkandet som lovar gott. Men då skulle jag också vilja veta varför man inte har gått hela vägen och ställt upp på våra tankar.

Fru talman! Mitt tredje argument för att säga nej till det här lagförslaget är att det kommer att drabba dem med sämst ekonomi. Det är i och för sig inget ovanligt när det gäller regeringens politik.

Utskottet säger att ”viljan att återbetala felaktigt utbetalda belopp hos vissa personer är svag enbart till följd av att ränta inte löper på fordringarna”. Det tror inte jag. Många av förmånerna riktar sig till dem med svag ekonomi, till exempel bostadsbidrag, sjukersättning och garanti-pension. Att då tro att det är bristen på ränta som gör att individerna inte betalar tillbaka är att göra det alldeles för enkelt för sig. Jag tror och befarar att de föreslagna reglerna kommer att göra att ekonomiskt utsatta personer med mycket små marginaler kommer att få en ytterligare försvårad ekonomisk situation.

Just med hänsyn till att många har hamnat i den här ekonomiskt pressade situationen, till exempel vid arbetslöshet eller sjukskrivning, anser jag att frågan om uppsåt bör utredas innan man fastställer räntekravet.

Anf. 73 GUNVOR G ERICSON (mp):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 1.

Hela propositionen andas en ensidig syn på ränta. Det är Försäkringskassan som ska ha rätten att ta ut den. Men den enskilda individens perspektiv belyses dåligt. Om Försäkringskassan ska ta ut ränta vid återkrav är det rimligt att kassan å sin sida ska ha skyldighet att betala ut ränta till enskilda när dessa drabbas av försenad utbetalning på grund av felaktigt beslut eller i övrigt bristande handläggning hos Försäkringskassan.

Miljöpartiet anser att om ränta ska utgå – och det kan finnas skäl för det – ska det ske åt båda hållen och inte bara åt ett håll, som den borgerliga regeringen nu föreslår. Det hade varit rimligt om man hade undersökt båda vägarna innan man lade fram propositionen. Men mönstret går igen. Det är den lilla människans intressen som kommer i kläm i den nya regeringens synsätt. Detta är ett i raden av exempel på regeringens agerande. Bara den starke som kan hävda sin rätt göra sig besvär. Det tycks vara den nya devisen.

Ränta har sitt ursprung i individers tidspreferens. En individs tidspreferens avgör hur mycket denna individ föredrar konsumtion nu i relation till framtida konsumtion. Att individer föredrar konsumtion nu framför framtida konsumtion kan påvisas genom att en viss mån av konsumtion av till exempel föda är nödvändigt för överlevnad. En individs ränta är den mängd varor eller tjänster han vill utnyttja i utbyte vid en given tidpunkt i framtiden genom att avstå viss konsumtion nu.

För företag har räntan en speciell innebörd. Resultaträkningen är ordnad så att kostnaderna till bankerna – finansiella kostnader som ränta, dock ej amortering – kommer före skatt och utdelning. Det vill säga att räntan är den avkastning som bankerna får för sina förbindelser med företaget. Men den är beräknad på lånat belopp och inte på de intäkter och kostnader bolaget har. Utdelningen kan tolkas som aktieägarnas ränta, om än termen avkastning kanske gör sig bättre här.

Frågan är om Försäkringskassan kan ses som ett företag med krav på avkastning. Om så är fallet, varför väljer man då att göra det bara åt ena hållet och inte åt båda hållen?

Både Socialdemokraternas och Vänsterns talare har här beskrivit vikten av ömsesidighet och hur detta slår mot människor som ofta ur folkhälsosynpunkt lever i ett utsatt läge. Man har på ett eller annat sätt blivit beroende och orkar kanske inte ta tag i sin situation. Det är helt riktigt att man ska betala tillbaka bidrag som har blivit fel, men då är det också rimligt att det finns en ömsesidighet.

De borgerliga brukar värna individens synpunkt. Men det är tur att man i alla fall har fått med att Försäkringskassan ska ges möjlighet att helt eller delvis efterge kravet på ränta. Men observera: Det är på myndighetens villkor. Vart tog den lilla människan vägen?

Anf. 74 HELENA RIVIÈRE (m):

Fru talman! Den här propositionen om ränta i samband med återkrav grundas på viljan att värna ett generöst socialförsäkringssystem. Jag yrkar bifall till utskottets förslag till beslut.

Jag vill börja med att göra två *statements*. Återbetalningskravet riktar sig till dem som inte har rätt till förmånen. Brott mot socialförsäkringarna får aldrig löna sig.

Som ett tredje *statement* vill jag säga att det också är en dålig affär att försöka tillskansa sig förmåner som man inte har rätt till eftersom man måste betala tillbaka med beskattade pengar.

Det finns både legalistiska och samhällsmoraliska motiv bakom propositionen. Motivet att införa de särskilda lagbestämmelserna om ränta på återkrav var att regeringsrätten sade nej i ett prejudikatsmål år 2004. Den så kallade hanteringsförordningen kunde inte tillämpas på krav som riktade sig till en enskild person. Hanteringsförordningen gäller ju hantering av statliga fordringar.

Sedan dess har Försäkringskassan slutat ta ut ränta. Men kravet på återbetalning är ingen ny företeelse. Det lagfästes redan 1962 i lagen om allmän försäkring, AFL. Likaså lagfästes kravet på den enskilde att lämna korrekta uppgifter. Vi ska betänka att detta var på den gamla goda tiden när ingen ens tänkte tanken att lura kassan. Ändå tänkte lagstiftaren redan då, på 1960-talet, på tänkbara frestelser och införde bestämmelser om återbetalning och uppgiftsskyldighet.

Kärnan i budskapet i propositionen är att om man felaktigt har fått ut pengar av staten, också om det har skett i god tro eller om man tycker att man har rätt till pengarna, får man en faktura från staten. Räntan sätts efter tydliga regler. Betalar man inte får man så småningom betala dröjsmålsränta.

Det samhällsmoraliska motivet är så att säga mera intressant. Samhällsmoralen har börjat svikta inför alla de möjligheter till stöd och ersättning från socialförsäkringssystemet som finns. Förteckningen över de stödformer där människor tänjer på sanningen är talande. Jag ska räkna upp dem: barnbidrag, närståendebidrag, ersättning till smittbärare, sjuklön, assistansersättning, bostadsbidrag, underhållsstöd, inkomstgrundad ålderspension, garantipension, handikappersättning, efterlevandeersättning, efterlevandestöd till barn och bostadstillägg till pensionärer.

Om man obehörigen tar emot exempelvis barnbidrag eller tar emot barnbidrag med ett för högt belopp betyder det att man har begärt bidrag för barn som man inte har vårdnaden om, att man har anmält barn som inte är ens egna barn eller att man har anmält barn som inte längre bor i Sverige. Om mottagaren skäligen borde ha insett att barnbidraget har betalats ut på felaktiga grunder betyder det på vanlig svenska att mottagaren har chansat eller faktiskt har iscensatt en bluff.

Målet med propositionen är att få larmklockorna att ringa. Den arbetsgrupp som tillsattes av den förra regeringen och som har skrivit delrapporten *Vissa regler om ränta i samband med återkrav* från december 2005 kom till slutsatsen att ränta vid återkrav var ett sätt att varna för att försöka lura systemet. Remissinstanserna var övervägande positiva.

Bostadsbidraget är ett exempel på att tydlighet fungerar. Kravet på återbetalning av bostadsbidrag väckte mycket ond blod när det kom. Man sade att det slog mot de svagaste och att människor inte var informerade om de nya bestämmelserna. Men missbruket av bostadsbidraget upphörde. Informationen trängde igenom. Det lönade sig inte att uppges för låg inkomst, och den regeln uppfattas nu som rätt och rimlig.

Försäkringskassan kan i ömmande fall och fall av misstag efterge kravet på ränta. Försäkringskassan kan också avstå från återbetalning. Där faller tyngdpunkten i reservation nr 1 från s, v och mp.

De tre talare som nu har talat här om ränta vid återkrav har alla ett sorts reciprocitetstänkande, en sorts rättvisetänkande möjligen, som går ut på att om bedragarna ska betala ränta ska också försäkringsfall som drar ut på tiden få ränta på sina krav. Det finns ju ingenting gemensamt mellan de här olika räntekraven – räntekrav i båda riktningarna, som ni säger – annat än själva ordet ränta.

Om fallet är komplicerat så att det tar tid får den försäkrade förstå att det tar tid. Försäkringskassan betar sig inte bedrägligt när utredningarna drar ut på tiden. Allmänhetens förtroende för Försäkringskassan bygger på att Försäkringskassan hanterar försäkringsförmånerna med omsorg.

Människor som tillskansar sig för höga belopp blir ju inte uteslutna från fortsatt stöd. Socialförsäkringssystemet förlåter dem. När de är kvitt skulden får de fortsätta att uppbära stöd. Det finns en rättssäkerhet inbyggd i systemet.

Om den försäkrade överklagar ett beslut och får rätt i högre instans kan den försäkrade begära skadestånd hos Justitiekanslern.

Anf. 75 LISELOTTE OLSSON (v) replik:

Fru talman! Jag funderar lite över alla de där ärendeslagen som Helena räknade upp. Du menar att det finns inbyggt en fuskmöjlighet eftersom det finns så många förmånsslag som man har rätt till. Vilka av de förmånsslag som finns i dag tycker du att vi inte borde ha?

Anf. 76 HELENA RIVIÈRE (m) replik:

Fru talman! När jag räknade upp alla de där förmånsslagen var det mer som en sorts förtvivlans insikt över att vi har alla dessa möjligheter och att alla dessa möjligheter utnyttjas av människor som inte har helt ärliga avsikter.

Jag tog exemplet med barnbidrag. Man kan tycka att det borde vara omöjligt att fuska med barnbidrag, men det visar sig att det förekommer. Det förekommer inom alla förmånsslag.

Jag tycker naturligtvis inte att någon av dessa förmåner inte ska finnas. Naturligtvis tycker jag att de ska finnas. Det är naturligtvis väldigt viktigt att de inte missbrukas just för att människor ska kunna få de förmåner som de skäligen har rätt till.

Anf. 77 LISELOTTE OLSSON (v) replik:

Fru talman! Man ska självklart inte fuska till sig bidrag. Det gäller både socialförsäkringsförmånsvärlden och andra möjligheter att fuska till sig pengar eller att låta bli att betala det man är skyldig, vissa avgifter till exempel. Det är precis lika fel, tycker jag. Det förekommer tyvärr också.

Vi diskuterade att man ska få från båda håll. Jag tycker att man kan dra likheter mellan ränta från Försäkringskassan och ränta från den enskilde. Det handlar ändå om pengar, bidrag, förmåner som jag som individ har rätt till och som jag har fått vänta länge på. Det kan ta flera år. Det vet vi. Det är mina rättmätiga pengar som jag ska ha enligt alla regler.

Då menar jag och vi som har skrivit den här reservationen att det bör gå åt andra hållet också. Jag som har gått miste om eller har fått vänta väldigt länge på mina pengar ska ha ränta på de pengarna. Det är ju en förlust som jag har lidit under tiden.

Varför har ni inte kunnat tänka er att gå oss till mötes?

Anf. 78 HELENA RIVIÈRE (m) replik:

Fru talman! Jag tappade tråden. Kan du upprepa din första fråga?

(LISELOTTE OLSSON (v): Min fråga handlade om varför man inte kan tänka sig båda vägarna.)

Därför att det i ena fallet handlar om människor som bedrar systemet. Det är en kategori för sig. När det gäller vanliga människor som får vänta handlar det för det mesta om överklaganden av sjukskrivningar som tar för lång tid. Försäkringskassan kan efterge kravet på ränta i de fall där det har gått fel.

Anf. 79 SIW WITTGREN-AHL (s) replik:

Fru talman! Vi diskuterar ränta i bägge riktningarna. I betänkandet skriver ju utskottsmajoriteten att ni förutsätter att regeringen överväger frågan om eventuell skyldighet för Försäkringskassan att betala ränta till enskilda. Det är ni som har skrivit det, så ni måste ju tycka att det vi tycker egentligen är rätt. Ni avstyrker våra motioner med den texten. Det betyder ju att ni förutsätter att regeringen överväger det vi tycker. Därför tyckte vi att ni kunde ha väntat med att lägga fram den här propositionen eller gjort ett tillkännagivande. Det står så.

Man kanske inte är överens i alliansen.

Det är hemskt att säga att människor medvetet fuskar. Det finns ingen socialdemokrat eller någon i riksdagen som är för att man fuskar i något sammanhang.

Vi jämför faktiskt förmånssystemet med skattesystemet. Tycker Moderaterna att man inte ska ha ränta när man har betalat in för mycket? När vi har betalat in för mycket skatt till staten får vi ju ränta. Tycker Helena att det är fel att pensionärer, till exempel, skulle få tillbaka? En pensionär kanske har kryssat i fel ruta. Det är inget uppsåt i det så att man kan kalla dem för fuskare. Det finns 600 blanketter på Försäkringskassan.

Vi vill att man inte bara ser till statens intresse utan också till den enskildes intresse. Det tycker vi är jätteviktigt.

Anf. 80 HELENA RIVIÈRE (m) replik:

Fru talman! Det finns de som bedrar systemet. Det är skälet till att den här regeln har kommit till. Du jämför dem med människor som råkar ut för sena utbetalningar. Det finns ingen reciprocitet mellan i ena fallet en bedragare, i andra fallet en stackare som har råkat ut för förse-nade pengar.

Jag förstår vad du är ute efter med citatet. Det kanske finns någon ny-ans att lägga in om det gäller människor som har överklagat ett beslut och köat länge i länsrätten för att få sina pengar. Då kan det hända att Försäkringskassan i enstaka fall blir tvungen att ta tag i det. Inte vet jag.

Anf. 81 SIW WITTGREN-AHL (s) replik:

Fru talman! Men det är det som det handlar om, precis det som He-lena Rivière säger. Det är människor som inte har fått detta när de har överklagat till exempel. Det är 20 000 människor som överklagar. Då får de inte ut pengarna. Det är precis det som Helena Rivière säger. Vi vill att de ska ha ränta på dessa pengar. Det är precis det som detta handlar om. Och det är precis det som ni skriver, men du står och talar för något helt annat. Då undrar jag: Vad föranleder er att skriva denna text? Ni förutsätter ju att regeringen ska göra som vi tycker. Då ville vi att ni skulle vänta eller gå på ett tillkännagivande.

Det talas om alla människor som fuskar. Men jag har lärt mig av poli-tiker som har suttit hur länge som helst att till exempel när det gäller skattesystemet försöker de flesta människor att dra av så mycket som de kan. Även riksdagsledamöter försöker dra av så mycket de kan. Och har man betalat in för mycket så får man tillbaka. Det skulle faktiskt kunna sänka skatten rätt så mycket om alla gjorde rätt för sig. Men i detta sam-manhang betalas ränta på pengarna. Och det är ännu mer pengar än vad det skulle vara fråga om i detta fall.

Vad är det för skillnad på individerna i de olika systemen? Det är ju samma människor. Men här är det staten som ger sig på de små männi-skorna, precis som Småföretagarnas Arbetslöshetskassa säger bland annat när förslaget har varit ute på remiss.

Ni håller ju med oss. Därför förstår jag inte varför Helena Rivière står och argumenterar mot ert eget förslag. Det står ju här att ni tycker som vi. Och hur ska ni göra med den här pensionären som Försäkringskassan per automatik betalar ut bostadsbidrag till? Men om försäkringskasse-

tjänstemannen gör fel, är det då den enskilda pensionären som ska betala skuldräntan? Hur ska man göra då? Men Helena Rivière säger att ni tycker som vi men inte vet varför ni har avstyrkt detta. Det är jättebra att ministern är här så att hon kan klargöra vad alliansen egentligen står för och vad ni tycker. Vi tycker nämligen alltid att den enskilde går före staten.

Prot. 2006/07:88

11 april

Vissa regler om ränta i samband med återkrav

Anf. 82 HELENA RIVIÈRE (m) replik:

Fru talman! Det går inte att jämföra dessa saker. Det går inte att jämföra detta med skattekontot. Där handlar det nämligen om samma individ, och det är ett saldo, och det är plus och minus. Och jag håller helt med om att ränta i det fallet ska betalas ut åt båda hållen så att säga.

Vi talar om brott mot socialförsäkringarna, men det är som om den idén faller undan, och du och dina kamrater i oppositionen vill ha en paritet här som faktiskt inte föreligger.

Det finns tillräckliga skäl som bejakar de fall där det har blivit fel, och där efterger Försäkringskassan kravet på ränta. Så då är problemet löst. Då behöver dessa personer inte betala ränta. Försäkringskassan kan också avstå från att begära återbetalning.

Anf. 83 SOLVEIG ZANDER (c):

Fru talman! Jag ska börja med att yrka bifall till förslaget i socialförsäkringsutskottets betänkande om vissa regler om ränta i samband med återkrav. Motivet till att jag gör det och till att Centern har kommit fram till det är att det ska finnas incitament till att man ska känna ansvar och kunna betala tillbaka om man felaktigt har disponerat de statliga medlen. Och där är vi alla helt överens, inom både alliansen och oppositionen.

Självklart – här vill jag verkligen att Vänsterpartiets företrädare lyssnar på vad jag säger – utgår jag och Centern från att alla har ärliga avsikter och vill göra rätt för sig. Det är väldigt viktigt att slå fast. Men när det inte är så, när man oärligt gör någonting, då måste det också vara kännbart. Och det är precis det som detta betänkande utgår från.

I debatten här sades det tidigare att detta drabbar dem som behöver det bäst. Om det är så att man behöver pengar som man tillgodogör sig på oärliga vägar, då är det något fel på vårt socialförsäkringssystem. Och då behöver vi göra om hela försäkringssystemet. Då är det nämligen någonting annat som vi behöver, så att man inte ska tillgodogöra sig saker på oärliga vägar.

Som det nu är kan man använda våra gemensamma pengar, våra statliga skattepengar, som ett låneinstitut utan att behöva betala ränta. Och det är helt fel.

För övrigt vet vi också att man tidigare, precis som Helena Rivière sade, har kunnat använda sig av denna möjlighet, men det blev omöjligt efter 2004. År 2003 fick man tillbaka så mycket som 50 miljoner kronor, om jag inte missminner mig. Och det är ingen försumbar summa.

Fru talman! Jag skulle vilja säga att om vi kunde få tillbaka 50 miljoner då, så är jag övertygad om att den summan har stigit sedan 2003. Och jag kan inte tänka mig att det är någon som anser att staten ska avstå från dessa pengar till sin kassa. De kan verkligen användas till behjärtansvärda ändamål i stället för att inte tas in.

Jag måste till alliansens försvar säga att vi är fullkomligt överens om den formulering som står i betänkandet om att man ska följa upp detta och förutsätter att man i enskilda fall ska kunna överväga att Försäkringskassan också ska kunna betala ränta om den har gjort fel. Det är självklart att alliansen tycker det.

Nu när Försäkringskassan håller på att göra förändringar för att korta de långa handläggningstiderna vill ni från oppositionen att vi ska lagstifta om detta, precis som om det vore en avsikt från Försäkringskassan att alltid ha långa handläggningstider. Det är ju inte meningen. Därför undrar jag i ärlighetens namn varför oppositionen inte ställer sig bakom det som står i betänkandet och följer upp det som vi har skrivit om att Försäkringskassan också ska ha möjlighet att ta ut ränta om någon har gjort fel. Det är någonting som vi tillsammans skulle kunna ha som en föresats.

Fru talman! Jag slutar där jag började och yrkar bifall till förslaget i betänkandet.

Anf. 84 SIW WITTGREN-AHL (s) replik:

Fru talman! Nu fick jag svar på min fråga av Solveig Zander. Men i första hand begärde jag ordet – jag hade nämligen tänkt följa upp den andra frågan också – med anledning av vad Solveig Zander sade om att man när man lånar pengar av staten som man inte har rätt till så klart ska betala ränta. Men varför ska inte byggnadsarbetaren som ramlar ned från en ställning och som inte får skadan godkänd som arbetsskada – det där tar både ett och två år – få ränta på de pengarna? Det är vad det här handlar om. Staten har ju lånat pengar av honom när det gäller arbetsskadan. Varför ska inte han få ränta? Det vi pratar om är att varken den ene eller den andre ska låna utan att betala ränta. Det är vad det handlar om.

Orsaken till att vi inte ställer upp på det här är att vi vill att också staten ska göra rätt för sig. Det är inte bara den enskilda individen som ska göra rätt för sig. Alla i ett samhälle må göra rätt för sig. Därför tycker vi att detta är en så angelägen fråga. Det är den stora staten mot de små människorna. Solveig vet också att det finns 600 olika blanketter. I dag finns det väldigt många människor i Sverige som inte kan språket.

Jag vill betona att fusk aldrig är tillåtet – inte i något system! Men varför gäller det bara staten och den enskilde? Varför gäller det inte också juridiska personer till exempel? Varför gäller det inte företag? Nej, här gäller det enskilda individer. Det här förslaget gäller inte till exempel en tandläkare som juridisk person som skulle kunna tänkas få ut för mycket eftersom han borrat lite för mycket. Det gäller ju inte dessa!

Anf. 85 SOLVEIG ZANDER (c) replik:

Fru talman! I det här betänkandet gäller det i fråga om socialförsäkringssystemet enskilda personer. Det är vad vi nu diskuterar.

Om det har blivit fel – precis som Helena Rivière var inne på – kan man överklaga till Justitiekanslern och få återkrav.

En sak som jag undrar över och som jag tycker att det är lite viktigt att få svar på är följande. År 2003 var det möjligt – Försäkringskassan gjorde på samma sätt – att kräva ränta på det som man felaktigt fått lov att betala ut. Skälet till att man ändrade och inte gjorde så var att man kom på att det lagligt inte var riktigt, eller hur? Så var det väl, för inte var

det väl så att ni socialdemokrater kom på att det här drabbade den enskilde och inte Försäkringskassan?

Prot. 2006/07:88
11 april

Vissa regler om ränta i samband med återkrav

Anf. 86 SIW WITTGREN-AHL (s) replik:

Fru talman! Vi diskuterar nu ett lagförslag som ni har lagt fram och som vi inte tycker är bra. I alliansens Sverige är det ni som ”för” lagarna. Er föreslagna lag protesterar vi mot. Vi tycker att den är dålig eftersom den ställer den enskilda lilla människan mot staten.

Vi tycker inte att man ska fuska bort pengar – vi tycker inte om att man inte betalar tv-licens och så vidare. Vi tycker att man ska betala tv-licensen, skatt och så. Vi tycker att alla människor ska göra rätt för sig, men det ska vara på samma premisser. Det är ju därför vi står här i dag. Människor som behöver vårt socialförsäkringssystem ska inte vara rädda för att ta det i anspråk när det behövs. Vi har ett samhälle som är byggt för alla, och vi har socialförsäkringar därför att vi alla någon gång kan behöva dem. Men då ska man inte som äldre eller som ung vara så rädd att man inte vågar ta ut ett bostadsbidrag. Det kommer ju indikationer på att unga människor och ensamstående mammor inte vågar göra det.

Man kan inte ha ett system som är sådant att man är så rädd för staten. Staten är ytterst vi. Vi är lagstiftare, och vi kan se till att vi har ett system som gör människor trygga, inte otrygga.

Ni skriver ju själva om detta, och Solveig säger att ni är beredda att titta på om det beträffande räntan inte kan gå åt bägge hållen. Centerpartiet tycker så, men i alliansens Sverige är man inte enig i denna fråga.

Anf. 87 SOLVEIG ZANDER (c) replik:

Fru talman! I alliansens Sverige är vi fullkomligt eniga om den formulering som finns i utskottets betänkande. Vad vi nu gör är att vi gör det lagligt att göra det man olagligt gjorde 2003 när ni utgjorde majoriteten. Att gå vidare och formulera som vi har gjort – att vi förutsätter att regeringen överväger – är precis det som ni nu säger att man ska göra. Det gäller att ta en sak i taget – att först göra det lagligt och att sedan följa upp hur det blir med Försäkringskassans handläggningstider som varit oskäligt långa; det tycker vi alla. Man har fått direktiv om att göra om sin organisation just för att förkorta handläggningstiderna.

Om det sedan visar sig att man inte förkortar så som vi tycker när det gäller handläggningstiderna förutsätter vi, precis som vi här säger, att man överväger och tittar också på Försäkringskassans skyldigheter. I dag finns också möjligheten att få ersättning vid felaktig utbetalning från Försäkringskassan. Det är redan i dag möjligt via Justitiekanslern. Den möjligheten finns alltså redan.

Fortfarande förstår jag inte varför ni inte ställer upp på något som ni själva nu säger är bra, det vill säga att man ska få den här möjligheten men att det inte har lagstiftats också om Försäkringskassan. Jag förstår inte att ni inte ställer upp på en uppföljning av om det fungerar.

Anf. 88 TOBIAS KRANTZ (fp):

Fru talman! Generella stabila socialförsäkringar är en hörnpelare i en modern välfärdsstat och en hjärtefråga för oss liberaler.

Den som drabbas av sjukdom ska inte drabbas av dubbel olycka – dels att ha fått en fysisk eller psykisk sjukdom, dels att drabbas av en stor

ekonomisk förlust. Man ska kunna behålla sin standard om man hamnar i en svår olycka. Det handlar om att man då ska kunna få ersättning för det inkomstbortfall man faktiskt har.

Därför står vi upp för principen om obligatoriska allmänna socialförsäkringar där alla, såväl de med höga inkomster som dem med låga inkomster, deltar. Det finns en stark solidaritet inom systemet. Vi har en omfördelning från dem som löper stor risk att bli sjuka till dem som löper liten risk att bli sjuka. Vi har också en stor omfördelning från de rika till de fattiga därför att de som är mer välbeställda ofta utnyttjar sjukförsäkringssystemet mindre.

Det här är ett generöst system – ett värdesystem skulle jag vilja säga. Men om vi vill behålla ett generöst och värdigt system måste vi också se till att beivra de tendenser till överutnyttjande, fusk och missbruk som otvetydigt finns, för annars kommer systemets legitimitet och trovärdighet att urgröpas.

Jag skulle vilja gå så långt som till att säga att det är särskilt viktigt för alla oss som tycker att det är viktigt att vi har ett generöst och värdigt socialförsäkringssystem att bekämpa fusk, överutnyttjande och missbruk.

Vi som värnar de allmänna trygghetsförsäkringarna måste stå på främsta linjen när det gäller att bekämpa fusk och överutnyttjande.

Det sades här tidigare att detta slår mot den lilla människan, mot dem med låga inkomster. Men snälla nån, vem är det som förlorar på att de svenska socialförsäkringssystemen brakar samman? Ja, inte är det de som har höga inkomster och inte är det de som i stort sett aldrig är sjuka som gör det. Det är för dem som ofta måste vara sjuka och som har låga inkomster som de här systemen finns. Det är ju de som kommer att drabbas om de svenska socialförsäkringssystemen brakar samman under höga kostnader eller därför att systemets legitimitet och trovärdighet urgröpts. Det är för den lilla människan som de allmänna sociala försäkringarna behövs. Därför måste vi stärka de här systemens legitimitet och trovärdighet.

Det är därför som den här regeringen – jag tycker att regeringen gör ett alldeles utmärkt jobb på denna punkt – har inlett en kamp mot fusk, överutnyttjande och missbruk i socialförsäkringssystemen. Senare under våren kommer vi att behandla frågan om en bidragsbrottslag. I dag har vi att behandla frågan om ränta vid återkrav.

Det handlar alltså om människor som medvetet eller omedvetet har tillskansat sig sociala ersättningar som de inte har rätt till. De har tärt på det allmänna systemet. De har fått pengar som de människor skulle ha fått som var berättigade till pengarna.

Är det då inte rimligt att de som under en tid haft pengar som de inte skulle inte ha haft tillgång till och som de kunnat investera och därmed tjäna på också får betala en liten ränta på de pengar som de haft under tiden?

Den förra socialdemokratiska regeringen ansåg det. Den förra socialdemokratiska regeringen tillsatte nämligen 2005 en intern arbetsgrupp inom Regeringskansliet. Arbetsgruppen skulle lägga fram en rapport och gjorde det i december 2005 – en rapport som den nya regeringen i mångt och mycket bygger på när den nya regeringen lägger fram de förslag som i dag debatteras här i riksdagen.

Remissinstanserna har till övervägande del varit väldigt positiva, och Försäkringskassan har tillstyrkt.

Det intressanta är att Försäkringskassan tidigare hade, innan domen kom, möjlighet att ta ränta vid återkrav. Det förklarades olagligt. Men i praktiken har man haft den möjligheten. Jag såg inga lagförslag från den dåvarande socialdemokratiska regeringen som gick ut på att man skulle förbjuda Försäkringskassan att ta ränta vid återkrav eller försöka klargöra lagstiftningen, något som en lagstiftare alltid har möjlighet att göra på olika sätt. Varför gjorde den socialdemokratiska regeringen inte det om man vill värna den enskilda individens rättigheter och möjligheter?

Sedan skriver vi i betänkandet att vi tycker att det är viktigt att frågan om omvänd skyldighet, i det här fallet för Försäkringskassan att betala ut ränta, övervägs. Jag tycker att det är spännande att Socialdemokraterna nu har svängt om i frågan. I flera debatter under föregående mandatperiod hade vi exempelvis uppe studenters möjlighet att få pengar som kompensation om de inte fick sina studiemedel i rätt tid. Socialdemokraterna och Vänsterpartiet var alltid emot. Det är spännande att Socialdemokraterna och Vänsterpartiet nu har bytt ståndpunkt.

Jag måste säga att det är något egendomligt att Socialdemokraterna gör det här, att man står för den enskilde individen, till huvudlinje i debatten i dag. Ni har haft tolv år på er att genomföra det och se till att den enskilde individen skulle få ränta vid återkrav. Ni har inte gjort någonting. Det är direkt pinsamt med den argumentationslinjen i dag. Ni har haft tolv år på er att genomföra det som ni nu anklagar den borgerliga regeringen för att inte göra efter bara några månader vid makten. Det är direkt pinsamt.

Nej, det finns goda skäl för de förslag som regeringen nu har lagt fram. Det handlar om trovärdigheten och tilltron till socialförsäkringssystemen. Därför bör förslaget i propositionen och betänkandet bifallas och samtliga reservationer avslås.

Anf. 89 SIW WITTGREN-AHL (s) replik:

Fru talman! Tobias Krantz säger att ni tycker likadant som vi, att ni förutsätter att regeringen återkommer, inte att ni ska följa upp det utan förutsätter att regeringen överväger förslaget. Det är inte såsom det tidigare sagts att man ska följa upp detta. Det står "förutsätter". Det tycker tydligen också Tobias Krantz. Han har tolkat det precis såsom vi har skrivit. Det tycker jag är intressant. Nu bör det förslag komma som vi eftersträvar.

Du är en av de riksdagsledamöter på allianssidan som har varit i riksdagen tidigare. När vi satt i regeringsställning fick vi alltid i talarstolen kritik, ibland berättigad, av de borgerliga riksdagsledamöterna för att vi utredde. Ja, vi utredde, för annars skulle en del förslag aldrig ha kommit till riksdagen på det sätt som de gjorde. Därför utredde vi frågan. Det kom aldrig förslag om detta som ni nu har presenterat här. Det kom aldrig till riksdagen. Vi kunde påverka er. Vi hade aldrig släppt fram ett sådant förslag utan att man hade föreslagit ränta i båda fallen.

Så gör man i en demokrati, och så jobbar man med sina riksdagsledamöter. Det är viktigt. Det är också viktigt att vi har legitimitet i socialförsäkringssystemen. Det är också viktigt att människor inte är rädda för våra trygghetssystem och inte avstår från att söka bidrag när man till

Prot. 2006/07:88

11 april

Vissa regler om ränta i samband med återkrav

exempel är i behov av bostadsbidrag eller någon annan förmån som vi har när folk tillfälligtvis kan behöva det. Det är jätteviktigt att vi har legitimitet i våra sjukvårdsförsäkringar.

Jag undrar bara: När kommer den här lagstiftningen, Tobias Krantz?

Anf. 90 TOBIAS KRANTZ (fp) replik:

Fru talman! Siw Wittgren-Ahl försöker smita undan sitt och sitt partis ansvar. Men så lätt ska hon inte komma undan.

För det första bygger den proposition som den nya regeringen lägger fram i mycket stora delar på ett utredningsunderlag som den socialdemokratiska regeringen lät ta fram. Under 2005 tillsatte den dåvarande socialdemokratiska regeringen en intern arbetsgrupp som skulle lägga fram förslag om ränta vid återkrav. Det har den nuvarande regeringen fullföljt och lägger fram en proposition på riksdagens bord. Eftersom vi har en så fantastisk och duktig regering behöver vi också en fantastisk och bra opposition, men lite logik, rim och reson i oppositionens tänkande kan vi väl ändå begära.

För det andra gör ni er till tolk för att den enskildes perspektiv ska lyftas fram i förhållande till socialförsäkringar, och det är väldigt bra. Men det är, som jag sade tidigare, en väldigt senkommen insikt. Ni hade tolv år på er att genomföra det förslag som vi för fram i den här reservationen. Man kan tycka att när ni har haft tolv år på er borde ni åtminstone kunna presentera lite lagtext. Tolv år med fullständigt regeringsmaskineri borde ha lett till att man har en liten lagtext att lägga fram som kan klubbas igenom snabbt. Men ni förespråkar att det ska bli en ny utredning. Det är kanske bra att utreda, men nu har ni utrett frågan i tolv år, och nu vill ni att frågan tydligen ska utredas ytterligare.

Nej, det här resonemanget håller inte. Ni har haft makten och chansen att genomföra detta, men ni har inte gjort det. Siw Wittgren-Ahl får gärna tala om varför ni inte har gjort det. Det finns säkert skäl och motiv till det. Det var ni som tillsatte den utredning som lade fram de förslag som den nuvarande regeringen faktiskt genomför.

Avslutningsvis: Varje felaktigt utbetald krona är en stöld från systemet och är en stöld från oss alla. Det är en gammal socialdemokratisk devis dessutom.

Anf. 91 SIW WITTGREN-AHL (s) replik:

Fru talman! Och den tycker jag är bra. Då kan man fråga sig: Varför gäller inte skuldränta i bägge riktningarna? Det är detta vi pratar om.

När det gäller utredningar är det precis som jag sade, att vi utredde mycket – och det kommer den nya regeringen också att göra – som aldrig kom hit. Ni brukar säga från talarstolen: Nu har vi vunnit valet. Ja, ni har vunnit valet, och det är er proposition som ligger här. Vi är inte överens med er om den. Vi tycker att skuldränta ska gälla i båda riktningarna. Vi tycker att de enskilda individerna också ska få skuldränta om det tar lång tid och man får ett rättsligt överklagande. Det skriver ni själva, och du tycker också det. Egentligen förstår jag inte varför ni folkpartister i alliansen inte har lyckats få svar av ministern att ni tycker att vårt förslag är bra, ni tänker göra så, införa skuldränta i båda riktningarna.

Tolv år utredde väl inte vi det här. Vi åstadkom mycket på de tolv åren vi byggde upp Sverige. Det är bara att beklaga att det verkar gå

fortare att riva ned det vi byggde upp och ställa staten framför individen igen. Det har vi alltid bekämpat. Vi tycker att människor ska gå hand i hand med de statliga systemen, inte staten före individen.

Prot. 2006/07:88
11 april

*Vissa regler om ränta i
samband med återkrav*

Anf. 92 TOBIAS KRANTZ (fp) replik:

Fru talman! Det torde framgå med all önskvärd tydlighet att vi inte är överens. På den punkten behöver vi inte tvista.

Den intressanta frågan är att jag tycker att vi ska en opposition som är ansvarsfull. Jag har förstått att det är den socialdemokratiska linjen att vara ansvarsfull, konstruktiv och att vara på bettet och kunna presentera ett regeringsalternativ. Men vi måste väl ändå kunna avkräva lite logik och resonemang om varför man gör vissa ställningstaganden. Det är det jag efterfrågar.

Då ställer jag återigen en fråga, och det har jag gjort två gånger nu. Den tidigare regeringen tillsatte en utredning 2005 som den nuvarande regeringen bygger vidare på. Varför kan man inte få svar på varför Socialdemokraterna har ändrat uppfattning? Det var den ena frågan. Jag har inte fått svar på den punkten.

Den andra frågan som jag har varit inne på är att Socialdemokraterna har haft chansen att påverka och ändra lagstiftningen så att den enskilde skulle få ränta vid återkrav. Ni har haft tolv år att göra detta. Ni har utrett och utrett, säger Siw Wittgren-Ahl. Varför har ni inte kunnat komma till skott under den tiden om det är så oerhört angeläget för er att göra det?

Er argumentation hänger inte ihop. Det här är något senkommet som ni har kommit på, tror jag, för att plocka partipolitiska poäng. Tidigare när ni satt i regeringsställning drev ni en helt motsatt politik. Det är det som är sanningen, och det är det som avslöjas i det här replikskiftet.

Siw Wittgren-Ahl frågar varför vi inte ansluter oss till er reservation om vi tycker likadant. Jag skulle kunna ställa en motsatt fråga: Varför ansluter ni inte er till majoritetstexten om ni tycker likadant? Det förefaller mer rimligt. Om det finns en majoritet och en huvudskrivning och man tycker likadant anpassar man till den om man tycker likadant. Men ni har valt att skriva en reservation i stället. Jag tror att också det har sin utgångspunkt i olika partipolitiska hänsyn, tyvärr.

Anf. 93 ANDRE VICE TALMANNEN:

Trots att det var sista inlägget i denna replikomgång ställde Tobias Krantz så tydliga frågor att jag medger att Siw Wittgren-Ahl får 30 sekunder att bemöta dessa.

Anf. 94 SIW WITTGREN-AHL (s) replik:

Fru talman! Nu är det så att ni är en allians, och när Moderaternas företrädare i er allians redogjorde för ärendet sade hon att problemet uppstod 2003. Ni säger att ni står bakom förslaget, men det visar sig gång på gång när ni diskuterar att ni inte har samma åsikt om detta.

Vi tycker inte att detta är ett heltäckande förslag. Vi tycker att skuldräntan ska gå i bägge riktningarna. Det är viktigt att värna individen mot staten och se till att när staten har lånat pengar av individen ska individen få dem tillbaka.

Anf. 95 EVA JOHNSON (kd):

Fru talman! Jag vill gärna påminna oss alla om rubriken för detta betänkande. Den tycker jag kan vara en bra utgångspunkt. Rubriken är *Vissa regler om ränta i samband med återkrav*. Det känns inte speciellt kontroversiellt när man läser rubriken, och det är inte heller förslaget.

Bidragsbrott har varit ett mycket känsligt ämne från det att det började debatteras i valrörelsen 2002 fram till i dag. Det har emellertid blivit alltmer accepterat, faktiskt oberoende av partibeteckning, att erkänna att fenomenet existerar och även att föreslå åtgärder för att komma åt fusk och överutnyttjande.

Socialdemokraterna har länge anklagat de borgerliga partierna för att överdriva problemet och för att anklaga alla som går på någon form av bidrag för fusk, samtidigt som de själva under sin regeringstid har föreslagit, som vi har hört tidigare här i debatten, en rad åtgärder för att komma åt bidragsbrotten. Jämför vi Socialdemokraternas retorik i valrörelsen 2002 med de åtgärder som de genomförde under förra mandatperioden är det svårt att tro att det är samma parti som vi möter. Det har helt klart skett en attitydförändring. Med tanke på den attitydförändring som har skett borde det vara en självklarhet att bifalla den proposition som nu ligger på riksdagens bord. Den borde vara både okontroversiell och sakligt grundad för riksdagens samtliga partier.

För oss kristdemokrater är det en självklarhet att ränta ska tas ut på icke berättigade belopp. Utbetalda ersättningar som inte är berättigade är som ett slags olagligt lån som naturligtvis både ska betalas tillbaka och betalas ränta på.

Det har varit en klar brist att det sedan Regeringsrättens dom den 6 maj 2004 inte har gått att ta ut ränta på fel utbetalda belopp. Det har gett väldigt konstiga signaler och mer eller mindre uppmuntrat fusk eller överutnyttjande i socialförsäkringssystemet. Fusk och överutnyttjande får aldrig i lagens mening uppmuntras utan måste beivras. Det går bra att i tal och olika utspel påstå att överutnyttjande inte är något problem och mycket ovanligt förekommande. Men vi vet att det förekommer, och riksdagen måste göra något för att beivra det. Faktum är att stickprov visar att bidragsbrott är mer vanligt förekommande än vad många anat. Propositionen är därför riktig. Ränta ska krävas in på fel utbetalda belopp av principiella skäl. Det är också ett sätt att beivra bidragsbrott.

Förslaget om dröjsmålsränta är också det viktigt. Inbetalningen av det utkrävda beloppet ska ske i rätt tid och inte dras ut på. Det är varken konstigt eller kontroversiellt egentligen, och vi är också, som debatten har visat, helt överens om det.

Det är också viktigt att påpeka att Försäkringskassan helt eller delvis kan efterge krav på ränta. Skäl som kan ligga till grund för ett sådant beslut är bland annat om det är uppenbart att personen i fråga inte haft förmåga att betala tillbaka återkrävt belopp eller om han eller hon på grund av exempelvis arbetslöshet, sjukdom eller annan orsak inte kunnat betala i tid. Kalle Larssons reservation om att propositionen riskerar att slå hårt mot ekonomiskt utsatta grupper som av olika anledningar inte själva har kunnat styra över sina möjligheter att betala räkningar ter sig därför ganska märklig. Det regelverk som finns skyddar just sådana grupper, varför reservationen endast blir ett slags slag i luften.

Fru talman! Det förvånar mig att oppositionen och framför allt Socialdemokraterna vill avslå hela propositionen i väntan på att ränta också ska betalas av Försäkringskassan om man utbetalat ett för lågt belopp. Den frågan borde kunna behandlas separat. Utskottet säger också att man förväntar sig att regeringen tittar närmare på den möjligheten, vilket vi nu har diskuterat en lång stund här i kammaren. Men att avslå hela propositionen med den motiveringen ter sig för mig mycket märkligt eftersom också oppositionen, i alla fall Socialdemokraterna, numera talar om behovet av att bekämpa bidragsbrott. Dessutom ger lagen redan i dag möjlighet att ansöka om skadestånd, som kan behandlas av JK.

Förra riksdagsmajoriteten avstyrkte liknande krav för bara några år sedan med motiveringen att lagstöd saknades och att skadestånd i stället kunde utkrävas. Här åker vi liksom lite fram och tillbaka beroende på om vi är i opposition eller majoritet. Det skulle vara intressant att höra vad som fått oppositionen att plötsligt ändra åsikt. Utskottet förväntar sig dock att regeringen överväger frågan, så någon dörr är absolut inte stängd. Men att avvisa hela propositionen med ett viktigt och nödvändigt innehåll blir nog svårt att försvara. Det gamla ordspråket om tunnorna som är tomma men som skramlar mest kommer väl till pass i det här sammanhanget, tycker jag.

Den proposition som vi nu debatterar är viktig och borde, som jag sagt tidigare i mitt anförande, vara både okontroversiell och tillräckligt sakligt grundad för att tillfredsställa samtliga riksdagens partier. Att avslå propositionen med de reservationer som ligger ter sig för mig som mer eller mindre ett slag i luften och som ett uttryck för olycklig populism mer än sakligt grundade överväganden.

Fru talman! Jag vill gärna nämna några ord om på vems uppdrag vi arbetar. Det har i den här debatten talats mycket om vikten av rättssäkerhet och vikten av att inte människor ska riskera att behandlas som presumtiva brottslingar utan att de är det, och det är naturligtvis självklart och väldigt viktigt för oss alla. Ingen ska misstänkliggöras i onödan. Samtidigt vet vi alla att det finns ett överutnyttjande av bidragssystemet som inte är försvarbart. Detta faktum är varken speciellt kontroversiellt eller okänt.

Vårt uppdrag som politiker är brett. Vi arbetar alla på skattebetalarnas uppdrag. Ett överutnyttjande av några innebär att andra drabbas. All form av överutnyttjande bör av den anledningen stävjas. En klok resursfördelning av våra gemensamma skattemedel ligger därför i allas vårt intresse. Att vara tydlig mot överutnyttjande innebär att vi försäkrar oss om en stabilitet i hela systemet – allt för att värna behoven hos den lilla människan.

Fru talman! Slutligen vill jag yrka bifall till betänkandets förslag och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 96 Statsrådet CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m):

Fru talman! God eftermiddag, utskottet. Regeringen föreslår att Försäkringskassan ska få ta ut ränta vid återkrav av felaktigt utbetalda socialförsäkringsförmåner. Förslaget innebär att personer som är skyldiga att återbetala en socialförsäkringsförmån till Försäkringskassan och som har kommit överens om en avbetalningsplan ska betala ränta på det återkrävda beloppet.

Räntan ska motsvara statens utlåningsränta med ett tillägg på 2 procentenheter. Det är samma räntesats som gäller vid till exempel återkrav i studiestödslagen.

Propositionen innehåller också förslag på att personer som är återbetalningsskyldiga och som inte återbetalar beloppet i rätt tid ska betala dröjsmålsränta. Denna dröjsmålsränta ska motsvara Riksbankens referensränta med ett tillägg på 8 procentenheter.

Propositionen föreslår också, och det vill jag nogsamnt trycka på, att Försäkringskassan får en möjlighet att helt eller delvis efterge kravet på ränta.

Det ska också noteras att det inte ska tas ut någon ränta på felaktigt utbetalda belopp förrän Försäkringskassan upptäckt felet och fattat ett beslut om återkrav och återkravet ca 30 dagar därefter har förfallit till betalning. Under tiden får alltså den enskilde disponera medlen räntefritt. Dessutom ska räntan bara löpa framåt i tiden. Betalas återkravet inom de 30 dagar som den enskilde har på sig innan det förfaller till betalning tas det över huvud taget inte ut någon ränta.

Försäkringskassan har tidigare tagit ut ränta vid återkrav trots att Regeringsrätten – som vi också har hört i debatten – år 2004 slog fast att det inte var lagligt att ta ut sådan ränta.

Det är därför som vi nu förelägger riksdagen en laglig möjlighet för Försäkringskassan att ta ut sådan ränta som Försäkringskassan tidigare olagligt har tagit ut.

Fru talman! Socialförsäkringen omfattar halva statsbudgeten. Försäkringskassans verksamhet är enorm. Försäkringskassan fattar varje år ungefär 60 miljoner utbetalningsbeslut. Socialförsäkringen omfattar årligen utbetalningar på drygt 400 miljarder kronor. Det är lika mycket som halva statsbudgeten. Försäkringskassan betalar varje dag ut ungefär 1,2 miljarder kronor, sju dagar i veckan året om. Det är mycket pengar det handlar om.

Hur stora är då återkraven? Försäkringskassans samlade beslut om återkrav uppgick 2004 till 1 miljard kronor. Räntan på de återkrävda beloppen var året innan, det vill säga 2003, 50 miljoner kronor. Mellan 1994 och 2004 handlade det om ca 800 000 ärenden där Försäkringskassan hade fordringar på grund av att ersättningar och bidrag betalats ut med ett för högt belopp.

För närvarande behöver enskilda personer som felaktigt disponerar bidrag och förmåner inte betala ränta på det felaktigt utbetalda beloppet för tid efter det att det har återkrävts och förfallit till betalning.

Regeringen framhåller att det är klart otillfredsställande att enskilda som felaktigt disponerar statliga medel inte ska behöva betala ränta på det disponerade beloppet. Ett införande av dröjsmålsränta kan därför verka som ett gott skäl och ett incitament för att avtal om avbetalningsplaner ska komma till stånd.

Slutligen, fru talman, har vi nu i en timmes tid diskuterat ränta i båda riktningarna. Vad beträffar frågan om Försäkringskassan vid försenad och felaktig ärendehantering bör betala dröjsmålsränta till den försäkrade så finns det inte anledning att kategoriskt avfärda ett sådant övervägande i framtiden. Men jag vill klargöra att det för närvarande inte är aktuellt.

Jag noterar emellertid att frågan har behandlats i utskottet. Den har också behandlats tidigare i riksdagens utskott. Socialförsäkringsutskottet konstaterade senast i sitt betänkande 2003/04:SfU1 att Försäkringskassan saknar laglig möjlighet att betala ränta. Men utskottet menade att ersättning för ränteförlust i stället skulle utges i form av skadestånd. Detta var den tidigare majoritetens ställningstagande i betänkandet 2003/04:SfU1. Ränta till den försäkrade skulle inte betalas, utan ersättning skulle i så fall ske i form av skadestånd. Nu hör vi något helt annat.

Justitiekanslern skulle utreda skadeståndsanspråk mot staten, och det finns också en möjlighet att använda sig av detta i dag.

Med anledning av detta avstyrkte utskottet motionsyrkandet i betänkandet 2003/04:SfU1 om skyldighet för Försäkringskassan att betala dröjsmålsränta. Vi hör något annat här i dag – apropå talet om en ansvarsfull oppositionspolitik.

Jag kommer säkert att få repliker på detta. Jag undrar varför ni har ändrat er från 2003/04 till i dag? Ni kovänder totalt. Är det möjligtvis det förlorade valet som ger anklag? Varför gjorde Socialdemokraterna inte något mellan 1994 och 2004? Ni såg till att Försäkringskassan inte hade laglig rätt att ta ut ränta. Ändå lät ni det pågå ända tills Regeringsrätten gav er smäll på fingrarna och sade att Försäkringskassan inte hade rätt att ta ut ränta. Då hade detta pågått under minst tio år och ni hade inte gjort något åt det.

Denna proposition ger i alla fall Försäkringskassan möjlighet att lagligt ta ut ränta. Vi överväger också att se om det möjligtvis i framtiden kan gå att också ge ränta till den försäkrade.

Anf. 97 SIW WITTGREN-AHL (s) replik:

Fru talman! Det är ett glädjande besked att man i framtiden kan komma att införa skuldränta i båda riktningarna. Det bådär gott. Men vi skulle gärna vilja införa det nu.

Man kan förledas att tro att det kanske beror på brist på pengar att detta inte införs nu. Men som vi vet har den borgerliga regeringen ganska gott om pengar eftersom man sänker skatter. Detta förslag kostar inte så mycket för staten som till exempel sänkningen av andra skatter gör, om man jämför skatter och avgifter.

Här lånar man pengar av byggnadsarbetaren som ramlar ned och kanske inte får rätt förrän han överklagar till länsrätten. Det är faktiskt så att 18 procent av dem som överklagar till länsrätten får rätt. Då har staten lånat deras pengar utan att betala skuldränta till dem.

De pengarna borde finnas i dagens Sverige. Det är inte så stora pengar, om man jämför med andra skatter, när man nu tycker att man har för mycket pengar i statens budget.

Det är viktigt att Cristina Husmark Pehrsson säger att det som man gör i dag inte är rätt. Det får jag väl ändå ge henne en eloge för. I framtiden kommer man att rätta till det, och man tar hänsyn till socialförsäkringsutskottets borgerliga allians.

Anf. 98 Statsrådet CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Fru talman! Efter åtta år i riksdagen under dåvarande regering har jag insett att det var många tillkännagivanden som regeringen inte brydde sig

om att ta upp. Man tog inte heller till sig vad utskottet hade sagt. Jag tänker inte göra så. Jag tar självklart till mig vad utskottet säger.

Men för att det inte ska bli något missförstånd vill jag ytterligare en gång säga det jag nyligen sade om detta. Det finns ingen anledning att kategoriskt avfärda ett övervägande i framtiden, men för närvarande är det inte aktuellt. Jag vill bara att vi är helt överens om skrivningen och vad vi har sagt.

Jag skulle vilja fråga Siw Wittgren-Ahl varför ni tillät Försäkringskassan att under tio år ta ut ränta utan lagligt stöd.

Och varför har ni ändrat er på punkten att det nu också ska vara ränta till den försäkrade?

Så sent som den 13 april 2004 stod Berit Andnor – som också har varit ordförande i socialförsäkringsutskottet – här i talarstolen i en interpellationsdebatt.

Hon talade då om att Socialdemokraterna sade nej till att betala ut ränta till den försäkrade och hänvisade hela tiden till att det är ett skadeståndsanspråk som JK ska utdöma.

Det är totalt tvärtemot vad Siw Wittgren-Ahl säger! Är det några nya socialdemokrater som är på banan, eller vad är det som har hänt? Jag känner inte igen ert prat när det gäller detta!

En annan sak jag skulle vilja säga är att ni också tillät Försäkringskassan att i den nya myndigheten agera och verka utan tillsyn. Nu har vi tillsatt en snabbutredning på ett halvår för att just tillsynen över Försäkringskassan ska garanteras. Ni hade ingen tillsyn över Försäkringskassan, och ingen lag som stödde att de tog ut ränta.

Dessutom, fru talman, tycker jag att det är märkligt att Siw Wittgren-Ahl pratar om den lilla människans möjligheter mot den stora jätten Goljat när ni beslutar om vitesföreläggande i en kommun. Det har visserligen inte med detta att göra, men när det gäller handikappade låter ni i stället skadeståndspengarna gå tillbaka till staten via länsstyrelser i stället för till de enskilda individerna, trots att de har fått rätt i domstol.

Anf. 99 SIW WITTGREN-AHL (s) replik:

Fru talman! Jag tycker att det är bra att man tillsätter en myndighet för tillsyn över Försäkringskassan. När det gäller att Berit Andnor i kammaren sagt att vi inte skulle införa skuldränta är det väl inte främmande för dig att en minister i regeringen är ett beredningsorgan åt riksdagen. Det förslaget har ju aldrig kommit till riksdagen.

Jag är glad åt att Cristina Husmark Pehrsson säger att hon minsann ska se till att de förslag som riksdagsledamöterna i socialförsäkringsutskottet står bakom på sikt genomförs. Jag uppfattar det också precis som Cristina Husmark Pehrsson sade.

Vi ser alltså fram emot att detta med skuldränta i bägge riktningar kommer, för det är en angelägen fråga. Det är inte bara vi socialdemokrater som pekar på det. I andra sammanhang lyssnar vi mycket på vad småföretagarna säger. Småföretagarna har lyft upp detta som en stor fråga för dem. Skuldränta är ett gissel för de små människorna.

Det är angeläget för oss att staten inte ställs mot de enskilda individerna, för de som behöver trygghetssystemen ska inte känna att staten är emot dem utan att staten är med dem.

Anf. 100 Statsrådet CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Fru talman! Jag konstaterar att jag fortfarande inte fått något svar – och jag begär det inte heller, för Siw Wittgren-Ahl har ingen replikrätt nu – på varför ingenting har hänt under tio år och på varför Försäkringskassan inte har fått laglig rätt att ta ut ränta. Jag bara konstaterar det.

Jag får inget svar på varför Socialdemokraterna totalt gör en kovändning och nu i opposition talar med helt andra tungomål.

Jag får en eloge för att vi äntligen får tillsyn över Försäkringskassan. Alla de här sakerna borde tidigare regering ha gjort, men det har man underlåtit att göra. Nu gör vi det, och ni har dessutom mage att skälla på oss för det!

När det gäller den lilla människan och när det gäller andra vitesförelägganden som människor har fått rätt till i lag händer ingenting, utan tidigare regering beslöt att de pengarna skulle gå tillbaka till staten via länsstyrelserna. Det är att tala med dubbla tungor! Det är inte ens trovärdigt!

Siw Wittgren-Ahl talar också om små människor. Vi har hört det tidigare i debatten. Ja, i så fall är de små människor i bemärkelsen att de har små marginaler att röra sig med! Det betyder inte att man är liten som människa! Man kan vara en väldigt stor människa men ha en liten plånbok. Jag tycker att vi ska göra det klart.

Det var just med tanke på detta som vi lade in i propositionen att Försäkringskassan ska kunna göra en bedömning av hur möjligheten att betala tillbaka är och hur livssituationen ser ut, som vi har hört här. Kraven ska också kunna efterges helt eller delvis.

Med hängslen och livrem har vi försökt beivra alla felaktiga utbetalningar. 2004 uppgick återkraven till 1 miljard kronor! Det är lika mycket som 2 000 platser i särskilda boenden kostar! Så mycket felaktiga utbetalningar skedde under 2004 att det motsvarade 2 000 platser i särskilt boende. När det gäller räntan på 50 miljoner kronor handlar det om motsvarande 120 000 hemtjänsttimmar! Vi måste nog vara överens om att vi ska försöka beivra alla felaktiga utbetalningar.

Jag har sagt att jag i framtiden ska överväga hur vi ska kunna gå vidare.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 16 §.)

14 § Bibliotek, litteratur och kulturtidskrifter

Föredrogs
kulturutskottets betänkande 2006/07:KrU6
Bibliotek, litteratur och kulturtidskrifter.

Anf. 101 ANDERS ÅKESSON (c):

Fru talman! I detta betänkande som handlar om bibliotek, litteratur och kulturtidskrifter har utskottet hanterat 14 olika motionsyrkanden från den allmänna motionstiden. Det är förslag som avser lagskydd av det svenska språket, frågor om biblioteksverksamheten, en ordbok över Sve-

Prot. 2006/07:88
11 april

Vissa regler om ränta i samband med återkrav

Bibliotek, litteratur och kulturtidskrifter

riges dialekter, det finska språkets ställning i den nya språkvårdsmyndigheten och stöd till litteratur och tidskrifter på invandrares och nationella minoriteters språk.

Utskottet har avstyrkt samtliga motionsyrkanden, och i detta betänkande finns också fyra reservationer och ett särskilt yttrande.

Fru talman! Jag yrkar bifall till förslaget i utskottets betänkande.

Anf. 102 SIV HOLMA (v):

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 2 Biblioteksverksamheten, punkt 2.

Jag hörde att när Olof Palme var utbildningsminister sade han 1969 på Biblioteksförningens årsmöte att biblioteken om något är en ansamling farliga tankar. Vidare sade han att alla farliga tankar som någonsin har nedteknats i princip finns på ett bibliotek.

De orden blev tydliga när jag läste den moderata idéskriften *Kulturen 2.0* som nyligen redovisades för allmänheten. Under rubriken Bibliotek står att läsa: "Inköpspolicyn vid offentliga bibliotek ska vara politiskt balanserad."

De farliga tankarna börjar kännas hotande, eller är det någon som tror att det handlar om att från olika håll släppa fram fler farliga tankar?

Vänsterpartiet anser att det behövs en övergripande vision för biblioteksverksamheterna – en vision och strategi för 2000-talets bibliotek. Den skulle kunna fungera som ett stöd för kommunpolitikerna och bibliotekarierna i en tid då det inte längre går att bara göra som man alltid gjort.

Vi vill driva på utvecklingen av biblioteken så att de motsvarar de krav som ställs i ett samhälle präglad av tekniska landvinningar och av många olika språk och kulturer som ska samsas om utrymmen, fungera tillsammans och berika varandra – allt sådant som ingen drömde om när folkbiblioteken en gång föddes.

Vänsterpartiet vill att regeringen tillsätter en särskild arbetsgrupp bestående av fackfolk och biblioteksanvändare som utarbetar ett förslag till idéprogram för 2000-talets bibliotek. Vi kan tänka oss att det i arbetsgruppen skulle ingå bibliotekarier med olika erfarenheter, författare, mediepedagoger, och andra pedagoger, IT-folk, representanter för användarna – och då även dyslektiker, syn- och hörselskadade med flera.

Vänsterpartiet vill också att bibliotekslagen skärps så att den verkligen tillförsäkrar alla en biblioteksservice av god kvalitet. Det ska vara en biblioteksservice av god kvalitet för alla, för flickor och pojkar, kvinnor och män, dyslektiker och snabbbläsande bokslukare, svensktalande och personer med annat modersmål än svenska.

Jag har en fråga till allianspartiernas representanter. Vad tycker ni om följande förslag som jag läste om i Blekinge Läns Tidning? I en debattartikel skriver Svensk Biblioteksförnings ordförande Britta Lejon och generalsekreteraren Niclas Lindberg om behovet av en nationell och samlad bibliotekspolitik. De uppmanar kulturminister Lena Adelsohn Liljeroth, skolminister Jan Björklund och utbildningsminister Lars Leijonborg att ta initiativ till en brett sammansatt utredning med uppdrag att formulera en nationell biblioteksstrategi. De vill att utredningen ska beskriva hur olika institutioner inom utbildnings- och biblioteksväsendet ska samverka för att nå gemensamma, tydliga och utvärderingsbara mål.

Utredningen bör också utvärdera den tio år gamla bibliotekslagen. Vidare vill man ta fram en biblioteksstrategi för bibliotekens roll i 2000-talets kunskapssamhälle. Är det något som centerpartisten Lars-Ivar Ericson, folkpartisten Cecilia Wikström och kristdemokraten Dan Kihlström vill verka för?

Fru talman! Regeringen vill å sin sida tillsätta en stor kulturutredning. I utskottets ställningstagande står att läsa: "Utskottet konstaterar att regeringen för närvarande bereder direktiven till en utredning som ska pröva hur de nuvarande kulturpolitiska prioriteringarna och strukturerna förhåller sig till dagens samhälle." Det finns stor risk för att man, när de fyra partierna i regeringen inte är överens om politiken, begraver frågorna i en utredning. Därmed finns det också stor risk att biblioteksfrågorna kommer att drunkna i en sådan stor utredning.

Vänsterpartiet menar att det behövs en egen utredning för biblioteken. Kanske måste man samla alla biblioteksresurser under en hatt. I det livslånga lärandets tidsålder finns det allt mindre anledning att dela upp bestånden i folkbibliotek, skolbibliotek och högskolebibliotek. Bibliotekslagen måste alltså ses över. Det är något som krävs från flera håll. Biblioteksföreningen vill det, och Vänsterpartiet vill det. Vi vill på olika sätt förstärka lagen.

Däremot vill Moderaterna ta bort den och öppna fältet för privatisering och avgiftsbelagda lån för vuxna. Kulturministern sade före valet att hon ville ha avgiftsfria bibliotek, men det Moderaterna skriver i *Kulturen 2.0* innebär att boklån för vuxna kan avgiftsbeläggas. Här resonerar man på samma sätt som när man hotar att lägga ned En bok för allas vuxenutgivning. Men om barnen ska fås att läsa, är det då inte också viktigt att föräldrarna gör det? Pojkar läser i dag mindre än flickor, sannolikt därför att pappor läser mindre än mammor. Det antyder i alla fall den lyckade satsningen på projektet Läs för mig pappa, ett projekt som initierats av bland annat IF Metall och just En bok för alla. Detta projekt tar på ett vardagligt sätt itu med både klass- och könsstrukturer.

Fru talman! Vänsterpartiet lyfter också upp behovet av stöd till litteratur och tidskrifter på invandrades och nationella minoriteters språk. Vi vill att regeringen kartlägger, analyserar och föreslår åtgärder för att främja utgivning och distribution av litteratur och tidskrifter på invandrades och nationella minoriteters språk. Vi vill också att regeringen utökar samarbetet med övriga nordiska länder vad gäller översättningar av litteratur liksom utgivning av böcker och tidskrifter på de nämnda språken.

I utskottets betänkande pekar man bland annat på att Statens kulturråd fått i uppdrag att bredda utgivningen av serien Alla tiders klassiker för skolans bruk. Därefter redogör man för katalogen över de barn- och ungdomsböcker som är utgivna på andra språk än svenska.

Jag vill bara påminna om att konstitutionsutskottet förra året gjorde en uppföljning och en utvärdering av den nationella minoritetspolitiken. För drygt ett år sedan, den 30 mars förra året, anordnade KU också ett minoritetsseminarium. Under seminariet framkom särskilt behovet av att få stöd för att ta fram läromedel på de nationella minoritetsspråken. I Vänsterpartiets motion pekar vi på att samarbetet med de nordiska länderna skulle kunna ge positiva effekter. De stöd som finns i dag för litteratur och tidskrifter på invandrades och nationella minoriteters språk är otillräckligt. Jag yrkar därför bifall till reservation 4.

Prot. 2006/07:88

11 april

Bibliotek, litteratur och kulturtidskrifter

Fru talman! Avslutningsvis vill jag ta upp frågan om lagskydd av svenska språket. Förra gången frågan diskuterades var i samband med att vi debatterade kulturbudgeten den 13 december förra året. Under den debatten framkom felaktiga påståenden om vad Vänsterpartiets ställningstagande om att lagfästa svenska språket innebar. Jag vill än en gång förtydliga Vänsterpartiets ställningstagande, eftersom det ifrågasattes av folkpartisten Cecilia Wikström.

Vänsterpartiet anser att svenska språket ska lagfästas som huvudspråk. När den tidigare utredningens förslag, *Mål i mun*, inte kunde genomföras föreslog Vänsterpartiet att Grundlagsutredningen skulle få ett tilläggsdirektiv om att grundlagsfästa det svenska språket som officiellt språk, en uppfattning som vi vidhåller.

I det här sammanhanget vill jag särskilt understryka det motionärerna centerpartisterna Birgitta Sellén och Sven Bergström skriver i sin motion. Man befärar att engelska tränger ut svenskan inom datavärlden och högskolan. Jag vill också påminna om svenska språkets ställning i EU. Det finns fortfarande farhågor om att svenska språkets ställning inom EU håller på att försvagas när man av ekonomiska skäl byter ut ersättning för tolkningskostnader mot ersättning för resekostnader. Det är alltså inte bara inom datavärlden och högskolan som svenska språkets ställning hotas utan även inom EU-systemet.

Jag tycker att det har förts en osjyst argumentering när man från regeringens sida så hårt argumenterat för lagskydd av svenska språket genom att enbart hänvisa till att det finns ett lagskydd för de fem nationella minoritetsspråken. Jag hävdar fortfarande att det är skillnad på att lagfästa svenska språket som huvudspråk i landet och på en lag som dels är regionalt begränsad, dels handlar om att minoritetsspråk erkänns som ett nationellt minoritetsspråk.

Jag anser också att det är historielöst att, som framför allt folkpartister gör, hävda principen om att enbart svenska ska talas på skolorna. Om det blir resultatet av att skydda svenska språket genom lag, då blir jag ytterst tveksam. Svenska staten har ju redan prövat den formen av svensk språkpolitik gentemot samer och tornedalingar med känt resultat. Låt oss slippa de formerna av språkförtryck i framtiden.

Anf. 103 GUNILLA CARLSSON I HISINGS BACKA (s):

Fru talman! Läsandet är en förutsättning i varje människas bildningsprocess. Därför är det så viktigt att stimulera människor att börja läsa, gärna så tidigt som möjligt.

I dag talas det mycket om kunskapssamhället och om det livslånga lärandet. I takt med en ökande internationell konkurrens inom fler och fler områden lyfts betydelsen av kunskap och kompetens fram allt oftare. Det livslånga lärandet har kommit att bli ett honnörsbegrepp i samhällsdebatten.

I den utvecklingen har biblioteken spelat och kommer också att spela en central roll. Lika viktigt är att vi har en politik för läsfrämjande insatser, inte minst utifrån den oroande utveckling av läsandet som SCB presenterade för några månader sedan. Den visar att antalet män som aldrig läser har ökat från 22 procent till 31 procent. Den största ökningen ser man bland yngre män, men undersökningen visar på ett minskat läsande i alla åldrar.

Vi vet att i ett samhälle där många läser böcker finns det också bättre förutsättningar för en bred och folklig samhällsdebatt. I ett modernt samhälle som Sverige krävs det att alla får möjlighet att delta och att alla ges förutsättningar att vara delaktiga. En demokrati kräver delaktighet.

Att vi har en ökande andel medborgare som inte tar del av det skrivna ordet tycker jag är oroande. När jag har frågat kulturministern om vilka åtgärder hon tänker vidta för att förändra denna utveckling har hon inte kunnat visa på några initiativ riktade mot denna grupp, nämligen vuxna, för att öka läsandet. Däremot har man ändrat avtalet med lågprisförlaget En bok för alla AB. Strax före årsskiftet meddelade Kulturdepartementet att avtalsperioden skulle kortas ned från tre år till ett år. Jag vet att flera partier i den högerledda regeringen har drivit att lågprisförlaget En bok för alla AB ska lägga ned sin vuxenutgivning av kvalitetslitteratur, och detta är säkert ett led i denna förändring.

Jag tycker att man glömmer den viktiga uppgift som förlaget har att jobba med läsfrämjande insatser för barn och vuxna. I första hand riktar man sig mot kortutbildade grupper, just de grupper som läser minst eller inte alls.

Det finns inget annat bokförlag som jobbar med just läsfrämjande insatser. Med vetskapen om att allt färre läser borde man satsa på mer läsfrämjande i stället för mindre.

Därför skulle det vara intressant att höra om den borgerliga majoriteten i utskottet har några exempel på insatser som man tänker genomföra för att öka läsandet.

Fru talman! För att koppla detta samman med dagens betänkande tänker jag nu komma in på betydelsen av våra bibliotek.

Våra bibliotek är fundamentala för läsandet och för tillgången till litteratur och information. De är platser för kunskap och fantasi, tysta rum för tillflykt från vardagens brus men också rum för möten med nya intryck, människor, lärdom och inspiration. I den demokratiska infrastrukturen spelar biblioteken en mycket central roll.

I många kommuner och regioner runt om i landet finns en medvetenhet om kunskapssamhällets krav. På många platser pågår arbete med att göra biblioteken till nav i utvecklingen.

Vi socialdemokrater tror på en utveckling av biblioteken. Vi tror på folkbiblioteken som dynamiska mötesplatser. Vi ser framför oss bibliotek som lockar med mycket mer än bara böcker.

Jag tänker mig att folkbiblioteken kan bli mer offensiva kunskapsliksom kulturinstitutioner. Det kan bli kunskapscentrum med öppna dörar där människor träffas kring författarträffar, seminarier och studiecirklar likaväl som att de lånar nya barnböcker.

Med folkbiblioteken finns det en utmärkt infrastruktur för kunskapsutveckling och kulturell utveckling i hela landet. I varje kommun finns det ett folkbibliotek. Det är en plats runt vilken man kan bygga upp ett kunskapscentrum. Låt oss då använda dessa för att positionera kommunerna i det framväxande kunskapssamhället.

År 1997 trädde nuvarande bibliotekslag i kraft. Den säger att alla kommuner måste ha ett folkbibliotek och att dessa ska erbjuda avgiftsfria lån. I december år 2004 beslutade riksdagen också att bibliotekslagen skulle utökas med tillägget att bibliotek och bibliotekshuvudmän inom

det allmänna biblioteksväsendet ska samverka och att kommuner och landsting ska anta planer för biblioteksverksamheten.

För oss socialdemokrater är tillgänglighet ledordet i vår kulturpolitik. Offentligt finansierade bibliotek av god standard, tillgängliga för alla, är en viktig förutsättning för en levande demokrati, yttrandefrihet, kulturell utveckling och inte minst för det livslånga lärandet.

Jag som socialdemokrat ser också med glädje de nya arbetsplatsbibliotek som har växt fram i samarbete mellan fackförbund. Jag vet också att det finns behov av fler arbetsplatsbibliotek. Det är ofta närheten och tillgängligheten som gör att fler väljer att ta del av både skrivna böcker och ljudböcker.

Det finns en stor ideologisk skillnad mellan Socialdemokraterna och framför allt Moderaterna och Folkpartiet med hänsyn till kulturens tillgänglighet. Tidigare har Moderaterna och Folkpartiet varit emot bibliotekslagen. Men här har Folkpartiet svängt under det senaste året.

Att Folkpartiet har backat från kravet att slopa bibliotekslagen är positivt, precis som Cecilia visar här. Men det är troligtvis ett resultat av det våta fingrets politik snarare än en stark politisk övertygelse.

I dagens betänkande avstyrker majoriteten i utskottet motionsyrkanden om vikten av en bibliotekslag som garanterar avgiftsfria boklån och alla medborgares tillgång till folkbibliotek med motiveringen att det får ankomma på regeringen att göra en samlad bedömning av den framtida bibliotekspolitik.

Med denna skrivning känner jag mig mycket bekymrad. Med en moderat kulturminister som inte vill ha någon bibliotekslag och med den moderata kulturpolitiska skriften *Kulturen 2.0*, lyfter moderaterna i riksdagens kulturutskott fram att boklån för barn och ungdomar ska vara avgiftsfria. Men de säger ingenting om avgiftsfria boklån för vuxna.

Är detta ett första steg mot att det ska kosta att ta del av böcker från våra bibliotek om du är över 19 år? Det är precis som när de vid årsskiftet avskaffade fri entré för unga vuxna och vuxna på de statliga museerna.

Det är anmärkningsvärt med denna fientliga inställning till vuxnas kunskapsinhämtning via våra museer och bibliotek.

I dagens debatt om biblioteken har jag noterat att inte någon moderat från kulturutskottet har anmält sig. Kan det bli ett tydligare tecken på vad Moderaterna tycker om värdet av våra bibliotek?

Avslutningsvis, fru talman, yrkar jag bifall till reservation nr 1.

I detta anförande instämde Anne Ludvigsson, Nikos Papadopoulos, Göran Persson i Simrishamn, Leif Pettersson och Anneli Särnblad (alla s).

Anf. 104 LARS-IVAR ERICSON (c):

Fru talman! Från denna talarstol kan vi lyssna till ledamöter som kommer från olika delar av landet. Det är inte alltid rikssvenska som talas. Ibland får vi höra dialekterna bryta igenom, och det är bra. Dialekterna ska vi vara rädda om. De är en del av Sveriges historia. Om en göing hade stått här i dag och kommenterat svaret på dialektmotionerna skulle han ha använt ordet "tjäijligt". Värmlänningen hade kanske sagt "träligt".

Det är ord som uttrycker att man inte är helt nöjd med någonting. Vi som motionerat hade hoppats på betydligt större förståelse för hur viktigt det är att ta vara på våra dialekter. Kunskaper om äldre tiders språk och dialekter ger insikter i hur språket har utvecklats och förändrats. Kunskapen om våra dialekter ger ett viktigt bidrag till den svenska kultur- och språkhistoriska forskningen.

Både för forskare och allmänhet är en ordbok över Sveriges dialekter av mycket stort värde. År 1984 gavs uppdraget att utarbeta en sådan ordbok. Då var det flera som arbetade med projektet, och sedan krymptes personalen. Nu är ordboken vilande. Vi vet att den som vilar riskerar att somna.

Vi motionärer tycker att det är hög tid för ett uppvaknande och att uppdraget blir verklighet inom rimlig tid. Det är kanske dags att prova andra vägar. I min och Karin Nilssons motion hänvisar vi till Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet. Där finns en lång och bred erfarenhet av just dialektforskning. Den skulle kunna snabba på utgivningen till nytta för såväl forskarsamhället som den breda allmänheten.

Vi konstaterar i utskottets betänkande att man inte har tagit vår fina idé på allvar. Vi får väl som motionärer återkomma i detta ärende till hösten. För att använda ett blekingskt ord bör det bli i uga 40.

Anf. 105 SIV HOLMA (v) replik:

Fru talman! Lars-Ivar Ericson anförande handlade om en ordbok över Sveriges dialekter. Jag vill ställa en fråga eftersom han också är centerpartist.

Det handlar om vad han och Centerpartiet tycker om Svensk Biblioteksförnings utspel om en utredning som går ut på att göra en samlad biblioteksstrategi inför 2000-talet.

Är det något som Lars-Ivar Ericson skulle kunna verka för, eftersom han har sitt eget parti med i regeringen?

Anf. 106 LARS-IVAR ERICSON (c) replik:

Fru talman! Min avsikt i dag var inte att svara för Centerpartiet och regeringen när det gäller sådana frågor, utan jag har främst kommit hit för att prata för min motion om dialekter. Jag är alldeles säker på att mina kolleger i alliansen kan besvara den frågan. Anders Åkesson har tillfälle att begära ytterligare talartid. Jag får hänvisa till dem. Jag har lämnat mycket av kulturen för att bevaka de sociala frågorna och erkänner min inkompetens på en del av de andra områden som behandlas i detta betänkande.

Anf. 107 SIV HOLMA (v) replik:

Fru talman! Jag noterar i alla fall att Lars-Ivar Ericson inte är negativt inställd till en sådan utredning. Jag hoppas att han kommer att arbeta för detta med sina allianspartirepresentanter.

Anf. 108 CECILIA WIKSTRÖM I UPPSALA (fp):

Fru talman! ”I begynnelsen var Ordet.” Så många gånger jag i mitt tidigare yrke har uttalat dessa ord ur Johannesevangeliet!

I begynnelsen var ordet, och det är ordet som vi i dag har att diskutera, debattera och på olika sätt lyfta fram. Jag gläds åt detta i dag i kammaren. Ord kan befria och upprätta en människa. Ord kan förmedla hopp och tillförsikt, men ord kan också tillintetgöra och förminska en människa och ta ifrån honom eller henne livsmöjligheter och chanser. Ord kan markera avstånd och utanförskap.

I Sverige är samhällsklyftorna stora. Språket har kommit att bli en viktig markör för vem man är, hur man lever och var man bor. Det finns många unga människor i dag som bestjäls på det svenska språkets rikeedom med dess mångfald av nyanser och uttryckssätt. Jag menar att det är ett svek mot alla dem som ska försöka uttrycka sina tankar, känslor och idéer och göra sig förstådda i vår mycket komplexa verklighet. Ett väl utvecklat språk får inte vara en klassmarkör för den övre medelklassen. Vi måste vinna varje ung människas insikt om att orden kan befria och upprätta och frigöra en människas känslor och kreativitet. Den som äger ett språk är både rik och trygg. Han eller hon kan utan svårighet uttrycka sina känslor, debattera och argumentera för sin sak och ta plats på samhällets alla estrader, kulturella, politiska och sociala. En oändligt viktig uppgift för samhället är att ge varje barn tillgång till ett levande språk, ett språk att tala, skriva och kommunicera på – och tala på för den delen! – ett språk som ger verktyg för drömmar, som bär ända in i drömmens land. Det språket är modersmålet.

Jag är stolt över att vår regering nu kommer att säkerställa att svenska språket en gång för alla blir lagskyddat. En utredningsman är utsedd och har kommit i gång med sitt arbete. Det kommer att redovisas senast den sista december i år, varefter riksdagen kan fatta det beslut som vi skulle ha fattat redan 2005, men som då tyvärr slarvades bort genom en oförsiktig hantering.

Svenskämnet måste få bli skolans viktigaste ämne. Känslan för och förankringen i det egna språket är grundläggande för all annan inläring och för en människas inre utveckling, mognad och personlig växt. Människan behöver sitt språk för att reflektera över sin egen roll i samhället och sina egna villkor. Därför måste detta språk erbjudas och räckas alla utan åtskillnad. Detta är skolans uppgift. Ändå är det en kulturpolitisk fråga av stor dignitet. Det är därför jag väljer att fokusera på detta. Först kommer ordet, därefter flera andra områden inom kulturpolitikens värld.

Ett exempel är biblioteken. Bibliotek blir aldrig omoderna. Biblioteken erbjuder ökad livskvalitet och är vid sidan av skolan den absolut viktigaste resursen för svenska språket och litteraturen. Våra bibliotek är sammantaget fortfarande den mest välbesökta kulturinstitutionen. Tyvärr har besöksantalet minskat under senare år. Detta ska vi ändra på, men vi ska inte rucka på bibliotekens höga och aktningvärda ställning och plats i samhället. Biblioteken är på mindre orter ofta den enda tillgängliga kulturinstitution som kan möta en människas förväntningar på läsning och bildning. På biblioteken kan varje människa, genom den stora litterära skatt som finns där och den professionella personal som arbetar där, kostnadsfritt söka sig till och ta del av bildning och kunskap, låta sig inspireras av nya tankar eller bara söka sig till den fristad som bibliotek och litteratur innebär.

Nu är det dags att sätta biblioteken absolut högst på den kulturpolitiska agendan. Det gör vi inom alliansregeringen. Jag ber Siv Holma med

flera debattörer att komma ihåg det faktum att det socialdemokratiska regeringsinnehavet varade i tolv år. Vi har haft mindre än sex månader på oss. Ni gjorde ingenting på tolv år i denna riktning, men ni förväntar er att vi ska vända världen på sex månader. Jag lovar bara en sak: Det kommer mer.

Jag vill understryka att den som äger tillgång till litteraturens värld aldrig är ensam. Denna insikt växer bara tillsammans med böcker och på bibliotek med den kompetenta personal som finns där. Det finns inga tankar och inga känslor, hur svåra de än är, som inte någon gång har uttryckts av en författare och därför finns i vårt litterära arv, i vårt gemensamma kollektiva medvetande. Kom ihåg en sak: Den som älskar böcker är aldrig ensam, och den som är bokälskare går aldrig till sängs ensam.

Under valrörelsen förra året reste jag kravet på en gemensam läslista, en litteraturkanon, för alla barn i den svenska skolan. Jag gjorde det mot bakgrund av att alla människor ska ha samma rättighet till litteratur och språk oavsett om man lever i en familj med en rik bokhylla att gå och plocka ur eller inte, oavsett om man har föräldrar som har varit rollmodeller och förebilder eller inte. När föräldrarna inte mår med av olika skäl är det naturligtvis skolans ansvar att introducera barn i litteraturens värld.

Den som inte har böcker hemma riskerar lätt att hamna utanför det rika universum som litteraturen utgör. Jag menar också – jag säger det igen i kammaren – att det är viktigt med gemensamma läsupplevelser ända sedan man är liten. De ger gemensamma referenspunkter, något att förhålla sig till, något att älska eller avsky, men som väcker ens känslor, och känslor behöver vi. Litteraturen bygger broar mellan oss som lever nu och låter oss föra en dialog med tidigare generationer och få en inblick i hur det har varit i landet en gång, hur människor har levt här och på andra håll i världen fram till i dag. Litteraturen hjälper oss att föra denna dialog med tidigare generationer. Men litteraturen kan också hjälpa oss att överbrygga avstånd och binda ihop landsändar – skåningar och norrbottningar, Lars-Ivar Ericson! – och minoriteter av skilda slag, förena invandrare och här födda svenskar och så vidare. Litteraturen kan hjälpa oss med detta.

Vi behöver nu inse att tiden är mogen för oss att behandla vår litteratur och vårt litterära arv med stolthet, precis som man gör i andra länder. I Norge lämnar ingen unge skolan utan att kunna sin Ibsen. I Finland läser man böcker som aldrig förr. I Tyskland har man *Der deutsche Literaturkanon*, tillgänglig för 49 euro för varje människa i varje bokhandel och till och med på järnvägsstationen. I Frankrike är kulturministern andra i rang efter premiärministern och kan stå och läsa upp stora citat ur den gemensamma litterära skatten. Så är inte fallet i Sverige.

Jag skulle i dag vilja passa på att tacka Svensk Biblioteksförning – Niclas Lindberg, Britta Lejon och andra – som fört upp kunskapsnivån när det gäller biblioteken och litteraturen. Jag vill passa på att tacka för det, och jag kan utlova att vi i alliansregeringen kommer att fästa stort avseende vid deras strävanden. Man kan kalla det nationell biblioteksplan eller en politik för de gemensamt finansierade biblioteken eller vad man vill – vi kommer att arbeta oss in i frågan och väl fästa avseende vid de betydande insatser och insikter som de förmedlat i artiklar, debatter

och på annat sätt. Jag kan alltså försäkra min synnerligen goda kollega, kulturutskottets ordförande Siv Holma, att hon kan sova lugnt om natten. Biblioteken ska värnas. Böcker ska kunna lånas gratis av alla. Det står vi fast vid, och jag kan försäkra Siv Holma att det utgör centrum i en liberal kulturpolitik och kommer icke att kunna tummas på.

Jag kan vidare försäkra min kollega Lars-Ivar Ericson att det svenska språket kommer att skyddas i lag, som vi sagt tidigare, och att dialektordboken kommer i en ny tappning. Vi har gjort ett omfattande arbete och varit i kontakt med de sakkunniga i Uppsala om den. Det kommer en dialektordbok på mellan 600 och 800 sidor. Den är alltså väl så stor. Där finns samlat alla exempel på dialektord, sju åtta miljoner exempel. De finns redan nu tillgängliga för forskning, men vi vill att de ska göras tillgängliga för alla, och vi tror att de prioriteringar som institutet självt gjort väl ska vara tillfyllest så långt. Sedan finns resten som en outsinlig skatt att ösa ur för den som vill ägna sig åt forskning på detta område.

Fru talman! Det är mycket svårt att föra en debatt om ord, litteratur, böcker och bibliotek utan att avsluta med ett citat, och det vill jag göra. Det är från Björn Juléns dikt *Stam utan krona*. Jag menar att den dikten är oundviklig.

Alltsedan Orfeus lever en sång i livet.
Tvärs genom bokbål, censur och stympning,
en sång om hopp och frihet.
Den lever och bara Hades kan tysta den.
Men sången lever.
Dikten som leder tillbaka till ljuset, mot zenit.
Det finns ett frö som växer till stam och krona.
Och språkets vind drar fram genom löven
när orden andas.

Anf. 109 SIV HOLMA (v) replik:

Fru talman! Jag välkomnar Cecilia Wikströms positiva ord vad gäller Biblioteksföreningens önskemål om att stärka biblioteken. Men jag skulle i det sammanhanget ändå vilja ställa en fråga. Jag tog i mitt anförande upp att om man tar in biblioteksutredningen i den stora kulturutredning som man håller på att bereda direktiven till finns det risk för att bibliotekens framtidsfrågor drunknar i de andra frågorna; utifrån vad utskottet säger verkar man ta ett brett grepp i den kommande kulturutredningen.

Jag vill fråga Cecilia Wikström om hon delar min uppfattning att det borde göras en särskild utredning för biblioteken för att få en framtidsstrategi. Jag läste i den debattartikel som tidigare nämnts att man kan hämta inspiration från både Norge, Finland och Danmark. Där har man utarbetat sådana strategier inför framtiden.

Anf. 110 CECILIA WIKSTRÖM I UPPSALA (fp) replik:

Fru talman! Jag kan instämma i det som Siv Holma säger. Det är kolossalt viktigt. Hur vi tekniskt ska lösa frågan får vi återkomma till. Som jag sade tidigare har vi suttit i regeringsställning bara i ett halvår. Ni har suttit där i tolv år. Varför kom det ingen biblioteksplan under den tiden? Ni kunde utöva stark påverkan på regeringen under tolv år, men under

den tiden kom inte någon nationell biblioteksplan över huvud taget. Ska det verkligen behövas debattartiklar samma dag som vi debatterar detta i kammaren för att ni ska komma till skott och säga att det nu är dags? Det tycker jag är dåligt.

Personligen har jag under flera år tyckt att det är dags att tillskapa en plan för samtliga offentligt finansierade bibliotek så att alla har tillgång till bra biblioteksservice. Alla skolelever ska ha tillgång till skolbibliotek. Det är inte acceptabelt att endast 53 procent av våra skolelever har tillgång till ett skolbibliotek med den kompetenta personal som ska finnas vid ett sådant. Där kanske den största uppgiften är att hjälpa ungdomar att sova i det gigantiska utbud som finns på ytan och i stället gå på djupet. Det behövs professionella bibliotekarier för det.

Att sätta litteraturen i centrum och erbjuda alla fria boklån ur rika bestånd är mycket viktigt, och, skulle jag vilja säga, ett oeftergivligt krav. Vi behöver givetvis ett utvecklingsarbete för att stimulera läskunnighet och läslust. Vi behöver investeringsprogram för biblioteken. Vi behöver stärka de professionella medarbetarna och så vidare. Hur detta tekniskt ska lösas, om det ska ingå i den stora utredningen eller bli en särskild utredning, kan jag i dag inte svara på, men jag lovar att återkomma i frågan.

Jag kan dock försäkra Siv Holma, såsom jag gjorde tidigare, att hon kan sova lugnt om nätterna. Det ni inte gjorde på tolv år ska vi komma till verkstad med nu.

Anf. 111 SIV HOLMA (v) replik:

Fru talman! Jag måste börja med att rätta Cecilia Wikström på en viktig punkt. Vänsterpartiet har aldrig tillhört regeringen. Det sägs att vi inte gjort särskilt mycket, men då har Cecilia Wikström inte läst dagens betänkande. Motionen handlar om precis det som Biblioteksförbundet ville, och den skrev vi redan i höstas. Jag vill passa på att yrka bifall till reservation 2.

Vi har agerat i dessa frågor även tidigare. Det är förstås svårt att hålla koll på allt som alla partier gör, men så är det.

Jag har en ytterligare fråga med anledning av det som Cecilia Wikström tog upp om svenska språket och lagskyddet. Jag undrar om Cecilia Wikström delar den uppfattning som hennes partikamrater i Malmö och Landskrona har. Där var man för att fatta beslut om att endast det svenska språket skulle få användas i skolan.

Anf. 112 CECILIA WIKSTRÖM I UPPSALA (fp) replik:

Fru talman! Jag börjar med det sista. Jag tar bestämt avstånd från deras uttalanden. De får stå för dem som individer. Det är inte på något sätt en partiståndpunkt. Om det behöver markeras tydligare säger jag att det var två personer i Skåne som uttalade sig på detta sätt. Jag menar att all kunskap i språk är en rikedom, och den ska behandlas som en rikedom. Mångspråkighet är något som vi ska premiera, inte förkväva. Därmed har jag gjort det tydligt.

Den andra frågan gällde om jag inte visste att Vänsterpartiet inte suttit i regeringen. Nej, det har Vänsterpartiet inte gjort, men de har under lång tid utövat stark påverkan på regeringspartiet. Därför undrade jag varför vi skulle vänta till dagens debatt innan Siv Holma ställde detta

behjärtansvärda krav på en nationell bibliotekspolitik. Det tycker jag inte är särskilt bra. Vi återkommer i frågan.

Anf. 113 GUNILLA CARLSSON i HISINGS BACKA (s) replik:

Fru talman! Ojoj, det var mycket vackra citat och allt möjligt i Cecilia Wikströms anförande. Jag har flera frågor, men jag tänkte börja med något som jag också tog upp i mitt anförande, nämligen läsfrämjande insatser. Cecilia sade ingenting om det. Hon talade i stället mycket om biblioteken, orden, språket och att språket inte får vara en klassmarkör.

Kulturministern kommer inte med ett enda exempel på läsfrämjande insatser. Däremot har man ändrat avtalet med En bok för alla, som jobbar med just läsfrämjande insatser. Det avtalet har man förkortat till ett år i stället för att låta det löpa på tre år. När jag frågar kulturministern har hon inget svar på vad man tänker göra för att faktiskt se till att öka läsandet.

Vi ser ju utifrån rapporter att läsandet minskar. Jag tror inte på en politik där man säger att vi får avvakta och se. Man avslutar någonting men börjar inte på något nytt. Detta var min ena fråga.

Den andra frågan gäller den språkproposition som vi beslutade om under förra mandatperioden. Ett flertal olika insatser lyftes fram i den. Bland annat startades ett nationellt centrum för läs- och skrivutveckling i syfte att främja barns och ungdomars läsförmåga och höja kvaliteten i undervisningen i skolan. Nu har utbildningsminister Jan Björklund aviserat att han vill lägga ned detta. Jag undrar hur majoriteten i utskottet ser på det.

Anf. 114 CECILIA WIKSTRÖM i Uppsala (fp) replik:

Fru talman! Som jag sade i mitt anförande menar Folkpartiet att svenska språket bör vara skolans viktigaste språk. Läsning är någonting kolossalt viktigt som vi ska göra allt för att lyfta fram.

Glöm inte att det var under socialdemokratiskt regeringsinnehav som vi halverade tillgången till skolbibliotek för barn och ungdomar! Glöm inte att det är under socialdemokratiskt regeringsinnehav som svenska språkets betydelse har urholkats! Den elev som gick ut sexårig folkskola på 1920-talet fick mer svenskundervisning än den niondeklassare som i dag lämnar svensk skola. Detta är djupt tragiskt. De fick läsa böcker. I dag får man lära sig att tala om böcker. I till exempel den läroplan som gäller för gymnasieskolan handlar det om att kunna kommunicera och tala om böcker, men inte om att de facto läsa dem.

Det är under socialdemokratiskt regeringsinnehav som allt detta tragiska har hänt – detta och det faktum att 26 procent av landets niondeklassare enligt en stor undersökning av Skolverket anses behöva stödundervisning i läsning. Vi befinner oss på ett sluttande plan när det gäller läskunnighet, läsförståelse och läsning som lust och glädje. Detta behöver vi vända, och det kommer att ta mer tid än sex månader för den här regeringen att återigen sätta kultur, bildning, läsning och litteratur i fokus och centrum. Men vi är på väg.

Anf. 115 GUNILLA CARLSSON i Hisings Backa (s) replik:

Fru talman! Inte ett enda svar fick jag på min fråga om ett nationellt centrum för läs- och skrivutveckling. Det är ett centrum som faktiskt

startades under förra mandatperioden, och då satt Socialdemokraterna vid regeringsmakten. Detta vill tydligen den borgerliga regeringen plocka bort, men jag får alltså inget svar från Cecilia Wikström på den frågan.

Min andra fråga gällde läsfrämjande insatser. Inte ett enda exempel har jag fått på det heller. Man kan inte hela tiden säga: Vi har bara suttit vid makten i sex månader. Då får man väl ha något förslag också. Om man nu tycker att det ser så bedrövt ut med läsandet så måste man väl också komma med några förslag. Du har en chans att svara på det i nästa replikskifte.

Jag tänker också ta upp frågan om biblioteken. Cecilia lyfter fram hur viktiga de är. Jag håller med dig; vi är helt överens om det. Folkpartiet har ändrat sig när det gäller bibliotekslagen. Det var ganska nyligen man gjorde det. Men vi har en kulturminister som är moderat och som inte vill ha en bibliotekslag. Vi har en grupp moderater i kulturutskottet som har skrivit i sitt kulturpolitiska program att det ska vara avgiftsfria boklån för barn och unga, men de säger inte att det ska vara avgiftsfritt för vuxna. Jag har också hört att det finns en moderatledd kommun där man säger att man kan tänka sig att ta betalt för att låna böcker för vuxna.

Jag undrar därför om det är Cecilias egen ståndpunkt och Folkpartiets ståndpunkt att det är viktigt med bibliotek och att vi ska ha avgiftsfria bibliotekslån. Eller pratar du för hela majoritetsgruppen? I så fall hade det varit klädsamt om också Moderaterna hade ställt sig här i talarstolen och talat om att det är viktigt med avgiftsfria boklån och att det ska finnas bibliotek i alla kommuner.

Anf. 116 CECILIA WIKSTRÖM i Uppsala (fp) replik:

Fru talman! Jag får vara glad för detta inspel från Gunilla Carlsson och tacka för det. Det kom en mycket obehaglig insinuation från talarstolen tidigare om detta att Folkpartiet har ändrat sig och nu värnar bibliotekslagen. Det skulle tydligen vara ett sätt att sätta upp ett blött pekfinger i luften. Det var en mycket obehaglig insinuation som jag tycker är ovärdig den här kammaren.

Men det får vara en sak för sig. Jag kan försäkra Gunilla Carlsson att den ändrade ståndpunkten tillkom under stor vanda och med stark påverkansgrad på riksdagsgrupp, partiledning och så vidare. Det hade ett enda syfte, nämligen att få ännu ett argument för att slå fast att det är kolossalt viktigt för en liberal kulturpolitik att garantera de fria boklånen och bibliotek i varje kommun.

Glöm inte, Gunilla Carlsson, att i alliansregeringen ingår fyra partier! Tre av dem är mycket övertygade. Enkel matematik säger att med den logiken kommer vi att säkerställa de fria lånen ur rika bestånd i varje kommun inom överskådlig framtid.

Anf. 117 DAN KIHLESTRÖM (kd):

Fru talman! Det är många bollar i hetluften här. Det är spännande nu när vi diskuterar bibliotek, litteratur och kulturtidskrifter. Jag tror att vi får lite olika associationer och minnesbilder när vi läser rubriken på detta motionsbetänkande – *Bibliotek, litteratur och kulturtidskrifter*.

Själv är jag uppväxt i en mindre stad där just biblioteket var och är den kulturella mötesplatsen. Utan att överdriva kan jag säga att jag har tillbringat många timmar på biblioteket. Där fanns de intressanta teknik-

Prot. 2006/07:88

11 april

*Bibliotek, litteratur och
kulturtidskrifter*

tidningarna som jag inte hade råd att köpa. Där fanns också massor av spännande böcker. Jag kan lova att jag slet ut både kassar och lånekort i mina unga år.

Bibliotekets funktion som kulturell mötesplats och kunskapsinstitution har inte blivit mindre viktig nu. Biblioteken tar sammantaget varje år emot över 100 miljoner besök. Det kan vi läsa om i dag. 65 procent av befolkningen besöker någon gång under året biblioteket. 91 procent av invånarna anser att biblioteken är viktiga för att ett modernt samhälle ska fungera.

Det finns också utmaningar. Det har vi också kunnat läsa om i debattartiklar i dag. Det står bland annat att sedan 1990 har nära 400 biblioteksfilialer lagts ned. Bokbestånden krymper med 700 000–800 000 volymer per år. Över 450 000 barn saknar ordentligt bemannade skolbibliotek. Vi hörde också att biblioteksbesöken sjunker, och utlåningen likaså. Läsandet minskar och läsförståelsen försämras. En offensiv bibliotekspolitik och nationella mål för bibliotekspolitiken har chansen att göra skillnad, läser vi i debattartiklarna.

Biblioteken är en viktig part i utvecklingen av kunskapssamhället. Men det förändrade samhället ställer också nya krav på bibliotekens tjänster. Biblioteken måste få ha en självklar plats på den politiska agendan. Jag anser att den nuvarande bibliotekslagen måste utvärderas. Dessutom behöver det skapas en nationell biblioteksvision – en vision som uppmärksammar och utvecklar bibliotekens roll i kunskapssamhället.

Varför ska vi då ha en utvärdering och en nationell vision? I dag styrs biblioteken av en mängd olika huvudmän. Det är kommuner, landsting, högskolor, organisationer och även företag. Det är en mångfald som är berikande och som ska värnas. Som komplement till denna mångfald behövs ett sammanhållet ansvar för biblioteken och bibliotekspolitiken på nationell nivå, vilket faktiskt saknas i dag.

Kulturrådet sammanställer statistik, men har inget ansvar för uppföljning. Kungl. biblioteket har ansvar för forskningsbiblioteken medan Skolverket och Myndigheten för skolutveckling ansvarar för skolbiblioteken.

Bristen på sammanhållet ansvar gör att det är svårt att skapa en helhetsbild av bibliotekens situation. Kunskapsinhämtningen blir bristfällig och splittrad. Ett samlat nationellt ansvar för biblioteksutveckling skulle ge alla bibliotek oavsett huvudman bättre förutsättningar att utvecklas till framgångsrika aktörer i det framtida samhället. Bibliotekens betydelse för folkbildningen kan inte överskattas. Därför är det också självklart för oss kristdemokrater att det även i framtiden ska vara avgiftsfritt att låna böcker.

Precis som vi säger i betänkandet får det ankomma på regeringen att göra en samlad bedömning av den framtida bibliotekspolitiken. Det kan säkert bli en del i den kommande kulturutredningen, men jag skulle gärna se en separat utvärdering av bibliotekspolitiken där också frågan om en nationell biblioteksvision vägs in.

Jag vill också säga några få ord om det svenska språket. Det svenska språket har formats under århundraden och utgör i dag en kulturell enhet för alla svenskspråkiga, oavsett ursprunglig nationalitet och nationell hemvist. Det svenska språket är därmed en bärare av en stor del av vårt kulturarv. Att värna och vårda språket är varje generations skyldighet. Detta gäller såväl den talade som den skrivna och tecknade svenskan.

Språket för vidare våra normer och hjälper till att uttrycka våra seder och bruk. Det är en viktig del av kulturöverföringen. Att behärska språket är grunden för demokratiskt deltagande. Den språkfattiga riskerar utanförskap. Språket är grundläggande i arbetet för integration, och för att erövra ett nytt språk är goda kunskaper i det egna modersmålet en viktig utgångspunkt. Därför tycker jag att det är bra att arbetet med en lagstiftning gällande det svenska språkets ställning som majoritetsspråk går vidare. Nu får vi avvakta den utredning som har påbörjats.
(forts. 17 §)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.51 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 16.00 då votering skulle äga rum.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 16.00.

15 § Beslut om ärenden som slutdebatterats den 29 mars

AU9 Arbetsrätt

Punkt 3 (Kollektivavtal)

1. utskottet

2. res. 2 (s)

Votering:

185 för utskottet

113 för res. 2

6 avstod

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 89 m, 25 c, 22 fp, 21 kd, 11 v, 17 mp

För res. 2: 113 s

Avstod: 6 v

Frånvarande: 17 s, 8 m, 4 c, 6 fp, 3 kd, 5 v, 2 mp

Prot. 2006/07:88

11 april

*Bibliotek, litteratur och
kulturtidskrifter*

Punkt 8 (Upphävande av turordningsundantaget)

1. utskottet
2. res. 6 (s, v)

Votering:

173 för utskottet

132 för res. 6

44 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 90 m, 25 c, 21 fp, 20 kd, 17 mp

För res. 6: 113 s, 19 v

Frånvarande: 17 s, 7 m, 4 c, 7 fp, 4 kd, 3 v, 2 mp

Punkt 10 (Skadestånd m.m. enligt LAS)

1. utskottet

2. res. 8 (v)

Votering:

287 för utskottet

20 för res. 8

1 avstod

41 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 111 s, 90 m, 25 c, 22 fp, 21 kd, 18 mp

För res. 8: 1 s, 19 v

Avstod: 1 s

Frånvarande: 17 s, 7 m, 4 c, 6 fp, 3 kd, 3 v, 1 mp

Punkt 11 (Heltid)

1. utskottet

2. res. 9 (s, v, mp)

Votering:

157 för utskottet

150 för res. 9

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 90 m, 25 c, 21 fp, 21 kd

För res. 9: 113 s, 19 v, 18 mp

Frånvarande: 17 s, 7 m, 4 c, 7 fp, 3 kd, 3 v, 1 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

AU10 Jämställdhet

Punkt 1 (Frågor om mål och organisering m.m. på jämställdhetsområdet)

1. utskottet

2. res. 1 (v)

Votering:

287 för utskottet

21 för res. 1

41 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 111 s, 90 m, 25 c, 22 fp, 21 kd, 18 mp

För res. 1: 2 s, 19 v

Frånvarande: 17 s, 7 m, 4 c, 6 fp, 3 kd, 3 v, 1 mp

Punkt 4 (Jämställdhet och ändrade ägarformer)

1. utskottet

2. res. 2 (s)

Votering:

195 för utskottet

113 för res. 2

41 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 90 m, 25 c, 22 fp, 21 kd, 19 v, 18 mp

För res. 2: 113 s

Frånvarande: 17 s, 7 m, 4 c, 6 fp, 3 kd, 3 v, 1 mp

Punkt 5 (Frågor med anledning av återkallelse av skrivelse 2005/06:213)

Handlingsplan för jämställda löner m.m.)

1. utskottet

2. res. 3 (s, v, mp)

Votering:

158 för utskottet

150 för res. 3

41 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 90 m, 25 c, 22 fp, 21 kd

För res. 3: 113 s, 19 v, 18 mp

Frånvarande: 17 s, 7 m, 4 c, 6 fp, 3 kd, 3 v, 1 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

Prot. 2006/07:88

11 april

16 § Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

UFöU2 Fortsatt svenskt deltagande i Förenta nationernas insats i Libanon

Kammaren biföll utskottets förslag.

JuU7 Kriminalvårdsfrågor

Punkt 2 (Individuella verkställighetsplaner)

1. utskottet

2. res. 1 (mp)

Votering:

287 för utskottet

18 för res. 1

1 avstod

43 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 111 s, 90 m, 25 c, 22 fp, 21 kd, 18 v

För res. 1: 18 mp

Avstod: 1 s

Frånvarande: 18 s, 7 m, 4 c, 6 fp, 3 kd, 4 v, 1 mp

Punkt 3 (Utbildning)

1. utskottet

2. res. 2 (s)

Votering:

194 för utskottet

113 för res. 2

1 avstod

41 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 1 s, 90 m, 25 c, 22 fp, 21 kd, 19 v, 16 mp

För res. 2: 112 s, 1 mp

Avstod: 1 mp

Frånvarande: 17 s, 7 m, 4 c, 6 fp, 3 kd, 3 v, 1 mp

Punkt 4 (Behandling för män som dömts för våld i nära relationer samt för sexualbrottsdömda)

1. utskottet

2. res. 3 (s, v, mp)

Votering:

158 för utskottet

150 för res. 3

41 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 90 m, 25 c, 22 fp, 21 kd

För res. 3: 113 s, 19 v, 18 mp

Frånvarande: 17 s, 7 m, 4 c, 6 fp, 3 kd, 3 v, 1 mp

Prot. 2006/07:88

11 april

Punkt 10 (Återinför halvtidsfrigivning)

1. utskottet

2. res. 7 (v)

Votering:

287 för utskottet

20 för res. 7

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 111 s, 90 m, 25 c, 22 fp, 21 kd, 18 mp

För res. 7: 1 s, 19 v

Frånvarande: 18 s, 7 m, 4 c, 6 fp, 3 kd, 3 v, 1 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

JuU8 Processrättsliga frågor

Punkt 1 (Kameraövervakning)

1. utskottet

2. res. 1 (v)

Votering:

288 för utskottet

19 för res. 1

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 112 s, 90 m, 25 c, 22 fp, 21 kd, 18 mp

För res. 1: 19 v

Frånvarande: 18 s, 7 m, 4 c, 6 fp, 3 kd, 3 v, 1 mp

Punkt 12 (Rättshjälpsfrågor m.m.)

1. utskottet

2. res. 10 (s, v)

Votering:

176 för utskottet

132 för res. 10

41 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 90 m, 25 c, 22 fp, 21 kd, 18 mp

För res. 10: 113 s, 19 v

Frånvarande: 17 s, 7 m, 4 c, 6 fp, 3 kd, 3 v, 1 mp

Punkt 16 (Svensk domstolsbehörighet vid internationell frysning av tillgångar)

1. utskottet

2. res. 13 (s, v, mp)

Votering:

158 för utskottet

150 för res. 13

41 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 90 m, 25 c, 22 fp, 21 kd

För res. 13: 113 s, 19 v, 18 mp

Frånvarande: 17 s, 7 m, 4 c, 6 fp, 3 kd, 3 v, 1 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

CU11 Associationsrättsliga frågor m.m.

Punkt 2 (Könsfördelningen i bolagsstyrelser m.m.)

1. utskottet

2. res. 1 (s, v, mp)

Votering:

158 för utskottet

150 för res. 1

41 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 90 m, 25 c, 22 fp, 21 kd

För res. 1: 113 s, 19 v, 18 mp

Frånvarande: 17 s, 7 m, 4 c, 6 fp, 3 kd, 3 v, 1 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

CU22 Naturresursfrågor m.m.

Punkt 3 (Åtgärder som påskyndar vindkraftsutbyggnaden)

1. utskottet

2. res. 1 (v)

Votering:

287 för utskottet

20 för res. 1

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 112 s, 89 m, 25 c, 22 fp, 21 kd, 18 mp

För res. 1: 1 s, 19 v

Frånvarande: 17 s, 8 m, 4 c, 6 fp, 3 kd, 3 v, 1 mp

Punkt 5 (Nationalstadsparken)

1. utskottet
2. res. 2 (mp)

Votering:

289 för utskottet

18 för res. 2

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 113 s, 90 m, 24 c, 22 fp, 21 kd, 19 v

För res. 2: 18 mp

Frånvarande: 17 s, 7 m, 5 c, 6 fp, 3 kd, 3 v, 1 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

CU23 Ändring i produktsäkerhetslagen

1. utskottet

2. res. (mp)

Votering:

289 för utskottet

18 för res.

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 113 s, 90 m, 25 c, 21 fp, 21 kd, 19 v

För res.: 18 mp

Frånvarande: 17 s, 7 m, 4 c, 7 fp, 3 kd, 3 v, 1 mp

SfU6 Vissa regler om ränta i samband med återkrav

Punkt 1 (Avslag på propositionen m.m.)

1. utskottet

2. res. 1 (s, v, mp)

Votering:

158 för utskottet

150 för res. 1

41 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 90 m, 25 c, 22 fp, 21 kd

För res. 1: 113 s, 19 v, 18 mp

Frånvarande: 17 s, 7 m, 4 c, 6 fp, 3 kd, 3 v, 1 mp

Punkterna 2 och 3

Kammaren biföll utskottets förslag.

Prot. 2006/07:88

11 april

Anf. 118 GUNILLA CARLSSON I HISINGS BACKA (s) replik:

Fru talman! Jag vill naturligtvis passa på att ställa en fråga till Dan Kihlström. Han pratade om att Kristdemokraterna har en vision om biblioteken. Den visionen innehåller avgiftsfria boklån.

Pratar Dan Kihlström som kristdemokrat eller pratar Dan Kihlström som en del av en majoritet i kulturutskottet? Det finns ett fjärde parti i majoriteten som heter Moderaterna, och man säger inte klart och tydligt att man tar avstånd från avgifter på biblioteken.

Pratar Dan bara för Kristdemokraterna eller pratar du för hela majoriteten?

Anf. 119 DAN KIHLESTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Det är klart att det är enkelt, Gunilla Carlsson, att ställa den typen av frågor. Vi representerar fyra partier, och det räcker inte att säga "bara" kristdemokrat. Jag pratar för Kristdemokraterna när jag står i talarstolen, och det var som kristdemokrat jag uttalade mig om avgiftsfria lån i biblioteken.

Anf. 120 GUNILLA CARLSSON I HISINGS BACKA (s) replik:

Fru talman! Jag känner mig fortfarande lika bekymrad över att det ännu finns ett parti i majoriteten som kan tänka sig att införa avgifter på boklån för vuxna. Det är synd att vi här i dag får konstatera detta. Det finns dessutom inte någon moderat som kan tänka sig att här i talarstolen tala om Moderaternas vision för biblioteken. Det är bara att beklaga.

Jag ställde tidigare en fråga till Cecilia Wikström om läsfrämjande insatser. Jag passar på att ställa frågan till Dan också eftersom jag inte fick något svar från Cecilia. Jag lyfte fram att det under den förra mandatperioden startades ett nationellt centrum för språk-, läs- och skrivutveckling i syfte att främja barns och ungdomars läsförmåga och att höja kvaliteten i undervisningen i skolan. Detta genomfördes under förra mandatperioden, och nu har utbildningsministern aviserat att han vill lägga ned centrumet. Just med tanke på att det finns fler och fler som inte läser är det oroväckande att vi har en utbildningsminister som kan tänka sig att lägga ned centrumet. Jag undrar om Dan Kihlström ställer sig bakom även det som utbildningsministern aviserar.

Anf. 121 DAN KIHLESTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Det är väl så att Gunilla Carlsson har en förmåga att ställa frågor och ta upp saker som inte finns med i betänkandet i dag. Jag kan konstatera att Gunilla Carlsson är bekymrad över mycket. Det har återkommit gång efter gång i Gunilla Carlssons anförande och repliker. Jag får säga vad Cecilia Wikström sade förut, nämligen att Gunilla Carlsson inte ska vara så bekymrad. Vi står också för kulturen, och vi kommer att arbeta för att utveckla den.

När det gäller Moderaternas ställningstagande till avgiftsfria lån är det bättre att ställa frågan till Moderaterna i olika sammanhang än till oss

kristdemokrater. Nu är det en kristdemokrat och en socialdemokrat som står här.

Likadant är det med frågan om ett nationellt centrum för språk-, läs- och skrivutveckling som Gunilla Carlsson tar upp. Det är inte heller något som står på dagordningen i dag. Jag skulle också kunna kasta in olika saker som före detta ministrar i er regering och andra har gjort, men jag gör inte det. Jag försöker hålla mig till ämnet.

Jag utgår från att utbildningsministern i det här sammanhanget – om det är så, jag vet faktiskt inte eftersom jag inte har följt med i den frågan – har andra förslag när det gäller förstärkning av skolan och så vidare. Jag vet att han jobbar mycket med att förstärka läsinsatser och annat i grundskolan. Det kommer säkert inte att bli sämre för barnen.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 12 april.)

Prot. 2006/07:88

11 april

*Bibliotek, litteratur och
kulturtidskrifter*

18 § Teater-, dans- och musikfrågor

*Teater, dans- och
musikfrågor*

Föredrogs

kulturutskottets betänkande 2006/07:KrU7

Teater-, dans- och musikfrågor.

Anf. 122 DAN KIHLSSTRÖM (kd):

Fru talman! Vi har en viss arbetsfördelning, som gör att vi också ska inleda de olika debatterna. Nu ska vi diskutera betänkande nr 7, som handlar om teater-, dans- och musikfrågor. I betänkandet behandlar utskottet nio förslag eller, som vi säger, motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2006. Samtliga dessa förslag avstyrks.

Ett förslag går ut på att regeringen ska se över möjligheterna att lagstifta mot diskriminering på scenkonstområdet. Utskottet anser att den ordning som tillämpas i Sverige för styrning av kulturområdet fungerar väl och erinrar om att vi redan har generellt tillämpliga lagar som syftar till att motverka diskriminering. Då det gäller ett förslag om att professionell folk- och världsmusik respektive världsdans ska utredas hänvisar utskottet till att regeringen har utpekat etnisk och kulturell mångfald som ett centralt område för den statliga kulturpolitiken och att regeringen avser att återkomma till riksdagen med förslag till åtgärder i syfte att förtydliga det kulturpolitiska ansvaret i dessa avseenden.

I betänkandet behandlas också förslag om långsiktiga bidrag till fria grupper respektive jämställdhet inom musiklivet. Det finns förslag om musikkommittén Nomus och om Opera på Skäret i Ljusnarsberg.

I betänkandet finns sju reservationer och två särskilda yttranden. Några deltagare i debatten kommer säkert att lyfta fram dessa reservationer samtidigt som andra kommer att försvara majoritetstexten.

Därmed får vi väl anse att inledningen är avklarad. Det är dags för debatt om teater, dans och musik!

Anf. 123 SIV HOLMA (v):

Fru talman! Jag antar Dan Kihlströms utmaning och vill i debatten om detta betänkande säga följande.

I betänkandet behandlas nio motionsyrkanden, varav åtta kommer från Vänsterpartiet. Vänsterpartiet driver den kulturpolitiska debatten framåt.

Jag blev glad i går när jag läste Teaterförbundets öppna brev till kulturministern där de efterlyser visioner för jämställdhet inom scenkonsten. Nu är inte kulturministern här, men jag har vid ett flertal tillfällen tagit upp frågan med henne om när förslagen i betänkandet *Plats på scen* kommer att behandlas.

Nu läser vi att hon har avvisat de viktigaste förslagen i detta betänkande. Hon avvisar förslaget om att införa 40-procentsmålet, det vill säga att alla produktioner under en treårsperiod ska vägas samman och att ettdera könet ska vara representerat till minst 40 procent inom respektive konstnärlig kategori på och bakom scenerna.

Lika kallsinnig är kulturministern inför förslaget att Kulturrådet ska fungera som ansvarig myndighet för rapportering av jämställdhetsarbetet. JämO har granskat kulturen i två rapporter och skrev redan för drygt ett år sedan följande: "För utövande scenkonstnärer kan man tala om skilda arbetsmarknader för kvinnor respektive män när det gäller arbetstillfällen och anställningsvillkor. Få arbetsgivare inom scenkonstområdet presenterar i sina jämställdhetsplaner åtgärder som syftar till att rätta till detta missförhållande."

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 1, som går ut på att regeringen bör göra en översyn av vilka möjligheter det finns att i lag kräva att institutionerna ska vidta åtgärder för inkludering och mot diskriminering samt att institutionerna ska redovisa vilka åtgärder de vidtagit. Även möjligheten att införa påföljd bör ingå i översynen.

Vi vill att scenkonsten ska vara icke-diskriminerande utifrån kön, klass, sexuell läggning, etnicitet, funktionshinder och så vidare. Vi har därför försökt lyfta blicken och frågat oss om de andra europeiska länderna har något att lära oss i Sverige om hur man kan åstadkomma en icke-diskriminerande scenkonst. I England har man antagit en lag som stadgar att institutionerna på ett aktivt sätt ska åta sig att följa en icke-diskriminerande, inkluderande ordning. Institutionerna redovisar varje år vilka åtgärder som de har vidtagit och hur de har uppfyllt kraven på mångfald. Om dessa krav inte har uppfyllts får institutionerna inte några bidrag.

I utskottets ställningstagande avstyrker man vårt förslag om översyn med att rada upp en massa hinder. Det handlar om att statsbudgeten inte reglerar medelstildelning i form av lag. Formerna för hur regeringen styr myndigheterna beskrivs. Kulturområdet styrs endast i begränsad utsträckning genom lag. Det finns en stor risk för att målformuleringar är för allmänt beskrivna. Vad betyder det konkret när utskottsmajoriteten skriver att "samtliga myndigheter och institutioner inom kulturområdet har dessutom i sina regleringsbrev fått inskrivet att ett jämställdhets- och ett mångfaldsperspektiv ska integreras i deras verksamhet"?

För mig låter det som att man pliktskyldigast har skrivit in de här perspektiven. Jag förväntade mig ett mer nyanserat svar från utskottsmajoriteten. Om det inte går att göra som i till exempel England – av flera skäl

än vårt budgetsystem – hade det varit intressant att ta fram en mer anpassad variant utifrån våra specifika förhållanden. Jag delar inte åsikten att det räcker med de förslag som kulturministern har redogjort för i massmedierna, som ”nätverkande och förändrade attityder” eller att ”följa den jämställdhetslag som finns”. De förslagen har visat sig vara fullständigt otillräckliga.

Utskottsmajoriteten, bestående av allianspartierna tillsammans med s och mp, anser att det är fullt möjligt att med det befintliga styrsystemet och med de intentioner som regeringen uttryckt uppnå att scenkonsten inte ska vara diskriminerande. Om det är fullt möjligt att uppnå en icke-diskriminerande scenkonst – upp till bevis! Kan ni som debatterar här – Anneli Särnblad, Solveig Ternström och Cecilia Wikström – redovisa vilka förslag ni har för att nå målet icke-diskriminering och inkludering inom scenkonsten? Hur vill ni konkret förändra rådande könsmaktsordning, där kvinnor som grupp är underordnade män som grupp?

Fru talman! Utskottsmajoriteten hänvisar till pågående beredning inom Regeringskansliet vad avser Vänsterpartiets förslag om långsiktiga bidrag till fria grupper respektive jämställdhet inom musiklivet. När det gäller Vänsterpartiets förslag att inrätta nya musikgenrecentrum svarar utskottsmajoriteten att det är upp till regeringen att i anslutning till en samlad bedömning av musikpolitikens inriktning och utformning avgöra frågan. När det gäller förslaget att Rikskonserter och Länsmusiken ska träffa avtal om samarbete säger utskottsmajoriteten att nämnda verksamheter har inlett en förändringsprocess och att man avvaktar det resultatet. Vänsterpartiet har ett förslag om att den kompetens som den nedlagda nordiska musikkommittén har haft inte får gå förlorad, och där menar utskottsmajoriteten att Nordiska rådets kultur- och utbildningsutskott följer resultatet av nedläggningen.

Vänsterpartiet står bakom samtliga reservationer, men för att vinna tid yrkar jag bifall bara till den reservation som jag har redogjort för.

Anf. 124 ANNELI SÄRNBLAD (s):

Fru talman! Politik är att visa vilja och handlingskraft och se till att vara tydlig med vad man vill på de olika områdena. Kulturpolitik är ett näringspolitiskt, demokratiskt viktigt område som borde värderas högre på den politiska dagordningen. För oss riksdagsledamöter är den stora uppgiften att i parlamentet föra den politik och den ideologi som vi står för och hela tiden lyfta in folkets röster i de politiska debatterna – den representativa demokratin.

Den ena verkligheten är inte alltid lik den andra. Dans, teater och musik, att kunna utöva dem, att ta del av olika genrer, är en sak som är viktig inom kulturpolitiken. Det gäller att vi på riksplanet har en inriktning där det poängteras att satsningarna inom kulturen är viktiga och att vi ser till att en likvärdighet finns inom hela landet. Oavsett om ett barn eller en vuxen lever i storstad eller glesbygd ska det finnas möjligheter att delta i eller, som jag sade, ta del av kulturupplevelser: spela ett instrument, sjunga, dansa, få se en teaterupplevelse, opera, världsmusik.

Kultur åt alla är ett klassiskt socialdemokratiskt mål. Kultur erbjuder nya perspektiv, kunskaper om oss själva, vår historia och vår samtid.

Ett samhälle utan konst och humanism är ett tråkigt, kallt och många gånger väldigt farligt samhälle. Det har historien visat oss. Därför är

kultur inte en individuell utan en gemensam angelägenhet och ett gemensamt ansvar. Kulturlivet ska vara öppet för nya konstnärliga uttryck och nya sätt att möta publiken. Grunden för detta är en stark, offentligt finansierad kultursektor. Alla, oavsett var man bor eller vad man tjänar, ska ha rätt att ta del av också en icke-konventionell kulturpolitik. Man ska kunna ha råd att gå på teater, opera och en dansföreställning och också kunna spela det instrument som man alltid har drömt om.

Det ska märkas i kulturlivet att Sverige består av människor som har sin bakgrund över hela världen, med många språk, traditioner och kulturer. Folkmusiken, dansen, världsmusiken och världsdansen är en enorm tillgång för vårt samhälle. Både amatörer och de professionella behövs. De berikar varandra. Detta gäller det att alltid ha med sig i den politiska debatten.

Fru talman! Vad menade jag med att säga att den ena verkligheten inte är lik den andra? Jo, våra liv ser lite olika ut därute. Den socialdemokratiska regeringen genomförde reformen med fri entré på museerna, där bland annat Dansmuseet var med. Det ledde till en ökning av antalet besök med över 159 procent. Många var förstagångsbesökare. Det var ungdomar och besökare från alla olika delar av Sverige. Många som tidigare inte hade haft råd och känt sig inbjudna att ta del av vårt gemensamma arv gjorde det för första gången.

Varför tar jag upp detta i den här debatten? Jo, för att man kan ana att det som händer med den reformen ska hända på de områden som diskuteras i betänkandet.

Det är en mycket tydlig signal från den borgerliga regeringen när man nu återinför entréavgifterna. Man tycks inte vilja att kultur ska finnas för alla utan bara för dem som har råd att betala. Det kan vi socialdemokrater aldrig acceptera. I debatten med mig jämförde kulturministern en inträdesavgift med en öl på krogen. Jag måste säga: Kulturen är alltför viktig för att man ska kunna göra en sådan jämförelse.

Kulturen berikar människor och vårt samhälle på så många olika sätt och vis. Vi anser att barn och vuxna ska kunna utöva och ta del av musik, teater och dans oavsett hur mycket pengar de har i sin plånbok. Plånboken ska inte styra om barnet ska få utöva eller ta del av olika genrer. Det gäller att i det politiska livet veta om de olika verkligheterna därute.

För verksamheterna i Sverige inom musik, teater och dans är långsiktighet viktig för att man ska kunna planera och veta vad som gäller. Inom den här sektorn har vi fått uppleva ett mycket tråkigt beslut i momsfrågan, som har drabbat många institutioner, särskilt teatern och länsmusiken. När det gäller Länsmusiken kommer en diskussion att ta fart rejält i och med Orkesterutredningen.

Vi socialdemokrater har i det här betänkandet enbart ett särskilt yttrande. Vi har valt att inte reservera oss. I vårt särskilda yttrande beskriver vi och poängterar vikten av att hela Sverige ska leva med ett rikt utbud. Vi ser fram emot vad man från den borgerliga sidan kommer med i form av propositioner på grundval av de utredningar som har varit.

Fru talman! Den moderatledda regeringen anser att gigantiska skattesänkningar har högsta prioritet. Det har vi hört i varenda kulturdebatt.

Jag och mina socialdemokratiska kolleger har därför inga större förhoppningar på vårbudgeten. Det känns mycket tragiskt. Man har på många andra områden varit otroligt snabb i att köra fram reformarbetet. Det har gått så snabbt att inte ens Lagrådet alltid har hunnit med. Man säger hela tiden att det ska komma saker på kulturområdet. Vi väntar. Var den moderatledda regeringen till slut hamnar när det gäller kulturpolitiken återstår att se i de propositioner som ska komma.

Vi väntar. Vi – i alla fall jag själv – har en känsla av att man ännu inte har visat någon vilja eller handlingskraft. Det är lite oansvarigt. Men en sak är säker: Vi får hoppas att regeringen och majoriteten i riksdagen inser vikten av satsningar på detta område och att man ser till att hela Sverige får leva kulturpolitiskt.

Barn och unga måste få chanser i kulturlivet oavsett var i Sverige de bor. Man hoppas att den nya regeringen också inser att amatörkulturen har stor betydelse för den professionella sidan, och vice versa.

När det gäller jämställdheten inom scenkonsten väntar vi oss att det kommer ett förslag. En utredning har sett över detta och beredning pågår. Vi kommer att vara tuffa och vara med i diskussionerna i debatten om jämställdhet på scenkonstområdet.

Vi socialdemokrater anser att Sverige ska vara ett levande kulturland från norr till söder. Jag hoppas att man kommer att inse nyttan och lyfta upp kulturpolitiken så att man gör den till ett prioriterat politikområde. Kulturpolitiken betyder så mycket för vårt land, både näringspolitiskt och framför allt för dem som utövar och tar del av den.

I detta anförande instämde Gunilla Carlsson i Hisings Backa, Anne Ludvigsson, Nikos Papadopoulos, Göran Persson i Simrishamn, Leif Pettersson och Lars Wegendal (alla s).

Anf. 125 SOLVEIG TERNSTRÖM (c):

Fru talman! När man blir väldigt arg, upprörd och förtvivlad över orättvisor och diskriminering är det faktiskt väldigt naturligt att man vill utropa: Jamen, det borde väl bli en lag om att detta inte ska få fortsätta? Det är väl egentligen så politik börjar – med att man vill förändra någonting.

Jag har egen erfarenhet av scenkonsten och scenkonstinstitutionen. Jag har faktiskt upplevt denna vrede. Under 40 år inom teatern har jag upplevt och känt av diskriminering och ojämställdhet mellan könen.

Men under de senaste tio åren har det faktiskt hänt något. Det har skett en märkbar förändring. Det kan jag själv intyga. Om jag skulle berätta om alla de förfärande och härresande situationer som jag har varit med om tror jag att ni skulle gå ut härifrån allihop. Men det har hänt något. Det har hänt något i Sverige och inom teatern.

I en kulturmotion från Siv Holma med flera vill motionärerna att regeringen ska se vilka möjligheter som finns att i lag kräva att scenkonstinstitutionerna ska vidta åtgärder mot diskriminering. Om kraven inte uppfylls ska inget bidrag utgå. Det hörde vi alldeles nyligen.

Jag är glad och tacksam över motionärernas vilja att hugga tag i ojämställdhet inom scenkonsten. Det är väldigt bra. Men jag skulle vilja fråga: Behövs detta? Behövs det en lag i dag? Om Siv Holma hade kommit med förslaget för 25 år sedan hade jag jublat och sannerligen velat ha en lag.

Jag ska berätta ett litet minne från 25 år tillbaka. Jag gick upp till min teaterchef, som var man, och bad om att få samma lön som min manlige kollega, som hade gått ut samma årsklass på elevskolan som jag. Det borde väl vara rättvist, tyckte jag. Dessutom hade jag haft större roller och arbetat mer än han det senaste året. Då svarade teaterchefen: Nej, du måste tänka på att han är familjeförsörjare!

Då ilsknade jag till ordentligt och ropade: Det är ju jag också. Jag är också familjeförsörjare. Min man studerar och vi har barn. Det är jag som har lönen. Men teaterchefen lyssnade inte.

Det fortsatte så i ganska många år. Det var en stor löneklyfta mellan kvinnliga och manliga skådespelare. I dag har klyftan antligen blivit mindre. Det har hänt något.

Jag vet att teatrar i dag arbetar hårt med självsanering i de här sammanhangen. Kampen sker inte minst inom själva dramatiken. Det har alltså nyskrivits pjäser som handlar om just detta. Vi behöver bara nämna *Jösses flickor* som har gjorts två gånger. Här finns kampen. Här finns förslagen. Här finns vreden.

Jag tror att det skulle vara svårt med påtvingande lagar i det här fallet i Sverige. Den nuvarande Dramatenchefen sade väldigt bekymrat: Hur ska vi nu kunna spela alla klassiker? Det är inte alltid man vill låta kvinnor spela män i Shakespearepjäser. Han var djupt bekymrad. Gunilla Röhr spelade ju Richard III på Stadsteatern. Det tyckte jag var mycket spännande, men man kan inte alltid göra så. Man måste få ha en fri vilja inom konsten.

Den lilla ekonomiskt kämpande teatergruppen på tre personer blev helt förskräckt inför en diskrimineringslag: Då måste vi ju stänga teatern. Den lilla gruppen bestod av tre personer, två flickor och en man.

Det är svårt. Det kan finnas många sådana problem. Jag tror faktiskt att teatern själv är en kamplysten konststart som kan gestalta de här problemen så att vi kanske inte behöver denna speciella lag inom konsten. Dessutom har vi ju en lag. Vi har en diskrimineringslag – förbud mot diskriminering – och vi har en jämställdhetslag.

Fru talman! Jag vill också tala om de fria teater- och musikgrupperna i Sverige. De är en välsignelse. Utan dem skulle Sverige bli oerhört fattigt. Västanå Teater i Värmland, Tornedalsteatern i Norrbotten, Opera på Skäret i Ljusnarsberg och Momsteatern i Skåne – alla dessa små teatrar är helt ovärderliga.

Vad gäller Siv Holmas motion begär Vänsterpartiet att Kulturrådet ska få i uppdrag att verka för treåriga bidrag till de fria grupperna. Det tycker jag låter bra. Kulturutskottet säger att Regeringskansliet bereder ett förslag från Kulturrådet om att ett bidragssystem ska inrättas som främjar långsiktighet för de fria grupperna. Det hoppas jag väldigt mycket på. Jag tror att hela alliansen skulle vilja detta.

Till sist vill jag säga att de offentliga bidragen är oerhört viktiga för den fria scenkonstens överlevnad. Men vi har också tillväxten. Skulle inte också ett småföretagande inom scenkonsten kunna utvecklas med de rätta politiska och ekonomiska styrmedlen och bli en närande verksamhet i stället för en, som en del uppfattar det, tärande? Det tycker jag är en mycket viktig fråga som jag vill ta itu med så småningom.

Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet.
(Applåder)

I detta anförande instämde Maria Kornevik Jakobsson och Stefan Tornberg (båda c).

Anf. 126 SIV HOLMA (v) replik:

Fru talman! Solveig Ternström uttryckte att det har hänt väldigt mycket på 25 år. Det kan jag väl instämma i, men jag tycker att det har hänt otillräckligt.

Jag kan förstå synpunkten att man inte kan ropa på lag i alla sammanhang. Men poängen med Vänsterpartiets motion var ju att man skulle göra en översyn. Jag hade hoppats att man utifrån de förutsättningar som har tagits fram i utskottsmajoritetens yttrande hade kunnat göra en översyn för att se på vilket sätt vi kan bli bättre på att arbeta med jämställdhetsfrågorna för att få en icke-diskriminerande ordning inom scenkonsten.

Jag tror säkert att det i bidragssystemet finns möjlighet att göra tydligare målformuleringar för att erhålla de offentliga bidragen. Det vore ett sätt att få en ytterligare förändring på det här området.

Jag undrar om ändå inte Solveig Ternström, som har sitt parti med i regeringen, skulle kunna medverka till att betänkandet *Plats på scen* skyndsamt bereds så att vi får förändringar till stånd inom scenkonsten.

Anf. 127 SOLVEIG TERNSTRÖM (c) replik:

Fru talman! Jag tycker att du har rätt i mycket. Det känns som om den lag som ni talar om i motionen skulle kunna bli något slags bestraffning i konstens värld som är så flexibel. Man måste få ha den här flexibiliteten. Det kan bli så tungt och orättvist med en lag i det här sammanhanget när man känner att det sker en utveckling inom scenkonsten.

Om vi till exempel pratade om den ekonomiska delen och vem som äger pengarna skulle jag kanske diskutera utifrån ett annat håll. Men nu gäller det just diskrimineringen i den konstnärliga utformningen.

Kan du mer konkret säga vad det är som ni känner är så diskriminerande?

Anf. 128 SIV HOLMA (v) replik:

Fru talman! I betänkandet *Plats på scen* som jag nämnde finns det beskrivet vilka förhållanden som finns. Jag nämnde också i mitt anförande att JämO har granskat kulturen i två rapporter, både den offentliga och den privata. De skrev för ett år sedan – inte för 25 år sedan: För utövande scenkonstnärer kan man tala om skilda arbetsmarknader för kvinnor respektive män när det gäller arbetstillfällen och anställningsvillkor.

Det finns skillnader som beror på kön. Då tycker jag att det är ett ansvar att söka åtgärder som gör att det blir förändring. Vår motion gick ut på att begära av regeringen att göra en översyn. Vad kan vi ta fasta på för att få en ändring till stånd?

Vi tittade mycket på vad som händer i England. Men England har ju ett helt annat system, precis som utskottsmajoriteten beskriver i sitt svar.

Jag hade förväntat mig, säger jag ännu en gång, att man hade förstått den ambition som vi är ute efter och att man hade tagit fasta på det för att göra något.

Även om det är riktigt, som Solveig Ternström säger, att det har hänt väldigt mycket under de senaste åren – vi har *Jösses flickor*, och det finns Tornedalsteatern och allt möjligt i detta sammanhang – så har vi fortfarande dessa skevheter. Det är sådana grundläggande saker som bör tas på allvar. Det räcker inte att ändra på attityder, nätverkande eller den jämställdhetslag som finns. Den lagen har vi haft väldigt länge, men den har inte varit tillräcklig.

Anf. 129 SOLVEIG TERNSTRÖM (c) replik:

Fru talman! Jag är helt öppen för en översyn. Och vi ska hela tiden vara på vår vakt när det gäller att titta på detta. Det är självklart. Det handlar hela tiden om en politisk jämställdhet i vårt land. Och då ingår konsten också. Det är jag helt med på.

Men när det gäller lagen och att man så att säga skulle straffas och att bidrag skulle dras in på grund av något fel, då kände jag att det kan bli väldigt tokigt.

Anf. 130 ANNELI SÄRNBLAD (s) replik:

Fru talman! När det gäller jämställdhetsfrågan och den översyn som har gjorts och det beredningsarbete som pågår ser vi som sagt fram mot vad som komma ska.

Solveig Ternström sade att hon hade känt en vrede, men att detta hade förändrats under de senaste tio åren med en socialdemokratisk regering. Det känner jag som något mycket positivt. Under den tiden satt vi tillsammans med Miljöpartiet i majoritet när dessa frågor var uppe på dagordningen. Det hoppas jag att ni fortsätter med, vilket sägs i betänkandet.

Eftersom du representerar majoriteten här i dag har jag en fråga som gäller ett särskilt yttrande. I mitt anförande tog jag också upp momsfrågan och det som hänt på länsmusikområdet. Vi kan känna en viss farhåga när det gäller hur ni ser på en stark offentligt finansierad kultursektor när det gäller Länsmusiken och musiken runt om i hela Sverige. Kan du tala om för oss här i dag hur ni ser på den saken?

Anf. 131 SOLVEIG TERNSTRÖM (c) replik:

Fru talman! Jag uppskattade mycket ditt tal här tidigare om en oerhört betydelsefull kulturpolitik. Det är därför som jag står här eftersom jag vill ha det. Jag anser nämligen att kulturen är det viktigaste som vi har att utgå från.

Du talade om musiken. Men då måste jag utgå från det som kulturutskottet har kommit fram till här, exempelvis om jämställdheten inom musiklivet. Man konstaterar att Orkesterutredningen har lagt fram förslag som bland annat rör jämställdhetsarbetet inom orkesterområdet. Och som jag kan se det är det ändå ett försök till att bearbeta detta. Det gäller även Rikskonserter och Länsmusiken. Det är också oerhört viktigt. Detta talas det också om i utskottets förslag, som jag ställer mig bakom. Rikskonserter har påbörjat en förändringsprocess som innebär att musikrådslag inrättas med olika delar av musiklivet, bland annat länsmusikinstitutionerna och även musikgenrecentrum.

Jag tycker alltså att det finns en klar vilja att tänka på musiken också. Självklart är det så. Men det är en bit kvar. Kulturen är som sagt var ett oändligt område som ska genomsyra hela vårt samhälle.

Anf. 132 ANNELI SÄRNBLAD (s) replik:

Fru talman! Jag ser också fram emot vad Orkesterutredningen kommer fram till.

Jag tycker som du. Och jag tror att alla här tycker att kulturpolitiken är väldigt viktig. Vi har lite olika förslag när det gäller hur vi ska fixa en bra kulturpolitik.

I det särskilda yttrande som vi har på detta område framgår att vi har en lite annorlunda syn än vad ni i majoriteten har. Därför är min fråga: Är majoriteten för en stark offentligt finansierad kultursektor på länsmusikområdet och på musikområdet i stort?

Anf. 133 SOLVEIG TERNSTRÖM (c) replik:

Fru talman! Jag kan inte säga mer än vad jag har gjort när det gäller musiken. Jag vill naturligtvis titta på det också. Jag vill naturligtvis förkovra mig och titta hela tiden på dessa frågor. Självklart är det så. När det gäller scenkonsten har jag mycket till skänks. Men jag ska naturligtvis titta på detta också.

Jag ska naturligtvis föra fram kulturfrågorna oändligt mycket mer från alliansen. Jag har en känsla av att det är svårt för alla politiska partier att ta tag i kulturen. Det hade ni också problem med under den socialdemokratiska eran. Det är svårt att driva kulturfrågor. Det måste vi göra tillsammans.

Den 25 april ska jag ha en salong här i riksdagen då allmänheten ska kunna komma. Då ska kulturfrågorna dryftas på ett lite annorlunda sätt än i kammaren. Man ska kunna diskutera dem på ett annat sätt. Och den 25 april kommer kulturministern. Och då ska jag tala med henne om dessa frågor.

Anf. 134 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag vill erinra om debattreglerna om att man ska hålla sig till ämnet.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 12 april.)

19 § Spel- och lotterifrågor

Föredrogs
kulturutskottets betänkande 2006/07:KrU8
Spel- och lotterifrågor.

Anf. 135 CECILIA MAGNUSSON (m):

Fru talman! Kulturområdet är stort. Nyss har vi avhandlat teater, musik och dans. Och nu ska debatten handla om spel- och lotterifrågor. Ridån går upp för ett nytt spel.

I det betänkande som nu ska upp till debatt finns det 20 motionsyrkanden från allmänna motionstiden, 10 reservationer och 1 särskilt yttrande. Så det finns många uppfattningar inom området.

En stor del av betänkandet handlar om Lotteriutredningens betänkande som lades fram förra året och som nu håller på att beredas i Regeringskansliet, och det har varit ute på remiss.

Alla motioner avstyrks i den delen precis som övriga motionsyrkanden som handlar om den reglerade spelmarknaden, annonsering och reklam för spel, direktiv för AB Svenska Spel, åldersgränser vid spel, begränsade öppettider för spel på värdeautomater och inte minst spelmissbruk.

Med dessa ord, fru talman, vill jag låta spelet börja.

Anf. 136 SIV HOLMA (v):

Fru talman! Jag står bakom Vänsterpartiets samtliga reservationer, men för att vinna tid yrkar jag bifall bara till reservation 2 om en reglerad spelmarknad.

Det finns starka skäl för att behålla den reglerade spelmarknaden i Sverige. Det möjliggör en bättre kontroll av spelandet, vilket är en förutsättning för effektiva åtgärder mot spelberoende och överdrivet spelande. Det innebär också att spelarnas förlorade pengar kan användas till ändamål som är nyttiga för samhället, till exempel idrott och föreningsliv i stället för att hamna i privata intressenters fickor.

I dag är det de utländska spelföretagen på Internet som utgör det största hotet mot den svenska reglerade spelmarknaden. Befintlig lagstiftning är för svag för att stoppa dessa företags verksamhet i Sverige. Om man jämför med Danmark räcker det med att utländska Internetspel är formulerade på danska för att de ska vara illegala.

Vi föreslår att en utredning tillsätts med syfte att se över vilka åtgärder som är möjliga att vidta för att begränsa det oreglerade spelandet på Internet.

Fru talman! Om vi menar allvar med att det sociala ansvaret för spelandet ska rankas högre än att staten tjänar pengar på det bör ansvaret för spelfrågorna inte ligga på Finansdepartementet utan på Socialdepartementet. För Vänsterpartiet är det huvudmotivet till att vi har en reglerad spelmarknad.

I Aftonbladet från den 9 april kan vi läsa att finansministern aviserar att förslag till en ny spelpolitik kommer i sommar. Moderaten Tomas Tobé, som senare kommer att delta i debatten, kritiserar hårt i samma artikel och säger att Svenska Spel inte tar sitt ansvar för att minska spelberoendet. Det är ett mycket märkligt påpekande särskilt som han i

samma andetag föreslår att dagens system byts ut mot ett licenssystem. På vilket sätt kommer det att minska spelandet och spelmissbruket? Och på vilket sätt kommer det att minska den aggressiva marknadsföringen?

Enligt Vänsterpartiet finns det mer effektiva sätt att påverka marknadsföringen. Vi vill ge AB Svenska Spel direktiv motsvarande Systembolagets om hur information om de negativa skadeverkningar som spelandet innebär för den enskilde och för samhället bör utformas.

Vi vill också ha en policy för hur AB Svenska Spel ska utforma sin marknadsföring, vilken enligt Vänsterpartiets uppfattning är relativt aggressiv i dag.

Fru talman! Först betalar spelarna in till spelbolagen en förskräcklig massa pengar jämfört med vad de får ut i form av vinster. Sedan betalar de spelberoende och deras anhöriga med social misär och mänskligt lidande.

Finansministern sade nyligen i en riksdagsdebatt: "Om man skulle hantera andra sorters pengar på det sättet och visste att huvuddelen av de pengar människor satsar gav förluster, då skulle vi ju inte tillåta sådan verksamhet."

Spelbolagen använder sedan pengarna till att utveckla nya spel, så kallade produkter, till att göra reklam för mer spelande och, givetvis, till att berika ägarna liksom, i Svenska Spels fall, till att stödja ungdomsidrotten och statskassan.

Vänsterpartiet har tidigare motionerat om att bolaget borde åläggas att anslå lika mycket pengar till forskning och behandling av spelmissbruk som de lägger på reklam, ca 1 ½ miljon per dag.

Vi är också emot statliga kasinon och att de förbjudna enarmade banditerna fick återuppstå i form av de ännu mer beroendeframkallande Jack Vegas och sedan Miss Vegas för att även flickor skulle spela mer.

Fru talman! AB Svenska Spel är ett helägt statligt bolag. Riksdagens majoritet förväntar sig att bolaget genererar vinst. För dem kommer samhällsansvaret för de sociala följderna i andra hand. De styrande, förut Socialdemokraterna och nu Moderaterna, i Finansdepartementet skjuter över ett stort ansvar på Svenska Spel när det gäller åldersgräns vid kasinona och att personer med tendenser till spelmissbruk portförbjuds.

Svenska Spel i sin tur överläter spelpalatsets ansvar på spelarna själva genom att införa frivillig avstängning. De 28 nya miljoner man satsar på behandling motsvarar alltså inte mer än kostnaden för drygt två veckors marknadsföring för Svenska Spel.

Den kristdemokratiska folkhälsoministern menar att det räcker att kommunerna har ansvar för att ge spelmissbrukarna vård. Men man brukar kalkylera med att det finns drygt 25 000 spelmissbrukare. Var finns de platserna i kommunerna? På många håll avvisas i dag spelmissbrukare från vården. De har mycket svårare att få vård än vad alkohol- och drogberoende har.

Anf. 137 LARS WEGENDAL (s):

Fru talman! Vi socialdemokrater yrkar bifall till reservation 1. Vårt särskilda yttrande i betänkandet tänker jag senare kommentera lite grann.

Fru talman! Det här betänkandet är inte så omfattande, men debatten om spel- och lotterifrågorna har varit rätt omfattande under det senaste halvåret. Ganska mycket händer inom området varför det finns all anled-

ning att stanna upp och reflektera lite grann kring spelmarknaden, kring de attacker som kommer mot den reglerade spelmarknaden och kring hur olika domar beskrivs och varför regleringen ser ut som den gör.

Frågan om en reglerad svensk spelmarknad och om hur denna spelmarknad ska vara reglerad är en av de frågor som vi under de senaste två mandatperioderna har fattat blocköverskridande beslut om. Jag har känt det som någonting positivt eftersom vi då har vetat att vi haft en samsyn och en långsiktighet i dessa frågor tillsammans med framför allt Centerpartiet och Kristdemokraterna.

Fru talman! Det kan kanske vara riktigt att börja i en annan ända av historien. Jag ska inte presentera en fullständig historik över spelandet och över hur detta har organiserats i vårt land. Men i varje fall vill jag att alla ska vara medvetna om att spelandet är så riskfyllt att man historiskt och fram till i dag hävdar den lagstiftning som vi har, nämligen att alla lotterier är förbjudna utom de lotterier som av riksdagen, regeringen eller Lotteriinspektionen fått tillåtelse. Detta är alltså grunden. Också de sociala skyddshänsynen är grunden till att den europeiska unionen i beslut efter beslut hävdar de enskilda ländernas rätt att organisera sin egen spelmarknad som *inte* tar hänsyn till den fria rörligheten.

Jag tror att det är både bra och viktigt att få detta sagt eftersom de beskrivningar som nu gång efter gång presenteras på kvällstidningarnas nyhetssidor pekar åt ett helt annat håll – som de själva uttrycker det: Nu faller spelmonopolet.

Nyliberala moderater, folkpartister och centerpartister hänger på. Mönstret är detsamma. Tidningarna som tjänar hundratals miljoner på ökad annonsering om marknaden öppnas upp för ökad konkurrens – det är allt fler aktörer – skriker först, och nyliberaler som i alla lägen förordar en fri och öppen konkurrens kommer efter och tar som sin huvudsakliga uppgift att smutska det statliga bolag som är en del av den reglerade marknaden. Jag känner igen denna kritik från tidigare när man helt ville släppa marknaden fri, så i någon mening har man tagit några steg tillbaka och hamnat i en reglerad licensmarknad. Men fortfarande vill man bryta upp den kontrollerade organisation vi i dag har.

Fru talman! Spel- och lotterimarknaden i Sverige är i allt väsentligt tillägnad staten, hästsporten och folkrörelserna. De vinster som genereras är tillägnade allmänna och allmännyttiga ändamål. Detta är en ordning som vi socialdemokrater är beredda att strida för både nationellt mot den högerledda regeringen och inom EU mot nyliberala krafter.

Något man ofta glömmer bort är att spelmarknaden i de flesta europeiska länder är organiserad på ett sätt liknande det i Sverige och att vinsterna oftast går till ändamål motsvarande dem i Sverige. Det är detta man måste komma ihåg när medier drar i gång rapporteringen om olika domar. Det kan vara ett finskt mål, eller det må vara ett italienskt mål. Det kan också vara ett länsrättsmål i Sverige. Då står direktörerna i de utländska Internetspelbolagen på rad och uttalar sig om de privata bolagens förträfflighet och om Svenska Spels förkastliga beteende. Som ett eko dyker unga nyliberala politiker upp och gör detsamma.

Fru talman! Efter höstens val och när den högerledda regeringen hade utsetts uppstod, som bekant, en turbulent period. Jag ska inte uppehålla mig vid vad som då hände. Men jag kunde konstatera att de olika ministrarna hade olika behov av att profilera sig genom olika uttalanden.

I Finansdepartementet, där spelfrågorna hade legat tidigare, tog kristdemokraten Mats Odell plats. Och till min förvåning, inte minst med tanke på hur Kristdemokraterna i riksdagen resonerat de senaste åtta åren, var den första fråga han lyfte fram offentligt att han skulle avskaffa, som han uttryckte det, spelmonopolet och att han ville släppa in andra aktörer på licens. För mig var det ett mycket märkligt agerande eftersom Kristdemokraterna hela tiden stått för en linje med en starkt reglerad spelmarknad där spelberoendefrågan stått i centrum. Så vi ställer oss naturligtvis frågan om Kristdemokraterna i riksdagen bytt fot eller om man blivit överkörda av denne minister, som i slutändan ändå inte blev spelminister.

Självklart ställer vi också några frågor till Centerpartiet i riksdagen med anledning av att statssekreteraren på detta område varit ute och sagt att man kommer att föra fram ett förslag till ny spelpolitik före sommaren. Hur ser Centerpartiets omprövning ut? Hur ser ni på folkrörelsespelens möjligheter att konkurrera i framtiden och hur kommer ni att göra med ATG? Kommer ATG att hamna under Jordbruksdepartementet som ATG:s ordförande vill?

Avslutningsvis, fru talman, har jag några allmänna reflexioner kring spelpolitiken. Nu vet jag inte hur den högerledda regeringens politik på det här området kommer att se ut, men några punkter måste jag ändå föra fram som väsentliga.

För det första: Illegala spelautomater och den typ av spel som vi socialdemokrater lyfter fram i vårt särskilda yttrande måste bekämpas. Att man accepterar att över 3 000 illegala spelautomater står uppställda, automater som saknar all kontroll, där den satsade summan och vinsterna är långt över vad Jack Vegas-automaterna ger, kan aldrig vara acceptabelt på en reglerad marknad. Här måste polisen få klart för sig att dessa automater finansierar annan illegal verksamhet och att jakten på dem måste intensifieras.

För det andra: Att tidningar och tv-kanaler fortsätter att ta in annonser för utländska spelbolag trots att de vet att det är olagligt och trots att de blivit bötfällda flera gånger visar att vi har en för uddlös lagstiftning på det här området. Den måste stärkas.

För det tredje: Under socialdemokratiskt styre var vi måna om att hålla tillbaka vinståterbetalningen. Detta fick vi ofta kritik för från moderata ledamöter, som ville släppa spelet fritt och som såg vinståterbetalningen som ett konkurrensmedel. Jag hoppas att man i den spelpolitik som nu skapas i Regeringskansliet inser riskerna med att öka vinståterbetalningen, inte minst om det är fråga om privata spelbolag som också ska ge avkastning till sina aktieägare, något som vi socialdemokrater inom parentes sagt är helt emot. Med hög vinståterbetalning följer med automatik hög omsättning, och är det något som vi är säkra på så är det att hastigheten i spelen och högt återspel genererar spelberoende.

För det fjärde: Stärk folkrörelsernas ställning på spelmarknaden. Jag medger gärna att detta är något som vi socialdemokrater inte lyckats med. Möjligen står förklaringen att finna i vår rädsla för kritik mot att vi skyddar vårt eget lotteri. Men man bör se bortom detta och se på alla andra ideella organisationer som får sina viktiga inkomster från denna sektor. Någon lotteriutredning föreslog att alla skraplotter skulle föras över till folkrörelserna. Detta kan kanske vara en möjlighet, inte minst

med tanke på hur det statliga spelbolaget producerar nya lotterier som har ett tydligt släktskap med folkrörelsernas varulotterier och lottprenumerationer.

För det femte, och avslutningsvis, har vi den kanske viktigaste punkten för framtiden: Blockera utländska spelsidor på Internet genom att uppdatera § 38 i lotterilagen och därmed stärka främjandeförbudet.

I detta anförande instämde Gunilla Carlsson i Hisings Backa, Nikos Papadopoulos, Göran Persson i Simrishamn och Leif Pettersson (alla s).

Anf. 138 GUNVOR G ERICSON (mp):

Fru talman! Jag vill inleda med att säga att Miljöpartiet naturligtvis står bakom samtliga sina reservationer men för att vinna tid yrkar jag bifall endast till reservation 3.

Det elfte målområdet inom folkhälsopolitiken, som riksdagen här i kammaren har beslutat om, lyder: Minskat bruk av tobak och alkohol, ett samhälle fritt från narkotika och dopning samt minskade skadeverkningar av överdrivet spelande. På vilket sätt bidrar den moderatledda regeringen till att stärka de samhälleliga förutsättningarna inom detta folkhälsoområde? I betänkandet säger man i stort sett bara: Vänta och se. Eller är det så att man inte alls har haft på sig folkhälsoglasögonen när man har tagit fram majoritetstexten i betänkandet?

Det var bra att Lars Wegendal, Socialdemokraterna, tog upp historiebegrundningen och att grunden är att spel och lotterier inte är tillåtna på grund av deras risker. Men med ökad konkurrens på spelmarknaden ökar behovet av marknadsföring av bolagens produkter, alltså mer reklam. Man kan jämföra det med alkohol- eller tobaksreklam, två områden där det har varit accepterat med reklamrestriktioner. Varför ska det vara så svårt att inse att det behövs även när det gäller spel?

När det gäller reklam för spel är det märkligt att det är förbjudet för icke-svenska spelanordnare att marknadsföra sina produkter i Sverige medan det är okej för svenska. Miljöpartiet de gröna anser att all reklam, annonsering och marknadsföring som gäller spel om pengar bör förbjudas, det vill säga att även svenska spelanordnare bör omfattas av dagens förbud. Det är ett sätt att konkret bidra till folkhälsomålet: att inte locka fler att hamna i spelmissbruk. Men tyvärr är det precis vad som görs just nu.

En av kvällstidningarna skrev nyligen: "Floppen Cosmopol i Sundsvall har gjort succé – med dans och soppa." En av dem som börjat spela är, jag citerar: "en pensionerad sjuksköterska och innan kasinot kom till Sundsvall hade hon aldrig spelat om pengar. Ingen roulette, ingen poker och inga slotmaskiner kunde locka henne att ta av sin pension för att satsa på spel där hon har alla odds emot sig. Men gratis soppa fick henne att ändra sig."

Varför gjorde man det då? Jo, kasinot gick med brakförlust, och staten var tvungen att hitta nya vägar att få fler att komma till lokalen och samtidigt spela. Vad är det för signaler som staten ger? Det nya folknöjet: att spela! Kasinochefen Anita Öberg citeras i samma tidning. Hon är stolt men inte nöjd: "Vi önskar att vi hade fler storspelare", säger hon.

Riksdagen har beslutat att Sverige ska ha internationella kasinon. Det gjorde man 1999. Och de skulle vara statliga för att garantera att verksamheten är seriös. Miljöpartiet sade då, 1999, när beslutet om kasinot fattades, att det inte finns belägg för att det finns ett uppdämt spelbehov, och förluståren för kasinona visar tyvärr att vi hade rätt.

Folkrörelsernas marknadsandel uppgick 1999 till endast 19 procent. Resten hade Svenska Spel och ATG till största delen. Miljöpartiet tycker att det vore rimligare med en mer jämn fördelning mellan de tre aktörerna på spelmarknaden, och folkrörelsernas andel måste därför ökas. Men så ser inte utvecklingen ut. Varken Socialdemokraternas eller Moderaternas vurmande för kasinon 1999 har lett till någon ökad andel för folkrörelserna. Spelberoende, eller spelmissbruk, finns. Det är en realitet i Sverige i dag. Det är ett psykologiskt eller socialt beroende. Det finns medicinska termer. Det kallas ludomani eller spelmani i så kallade psykiatriska sammanhang.

Problemet liknar på många sätt ett substansberoende, och det är vanligt att man behöver spela med större och större summor för att uppnå samma kick. En del spelberoende berättar också om abstinensliknande symtom som rastlöshet och irritabilitet. Problemen kan behandlas på liknande sätt. Exempel finns på anonyma spelargrupper som använder samma tolvstegsprogram som Anonyma Alkoholister. De typer av spel som anses extra starkt kopplade till spelberoende är snabba spel där tiden mellan insats och vinst är kort. Detta inkluderar spelautomater av olika slag som enarmade banditer, pokermaskiner, Jack Vegas, Miss Vegas och allt vad de nu heter.

Åldersgräns finns men följs inte alltid. Det här är en riskfaktor för spelmissbruk. Det är den viktiga debatten, inte huruvida vi ska ha mer reklam och se till att det blir en ökad marknad. Spelmissbruk är ett faktum i Sverige. Och pokerspel på nätet ger ett allt större problem, uppger spelarna som vänder sig till Stödlinjen. Och allt fler ringer och söker stöd och råd för dataspelsproblem. Det framgår av ny statistik i den årsrapport som Folkhälsoinstitutet har varit med och tagit fram från den nationella stödlinjen. Den dominerande spelform som spelarna uppger är ett problem är Jack Vegas med drygt 30 procent tätt följt av pokerspel på nätet, som har ökat från 22 procent till 29,5 procent år 2006.

Spel ska inte förbjudas, nej. Men att något är tillåtet betyder inte att det måste uppmuntras. Spel har blivit en marknad där det faktiskt behövs tydligare spelregler. Det *är* en folkhälsofråga. Det är inte okej att staten sätter upp Jack Vegas-maskiner i socioekonomiskt svaga områden när man vet att dessa områden har en extra utsatthet på många sätt ur folkhälsosynpunkt. Jack Vegas är vår tids enarmade banditer. De ger blixtn snabb återkoppling och är för spelberoendet vad alkoholäskan är för alkoholismen. Det vi åtminstone kan göra nu är att sluta marknadsföra spelen.

Jag yrkar bifall igen till reservation 3.

Tyvärr lär nog debatten om spel fortsätta. Och ni i den borgerliga regeringen som verkligen värnar folkhälsan, se till att detta kommer med i den kommande spelpolitiken! Men det kanske är att begära för mycket av Moderaterna som hellre vill se en växande spelmarknad.

Prot. 2006/07:88

11 april

Spel- och lotterifrågor

Anf. 139 GÖRAN MONTAN (m):

Fru talman! Det har redan varit en hel del intressanta inlägg här, och vi får säkert tillfälle att utbyta åsikter på ett annat sätt än så här.

Till att börja med vill jag säga att av de 20 motionsyrkanden som har lämnats in är det 10 reservationer, och jag yrkar avslag på samtliga.

Människan har i alla tider ägnat sig åt spel i någon form. Vadslagning, spel om pengar och pengars värde finns i snart sagt alla kulturer. Normalt sett har det skett på den enskildes initiativ, men i modern tid har en regelrätt spelmarknad, en industri, vuxit fram. I många länder, liksom i Sverige, är det i monopolform, men i många andra länder finns det en helt annan syn på detta. Spelmarknaden har varit fri men reglerad.

Det är ett folknöje att spela, och de allra flesta kan hantera situationen. Men vi kan och får inte bortse från det sociala ansvaret. Det är faktiskt så att den som hamnar i spelmissbruk lider ett helvete som är väl jämförbart med det som den som missbrukar alkohol.

När vi diskuterar de här frågorna är vi nog helt ense om att vi måste hitta medel för att hjälpa de människor som inte klarar av en situation med spel. Men problemet här är att staten som monopolist sitter på två stolar. Jag säger monopolist därför att staten faktiskt behärskar de två absolut största aktörerna. Samtidigt som staten naturligtvis har ett intresse av att inkomsterna till statskassan säkras – helst ska de kanske öka – får å andra sidan inte det sociala ansvaret dribblas bort.

I sin iver att öka omsättningen marknadsför Svenska Spel sina olika spelformer ganska aggressivt. Det har sagts här tidigare, och jag kan inte annat än hålla med om det. Senast kunde man läsa resultatet av en utredning som publicerades i många tidningar om placeringen av Jack Vegas-maskiner. Det visade sig att i välmående Danderyd fanns det inte en enda medan det i Botkyrka fanns 52 stycken. Mest upprörande kanske man kan tycka att reaktionen från Svenska Spels vd är: Vi har ett begränsat antal maskiner, och de ska naturligtvis stå där de gör bäst nytta. Det är förhoppningsvis ett uttalande som han kanske inte står helt bakom i dag, för det vittnar om en företagskultur som inte stämmer överens med den ambition som föregående talare har talat om, och som vi också delar, att vi måste ta ett socialt ansvar.

Självklart är drömmen om den arbetsfria inkomsten den främsta drivkraften för att spela, att kunna få pengar utan att egentligen göra särskilt mycket i gengäld. Men varför ska ett modernt samhälle underblåsa en sådan inställning? Är det inte så att i vårt samhälle ska det löna sig att arbeta? I vårt samhälle ska den som anstränger sig kunna förbättra sin situation – ja, kanske till och med bli lite förmögen – men genom arbete.

Inte vill vi förbjuda spel. Jag tror inte ens att det är möjligt att göra det. Men jag tror precis som den föregående talaren att det inte betyder att vi ska uppmuntra och framför allt kanske inte marknadsföra spelandet. Därför är det min mening att monopolet bör avvecklas. Förmodligen kommer det att bli så. Det gränsöverskridande spelandet – Malta är kanske den kanske största hemvisten för detta men även Storbritannien som dock har en reglerad marknad – gör att det blir allt svårare att upprätthålla det som vi i dag lite slarvigt kallar för monopolet. EU kommer dessutom inte stillatigande att se på hur vi fortsätter som vi gör i dag. Är det så att vi ska fortsätta att ha ett statligt ägande som kontrollerar marknaden, måste vi kunna motivera det med att vi faktiskt vill minska spe-

landet och göra helt andra insatser än vad som görs i dag. Jag tror inte att det skulle vara svårare att göra det på en reglerad men konkurrensutsatt marknad. Lars Wegendal talar om en reglerad marknad som om det alltid skulle betyda att den skulle vara monopoliserad eller statsägd. Vad jag tycker att vi ska göra är att utnyttja staten för vad staten är bra på. Den ska alltså lagreglera, den ska beskatta och den ska kontrollera. Vi kan genom exempelvis ett licenssystem eller på något annat sätt säkerställa att vi har samma kontroll eller kanske till och med ännu större kontroll än vad vi har i dag.

Jag ska bara ge en liten kommentar till att folkrörelser och idrott alltid kopplas ihop med spel. Jag kan inte riktigt se sambandet. Jag skulle inte tycka om ifall mina döttrar för att få ett större aktivitetsbidrag för sitt idrottande skulle vara beroende av att någon annan spelar på Jack Vegas i Botkyrka i större utsträckning än i dag. Vi har ju redan en budgetregulator, så jag tror att det finns alla möjligheter att reglera och se till att folkrörelserna och idrotten får det de ska ha i alla fall.

Anf. 140 LARS WEGENDAL (s) replik:

Fru talman! Det finns naturligtvis oerhört många frågor som jag skulle vilja ställa till Göran Montan. En fråga som dök upp under tiden som Göran Montan höll sitt anförande handlar om det som jag hävdar, att en statsreglerad marknad är rimligare än en privat reglerad marknad.

Orsaken till detta är att de privata spelbolagen, som inte har tillåtelse att vara i landet men som ändå är här via Internet, bygger hela sitt koncept, även internationellt för detta är stora internationella bolag, på höga omsättningar och hög vinståterbetalning som genererar hög omsättning.

Jag nämnde i mitt anförande att om det är något som vi vet så är det att höga omsättningar genererar spelberoende. Jag tror inte att man klarar att reglera detta via ett licensförfarande eftersom man från de privata bolagen också ska dela ut en aktieutdelning till de privata ägarna. Då finns det inte utrymme att hålla nere vinståterbetalningen.

Frågan som jag egentligen vill ställa är hur ni moderater tror att man kan undvika att utländska bolag som får en licens i Sverige använder den licensen som ett skyltfönster för sina internationella Internetsajter.

Anf. 141 GÖRAN MONTAN (m) replik:

Fru talman! Här råder nästan en begreppsförvirring. Lars Wegendal talar på slutet om en privat reglerad marknad.

Vi har hittills inte heller varit särskilt lyckosamma i den statligt reglerade monopolsituationen som vi har i dag. Vi ser det med dessa snabba spel som finns i de mest känsliga områdena och som vänder sig till dem som är mest utsatta. Man kan inte ens hänföra det historiskt till att nu är vi så duktiga. Det skulle ha varit svårare om situationen hade varit sådan att vi har total kontroll och att det inte kommer några nya spelmissbrukare som det faktiskt gör varje dag.

Staten ska renodla sin roll. Vi sitter på två stolar samtidigt. Vi vill ha mycket pengar till statskassan och till folkrörelserna och det är beroende av att fler och fler människor utsätts för en aggressiv marknadsföring. Det är lättare för oss att vara tydliga på detta område.

Jag kan inte se något motsatsförhållande i detta. Det kommer inte att vara lätt i en privat reglerad marknad heller. Det är inte lätt i dag.

Så till frågan om man skulle kunna utnyttja att man är verksam i Sverige på ett lagligt sätt i sin marknadsföring utomlands. Jag tror inte att det skulle vara särskilt attraktivt, men det är väl bättre att de verkar här lagligt i stället för olagligt som nu.

Anf. 142 LARS WEGENDAL (s) replik:

Fru talman! Göran Montan uppfattade inte min sista fråga ordentligt.

Ger vi ett utländskt internationellt spelbolag en licens i Sverige har han fortfarande sin Internetsajt kvar. Hur ska man försöka få en sådan aktör på marknaden att inte marknadsföra sin Internetsajt, där de stora inkomsterna finns, när denne är på den nationella marknaden?

Jag vill också kort peka på marknadsföringen eftersom den tas upp i många sammanhang. Jag hoppas att ni har koll på att det är förbjudet att marknadsföra Jack Vegas-automaterna och kasinospelen. Det görs ingen marknadsföring av dem. Det är skraplotter och annat som man marknadsför. Jag tror att det är bra att man har med sig det. De produkterna är inga monopolprodukter. Jack Vegas-automaterna är däremot monopolprodukter, men skraplotterna finns hos många aktörer på marknaden.

Jag har en sista fråga. Hur ser Moderaterna på möjligheten som man använder sig av i USA, nämligen att blockera spelsidor på Internet? Man klarar säkerligen inte av att blockera allt spelande på Internet, men man kommer åt merparten genom att blockera utgående penningtransaktioner. Har ni funderat på detta och vad har ni i så fall för syn på det?

Man kan också göra som i Holland där man har blockerat IP-adresser för spelbolag.

Anf. 143 GÖRAN MONTAN (m) replik:

Fru talman! Det är bäst att jag börjar med den andra frågan eftersom jag har en benägenhet att glömma bort de frågor som ställs sist.

Om vi skulle ha ett licensförfarande och en licensinnehavare bryter mot reglerna eller mot svensk lag måste man naturligtvis se hur man ska komma till rätta med en sådan sak. Det måste skrivas in i avtalet. Så byggs alla avtal upp. Men agerar folk ute i cyberrymden utan att vi har kontroll på det så är det förstås också en olaglig verksamhet förutsatt att den är olaglig. Så vitt jag vet har vi inte i detalj diskuterat hur man rent tekniskt skulle kunna komma åt detta.

Jag förstod inte riktigt innebörden av frågan om att marknadsföra den svenska marknaden på sin Internetsajt. Om det skulle strida mot de regler som vi har satt upp så måste man, som i all verksamhet där man har lagar och förordningar, tvinga dem som bryter mot reglerna att upphöra med det på ett eller annat sätt.

Anf. 144 SIV HOLMA (v) replik:

Fru talman! Har Göran Montan gett uttryck för åsikter som gäller alliansregeringen, eller är det det moderata partiets synpunkter? Jag uppfattar det budskap som vi fick från talarstolen som att vi ska få ett licenssystem och att Svenska Spel ska säljas. Vi ska ha konkurrensutsättning.

Göran Montan talade också om statens två motstridiga roller i sammanhanget.

Jag har alltid uppfattat Moderaterna som ett parti som vurmar för ägandet. Det handlar väl också om vilken kontroll man har när man är

ägare. I vårt parti är den sociala dimensionen i spelpolitiken överordnad att staten, ägaren, ska tjäna så mycket pengar som möjligt. Det innebär, utifrån den aspekten, att det för oss är mycket viktigt att vi har kontrollen genom ett ägande.

Jag har svårt att förstå hur de tendenser som Göran Montan beskriver – att man avhänder sig ägandet och kontrollen – skulle innebära att marknadsföringen skulle bli mindre aggressiv och att spelberoendet skulle minska för att man på något sätt renodlar statens olika roller. Den logiken har jag svårt att följa.

Anf. 145 GÖRAN MONTAN (m) replik:

Fru talman! Det är roligt att höra hur man på politikområde efter politikområde angriper alliansen för att vi inte har lyckats med olika saker. Fru Holma säger att de sociala perspektiven är överordnade och så vidare.

Ni har haft en bra dialog med Socialdemokraterna i tolv år. Jag kan inte se att det har blivit så mycket bättre under de åren.

Tydligt var det inte så viktigt att man verkligen förde fram det i förhandlingarna med Socialdemokraterna under de åren. Det hade kanske varit lite mer hovsamt att uttrycka det också.

Jag har sagt väldigt tydligt: Min uppfattning är. Det brukar betyda att det är jag som står för de uttalandena. Vi har en lotteriutredning som förväntas komma med sitt betänkande så småningom. Tills det har kommit kan jag inte uttala mig å alliansens vägnar, i alla fall inte bindande.

Det här är en väg som man skulle kunna gå. Jag vill vara väldigt tydlig med att min uppfattning är den att vi inte på något sätt försämrar våra möjligheter att påverka och hävda det sociala ansvaret som även vi tycker är utomordentligt viktigt. Vi kan inte med gott samvete stå och se att vi driver en verksamhet som skadar människor utan att vi verkligen gör något åt det. Jag kan inte se att det finns någon skillnad när det gäller den åsikten.

Anf. 146 SIV HOLMA (v) replik:

Fru talman! Det är intressant att så fort man ställer frågan om huruvida någon talar å alliansens vägnar eller för sitt parti så får man tillbaka att Vänsterpartiet har haft en dialog med den socialdemokratiska regeringen och det inte har blivit bättre. Jag skulle vilja påstå att vi har samarbetat ordentligt under åtta år. De första fyra åren samarbetade den socialdemokratiska regeringen med en av era alliansvänner, det vill säga Centerpartiet. Om det hade varit en annan konstellation tror jag att spelfrågorna hade varit i ett sämre läge än vad de är i dag. Det är det första.

Det andra är att nyliberalerna har en väldigt stor förmåga att tro att de fria marknadskrafterna är så himla duktiga och löser allt bara man ger tydliga spelregler. Det man missar i det, enligt mitt sätt att se, är just ägarrollen. Ni kan från riksdagens sida i ett sådant sammanhang komma med regler, men man har ju ändå inte den styrka som man har i att ha en ägarroll. Jag tycker att Moderaterna och Göran Montan underskattar den rollen. Om man är ägare har man möjlighet att kunna ge direktiv till det bolag som man äger att marknadsföringen ska se ut på ett speciellt sätt. Man kan ge direktiv som påminner om Systembolagets direktiv. På det

sättet har man en större möjlighet till både kontroll och demokrati. Då kan man på ett kraftfullare sätt utgå från de sociala aspekterna.

Anf. 147 GÖRAN MONTAN (m) replik:

Fru talman! Nyliberaler är det moderna skällsordet. Det har det i och för sig varit länge. Jag ska vara artig och inte replikera det på något annat sätt än så.

Det här är faktiskt inte en marknad som andra. Riksdagen kommer fortfarande förhoppningsvis att ha möjligheten att stifta lagar som reglerar den här marknaden. I upphandling för licensförfarandet kommer man, precis som man i dag har ett direktiv till ett statligt bolag, att kunna se till att de regler som man skriver in när licenserna delas ut, det vill säga kontrakten, ska vara tydliga, om inte till och med övertydliga. Där kan man reglera hur det ska gå till med marknadsföringen, hur mycket pengar som ska avsättas för den sociala verksamheten och så vidare.

När det gäller hur det kommer att gå får vi kanske stå här om några år, fru Holma, och titta bakåt för att se hur det gick. Men det är väldigt viktigt, tror jag, att alla får klart för sig att det inte är så att vi moderater vill kasta ut hela verksamheten och låta den vara fullständigt fri, att vi inte skulle bry oss om huruvida någon skadas under tiden. Det är en myt. Man kopplar gärna ihop det med nyliberaler, och det sägs att det där bara är pengarna som gäller. Men så är det inte, utan vi har samma ambition som alla andra att minska skaderiskerna vid den här hanteringen. Alternativet skulle vara att vi förbjuder spel helt och hållet.

Anf. 148 ANDERS ÅKESSON (c):

Fru talman! Av några av inläggen här tidigare i debatten skulle man nästan kunna få intrycket att det inte finns några fel eller problem med den ordning som är just i dag. Det är den bästa av världar, den bästa av ordningar å ena sidan. Å andra sidan, om vi ändrar på något sätt i dagens system så uppstår det gigantiska problem.

Det har också ställts frågor om Centerpartiets hållning och syn på spel, på statens roll i spel. Då vill jag säga, fru talman, till dem som har ställt den frågan och möjligen hyser en oro, att Centerpartiets hållning till spel- och lotterifrågor är precis lika ansvarsfull som någonsin tidigare, möjligen med den skillnaden att vi till skillnad från dem som ställer frågorna har insett att dagens ordning innehåller en rad problem som vi måste göra något åt. Några av de motioner som vi behandlar i betänkandet tar också upp problem, både med dagens statliga spelmonopol, de illegala bolag som agerar i landet och de omvärldsförändringar där spelmarknaden – för det är en marknad, en näringsverksamhet – har tagit ny teknik till hjälp.

Lotteriutredningen *Spel i en föränderlig värld* konstaterar samma sak. Det finns behov av att stämma av och justera det svenska spelmonopolet, den svenska nuvarande ordningen gentemot EG-rätten. Det finns spelplanordnare som genom ny teknik, nya metoder agerar utanför lag och tillsyn. Som utredaren konstaterar är det inte möjligt att förstärka den svenska nuvarande ordningen med ökad konkurrenskraft inom ramen för det nuvarande regelverket.

Sammanfattningsvis, fru talman, kom man i Centerpartiet och inom alliansen rätt snabbt fram till att det finns ett behov av en ändrad lagstift-

ning, särskilt avseende elektroniska spel och möjligheten att erbjuda spel över Internet. Den utredning som jag tidigare hänvisade till bereds just nu och kommer senare rimligen att bli föremål för beslut i kammaren.

Jag vet att finansministern i denna kammare på denna sidan nyår i interpellationsdebatter och annat hänvisat till den pågående beredningen men också uttalat ett behov av en bra spelpolitik. Det har inte varit fråga om, fru talman, som det har antytts i debatten här, någon total avreglering, utan snarare om en omreglering utifrån en förändrad värld.

Därmed är också motionerna med den oro några av dem uttrycker besvarade. Jag vill därmed, fru talman, yrka bifall till förslaget i betänkandet.

Anf. 149 LARS WEGENDAL (s) replik:

Fru talman! Centern är ju det parti som främst har stått på samma sida som vi socialdemokrater när det gäller synen på spelpolitiken. Jag tolkar i varje fall Anders Åkessons inlägg på ett sådant positivt sätt att han ändå står fast vid de stora delarna av de tidigare mer informella överenskomelser som vi har partierna emellan.

Det är självklart inte en avreglering. Det är inte en privatisering av marknaden fullt ut som jag tror att något parti i dag står för. Moderaterna gjorde det för en mandatperiod sedan, men de fick inga med sig, så de ändrade sig tillbaka till någon sorts licenssystem.

Men min fundering är: Hur tror Anders Åkesson att en licenslösning fungerar om man från regeringens sida konstaterar att det bolag som har fått licensen verkligen inte följer licensens innehåll? Då blir det inte så mycket politiken som avgör innehållet på spelmarknaden, utan då går det över till domstolarna i stället. Då blir det juridiken som avgör. Det blir på precis samma sätt som sker nere i EU. Det är inte politiken i första hand som avgör detta. Eftersom de internationella spelbolagen anmäler till EU-domstolen är det juridiken som kommer att avgöra om vi får ha en statligt reglerad spelmarknad.

Anf. 150 ANDERS ÅKESSON (c) replik:

Fru talman! Jag hyser hopp, Lars Wegendal, om att det ska vara möjligt att nå en bred samsyn även framgent i synen på spelfrågor, omfattande i stort sett alla partiföreträdare i Sveriges riksdag utifrån det som jag tycker deklarerats från många håll.

Din konkreta fråga gällde en licenslösning och om ett avtal mellan stat och spelanordnare inte följs. Då blir det, dessvärre kan man säga, juridik i stället för politik. Men jag har väldigt svårt att i ett civiliserat samhälle se något alternativ. Om staten och ett företag har en uppgörelse och endera parten inte följer uppgörelsen – det är för att slita sådana tvister som vi har civilrättsliga domstolar. Det är normalt i ett civiliserat samhälle. Jag förmodar att man får hantera det på motsvarande sätt om vi hamnar i en sådan lösning som Wegendal förutskickar.

Anf. 151 LARS WEGENDAL (s) replik:

Fru talman! Jag ska inte borra djupare i den frågeställningen. Men jag förstod inte riktigt svaret, måste jag säga.

En annan fråga: Hur ser ni från Centerns sida på Folkspels framtid? En av idrottsrörelsens finansieringsmöjligheter är ju att man lyckas få in

egna medel genom till exempel Bingolotto, Sverigelotten och allt vad det heter. Men det innebär också att Folkspel måste kunna konkurrera med övriga aktörer på spelmarknaden. Det här har kunnat ske på den reglerade marknad som vi har i dag. Men hur kan folkrörelsernas intressen tas till vara i ett läge där man säljer ut licenser? Har ni funderat någonting kring det? Det vore väldigt intressant att höra hur ni ser på detta.

Ytterligare en fråga: Hur ser ni i Centern på möjligheten att blockera internationella spelsajter på Internet, på motsvarande sätt som de har gjort i USA? Där blockerar de utgående transaktioner mellan stater. I Holland, som jag nämnde tidigare, har de blockerat IP-adresser för spelbolag. Hur ser ni på detta? Det här handlar egentligen om det som jag sade i mitt anförande, att man ska förstärka 38 § i lotterilagen så att man verkligen får ett stopp på alla dessa sajter som i dag lockar väldigt många spelare till sig.

Anf. 152 ANDERS ÅKESSON (c) replik:

Fru talman! Jag tar den sista frågan först. Det var precis det jag sade i min inledning. Det finns en del inlägg här, tycker jag, som låter som om det inte vore något som helst problem med dagens ordning. Men det är ju det det är, Lars Wegendal. Vi har ett illegalt spel över Internet. Det finns många vägar att stävja det. En är att överväga ett licenssystem med en uppgörelse mellan stat och spelanordnare. Följs inte den uppgörelsen – din första fråga – kan man alltid, Lars Wegendal, problematisera om vad man gör i ett läge där två parter inte följer en uppgörelse. Men det behöver ju inte betyda att det är fel tillvägagångssätt att söka en uppgörelse.

Avslutningsvis: Min syn, Centerpartiets syn och som jag uppfattar det en bred syn på folkrörelse- och folkspel är att det ska vara duktiga föreningar som har en ambition till egen intjänandeförmåga och resurser till sin verksamhet. Det är också en aspekt som måste beaktas i den beredning av lotterier som just nu pågår.

Anf. 153 GUNVOR G ERICSON (mp) replik:

Fru talman! Det var intressant att höra Anders Åkesson och Centern försöka beskriva att det behövs förändring och att det finns en positiv vilja att nå en bred överenskommelse. Men vad vill Centern, och var står Centern i dag? Det hörde jag inte så mycket om.

Göran Montan sade tidigare att han höll med om att spel inte behöver marknadsföras. Håller Centern med om det, oavsett i vilken form det sker, om det är monopolform eller via licenssystem?

Anf. 154 ANDERS ÅKESSON (c) replik:

Fru talman! Var Centerpartiet står i fråga om spel, Gunvor G Ericson, tror jag att jag inledde med. Vi har fortfarande, liksom tidigare, samma ansvarsfulla hållning vad gäller synen på spel, spelns effekter på samhället och på människor som är spelberoende. Jag tror inte att vi där skiljer oss åt i problemformuleringen.

Men till skillnad från vad som framgått av en del av de inlägg som har gjorts i den här debatten inser vi också att den värld vi lever i rör på sig. Vi har inte ett system som är fullgott. Vi har i dag inte en ordning som är bra, Gunvor G Ericson, därför att illegala aktörer, om vi kallar dem så, agerar på en marknad på ett minst lika aggressivt sätt och på ett

sätt som skapar minst lika mycket bekymmer som de legala aktörerna. Därför har vi insett och kommit till slutsatsen att vi måste se över den verklighet vi har för att hitta ett sätt att förhålla oss som bättre stämmer med den teknik som används för att distribuera spel. Men vi har fortfarande samma ansvarsfulla hållning i synen på de effekter som spelen kan ha på individen.

Sedan uppfattade jag inte vilken hållning Göran Montan har, som Gunvor G Ericson frågade mig om. Den frågan bör närmast Göran Montan svara på.

Anf. 155 GUNVOR G ERICSON (mp) replik:

Fru talman! Jag ville snarare veta vad Centern tycker i fråga om marknadsföring av spel som en del i det ansvarstagande som Anders Åkesson säger att Centern fortfarande står fast vid. Därför ville jag höra hur man ser på formen för marknadsföring.

Det är inte acceptabelt, som det är i dag, att det är okej för Svenska Spel att marknadsföra. Tillgången gör ju att risken för missbruk ökar. Det är en klassisk fråga. Det gäller alkohol, det gäller tobak och det gäller spel. Det är ingen skillnad mellan de formerna.

Om ni ändå överväger licensförfarande – Miljöpartiet har inte tagit ställning i den frågan – kan ni då tänka er att koppla det till ett förbud mot reklam? Så har jag varit ännu tydligare i min frågeställning.

Anf. 156 ANDERS ÅKESSON (c) replik:

Fru talman! Nu förstår jag till och med frågan. Men det är jag inte beredd att på stående fot ge besked om, Gunvor G Ericson. Jag har möjligen lite svårt, om jag ska vara spontan, att se hur det skulle fungera med folkrörelseägda spel eller andra spel om vi hade ett reklambud. Jag har oerhört svårt att se hur det skulle kunna fungera. Snarare skulle det bli någon form av kuliss vi satte upp.

Just nu pågår en hantering av den utredning som är tillsatt. Den kommer att bli föremål för politiskt arbete som utgår från ett politiskt beslut i den här kammaren. Låt oss se i vilka delar av den spellagstiftning som blir följden av detta om vi blir överens. Låt oss vara överens om att dagens system inte är tillfyllest. Därom råder inget tvivel. Därom är också enigheten mycket stor.

Anf. 157 CAMILLA LINDBERG (fp):

Fru talman! Det råder inget tvivel om att staten med 8 produktområden, närmare 40 spel, 6 385 ombud, 4 kasinon och 6 791 Jack Vegas-maskiner har gett Svenska Spel ett spelmonopol utan jämförelse. Det svenska spelmonopolet är en realitet, trots ofta återkommande retorik i annan riktning. Målet för svenska statens reglering på spelmarknaden har varit att kontrollera spelandet och att ha en socialt ansvarsfull spelmarknad. Tyvärr ser verkligheten annorlunda ut.

Sverige har i dag en marknad där ett statligt bolag tar till alltmer aggressiv marknadsföring för att vinna mark och där en mycket liten del av vinsten går till spelberoende. I dag satsar staten genom sina bolag nästan 30 gånger mer på att marknadsföra spelandet än på det verkliga målet, nämligen att bekämpa spelberoendet. Den alltmer aggressiva marknadsföringen bör ifrågasättas. Tycker vi att det är rimligt att Svenska Spel

öser alltmer pengar till marknadsföring och reklam när vi samtidigt har en paragraf i lotterilagen som gör det förbjudet för utländska aktörer att marknadsföra sig?

Genom att hela tiden tänja på gränserna försöker Svenska Spel behålla greppet med hjälp av metoder som att till exempel locka med gratis soppa och dans för att få nya grupper att hitta till kasinona, genom att medvetet placera ut de så omdiskuterade Jack Vegas-maskinerna i speciellt utsatta områden, trots att man vet att det är just där den stora problemgruppen finns, eller, som ni kan se på den bild jag håller upp här, använda barn i marknadsföringen.

Är det här, fru talman, det vi kallar för en socialt ansvarsfull spelpolitik? Att staten genom Svenska Spel bedriver spel vet vi, men det ter sig alltmer som ett mycket smutsigt spel.

Folkpartiet vill ha en fungerande spelmarknad. För detta krävs en radikalt ändrad lagstiftningsmodell som även skulle innebära ett avvecklande av statens monopol. Statens dubbla roller är stötande. I stället borde staten enbart ägna sig åt att vara lagstiftare och övervakare. Dagens förhistoriska ägarutdelning fungerar varken ur etisk eller marknadsmässig synvinkel. Den fungerar inte heller i förhållande till den tekniska utvecklingen där Internet gör spelmarknaden gränslös. Folkpartiet vill få en reglerad marknad med sund konkurrens, tydliga regler samt mål och krav som kan ge ett fungerande skydd för konsumenterna.

Den ohållbara situationen på spelmarknaden skulle enligt Folkpartiet i stora delar lösas med hjälp av ett licenssystem där tydliga och hårda krav ställs på licensieringen. Så långt som möjligt bör alla aktörer på den svenska marknaden lyda under samma regelsystem. Det viktigaste är att villkoren för licenserna efterföljs. Något hinder mot kommersiella anordnare ställs därför inte upp. Det skulle innebära att vi skulle få en stor del av den faktiska spelmarknaden reglerad – till skillnad från i dag. Verksamheten bör beskattas i Sverige, och medel från spelverksamheten kan därmed komma allmännyttan till godo även i fortsättningen. Tydliga socialpolitiska krav bör ställas på alla aktörer på den svenska spelmarknaden så att spelbolagen måste ta konsekvenserna av ett osunt spelande.

Vi i Folkpartiet värnar också om folkrörelserna och är måna om att deras finansiering inte försämras med en spellagstiftning. Vi tror därför att folkrörelserna fortsatt ska garanteras dagens stöd och på sikt kanske ta över delar av Svenska Spel.

Mycket tyder även på att den svenska regleringen inte är förenlig med EG-rätten. Det är bara en tidsfråga innan det svenska spelmonopolet ifrågasätts rättsligt. Enligt EU-kommissionen är monopolet inte försvarbart, och kommissionen ifrågasätter att staten ger sig själv större möjligheter till marknadsföring, omsättning och vinst. De ekonomiska intressena må vara viktiga, men de saknar helt relevans i bevarandet av monopolet. Där gäller endast de sociala skyddshänsynen.

EG-domstolen har vid ett flertal tillfällen, till exempel i målen Zenatti, Gambelli och Placanica, ogiltigförklarat regleringar motsvarande den svenska lotterilagstiftningen. Därför måste den svenska staten förbereda sig på att förändra den svenska lotterilagstiftningen oavsett om den politiska viljan finns eller inte.

Kort sagt: Det statliga spelmissbruket måste botas.

Det finns inte längre några hållbara argument för att vidmakthålla det svenska monopolet – bara ursäkter. För somliga politiska partier är det närmare bestämt 120 miljoner ursäkter. Jag vill på detta sätt yrka bifall till förslaget i betänkandet och avslag på samtliga motioner.
(Applåder)

Prot. 2006/07:88

11 april

Spel- och lotterifrågor

Anf. 158 SIV HOLMA (v) replik:

Fru talman! Jag lyssnade noga på Camilla Lindbergs anförande. Jag har svårt att förstå kopplingen mellan och kritiken av det som Camilla uttryckte det statliga spelmissbruket. Är det inte egentligen regeringen som har misslyckats i att ge klara och tydliga direktiv till sitt företag att marknadsföringen ska se ut på ett annorlunda sätt? Ska det inte i direktiven framgå att Svenska Spel ska fungera som Systembolaget är tänkt att fungera? I grund och botten är vi överens om att spel inte är vilken vara som helst. Folkhälsoperspektivet är det övergripande.

Jag förstår inte varför man måste kasta ut barnet med badvattnet och tro att bara för att man förändrar systemet i grunden går det att klara spelberoendet och spelmissbruket. Det är andra saker som saknas i politiken. Det har inte gjorts tillräckligt tidigare år. Jag förstår inte den förändring som Folkpartiet har gett besked om genom Camilla Lindberg. Jag lyssnar gärna på förklaringarna.

Anf. 159 CAMILLA LINDBERG (fp) replik:

Fru talman! Jag håller faktiskt med Siv Holma i många delar – tro det eller ej! Du har helt rätt. Man ska inte beskylla Svenska Spel för den här politiken. Det har saknats tydliga regelverk, och det har saknats en lotteriinspektion med tydliga muskler som har visat vad som är okej eller inte. Det håller jag helt med dig om.

Den andra frågan handlar om ideologisk syn. Jag tycker inte att staten alltid är den bästa möjliga aktören på en marknad. Jag tror att det finns lika bra, om inte bättre, privata entreprenörer som kan sköta detta. Men det kräver, som Siv Holma sade, kanske en ännu hårdare lagstiftning än i dag om vad som är okej eller inte. Vad får man ha för typ av marknadsföring? Vilka ska den riktas mot? Vad är tillåtet och inte tillåtet?

Räcker det som svar?

Anf. 160 SIV HOLMA (v) replik:

Fru talman! Vi har i grunden olika ideologiska utgångspunkter. Jag tycker att Lars Wegedals historieskrivning om varför vi har den spelpolitik vi har, med Svenska Spel som aktör, visar vad som är viktigt för Vänsterpartiet. Det är ett starkt verktyg. Jag tror inte på att spelreglerna blir bättre med hjälp av ett licenssystem.

Om inte ägaren klarar av detta i dag, vad är det som säger att det skulle klaras vid en utförsäljning av det statliga företaget Svenska Spel? Den formen av ägande är starkt, precis som Systembolaget – även med dess brister. Fördelen är att man som ägare kan gå in snabbt och förändra de skevheter som finns. Det går inte att göra på samma sätt med ett annat system i dessa sammanhang.

I det här fallet är utgångspunkten att det sociala perspektivet är överordnat, inte att staten ska tjäna pengar. Det är därför vi vill att Socialdepartementet ska ha ansvaret. Jag har förstått att det har varit en gammal ståndpunkt hos Folkpartiet, som bland annat förfäktades under Gabriel Romanus tid. Det är synd att frågan har kommit att handla om statens dubbla roller och ett företagsmässigt sätt att se på det hela.

Anf. 161 CAMILLA LINDBERG (fp) replik:

Fru talman! Ja, det är just det som du tog upp, statens dubbla roller, som stör mig lite grann. Jag önskar att det var som Siv Holma sade, att det inte är pengarna som är huvudsyftet utan att det handlar om sociala skyddshänsyn. Så är det inte riktigt i dag. Pengarna har en stor betydelse. Därför tror jag att det skulle vara lättare att dra in licenser, att staten bara står för regelverket och övervakningen, än som det är i dag. Om staten bara skötte lagstiftning och regelverk skulle det vara mycket lätt att säga till ett bolag som missköter sig att ”din licens gäller inte längre”, att ”du är inte välkommen här”. I dag sköter inte staten de här dubbla rollerna på ett bra sätt.

Du pratade om att socialutskottet ska ha hand om frågan. Den här frågan gäller många departement. Det handlar självklart om ekonomi – alltför mycket ekonomi kanske. Den sociala skyddshänsynen ligger under socialutskottet. Det handlar också om pengarna till folkrörelserna. Visst är det många som berörs. Men det som är problemet i dag är att detta alltför mycket har blivit en mjölkko för den svenska staten, och det är inte rimligt att det ska vara huvudargumentet.

Anf. 162 LARS WEGENDAL (s) replik:

Fru talman! Camilla Lindberg går långt mycket längre än vad någon folkpartist tidigare har gjort i den här kammaren när det gäller spel- och lotterifrågor. Hon går långt mycket längre än vad Moderaternas företrädare gjorde i sitt anförande. Jag konstaterar också att de moderata ledamöterna i kammaren applåderade Camilla Lindberg, vilket de inte gjorde efter Göran Montans debattinlägg. Det kan peka åt något håll.

Fru talman! Folkpartiet är ju det parti som längst har hävdat att spelmarknaden i Sverige ska bygga på licenser. Tanken bakom det har varit att släppa in de utländska spelbolagen. De här spelbolagen har ju ägnat all sin tid åt en hejdlös lobbying, både i detta hus och på andra ställen, och jag förstår att man kan falla för det här.

Jag skulle vilja ha din synpunkt på hur man ska kunna göra dessa satsningar lönsamma i Sverige.

Utgångspunkten måste vara att de spelbolag som kommer in via licens ska betala minst lika mycket som dagens aktörer in till statskassan via licensen. De utländska bolag som nu finns på den internationella marknaden konkurrerar med högre vinståterbetalning, som jag har nämnt tidigare. Det innebär att man för att få in likvärdig vinst måste ha en ofantligt högre omsättning. Människor spelar dessutom mer när man vinner mycket. Det kallas återspel.

Allt rullar alltså runt i en spiral, som innebär ett ökat och snabbare spelande. All forskning visar att just dessa faktorer innebär risker för ökat spelberoende. Hur tänker ni i Folkpartiet hantera denna situation om den uppstår?

Anf. 163 CAMILLA LINDBERG (fp) replik:

Fru talman! Det stämmer att vi alltid har ansett licenserna som viktiga. Det ligger mycket i vår ideologi att vi inte tror så mycket på statliga bolag utom i vissa undantagsfall.

Hur ska marknaden bli lönsam? Hur ska bolag bli lönsamma? Vi tror på att alla företag som finns i Sverige som har licenser självklart ska betala skatt här. Som du sade är det i dag ett problem att det finns utländska bolag på marknaden där många svenska spelare spelar som inte alls betalar skatt här.

Visst ska vi ta in pengar från de utländska bolagen! Det måste vi självklart göra. Vi tror också på en viss finansiering genom att sälja ut Svenska Spel. Eventuellt ska en del säljas till folkrörelserna – det tror jag absolut på – kanske lotteridelen. Men jag räknar absolut med att det kanske till och med blir plus i kassorna om man har en punktskatt på bolagen. De ska också stå för konsekvenserna och betala vad spelberoendet ställer till med.

Jag vill tillägga, som jag också nämnde i mitt anförande, att Folkpartiet har med i sitt spelprogram att det är viktigt att spelberoende lyder under socialtjänstlagen. Även i fortsättningen ska detta kunna finansieras, men med en punktskatt och en avgift på licenserna.

Anf. 164 LARS WEGENDAL (s) replik:

Fru talman! Det är första gången som någon folkpartist har uttalat att man ämnar sälja ut Svenska Spel. Det är jättebra för den framtida diskussionen om hur vi ska hantera detta. Det är också ett intressant uttalande i förhållande till de övriga partierna i den högerledda alliansen och hur de ser på detta. De har inte nämnt någonting om detta. Men det här är tydligen Folkpartiets insats i spelfrågan.

Jag funderar också lite grann på hästsporten. Hur har ni tänkt er det? Ni pratar bara om Svenska Spel. Men hur är det med hästsporten? Ska ni sälja ut hästarna också? Ska ni sälja ATG, som också är ett statligt styrt bolag? Eller ska de, eftersom Centern säkert kräver det, få vara kvar under statlig styrning?

Jag har ytterligare en kort fråga. Det finns en folkpartistisk motion som behandlas i detta betänkande – det är ju ett betänkande vi behandlar – och det är inte vilka folkpartister som helst som har skrivit motionen. De tar upp frågan om de illegala spel som sker bland annat här ute på Drottninggatan. Jag tog också upp detta i mitt anförande. Menar ni att man i motionen inte tog upp en viktig fråga, eftersom ni inte har yrkat bifall till den? Eller vad är det som ligger bakom ert negativa ställningstagande till er egen motion?

Anf. 165 CAMILLA LINDBERG (fp) replik:

Fru talman! Om jag ska börja med detta att det är första gången en folkpartist vill sälja Svenska Spel: Du har nog missat en del. En av våra kanske främsta företrädare, Karin Pilsäter, pratar ofta om de statliga bolagens framtid och har också uttryckt precis samma tanke.

Jag är medveten om att vi inte är helt överens i alliansen. Så är det. Det handlar om att kompromissa fram och tillbaka. Här talar jag om vad Folkpartiet vill, vad vår målsättning är. Men det är tre andra partier som vi ska kompromissa med.

Du frågade också om ATG, och det är en intressant fråga. Jag har inte något klockrent svar, men en tanke som finns är att hästsporten själv skulle kunna äga ATG. Varför kan inte hästsporten göra det tillsammans – trav, galopp och den vanliga hästsporten, där mycket flickor finns med? Då kan det också bli mer jämställt och en ekonomisk fördelning. Det är en lös tanke. Jag ska inte säga att det är någonting som är bestämt på något sätt.

Jag håller med dig om att de illegala spelen ska bekämpas. Men lika lite som Socialdemokraterna hade ett svar för sex månader sedan har vi en konkret lösning på det hela. Men jag håller för en gångs skull helt med Lars Wegendal om att illegala spel ska bekämpas på alla sätt och vis.

Anf. 166 GUNVOR G ERICSON (mp) replik:

Fru talman! Den här debatten blir allt intressantare ju längre tiden går. Det mest intressanta är inte bara det som kommer i anförandena utan också det som kommer i de olika replikerna.

Camilla Lindberg talade sig varm för den reglerade marknaden. Jag och Miljöpartiet håller med om att det är ett problem i dag. Folkhälsan har fått stå tillbaka för många andra intressen på spelmarknaden, och det är inte bra. Men har samhället inget ansvar kring spelandet för att motverka missbruket och kring folkhälsoaspekterna?

Hur skulle den reglerade marknaden fungera? Jag hörde här tidigare att Folkpartiet vill ha avgiftslicens. Men hur skulle man kunna minska spelandet och lyfta fram folkhälsoincitamenten i den bild som Folkpartiet och Camilla för fram här? Vill man ha reklam och marknadsföring? Hur ska man då kunna minska missbruket?

Anf. 167 CAMILLA LINDBERG (fp) replik:

Fru talman! Om jag börjar bakifrån med reklamen, anser jag att det ska vara samma möjligheter för alla bolag i Sverige. Alla spelbolag ska ha samma möjligheter till marknadsföring. Jag tycker inte att marknadsföringen i dag sköts speciellt bra – det kan jag inte påstå. Det behövs tydligare regler, ett tydligt regelverk om vad som är okej och inte, vilken tid på dygnet som man får sända reklam, och till vilka målgrupper. Ska det vara som på den bild som jag har här, att sju-åtta-åringar går runt med Svenska Spels logo? Det behövs ett tydligt regelverk som verkligen visar vad som är okej och inte.

Vi pratar om folkhälsoincitamenten. Vi är inte nyliberaler, som somliga tror, utan vi är trots allt socialliberaler. Vi har också folkhälso-synpunkter på det hela.

Vi tror, som sagt var, självklart att alla ska ha rätt till hjälp om man behöver det. Därför vill vi föra in, som jag sade, spelmissbruket i socialtjänstlagen.

Självklart måste också bolagen betala sin del. Man måste ta ansvar för det man ställer till med. Visst är det så, att när spelandet ökar ökar också spelmissbruket. Därför kommer spelbolagen att få betala en del av detta. I dag betalas ytterst lite. Svenska spel betalar oerhört lite av sin vinst till Folkhälsoinstitutet och till spelförebyggande arbete.

Jag tror att vi har alla möjligheter att få en bättre politik på det här området. Jag tror absolut att det också kostar pengar. Vi ska skydda människorna. Det håller jag helt med om.

Anf. 168 GUNVOR G ERICSON (mp) replik:

Fru talman! Det är bra att den sociala aspekten finns. Men att marknaden och företagen ensamma ska kunna lösa detta genom att man städgar att en viss form av deras verksamhet ska gå till förebyggande och till folkhälsoincitament tror jag inte är tillräckligt. USA:s initiativ som vi hörde om tidigare, om att inte betala ut vinster som man har fått – och även Holland har tagit ett sådant initiativ – är en modell på nationell nivå som kanske också behövs som ett komplement. Det skulle vara intressant att höra om Folkpartiet kan tänka sig den typen av reglering.

Det är inte heller självklart att licenser löser detta. Regeringen skulle kunna ta ett större ansvar i direktiven till sina bolag när det gäller vad staten ska göra. Staten äger bolagen, och då kan man också styra på ett helt annat sätt. Jag tycker inte att den förra regeringen gjorde detta på ett bra sätt. Den nuvarande gör det inte heller. I den här frågan har det tyvärr inte spelat någon roll vilken regering vi har.

Diskussionen om spelmissbruk i socialtjänstlagen hade vi nyss uppe här i kammaren. Miljöpartiet har skrivit en motion om det, och det har också vissa folkpartister gjort, men den röstades ned. Jag hoppas verkligen att ni kan driva den här frågan, men än så länge har ni inte gjort det.

Anf. 169 CAMILLA LINDBERG (fp) replik:

Fru talman! Även i den här frågan är vi fyra partier som kommer överens.

Jag driver gärna frågan om att detta ska in i socialtjänstlagen. Jag tycker att det är oerhört viktigt. Alla typer av beroende ska behandlas lika, och man måste ha rätt till hjälp när man behöver det. Så är det definitivt.

Nej, jag tror inte att den fria marknaden löser allting. Just därför ska staten stå för lagar, regler och övervakning. Staten ska se till att det här övervakas och sköts på ett snyggt sätt. Det ska inte marknaden själv göra. Staten ska ha en lotteriinspektion med muskler, en lotteriinspektion som kan agera snabbt och betydelsefullt. Detta anser jag är statens uppgift – inte att driva spelbolag.

När det gäller folkhälsoaspekten tror jag inte heller att spelbolagen är bäst på att sköta folkhälsan. Folkhälsoinstitutet är väldigt bra på det, och det finns också privata alternativ som jobbar mycket för det. Men de privata bolagen ska vara med och betala. Det tycker jag är en självklarhet.

Anf. 170 DAN KIHLESTRÖM (kd):

Fru talman! Jag skulle vilja kalla det här för ett intressant samtal om spelpolitiken. Som näst siste talare i den här debatten – det blir kanske ytterligare någon som anmäler sig sedan – kan jag stanna upp ett ögonblick och konstatera att spelfrågan är väldigt dynamisk.

Här talas om statlig reglering. Någon har sagt att de flesta förlorar. Det talas om missbruk. Det talas om att spel är spännande. Det talas om att staten är den stora vinnaren och att frågan har en internationell spännvidd.

Precis som flera har sagt förut är svenskarna ett spelande folk. Vi spelar ofta och för mycket pengar. Mer än 85 procent av befolkningen spelar

på något sätt varje år. Det handlar om summor i storleksordningen 35–40 miljarder per år. Det är alltså ganska omfattande.

Lars Wegendal stannade för en stund sedan upp och reflekterade. Låt mig göra det. De pengar vi spelar för är nästan tio gånger mer än de vi skänker till välgörande ändamål, och då menar jag sådant vi ger till organisationer som har 90-konton. Det är något att tänka på.

Spel förnöjer och roar, och för de flesta är spelandet ett oskyldigt nöje. Det är ett sätt att få en lite lagom dos av dramatik i vardagen. För många leder det dock till ett beroende som faktiskt kan jämföras med alkoholmissbruk. Vi kristdemokrater menar att staten måste ta båda dessa aspekter i beaktande vid utformningen av politiken på detta område.

Sedan lång tid tillbaka har vi i Sverige en starkt kontrollerad spelmarknad. Spel och lotterier får anordnas endast efter tillstånd, och alla tillstånd står under statlig kontroll. Inkomsterna från spel och lotterier ska vara förbehållna allmänna eller allmännyttiga ändamål, vilket har definierats som föreningslivet, hästsporten och staten.

Det finns i stort tre aktörer på den svenska spelmarknaden. Den största spelplanaren är det statligt ägda företaget Svenska Spel. Därefter kommer ATG. Utöver dessa har också folkrörelserna och föreningslivet rätt att anordna lotterier, och då går vinsten direkt till den egna verksamheten. Marknadsandelarna fördelar sig på samma sätt. Vi vet att Svenska spel har över 50 procent av marknaden och att man ökar något, medan förhållandet för folkrörelserna är det rakt motsatta: Man tappar marknadsandelar. I det sammanhanget spelar naturligtvis Bingolotto och dess utveckling en roll.

Jag tycker att det Lars Wegendal tog upp om folkrörelsernas andel var mycket intressant. Jag tror nog att Lars Wegendal är mycket medveten om att vi kristdemokrater har drivit den här frågan under ett antal år. Vi vill ge större utrymme på dagens spelmarknad så att resurserna går direkt till folkrörelserna och inte via staten eller Svenska Spel. Lars Wegendal ger oss faktiskt ett erkännande på en punkt som vi har drivit under många år – vi vill öka deras andel och ge föreningslivet och folkrörelserna större möjligheter på det här området.

Jag måste få ta upp något om spelberoendet också. Spelandet blir ju också en social fråga. Det är ca 2 procent av den vuxna befolkningen som till och från har problem med sitt spelande. Ungefär hälften av dem har så allvarliga problem att de behöver hjälp. Om man ser procentandelen kan det verka vara ett litet problem, men inte om man talar om antalet människor. Alltför många har allvarliga problem med sitt spelande och skulle behöva omedelbar hjälp för att komma ur sitt spelberoende.

Precis som när det gäller alkoholmissbruk vet vi att det inte bara är den som spelar utan ofta också vänner och familj som drabbas. Det tycker jag också ska finnas med i det politiska samtalet. När man har sådana här problem försöker man ofta visa en fasad. Man har problem, men man visar det inte. Det finns också med i det här sammanhanget. Insatser behövs på det här området. Både Svenska Spel och staten har ett stort ansvar.

Någon har nämnt utredningen här. Precis som man framhåller i utredningen sker i dag en stor del av spelandet hos anordnare som står utanför svensk reglering och tillsyn. Jag kan konstatera efter att ha hört diskussionen att de flesta vill ha en reglerad spelmarknad i Sverige även i

fortsättningen. Vi kan nog också vara överens om att den nuvarande regleringen inte är tillfyllest och inte funkar när det gäller den svenska spelmarknaden. Detta har för övrigt också Svenska Spel uttalat.

Vi kristdemokrater har aldrig talat om en avreglering. Vi vill heller inte sälja ut Svenska Spel. Däremot ser vi de problem som finns just nu. Det hade varit en annan sak om vi hade haft det här framför oss i teorin som ett kommande problem. Men vi står mitt uppe i ett problem i dag. Oreglerat och olagligt spel står i dag för minst 15 miljarder, det vill säga en tredjedel av allt spelande i Sverige. Det finns anledning att tro att det kommer att växa. Därför kan man tycka att det verkar lite enkelt att säga: Vi stänger gränserna så har vi löst problemet. Riktigt så enkelt är det nog inte. Vi måste närma oss den här frågan med stor försiktighet och många relevanta frågor.

Nu får vi avvakta regeringens beredning av ärendet.

Vi kristdemokrater vill tillämpa försiktighetsprincipen i den här frågan.

Anf. 171 LARS WEGENDAL (s) replik:

Fru talman! Det känns lite bra att lyssna på dig, Dan. Jag har Mats Odells uttalande från hans andra dag som minister klingande i öronen. Det lät som något annat. När man vet hur glad han är för att sälja ut bolag känns det bra att Dan Kihlström nu från talarstolen klart deklarerade att Kristdemokraterna i riksdagen inte ställer upp på att sälja ut Svenska Spel. Tack!

Hur ser Dan Kihlström på mitt resonemang om vinståterbetalning? Jag beskrev ju att man genom att öka vinståterbetalningen ökar omsättningen på spelen eftersom återspelen, som de kallas, ökar. Det finns även en viss koppling till spelhastigheten när det gäller vinståterbetalningen. Menar Kristdemokraterna att vinståterbetalningen ska öka i de eventuella framtida licenser som man verkar ha hamnat i?

Jag har ärligt sagt att jag tycker att folkrörelsernas andel av spelmarknaden ska öka. Jag har sagt det tidigare också, men det har gått åt motsatt håll. Med vetskapen att det här är en väsentlig del av finansieringen för många ideella organisationer kanske man måste göra något drastiskt.

Anf. 172 DAN KIHLSSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Lars Wegendal och jag har diskuterat spelfrågor förut, även om det inte var under den förra mandatperioden. Jag tror att min första debatt 1998–99 handlade om spelfrågor då Lars Wegendal och jag stod här och diskuterade. Det är faktiskt inte första gången vi resonerar. Precis som Lars Wegendal säger står vi nog nära varandra i vår syn på det statliga ansvaret både när det gäller de sociala och de andra delarna.

Jag kan reflektera lite över att det känns som att Lars Wegendal nu liksom skjuter över den här viktiga frågan på den nya regeringen. Lars Wegendal har ju varit engagerad under många år. Just den här situationen med trycket från utländska bolag är ju inte ny. Den har funnits förut. Jag förstår att Lars Wegendal har funderat väldigt mycket på de här frågorna förut. Nu känns det som om Lars skjuter över frågorna på den nya regeringen och på Dan Kihlström: Hur tänker ni? Hur ska ni planera och vad ska ni göra?

Jag tycker att Lars Wegendal själv skulle berätta lite mer om hur han ser på dagens situation, som ju inte är ny. De här 15 miljarderna som det utländska spelandet och det alternativa spelandet står för innebär en situation som vi måste lösa.

Mats Odell talade i den här frågan. Han talade heller aldrig, såvitt jag vet, om avreglering utan möjligtvis om en omreglering.

Jag tror att Socialdemokraterna också har sålt ut ett och annat statligt bolag. Det är inte bara den borgerliga regeringen som har gjort det.

Anf. 173 LARS WEGENDAL (s) replik:

Fru talman! Självklart skjuter jag över frågan till er. Det är ni som har regeringsmakten. Ni har en majoritetsregering med fyra partier. Bekymret för oss är att när vi har debatter med er kommer Kristdemokraterna upp och säger en sak och sedan kommer Folkpartiet och säger tvärt emot det. Vi blir ju helt förvirrade. Det måste Dan Kihlström förstå.

Jag skulle självklart vilja vara med mitt i smeten och tala om vad den högerledda regeringen ska göra. Det är det som vi politiker vill. Vi vill vara med och bestämma. Nu har jag ingen möjlighet. Jag har möjlighet att här uttrycka vad jag tycker och tänker om ett segment inom hela politikområdet. Jag tycker att licenser på den svenska spelmarknaden är helt förkastligt. Jag tror inte att ni klarar att lösa detta långsiktigt.

Ni kommer säkert att kunna presentera en bra proposition som ser jättefin ut, men jag tror att det kommer att bli fruktansvärt ute på spelmarknaden. Jag tror att spelberoendet kommer att öka enormt här i landet. Jag tror att alla tvister om de här licensernas innehåll kommer att hamna i domstolar och inte på Regeringskansliets bord. Det tycker jag är fel när det gäller en så viktig fråga som den svenska spelmarknaden.

Anf. 174 DAN KIHLESTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Det är ju fyra partier som ingår i koalitionen. Om jag inte är helt borta när det gäller mitt minne från tiden i kulturutskottet tror jag att det fanns ganska skilda åsikter mellan socialdemokrater, vänsterpartister och miljöpartister. Det fanns spretiga reservationer även under den tiden. Det är inte något nytt i den här kammaren.

Jag tror inte att jag tog upp licensfrågan över huvud taget i mitt anförande. Jag försökte bara beskriva den verklighet som vi har i dag. Vi spelar för ungefär 35–40 miljarder. Vi vet att ungefär 15 miljarder – det är svårt att beräkna – spelas på bolag via Internet eller bolag som kommer utifrån. Det är en verklighet som vi måste förhålla oss till.

Det finns en utredning som har en massa förslag. Det kan man tycka si och så om. Men de finns och vi måste förhålla oss till dem. Det finns stora bekymmer i dag. Det oreglerade och olagliga spelet är en verklighet. Jag tror att man kan säga att den reglering som nu finns av den svenska spelmarknaden inte fungerar.

För statens, folkrörelsernas, de sociala aspekternas och spelarnas skull måste vi få en reglering som fungerar även i framtiden.

Anf. 175 GUNVOR G ERICSON (mp) replik:

Fru talman! Det är bra att Kristdemokraterna också har drivit frågan om ökad andel till folkrörelserna. Det var en av de saker som vi tog upp 1999 när man diskuterade lagen om kasinon. Det skrev vi också tydligt i

den partimotion som vi lade gentemot den proposition som då lades fram.

Det behövs en förstärkning av folkrörelserna. Det har tyvärr visat sig att folkrörelsernas andel inte har ökat sedan 1999. Spelmarknaden totalt sett har ökat, men folkrörelsernas andel av totalen har inte ökat.

Hur ska det kunna ske framöver på den här nya marknaden med licenser, eller vad det nu blir? Det är min ena fråga.

Jag måste också säga att det är positivt att Kristdemokraterna inte vill avreglera eller sälja ut Svenska Spel. Tack för detta förtydligande säger även jag.

Men hur ser Kristdemokraterna på marknadsföring och reklam av spel? Kan ni tänka er att införa reklam- och annonseringsförbud i samband med den kommande omläggningen av politiken för att man ska komma åt det riskbruk som faktiskt finns. Det är nämligen så, som jag sade tidigare, att tillgänglighet ökar risken för missbruk. Så är det även inom detta område.

Anf. 176 DAN KIHLESTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Jag ber om ursäkt för att jag inte kom ihåg att ni också drev den frågan 1999 när jag själv var med i kulturutskottet. Det borde jag ha kommit ihåg. Men det är glädjande att vi har samma syn här, nämligen att folkrörelser, föreningar och organisationer ska ha större möjlighet att få en större andel av marknaden. Vi hörde tidigare att det fanns konkreta förslag från utredningar att till exempel folkrörelserna kunde ta över något av lotterierna, till exempel penninglotterna. Jag vet inte om de finns fortfarande. Men det handlade om att man skulle kunna föra över den typen av lotterier till folkrörelserna så att de själva fick jobba med det.

Vitsen är inte att staten ska ordna nya lotterier och sedan bestämma om vissa andelar som ska gå till folkrörelserna, utan vitsen är att folkrörelserna på samma villkor skulle kunna få driva nationella lotterier som de själva skulle kunna ta hand om helt och hållet, både marknadsföra och ta hand om vinsten.

Beträffande den viktiga frågan om marknadsföringen kan jag säga att jag skulle vilja ge Svenska Spel lite grann på moppe för deras marknadsföring som ofta är ganska aggressiv där de går ut och visar på nya spel, och det dyker upp i olika sammanhang där det finns familjer med barn. Jag tycker att den är ganska aggressiv, och jag tycker att man kan anklaga dem för det och att de ska tänka till.

Men att däremot gå så långt som att förbjuda tror jag inte på. Men man kanske skulle kunna ha fler restriktioner eller tala om gränsdragning och så vidare när det gäller marknadsföringen.

Anf. 177 GUNVOR GERICSON (mp) replik:

Fru talman! Det är ändå positivt att ni kan tänka er fler restriktioner. Uppenbarligen är det ju så att marknadsföringen blir alltmer aggressiv. Och det är inte bara från Svenska Spel, utan reklam förs in i vanlig svensk television. Unibet står det efter SVT:s sportsändningar. Det finns marknadsföring på många olika håll och kanter för att öka spelandet. Det talas om något slags folkrörelsespel. Det är nöje, tyckte jag att jag hörde Dan Kihleström säga i inledningen av sitt anförande. Det kan det natur-

ligtvis vara för vissa människor. Men det är samma sak där, som jag sade förut, nämligen att det som är nöje för någon lätt kan gå över i ett riskbruk och till slut i ett missbruk. Det innebär, precis som inom alkoholpolitiken, att vi behöver restriktioner.

Då kan man inte vara så aningslös att man tror att marknaden nog fixar det. Vi behöver inse att vi kanske behöver förbud mot spelreklam precis som vi har haft förbud mot alkoholreklam. Och jag hoppades att också Kristdemokraterna skulle kunna ansluta sig till den linjen.

Anf. 178 DAN KIHLESTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Jag kan dela många av Gunvor G Ericsons åsikter om marknadsföringen. Och jag tror att en fortsatt debatt och opinionsbildning på detta område är av betydelse.

När det gäller de andra sakerna som Gunvor G Ericson tar upp tycker jag för min del att det talar för ett fortsatt statligt engagemang på detta område.

Anf. 179 TOMAS TOBÉ (m):

Fru talman! Det har varit en mycket intressant debatt. Jag tycker inte att oppositionen behöver känna sig så förvirrad över de besked som har kommit här i dag. Det är mycket tydligt att det pågår ett arbete i Regeringskansliet. Vi kommer att återkomma med en alliansuppgörelse i denna fråga.

Däremot är detta vad man kan kalla politisk rörlig materia. Denna debatt är mycket intressant. Därför är det intressant att inte bara ta del av allianspartiernas åsikter utan också oppositionens åsikter i denna fråga. Det är mycket viktigt, tycker jag.

När jag har lyssnat främst på oppositionen är jag lite förvånad över det fantastiska vurmendet för amerikansk spelpolitik. Det var något nytt som jag inte hade förväntat mig från oppositionen, måste jag säga.

Jag tycker att Siv Holma från Vänsterpartiet på ett relativt nyktert sätt ser många av de brister som finns i det statliga bolaget Svenska Spel. Sedan väljer hon inte att göra analysen hela vägen med problemet med de olika rollerna som Svenska Spel har. Det beror kanske framför allt på den ideologiska övertygelsen att ett statligt bolag alltid per definition är bra.

Jag tycker att Gunvor G Ericson beskriver problemet med framför allt spelandet på ett väldigt bra sätt. Jag tackar för öppningen när det gäller diskussionen om licensmarknaden. Det hade jag inte förväntat mig i debatten här i dag. Men uppenbarligen fanns det en sådan öppning.

När det gäller Gunvor G Ericsons passning om att vi moderater inte tar med folkhälsoargumenten så kan jag säga att det är oerhört viktigt för mig i det arbete som nu ska fortgå. Och jag tror att vi kan förvänta oss att det pågår inom Regeringskansliet.

Jag betackar mig för etiketten nyliberal. Jag vet inte hur många gånger som Lars Wegendal från Socialdemokraterna lyckades nämna det. Socialdemokrater brukar ofta göra det. När argumentationen inte riktigt håller väljer man ofta att köra med etiketter i stället, ofta när man känner att det verkligen hotar något som är viktigt för Socialdemokraterna. Jag låter det vara osagt om det är de 120 miljonerna från A-lotterierna som rör till det. Men jag kan åtminstone konstatera att jag när jag läser reser-

vationen om detta tycker att argumentationen haltar relativt mycket. Man talar mycket om internationella spelbolag. Jag kan upplysa er om att många av dessa bolag är både svenskägda och svenskkontrollerade. Så många av dem är inte särskilt internationella och livsfarliga.

När det gäller den sociala skyddshänsynen som man för fram som argument så tycker jag nog att den senaste tidens mycket aggressiva marknadsföring från Svenska Spel har bevisat att just detta med den sociala skyddshänsynen är det stora problemet.

Jag tycker också att det från oppositionen saknas ett perspektiv när det gäller EG-rätten och den diskussion som pågår. Men det får vi återkomma till.

Jag kan inte heller låta bli att kommentera det särskilda yttrandet från Socialdemokraterna där man talar om de illegala spelligorna. Jag tror att man fullständigt har missat Svenska Spels tillbakadragande av exempelvis Limbo där just illegala spelsyndikat tilläts agera inom ramen för det statliga Svenska Spel. Det är rätt intressant.

Fru talman! Den gällande lotterilagen är från 1994, men i väsentliga delar har den sitt ursprung i 1939 års lotteriförordning. Verkligheten ser som bekant mycket annorlunda ut i dag. De marknadsmässiga, tekniska och rättsliga förutsättningarna har förändrats. Vad gäller den tekniska utvecklingen har Internet fullständigt revolutionerat marknaden. Och i dag kan speltjänsterna erbjudas utan hinder av nationella gränser.

Ett antal av de spelföretag som i dag erbjuder spel över Internet med tillstånd från Storbritannien eller Malta är som sagt ägda eller kontrollerade av svenskar och riktar sig även direkt till svenska kunder. Att skatter och övriga intäkter från dessa verksamheter inte kommer Sverige till del och att vi i Sverige i dag står helt utan möjlighet att reglera denna verksamhet måste väl även oppositionen hålla med om är en brist?

Vidare vad gäller EG-rätten har EG-domstolen, såsom många tidigare talare har påtalat, i ett antal mål, som samtliga avsett begäran om förhandsavgörande från nationella domstolar, behandlat fördragsreglernas tillämpning vid spel och lotterier. I dessa har man funnit att medlemsstater i och för sig kan motivera ett monopol om det visar sig att det också ska bidra till att minska spelandet. Det undantaget finns. Men det är otroligt väsentligt för att man ska kunna uppfylla EG-rätten.

Att dagens spelreglering handlar om ekonomiska snarare än om sociala motiv blir tyvärr, tycker jag, alltmer uppenbart. Tidigare regeringar har även avslagit ansökningar vad gäller vadslagning i Sverige. Det har man gjort med för statskassan rent finansiella argument. Det i sin tur har lett till att EU-kommissionen krävt att Sverige vidtar åtgärder och ändrar lagstiftningen så att den inte längre diskriminerar utländska aktörer.

Sverige riskerar att inom kort hamna inför EG-domstolen. Om denna följer gällande rättspraxis kommer Sverige, tror jag, att bli fälld. Visserligen har man nu framför allt från Regeringskansliet signalerat att ett arbete pågår. Det gör väl att vi får vänta med frågan tills alliansuppgörelsen presenterats. Men det är inte säkert att den uppgörelsen, oavsett hur den ser ut, kommer att hålla när den ställs mot EG-rätten.

Staten sitter, som sagt, i dag på många stolar. Många har talat om dubbla stolar. Jag hävdar att det är fråga om tre stolar. Man är inte bara huvudaktör via Svenska Spel och ATG utan också kontrollant via Lotte-

riinspektionen. Vidare skriver man också lagstiftningen. Staten har alltså tre roller i dag.

Att staten direkt kontrollerar alla dessa led är, tycker jag, olämpligt. Jag tycker att det saknas ett perspektiv i oppositionens argumentation när det gäller att trots allt se att rollerna kan kräva en utmaning i fråga om att förena dem. Kan man inte göra en koppling till varför det är så att vi de senaste åren har fått se en utveckling där staten har utökat marknadsföringen, ökat tillgängligheten och utökat statens intäkter? Kan man inte se att det kan ha sin grund i att det finns en roll som handlar om att dra in intäkter till staten och att just den viktiga sociala skyddshänsynen inte tas?

Det är nu allt fler som har börjat ifrågasätta marknadsföringen framför allt från Svenska Spel och ATG där den är som mest aggressiv. Det som kanske är mest upprörande är givetvis att de ändå är statskontrollerade bolag och att man nu så frekvent lanserar nya spel och ibland också mycket medvetet, tycker jag, träder över de gränser som finns. Det är intressant att just detta med vinståterbetalning kommit upp.

Till er som väljer att följa hockeyfinalerna i tv nu och som kanske till och med är intresserade av att spela på Oddset kan jag säga att Svenska Spel meddelar att 99,6 procent ska gå tillbaka till spelarna. Det är ett tydligt besked från Svenska Spel.

Från oss politiker har det varit väldigt tydligt: 80 procent ska återbetalas till spelarna. Det är en reglering som vi på den politiska nivån lagt fast därför att vi inte vill göra det alltför lukrativt att spela. Ändå väljer nu Svenska Spel att träda över de gränserna. Det skulle vara intressant att höra Wegendal kommentera det eftersom just vinståterbetalningen verkar vara ett intresse.

Vid en internationell jämförelse framstår mycket av den marknadsföring vi i dag har i Sverige som oetisk. Det visar sig även att stora delar av marknadsföringen faktiskt skulle vara olaglig i länder som i dag erbjuder ett licenssystem, till exempel Storbritannien. Regeringsrätten har nyligen kallat marknadsföringen för en stundom aggressiv marknadsföring.

Fru talman! I likhet med Spelberoendes Riksförbund anser jag att marknadsföringens syften är oförenliga med statens skyddssyften. Det går inte att förena en mycket stark kommersiell verksamhet med att man samtidigt säger sig värna den enskildes sociala och ekonomiska trygghet.

Staten har i och med dessa marknadsföringsåtgärder frångått sitt syfte med att kontrollera marknaden då den uppmuntrar och lockar till spelande i så pass hög grad att till och med den egna Lotteriinspektionen har reagerat.

Försvarare av dagens monopol målar ofta upp att alternativet är att full anarki råder. Men så ser det inte ut. Där kan ni, om ni är oroliga, titta på andra europeiska länder.

När det gäller marknadsföringen valde jag personligen att beställa en utredning från riksdagens utredningstjänst. Jag ville titta lite grann på kartläggningen av Jack Vegas-maskinerna. Det var en mycket talande bild som kom fram. Min magkänsla sade: Kan det vara så att man i sin iver att tjäna så mycket pengar som möjligt på spelande väljer att placera Jack Vegas-maskiner i områden med större sociala problem och där de ekonomiska möjligheterna är mindre än i andra områden? Tyvärr visade det sig stämma mycket väl – det är så.

Kommentaren från Svenska Spel hade man kanske hoppats skulle handla om att man tog till sig av kritiken och var beredd att ompröva hur man valt att tillgängliggöra Jack Vegas-maskinerna. Kommentaren var i stället att de ska stå där de gör den allra största nyttan. Jag tycker att det ganska tydligt visar att detta statliga bolag har glömt bort en *mycket* viktig del av sitt uppdrag, nämligen att också ta stor social skyddshänsyn.

Jag tror att det nu är oerhört viktigt att Sverige får en ny modell innebärande att statens uppgift renodlas. Det handlar om en uppdelning av rollerna innebärande att statens roll blir att vara en aktör på marknaden där den reglerande kraften ska vara oerhört stark. Vi kan också, tycker jag, titta på möjligheten att Lotteriinspektionen får en *mycket* mer självständig roll än den i dag har.

Vidare tycker jag att man ska gå vidare och se om vi kan göra skärpningar när det gäller marknadsföringen och att man ska vara öppen för en diskussion om att kanske via ett licenssystem införa en spelskatt på bolagen, kanske framför allt för att kunna garantera att vi inte missar idrottsrörelsen, hästsporten och andra aktörer som i dag får en otroligt viktig del av sina inkomster just från spelandet.

Jag tror alltså att vi kan vara öppna för väldigt många lösningar. Men att hålla fast vid dagens monopol som i allt väsentligt bryter mot EG-rätten och som innebär att statens roll inte blir tillräckligt tydlig – att vara den reglerande och kontrollerande kraften – tycker inte jag är ett alternativ.

Det finns många olika viljor kring vad som ska ske med det statliga bolaget Svenska Spel. Givetvis får det här föregås av ett arbete på departementsnivå och givetvis också inom ramen för en alliansuppgörelse. För egen del tycker jag att det är viktigt att huvuddelen av verksamheten inte sker i statlig regi.

(Applåder)

Anf. 180 SIV HOLMA (v) replik:

Fru talman! Jag hade inte tänkt förlänga debatten – jag vet ju att andra utskott också vill diskutera – men jag kan inte låta bli att reagera på det, om jag får kalla det så, starka sociala patoset för spelberoende. Om man var logisk från sådana utgångspunkter vore det väl bättre att organisera spelpolitiken så att det inte är Finansdepartementet som har hand om de här frågorna utan Socialdepartementet. Då skulle man stärka den sociala dimensionen.

Jag har väldigt svårt att förstå hur man skulle kunna minska spelandet och spelmissbruket genom att sälja ut, i det här sammanhanget, det statliga företaget.

Tomas Tobé uttryckte att jag av ideologiska skäl alltid gillar statliga företag. Oaktat det skulle man i detta sammanhang faktiskt kunna utgå bara från – som jag alltid uppfattat Moderaterna – hyllandet av ägandet. Ägandet har ju en väldigt stark och central betydelse i den moderata ideologin. Därför har jag svårt att förstå varför ni som har regeringsmakten inte kan använda er av ägarrollen och se till att marknadsföringen är på ett annat sätt än den är – den kan också vi kritisera. Jag måste säga att det när det gäller ägarrepresentationsrollen är regeringen som har misslyckats. Samtidigt kan jag vidgå att det finns andra regeringar som också har misslyckats när marknadsföringen har fått sådana här dimensioner.

Det är ett misslyckande för regeringen som inte kommer med sådana direktiv.

Anf. 181 TOMAS TOBÉ (m) replik:

Fru talman! Om vi löste den här frågan genom att bara flytta den från Finansdepartementet till Socialdepartementet skulle vi kunna titta på det. Jag tror att det handlar om att komma till en mer rimlig spelmodell. Det jag försöker peka på är just detta med de tredubbla rollerna. Det är oerhört svårt att förena dessa tre roller. Du ska vara huvudaktören på marknaden, som i dag känner en ökad konkurrens från andra spelbolag och därmed blir alltmer aggressiv. Du har också den andra rollen, att vara den som ska kontrollera detta bolag. Sedan har du också staten i form av oss politiker, som skriver vilka spelregler som gäller för dessa spelföretag. Tittar vi historiskt på vad som har hänt under de senaste åren kan vi ju se vilka intressen det är som har fått väga tyngst, det vill säga de finansiella.

Jag tror ju att det är bättre att hitta en rimlig spelmodell där vi från statens sida kan ägna mer fokusering på att vara den här reglerande och kontrollerande kraften. I det arbetet tycker jag, som jag sade, att man kan se över sådana saker som tillgänglighet, hur vi bättre ska skydda utsatta grupper, hur vi kan skärpa marknadsföringen och så vidare. Jag tror att det är bättre att börja i den andan än att bara flytta frågan mellan departement. Det tror jag inte löser den här frågan i sak, utan vi måste renodla statens roller.

Anf. 182 SIV HOLMA (v) replik:

Fru talman! Jag menar ju inte att man löser politiska problem med administrativa åtgärder. Grunden till problematiken är ju innehållet i spelpolitiken. Jag förstår inte det här sociala patoset, att det skulle bli bättre om inte staten var en viktig, stark aktör och att det fanns ett politiskt ansvarstagande för spelberoende, riskgrupper och sådana saker där man också tittade på marknadsföringen. Man kunde ha direktiv typ dem som vi har när det gäller Systembolaget. Om det fanns ett intresse av att verkligen ranka det sociala ansvaret före att man ska tjäna pengar tycker jag att det är det viktigaste i det här sammanhanget. Då kan vi lösa det inom det här systemet.

Vad jag förstår av det resonemang som Tomas Tobé har är det egentligen inte den sociala dimensionen som är avgörande utan det är kanske den ideologiska utgångspunkten, att man inte gillar statligt företagande. Det handlar om, som man säger, att det finns tre olika intressen som inte kan förenas. Det är en ideologisk utgångspunkt. Det är det, i den kritik som du nu har framfört, som egentligen är avgörande som jag ser det.

Anf. 183 TOMAS TOBÉ (m) replik:

Fru talman! Egentligen tyckte jag nog inte att min kritik när det gäller rollerna är särskilt ideologiskt färgad. Jag bara pekar på att det finns intressekonflikter i dessa roller, och det är det som är problemet. Vi moderater säger inte kategoriskt nej till statligt ägande. Däremot tycker jag att man kan börja lyfta en diskussion kring Svenska Spel, och framför allt kring hur bolaget i dag sköter sitt uppdrag som statligt bolag och dominerande aktör på den här marknaden.

Så länge vi kommer att ha kvar Svenska Spel som en så dominerande aktör som i dag tror jag tyvärr inte, om jag ska vara ärlig, att vi kommer att se särskilt mycket skärpning på området när det gäller tillgänglighet, marknadsföring, mer pengar till att arbeta med spelberoende och så vidare. Jag tror att vi måste komma vidare med en ny spelmodell för att det här ska kunna komma framåt.

Det som också är viktigt är att vi måste kunna börja ställa krav också på de privata spelbolagen. I dag är ju det en helt oreglerad del av marknaden. Med ett licenssystem exempelvis, om vi nu skulle landa i det, kan vi mycket enklare ställa krav på bolagen. Det tror jag är oerhört viktigt också för hela branschens trovärdighet. Svenska Spel med sitt agerande, med Jack Vegas-maskiner och Casino Cosmopol som tidigare lyftes upp, skadar ju inte bara Svenska Spel. Det skadar hela denna bransch. Det finns goda aktörer i denna bransch som vill ha ett gott socialt åtagande. Sedan finns det också aktörer som inte har det intresset. Jag tror att det är oerhört viktigt att komma fram till en modell där vi gynnar aktörer som vill ta stort socialt skyddshänsyn.

Anf. 184 GUNVOR G ERICSON (mp) replik:

Fru talman! Tomas Tobé tog i sitt anförande upp att vi står inför att EU kommer att pröva den här frågan och hur man nu ska göra. Men det är faktiskt så att EU:s fördrag innehåller artiklar om folkhälsa. Det är faktiskt ganska tydligt skrivet, och det skulle vara mycket intressant om den svenska regeringen var beredd att pröva det fullt ut – om man nu hade något intresse av det. Därför gläder det mig ändå att Tomas Tobé tog upp det här och sade att han värnar folkhälsan. Min fråga är: Är man då beredd, om denna stämning från EU om att pröva frågan kommer, att faktiskt driva att Sverige måste ha en klart reglerad spelmarknad som värnar folkhälsan? Är man beredd att kanske också värna monopolet som det ser ut i dag eller som man kan göra det? Det är inte monopolet i sig som gör att det är problem med hur Svenska Spel styrs. Det kan också bero på vilka direktiv som regeringen faktiskt har gett till sitt bolag.

Vilka åtgärder är Moderaterna beredda att vidta? Är reklamförbud ett sätt? För det ska väl vara lika för alla aktörer i så fall? Och vad säger ni om maxbelopp för vinst? Det vet vi ju också från folkhälsoforskningen, att snabb vinst, snabba pengar, är ungefär som alkoholisk inom alkoholområdet. Hur ser ni på det?

Anf. 185 TOMAS TOBÉ (m) replik:

Fru talman! Jag kan ju inte svara för hur den svenska regeringen kommer att agera. Jag kan givetvis svara för mig själv. Vad finansminister Anders Borg har gjort är att han har talat väldigt tydligt om att det man ser framför sig möjligtvis är att pröva om den svenska spelmarknaden i dag, med den reglering vi har, motsvarar de förväntningar som finns från EG-rätten. Man har signalerat att man kommer att genomföra ett antal förändringar. Sedan återstår att se vad EG-rätten kommer att säga. Anders Borg har faktiskt också varit relativt tydlig när det gäller folkhälsoargument, att vi ska ha en ansvarsfull spelpolitik i fråga om tillgänglighet, marknadsföring och så vidare och att det är en svensk linje på EU-nivå.

Reklamförbud tror jag liksom tidigare talare inte är en framkomlig väg. Jag tror inte på ett totalt reklamförbud. Däremot tror jag att vi från politisk nivå ska vara en reglerande kraft när det gäller hur man väljer att informera om produkterna på den här marknaden. Det är inte en produkt som är olaglig på EU-nivå, och därför tror jag inte att vi ska gå fram med ett totalt reklamförbud.

Beträffande maxbelopp och snabba vinster skulle jag absolut vara öppen för en diskussion. Det är det här som blir intressant. Skulle vi komma fram till en ny spelmodell för Sverige kan man också börja ställa mycket tydligare krav på aktörerna och vad vi förväntar oss tillbaka. Det är en mycket spännande diskussion.

Anf. 186 GUNVOR G ERICSON (mp) replik:

Fru talman! Tack för de klargörandena, men ibland undrar jag: Är det du som person, Tomas Tobé, som står för de här åsikterna? Du tillhör ett parti som sitter med i en regering. Det gör det ändå intressant att försöka se hur regeringen kommer att driva detta – eller de partier som är i majoritet i utskottet – utifrån det betänkande som vi diskuterar i dag. Det är ju det som vi här i kammaren har att utgå från.

Hur ska ni få ihop denna ökade marknad med minskat spelande? Det går inte ihop rent ekonomiskt – eller? Det låter för mig väldigt mycket som ekonomiskt hasardspel om man tror att man ska ha en ökad marknad med ett minskat spelande. Vem är det då som ska stå för kostnaderna på den här ökade marknaden? Är det de enskilda spelarna som ska betala mycket mer varje gång de spelar eftersom det ska bli färre spelare? Hur tänker ni där?

Anf. 187 TOMAS TOBÉ (m) replik:

Fru talman! Jag tyckte att jag var relativt tydlig i mitt anförande tidigare vad gäller detta med besked. Det pågår ett arbete på Regeringskansliet. Det kommer till sommaren att komma en alliansuppgörelse i frågan. Då får ni ett väldigt tydligt alliansbesked. Som jag sade kan vi ju i den här debatten njuta av nöjet att detta är hyfsat rörlig politisk materia. Därmed kan vi påverka frågan, vilket är glädjande för oss alla, och kanske framför allt för mig som person, som har ett stort intresse för dessa frågor.

Det är inte givet att vi får en ökad marknad. Jag tror i och för sig att vi, oavsett om vi håller fast vid ett svenskt spelmonopol eller om vi kommer att landa i ett licenssystem eller vad nu lösningen blir på detta, tyvärr kommer att ha en ökad marknad. Vi får väl föra en diskussion kring vad det för med sig för konsekvenser och vad vi ska göra från politisk nivå i sådana fall.

Alla i oppositionen som tror att framför allt de privata spelbolagens intåg på Internet innebär att alla svenskar sitter och spelar på deras sajter kan jag lugna med att merparten av dem spelar på svenskaspel.se. Det är där de befinner sig. Det är inte ett tillräckligt argument för mig för att jag ska tycka att spelmonopolet vore bra.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 12 april.)

Föredrogs

utbildningsutskottets betänkande 2006/07:UbU8

Grundskolan.

Grundskolan

Anf. 188 IBRAHIM BAYLAN (s):

Fru talman! Jag ska för formens skull börja med att yrka bifall till reservationerna 8 och 9. Vi ställer oss naturligtvis också bakom våra övriga reservationer och särskilda yttranden, men, som det så vackert heter, för tids vinnande nöjer vi oss med att yrka bifall till endast dessa två reservationer.

Fru talman! För lite mer än ett år sedan hade Sverige besök av Singapores utbildningsminister Gan Kim Young. Han var i Sverige för att ta del av det svenska utbildningssystemet, från förskola till högskola. Jag hade också möjlighet att träffa honom över en längre lunch för att diskutera utbildningssystem och skolpolitik framför allt.

Jag var naturligtvis väldigt nyfiken på det skolsystem som de har i Singapore. Han beskrev det i detalj. Det är ett skolsystem där man betygssätter eleverna tidigt. Det är ett skolsystem där man har eleverna på raka led, i raka bänkrader. Det är elever som är oerhört tysta. De lyssnar på vad lärarna säger. De tar till sig det som lärarna säger och är också duktiga på att upprepa det. Det är ett skolsystem som man skulle kunna säga lyckats väl i internationella tester och mätningar. Elevernas resultat är väl godkända i konkurrens med elever i andra länder.

Jag blev naturligtvis nyfiken på vad han gjorde här. Han beskrev då just detta skolsystem och sade: Vi har elever som är oerhört disciplinerade. Vi har elever som naturligtvis lyssnar på lärarna. Lärarna är auktoriteter i klassrummet och har naturligtvis väldigt lätt att få eleverna att göra som de säger. De lyssnar naturligtvis också på allt som lärarna säger, därför att det är det som är kunskapen på något sätt. Men, sade han, detta är också vårt största problem. Vi har haft ett skolsystem med denna uppbyggnad och konstruktion under väldigt lång tid och det har fungerat väl. Men det har hänt någonting under de senaste 10–15 åren. Singapore är ett modernt samhälle som håller på att förändras radikalt. Vi har ett samhälle och en arbetsmarknad som ställer helt andra krav på människor än vad vi gjorde tidigare. På den moderna arbetsmarknad som vi har, sade han, ställs det alltmer krav på att människor ska kunna ta egna initiativ, ha en god förmåga att samarbeta med andra och också vara väldigt kreativa i arbetet. Dock har vi ett skolsystem som i stället utbildar människor att vara väldigt duktiga på att göra det som man säger åt dem att göra men ingenting mer. De är oerhört konkurrensinriktade, därför att vi har ett skolsystem som inpräntar i dem att man ska konkurrera. Samtidigt ställer arbetsmarknaden i stället krav på att man ska samarbeta. Detta ser vi som en av de största framtidsutmaningarna, sade han. Det är av den anledningen som jag är ute och reser och också har kommit till Sverige för att ta del av hur man jobbar i skolsystem som i stället utvecklar individer till att vara självständiga, ha ett bra självförtroende och kunna samarbeta med andra, vara kreativa och också, som sagt, ta egna initiativ.

Det här tycker jag är en viktig tankeställare i den skol- och utbildningsdiskussion som vi har i vårt land i dag, därför att det skolsystem

som han beskrev kan i mångt och mycket också sägas vara sinnebilden för den vision eller bild som den nuvarande regeringen målar upp av den framtida svenska skolan. Naturligtvis kanske man inte vill gå så extremt långt som till det som utbildningsministern från Singapore beskrev, men det är ändå åt det hållet det går.

Den bild som tonar fram av den nya regeringens politik handlar om en grundskola där barn redan vid sex sju års ålder ska kunna betygssättas. Man kallar det inte betyg utan betygsliknande omdömen. Likväl har utbildningsministern och också skolministern vid ett flertal tillfällen sagt att det kommer att vara möjligt att använda det vanliga betygssystemet även på så små barn. Det kommer i alla fall inte att vara förbjudet. Det är ett skolsystem som ganska tidigt ska sortera barn via olika prov och annat, ett skolsystem som jag för egen del tror kommer att vara oerhört mycket mer klassskiktat. Elevernas resultat kommer att hänga väldigt mycket samman med vilket hem de kommer från. Det är ett problem som vi har redan i dag, men vi är ändå ett av de länder i världen där kopplingen mellan hemmen och skolan är som svagast. Jag tror tyvärr att den kommer att bli betydligt starkare med den skolpolitik som den nuvarande majoriteten driver.

Fru talman! Det finns en hel del som kan oroa. Vi har under en tid haft en diskussion om till exempel nationella prov i tredje årskursen. Det är ingen hemlighet att jag själv har haft liknande tankar. Men döm om min förvåning när jag ser att den nya regeringen tänker använda detta som ett verktyg inte bara för att följa upp och sortera elever utan också för att i mångt och mycket kväsa och kväva den pedagogiska mångfald som har utvecklats i vårt land under de senaste 10–15 åren.

Vi socialdemokrater har alltid varit positiva till fristående skolor just av den anledningen att de har bidragit till en pedagogisk mångfald. Det är den delen av de fristående skolorna som vi har sett som en stor fördel, därför att det utvecklar hela skolsystemet. Nu föreslår regeringen att vi ska införa ett system som innebär att den pedagogiska mångfalden försvåras väsentligt. En hel del, inte minst Waldorfskolorna, har redan avisat att det kommer att bli ett stort problem för dem att kunna bedriva den verksamhet som ändå, tror jag, bidragit inte bara till Waldorfpedagogikens utveckling utan till hela den svenska skolans utveckling. Därför blir jag naturligtvis väldigt förvånad över att den borgerliga regeringen, som ju i alla andra sammanhang talar sig för varm för mångfald och valfrihet, i det här fallet har bestämt sig för att man nu ska kväva den pedagogiska mångfalden.

Fru talman! Jag tror att en av de absolut viktigaste utmaningar som vi har framför oss när det gäller den svenska grundskolan är att minska skillnader, minska klyftor, att se till att alla elever får en rimlig möjlighet att klara av grundskolan. I ett samhälle som ställer allt högre krav på kunskap och kompetens blir det A och O. Misslyckas du i skolan får du svårare att komma in på arbetsmarknaden. Kommer du inte in på arbetsmarknaden, ja, då blir det också väldigt mycket svårare att stå på egna ben och kunna ha en egen försörjning med den frihet som det innebär. Därför tror jag att det är den största utmaningen inför framtiden som vi står inför.

Vi har lyckats i mångt och mycket, men det finns fortfarande stora brister. Det finns fortfarande elever som lämnar skolan. Men vi måste komma ihåg att utmaningarna inte ser likadana ut i landets alla skolor. När vi pratar om att 90 procent av alla elever i den svenska grundskolan får gymnasiebehörighet innebär det inte att det är 90 procent i varje klassrum i varje skola i vårt land. Det finns alltför stora skillnader, tycker vi socialdemokrater. Som ett exempel kan jag nämna att det är tio gånger vanligare att elever i Rinkeby inte når gymnasiebehörighet än att elever på Östermalm i samma stad, Stockholm, inte gör det. Detta är en utmaning som vi måste ta oss an. För att vi ska kunna möta denna utmaning måste det finnas ett antal grundläggande förutsättningar för att eleverna och skolorna ska kunna nå framgång. En av de förutsättningarna är att vi är beredda att satsa ordentligt. De resurser vi satsar ska fördelas efter behov och inte i något likformigt skolpengssystem på det sätt som då och då förs fram av de borgerliga partierna, inte minst av Moderaterna.

Det andra som vi måste se till är att de lärare som ska utbilda och leda dessa elever till en bra utveckling i vår grundskola får rimliga möjligheter inte bara till en bra utbildning på högskolan utan också till fortbildning.

Här kan man känna en viss oro, fru talman. Vi har en utbildningsminister och en skolminister som gick till val på att de redan under sitt första år på Utbildningsdepartementet skulle göra massiva satsningar på de yngre åldrarna, inte minst lärarnas fortbildning när det handlar om att läsa, skriva och räkna. Av detta har vi ingenting sett. Trots att de till och med hade satt datum på när de skulle göra detta. Av detta har vi ingenting sett. De har redan börjat svika de vallöften som de var så oerhört tydliga med inför valet.

Fru talman! Vi måste fundera ordentligt på den utveckling som vi ser. I mångt och mycket kan vi som socialdemokrater kanske till och med vara kritiska mot att vi ibland har haft en viss skepsis eller misstänksamhet mot den utveckling som vi har sett när det handlar om fristående skolor. Det är möjligt att vi får vara självkritiska och säga att det kanske ibland har varit felriktat. Det kanske är viktigare vad som händer i själva skolan, att vi följer upp kvaliteten i skolan och att vi ser till att eleverna får den utbildning som de behöver. Det är kanske det viktigaste.

Men på samma sätt som vi är självkritiska måste vi nu också vara mycket kritiska mot den politik som majoriteten driver, inte minst i ett antal Stockholmskommuner. Där kör man en dogmatisk politik åt andra hållet som inte bara handlar om att de som ska få starta friskolor verkligen får göra det, utan att de kommunala skolor som finns också ska privatiseras, mer eller mindre med tvång.

Jag vill höja ett varningens finger. Mångfald kan vara bra, men det ska aldrig vara så att man av dogmatiska skäl tvingar ut väl fungerande kommunala skolor i något slags marknadstänkande. Det är kanske att begå samma misstag som vi en gång i tiden gjorde, fast åt andra hållet. Detta behöver vi resonera och fundera ordentligt kring.

Fru talman! Det finns ett oerhört stort värde i att vi har en skola som håller samman, en skola där elever med olika bakgrund kan träffas, en skola som inte sorterar elever i tidig ålder och som inte delar upp dem efter föräldrarnas utbildningsbakgrund eller sociala livssituation.

Vi har i mångt och mycket haft en bra skola, med brister som vi måste åtgärda, men det får inte innebära att barnen nu utsätts för marknadstänkande. Deras värde mäts i form av vilken skolpeng som de har med sig och inte efter de behov som de har som växande individer i vårt land.

Det är detta som grundskolepolitiken i Sverige måste handla om. Vi har haft alltför lång tid av pseudodiskussioner. Nu kommer många av dessa pseudodiskussioner att bli verklighet. En del av dem kommer till och med vi att rösta på, av den enkla anledning att vi inte tycker att det är det som är det stora problemet, även om vi kan se att det kan finnas ett behov av förtydliganden.

Det stora problemet när det gäller grundskolan i vårt land är att vi får ökade skillnader mellan elever och att förutsättningarna för eleverna inte ser likadana ut. Det måste vi resonera kring. Vi menar att alla elever i grund och botten har rätt till en bra grundskoleutbildning. Det är inte bara viktigt för skolan, det är viktigt för hur vi utvecklar både vårt land och människors möjlighet att förverkliga sina drömmar.

Anf. 189 ROSSANA DINAMARCA (v):

Fru talman! Ledordet för Vänsterpartiets skolpolitik är likvärdighet. Kunskap är makt, och därför verkar vi i Vänsterpartiet för att alla barn i skolan ska ha samma möjligheter att skaffa sig kunskap och utvecklas efter sina egna förutsättningar och behov, oavsett bakgrund. Det betyder inte alls att alla ska vara lika. Tvärtom, olikheter måste få utrymme för att skolan ska bli en plats för mångfald och demokratisk samverkan mellan människor i ett jämlikt samhälle. Skolan spelar en central roll för att ge alla en grund att stå på och för att ge eleverna de redskap som behövs för att utvecklas i skolan, men också resten av livet.

Om den sociala bakgrunden inte ska slå igenom kan resurserna inte fördelas som i dag. Vi kan inte sätta samma pris på varje elev. Mer resurser måste gå till skolor och områden där behoven är stora.

Skolan ska vara kompensatorisk så att skillnader i elevernas bakgrund motverkas och inte har någon betydelse för utbildningen. Därför menar vi i Vänsterpartiet att skolarbetet ska göras på skoltid med stöd och hjälp av lärare. Många elever kan inte få den tid och studiero som de behöver hemma, och vi kan inte heller ha ett system som förutsätter att föräldrarna har kompetensen eller möjligheten att ge den hjälp och det stöd som barnet behöver. Bedömningarna av elevernas prestationer ska göras på grundval av deras kunskaper och inte på vilka hemförhållanden som de har.

Det är i grundskolan eleverna tillsammans med sina lärare ska bygga upp sin studievana och studieteknik. Detta är inget som uppnås per automatik genom antal hemläxor. Därför anser vi att det måste bli tydligare att skolplikten ska uppfyllas i skolan, men också att skolplikten motsvaras av en rätt till kunskap, en rätt till bildning.

För att lyckas med detta behövs inte fler prov, betyg eller disciplinära befogenheter. Det behövs fler utbildade lärare och mindre grupper samt insatser som stimulerar lärandet och ökar lusten att lära. Det behövs insatser som möjliggör för lärarna att kunna uppfylla sitt uppdrag och ge varje elev det stöd som de är i behov av. Sådana insatser har vi inte sett

röken av, tvärtom är det insatser som den borgerliga majoriteten förvägrar skolan.

Fru talman! Omkring ¼ miljon barn i Sverige lever i fattigdom. Det innebär inte att de inte har någonstans att bo eller att de svälter, men de lever i en ekonomisk situation där det inte finns några marginaler för oförutsedda utgifter. I en skola för alla ska ingen elev behöva utestängas från skolaktiviteter av ekonomiska skäl.

Alla barn ska ha rätt att dela gemenskapen med sina kamrater i skolan och på fritiden och att vara delaktiga i det samhälle de lever i. Låt barn åka på studie- och skolresor, besöka simhallen, gå på museum tillsammans eller se en film på bio, men finansieringen av det obligatoriska skolväsendet är kommunens ansvar och inte ett problem som lärare och föräldrar ska lösa. Därför vill vi i Vänsterpartiet ha en tydligare skollag när det gäller bestämmelserna om avgiftsfrihet.

Fru talman! Vi vet att många barn och ungdomar av olika anledningar inte äter frukost hemma. Ungefär en tredjedel av landets skolor erbjuder frukost i skolan. Skolor som har testat frukostservering upptäcker snabbt fördelarna. Det blir lugnare i klassrummen, frånvaron minskar, eleverna blir så att säga pedagogiskt tillgängliga och intresset för kost och hälsa ökar. Och det är inte minst en kontaktskapare mellan elever och personal.

Frukost i skolan ska inte ersätta frukosten i hemmet, utan den ska fungera som ett komplement för de elever som av någon anledning inte hinner eller kan äta hemma. Att servera frukost i skolan är ett sätt att ge alla elever en bra start och goda förutsättningar att orka hela skoldagen. På det här sättet lägger man dessutom från tidig ålder grunden för bra matvanor. Av de skolor som serverar frukost i dag är det många som tar betalt. Vi anser att det är något som ska erbjudas alla elever. Då får kostnaden inte vara ett hinder för de elever som inte har råd men kanske är de som har störst behov. Det här är en klassfråga, och det blir återigen tydligt att majoriteten i utskottet inte är intresserad av att alla barn i skolan ska kunna tillgodogöra sig kunskap. Alliansens ledstjärna i skolpolitiken är utslagning. Alla ska inte med. Så enkelt är det.

Fru talman! Även om de allra flesta barn och unga i Sverige mår rätt så bra så vet vi att allt fler mår psykiskt dåligt och drabbas av allergier, diabetes, övervikt med mera. Vänsterpartiet menar att skolan i hela sin verksamhet måste verka för att bevara och främja elevernas hälsa och för att stödja eleverna om de trots förebyggande insatser mår dåligt, fysiskt eller psykiskt. Det handlar inte bara om att det ska finnas en fungerande skolhälsovård utan också om att skolan ska ge kunskap om hälsa. Där är ämnen som idrott och hälsa och hem- och konsumentkunskap viktiga.

Elevhälsa handlar också om arbetsmiljö och inflytande. De tendenser vi har sett är att inflytandet över den egna arbetsmiljön minskar med åldern från en redan låg nivå. Utvecklingen att inte ta elevernas arbetsmiljö på allvar måste bytas mot ett intresse för skolans fysiska och psykosociala arbetsmiljö. Kraven på arbetsmiljön i skolan måste vara lika stora som på andra arbetsplatser. Elevskyddsombud ska få bättre utbildning och förutsättningar att genomföra sitt uppdrag samt reella möjligheter att påverka. Elevskyddsombuden måste också få samma rättigheter som andra skyddsombud, såsom rösträtt på skyddskommittémöten och stopprätt. Men elevskyddsombud i grundskolan måste i likhet med elevskyddsombud på gymnasiet också ha rätten till stödundervisning.

Prot. 2006/07:88
11 april

Grundskolan

En viktig aspekt när vi talar om miljön i skolan är tillgängligheten. En skola för alla handlar om att såväl skolbyggnader som skolgårdar måste vara användbara för allas lek, rörelse och samvaro på raster och fritid, även för barn med funktionshinder.

Förutom att främja alla elevers hälsa måste skolan bidra med en sex- och samlevnadsundervisning av god kvalitet. Frågor om jämställdhet, HBT och diskriminering måste vara självklara delar av undervisningen anpassade efter barnens och ungdomarnas behov. Vi vill också se självförsvarskurser för tjejer och kurser som ger tillfälle för pojkar att diskutera jämställdhet, manlighet och sexualitet.

Fru talman! Skolan ska vara för alla. Barn i olika åldrar och med olika förutsättningar behöver olika former för delaktighet. Därför är det viktigt att de får tillgång till olika verktyg för att göra sina röster hörda. Olika kulturformer kan ge barn och unga möjligheter att påverka sådant som är viktigt för dem.

I konst, musik, litteratur och drama kan man söka och finna sig själv och sin egen roll. Att få lära sig att uttrycka sig på olika sätt ger goda förutsättningar för både självkänsla och självförtroende. Kulturen är en unik arena där barn och ungdomar kan finna former för att formulera och föra fram sina tankar och förmedla sina erfarenheter. Barn har rätt till kultur, men precis som med alla de andra rättigheterna i FN:s konvention om barnets rättigheter krävs det att vuxna tar ansvar för att barn får sina rättigheter tillgodosedda. En del barn har engagerade och intresserade föräldrar eller andra vuxna i sin närhet som kan och har råd att visa på olika former av kultur och uttrycksmedel och väcka barnets intresse. Andra barn har inte det. Då blir skolan en viktig länk för att finna en väg in i kulturlivet. Skolan ska ge möjligheten att pröva på olika uttrycksformer som att dansa, spela teater, spela instrument, måla men också att möta kultur i form av offentliga kulturinstitutioner, till exempel teatrar, museer och bibliotek.

Barns rätt till kultur fordrar ett gemensamt samhälleligt ansvar. Vänsterpartiet anser därför att det bör finnas fortbildningar för pedagoger och skolledare för att alla barns och ungas rätt till kulturupplevelser och eget skapande ska kunna tillgodoses.

Jag vill särskilt lyfta fram skolbiblioteken och skolbibliotekarierna. Enligt bibliotekslagen ska det inom grundskolan och gymnasieskolan finnas lämpligt fördelade skolbibliotek för att stimulera skolelevernas intresse för läsning och litteratur samt för att tillgodose deras behov av material för utbildningen. Skolbiblioteken är också till för att ge eleverna möjlighet att möta skönlitteraturen på sina egna villkor. Dessvärre är det väldigt olika hur skolbiblioteken ser ut, om de ens existerar, och hur tillgängligheten är. Skolbiblioteken har fallit mellan stolarna, då det är oklart vem som uppbär ansvaret för att skolbiblioteken finns och fungerar. För oss i Vänsterpartiet är det viktigt att skolbibliotekens roll och uppgifter förtydligas och att det klargörs vem som har tillsynsansvaret.

Därmed yrkar jag bifall till reservationerna 1, 4, 23 och 51.

Anf. 190 MATS PERTOFT (mp):

Fru talman! När det gäller grundskolan och alla de motioner som vi ska behandla här i kväll, över 180 motioner, så innefattar de en otrolig

mängd tips, förslag, klokskap och alla möjliga saker. Det är nästan omöjligt att gå in på dem enskilt.

Jag står naturligtvis bakom alla reservationer från Miljöpartiet, men för tids vinnande vill jag yrka bifall bara till reservationerna 12 och 25. Vi kan inte rösta hur länge som helst om allting.

När jag tittar på de olika förslagen och motionerna och ser på majoritetens ställningstaganden kan jag inte låta bli att fundera lite filosofiskt över politik och behovet av styrning i förhållande till skolan. Det är ju ändå så att det jobb som görs, det arbetet, det uppdraget, sker ute i våra grundskolor. Det är pedagoger, professionella människor som arbetar med barn och ungdomar och fostrar framtidens människor i Sverige i ett ömsesidigt arbete. Vad vi ska göra via lagstiftning är att visa vägen, för de är väldigt duktiga. Det finns mycket som inte är perfekt. Det är mycket vi borde ändra på, men i princip är professionen ute i skolan väldigt duktig och gör ett jättebra jobb.

Då är frågan: Lyckas vi politiskt förtroendevalda hålla fingrarna från att detaljklottra i deras arbete? Eller är det så att vi i vår välvilja att göra verkligheten ännu bättre inte kan låta bli att gå in och detaljstyra ett och annat och oftast för mycket?

Det är det jag tycker att jag ser i mycket av yttrandena. Nu handlar yttrandena från majoritetens sida väldigt mycket om att det kommer att komma förslag och propositioner från regeringen. Men jag ser också tendenser som gör mig orolig. Det handlar framför allt om mångfalden och demokratisynen. Det handlar om att när man en gång har fått makten att styra genom att få majoriteten av folket i allmänna val så är det väldigt svårt att hålla händerna i styr och inte detaljstyra. Det handlar om att våga behålla den målstyrning som jag tycker att Sverige kan vara stolt över. Vi kan också se i internationella jämförelser att den är ganska unik. Ibrahim Baylan var inne på det i sitt anförande. Att behålla den målstyrningen är ju ett stort ansvar.

Då förvånar det mig att den alliansregering och majoritet som annars, i oppositionsroll, har hyllat mångfalden väldigt mycket nu avstyrker en hel del av de mångfaldsskapande motionerna. Man vill egentligen inte prata om att avskaffa timplan eller om prov i årskurs 3 som redan har nämnts. Jag själv har varit väldigt kritisk till hur det inskränker den pedagogiska mångfalden i skolan.

Jag kan inte låta bli att i det fallet referera till ett undervisningsråd på Skolverket som deltog i radions Studio Ett i morse: "Niclas Westin tror att de här kraven på vad eleverna minst ska kunna får stor betydelse där lärarna inte särskilt har brytt sig om att jobba efter målen att sträva mot, som anges i kursplanen."

Jag tycker att det är ganska intressant. Citatet säger egentligen att de här proven inte behövs om man kan få lärarna att jobba på det sätt som redan anges i kursplanen. De ger alltså inget nytt. Snarare är det så att vi har en dålig arbetsledning som inte klarar av att få det gjort som redan har beslutats för ett decennium sedan. Det är det man borde jobba med i stället för att inskränka den mångfald som faktiskt har varit spännande i Sverige, att målen har satts till årskurs 9 och inte till årskurs 3.

Det finns också andra delar som jag vill lyfta fram. Jag skulle vilja utvidga mångfalden i stället för att inskränka den. Även kommunala skolor kunde få del av samma mångfald som vi har inom friskolerörel-

sen. På det sättet skulle det spira mer. Vi skulle egentligen överlämna mer frihet till vår profession, till lärarna och även till eleverna, för att därigenom kunna skapa en tydlig målstyrning. Sedan ska man ha uppföljning i stället för att detaljstyra målstyrningen som nuvarande majoritet verkar vara inne på.

Förutom mångfaldsbiten, timplan, prov och sådana saker som man borde kunna utvidga, är det också demokratibiten. Vi har varit inne på det tidigare i åtskilliga debatter när det gäller lokala styrelser, elevinflytande, där den nuvarande majoriteten också avstyrker motioner som vill utvidga respektive förlänga försöksverksamheter med lokala styrelser som har varit väldigt framgångsrika utan att egentligen kunna förklara varför.

Rätten till överklagande av betyg är en annan rättssäkerhetsfråga som Elevorganisationen har drivit länge och som båda lärarorganisationerna stod bakom i Skollagskommitténs betänkande, liksom stöd till elevinflytande.

Det är de här två bitarna, mångfald och demokrati, som jag är orolig för. Det verkar som om de borgerliga partierna har svängt från att till stor del ha stöttat sådana saker till att när man äntligen får vara med och bestämma, när man äntligen kommer fram till köttgrytan, plötsligt inte vilja ha dem längre. Det förvånar mig en del att man inte har modet att låta mångfalden spira och låta fantasin och kraften hos våra pedagoger och våra elever utvecklas till det vi behöver.

Det är också så att den här mångfalden aldrig kan tvingas fram. Den kan aldrig tvingas fram genom dekret eller andra saker. Den kan möjliggöras. Men detaljstyrning brukar snarare förstöra än öka den. Det är väl det som är kontentan i mitt anförande. Jag skulle vilja se en skola i Sverige som utvecklade detta, demokrati, delaktighet, mångfald och naturligtvis uppföljning, men inte detaljreglering. Det är det som Miljöpartiets motioner under det här avsnittet handlar om.

Anf. 191 SOFIA LARSEN (c):

Fru talman! Det är många inom skolans värld som gör ett fantastiskt arbete. Vi har väldigt många både duktiga och väldigt engagerade lärare runt om i landet som brinner av iver för att lyfta och lära eleven och även lyfta hela skolan som man arbetar i. Många skolor fungerar också bra. Men tyvärr ser det inte lika bra ut runt om i hela landet. Vi har inte en likvärdighet bland landets skolor, varken i skolorna eller mellan skolorna.

Vi vet också att var fjärde elev tar sig igenom grundskolan utan att klara de mål som vi har satt upp att de ska nå. Vi vet att en av fyra inte klarar sig igenom gymnasieskolan inom fyra år, trots att den bara ska ta tre år. Många elever, lärare och föräldrar upplever oroligheter i skolan som ett stort problem.

Den nya regeringen har haft och har framför sig ett antal utmaningar att ta tag i och också se till att göra någonting åt. Den tidigare regeringens melodi när det gällde grundskolan var tyvärr väldigt mycket att laga och lappa i efterhand. Det var en av de stora melodier man använde sig av. Man kunde inte tänka sig att ha särskilt stora krav eller någon tydlig uppföljning, utan en av de viktigare sakerna var att hellre ta igen det på gymnasieskolan eller att öka det individuella programmet.

Den politiken är totalt förkastlig för eleverna i skolan. Den är inte hållbar i längden. Den politiken har också bland annat lett till att vi har fått den ökade kunskapssegregering som vi har i vårt lands skolor. Den har lett till att vi har halkat efter kunskapsmässigt både jämfört med oss själva och jämfört med andra länder. Därför tycker jag att det borde ha gett något dålig smak när vi hörde den tidigare skolministern prata om hur bra allting egentligen var, hur hemsk den nya regeringens politik är och vad den kan komma att ge i utslagning, segregering och annat. Är det någonting som ger utslagning, är det någonting som ger kunskapssegregering är det att inte ge tydliga möjligheter och uppbackning tidigt och att man har en uppföljning som går hand i hand.

Det behövs krafttag i skolan. Det är också därför som skol- och utbildningsområdet är ett av de områden som regeringen satsar allra mest på. Det är också därför som vi stärker resursmässigt men också stärker möjligheterna och redskapen i skolan och i utbildningen. Vi ger lärarna delar av de specifika redskap som de behöver i sitt dagliga arbete. Vi inriktar oss på tidiga insatser kopplat till en bra utvärdering så att alla elever får stöd och hjälp som de behöver och som man också har rätt att få.

I regeringens arbete med skolan ligger fokus på en skola med kunskap, en skola där eleverna kan lyckas, en skola där eleverna mår bra och där de får det stöd och den hjälp de behöver för att kunna uppnå de mål som vi sätter. Det är en skola som sätter elevens individuella kunskapsutveckling i fokus, vilket är oerhört viktigt om vi ska få en skola där alla elever, var och en av dem, får en ärlig chans att lyckas.

Jag är övertygad om att det är i början av skoltiden som de stora insatserna ska komma och inte i slutet av skoltiden. Här börjar ju den nuvarande regeringen i rätt ände. Det är på de första åren som de mesta insatserna ska läggas, tidiga insatser, stöd och hjälp och en bra utvärdering. Att satsa tidigt på eleverna är viktigast för att minska utanförskapet och kunskapssegregeringen. Det är Centerpartiets och regeringens absoluta uppfattning, och det är också en av grundpelarna i vår skolpolitik, inte att laga och lappa i efterhand.

Fru talman! Tidiga insatser och en bra utvärdering ska som sagt gå hand i hand. Det utvecklas också just nu tydliga mål i årskurs 3. Vi har också kopplat nationella prov till det som gör att vi verkligen kan se att alla elever hänger med från början, vilket är oerhört viktigt. I och med att vi får de tidigare kunskapsmålen blir det också tydligt i början var man ska ge möjligheter till stöd och hjälp som behövs så att inte eleverna halkar efter och slås ut tidigt.

Vi återinför också speciallärarna för att ytterligare stärka arbetet med eleverna så att de får den stöttning som de behöver.

Vi satsar också den hittills största lärarfortbildningssatsningen någonsin, på 2 miljarder kronor. Det verkar som om en av de tidigare talarerna hade missat det i budgeten. Men 2 miljarder kronor är avsatta till lärarfortbildning så att fler lärare får möjlighet att fortbilda sig, höja kompetensen inom bland annat läs- och skrivutveckling. Obehöriga lärare ska också kunna få del av resurserna för att få sin utbildningskompetens. Det här är väldigt viktigt för att stärka kvaliteten i skolan, men framför allt också för att stärka elevernas chanser från början, eftersom vi

vet hur oerhört viktigt det är att man får med sig språket redan från början.

Vi satsar också på åtgärdsprogram mot mobbning. Vi vet att alldeles för många barn dagligen utsätts för mobbning och kränkande behandling av olika slag, vilket är oacceptabelt. Just nu tar man fram forskningsbaserade åtgärdsprogram så att skolorna ska ha något att stötta sig mot i sitt dagliga arbete.

Det är också en hel del utredningar på gång. Bland annat vet vi att det sker en översyn av skollagen, som beräknas slutredovisas i slutet av det här året. Det sker en översyn av grundskolornas mål och uppföljningssystem. En ny betygsskala utreds. Lika villkor för fristående skolor och många andra saker utreds. Det kommer också att göras en översyn av lärarutbildningen. Flera av dessa konkreta delar kommer vi att ta upp i debatter i kammaren senare i vår.

Fru talman! Det är många reservationer i betänkandet, men det var ändå lite spännande att läsa Socialdemokraternas särskilda yttranden. I vissa av dem går Socialdemokraterna några steg åt regeringens håll. Det gäller till exempel fortbildning av lärare. Man säger tydligt att det behöver göras en satsning på bland annat läs- och skrivutveckling – precis det som regeringen nu genomför. Man pratar om betygen. Även den nya partiledaren säger att det är bra med flera steg i betygen och att de kan ges tidigare. I ett särskilt yttrande tas frågan om rapport om olovlig frånvaro upp och även frågan om att flytta mobbare. Det kan vara fråga om olika steg.

Det ska bli spännande att höra om mål i årskurs 3 är viktigt. Socialdemokraterna tar upp utslagning, och i en reservation framgår det att man absolut inte kan godta att barn inte får tillräckliga kunskaper i skolan. Det är precis det som den nuvarande regeringen försöker att komma åt. Vi får kanske en del intressanta debatter framöver.

Jag vill avslutningsvis yrka bifall till förslaget i betänkandet.

Anf. 192 IBRAHIM BAYLAN (s) replik:

Fru talman! Låt oss redogöra för vår politik, Sofia Larsen, så får ni redogöra för er politik.

Satsning på fortbildning av lärare för de tidiga åldrarna är en av de saker som ingick i vårt valmanifest. Det finns tydligt uttryckt. Det är inte något som har kommit i samband med ett yttrande.

Det har varit diskussioner men också förslag som har tagits fram av den förra socialdemokratiska regeringen om hur man ska åstadkomma studiero och trygghet. En del av detta kommer nu till riksdagen för att förverkligas, och det är bra – även om vi inte delar samma övertro på att detta ska lösa allt.

Jag har tre frågor till Sofia Larsen. Den första frågan gäller att den nya regeringen har aviserat att de individuella utvecklingsplanerna ska tas bort. Det är ett instrument, ett verktyg, för utveckling som ska följa alla barn som börjar i den svenska grundskolan. Delar Sofia Larsen den uppfattningen? Tycker Sofia Larsen att de individuella utvecklingsplanerna, som just har syftet att fånga upp varje barns utveckling, är ett verktyg för dialog mellan hem och skola? Delar Sofia Larsen skolmänniskornas uppfattning att de ska avvecklas?

Den andra frågan gäller att det är lätt att stå här och slå sig för bröstet och säga att man ska satsa 2 miljarder på fortbildning av lärare. Faktum är att det mest konkreta vallöftet från den sittande regeringen var att 500 miljoner kronor skulle satsas under det här året på fortbildning av lärare för de yngre åldrarna. När kommer pengarna? Vi har ännu inte sett dem.

Den tredje frågan gäller på vilket sätt barn som är sex sju år blir bättre av att betygssättas med hjälp av en sjugradig betygsskala? Kan du förklara det, Sofia Larsen?

Anf. 193 SOFIA LARSEN (c) replik:

Fru talman! Om man, som Ibrahim Baylan, ska prata om ett klasskiktat samhälle kan man fundera på vad som egentligen ger ett klasskiktat samhälle. Är det en låt-gå-skola – vi kan ta igen det någon annan gång någon annanstans? Eller är det en skola som tidigt vill ha ögonen på varenda enskild elev?

Det här gäller både insatser men också en tydlig utvärdering. Det är den politiken som vi för. Vi kallar det för ramar och kramar i skolan. Det gäller både insatser och utvärdering. De ska gå i hand i hand.

En av delarna för att koppla ihop insats och utvärdering gäller att ha mål för årskurs 3. Då kan man se att varenda elev kan följa med i skolan. Om någon elev inte gör det ska extra resurser sättas in.

En del i detta är de individuella utvecklingsplanerna. De är viktiga. De ska inte bara titta framåt utan också bakåt. Då går det att se vad som har hänt och vad som ska utvecklas vidare. Det ska gå att se både bakåt och framåt i planen.

Vad gäller satsningen på fortbildning av lärare vet jag inte vad Ibrahim Baylan har tittat på. I budgeten satsas det för 2007 350 miljoner, för 2008 750 miljoner och 2009 950 miljoner. Inom kort kommer en redovisning av hur detta ska genomföras.

Vad gäller betygen har vi sagt att det som kommer att förmedlas och genomföras är betyg från årskurs 6. Just nu pågår en betygsutredning. Vi har gett direktiv om att det ska vara fem betygssteg för godkänt. Vi tycker fortfarande att det är viktigt med tidiga insatser men också med en bra utvärdering. Ingen elev ska gå nio år i grundskolan utan att ha fått det stöd och den hjälp eleven behöver.

Anf. 194 IBRAHIM BAYLAN (s) replik:

Fru talman! Den ambitionen delas nog av alla ledamöter i denna riksdag. Det är engagerade människor som vill väl. Sedan kan vi vara oense om hur vi ska komma fram.

Jag fick intressanta svar, även om jag inte till fullo kan säga att de var helt tydliga. Jag återupprepar de frågor jag känner att jag inte fick något svar på.

På vilket sätt blir sex-sju-åriga barn bättre av att betygssättas? Visst kallas det för betygsliknande omdömen, men er främsta företrädare i utbildningspolitiken, skolminister Jan Björklund, har sagt att det inte ska vara förbjudet att använda den vanliga betygsskalan. Nu har ni tänkt er en sjukskalig betygsskala. Det måste innebära att sjuåringar ska betygssättas sjufalt. På vilket sätt blir sex-sju-åringar bättre av att bli godkända – A, B, C, D eller vad det nu är? På vilket sätt blir de bättre?

Den andra frågan jag vill återkomma till är om jag kan tolka Sofia Larsens svar som att de individuella utvecklingsplanerna visst ska finnas kvar. Jag kan förstå att en regering vill ändra dem i den riktning man själv tror på. Jag delar inte den uppfattningen, men jag kan respektera den. Men kommer planerna att finnas som ett obligatorium, en rättighet, för samtliga elever i svenska grundskolan? Kan jag uppfatta det som att de kommer att vara kvar? Hur går det ihop med att skolministern säger att de i det kommande skollagsarbetet ska försvinna?

Den tredje frågan gäller att inte försöka blanda ihop korten. Förutom den satsning som ni har pratat om, fortbildning av lärare, var både Lars Leijonborg, vår nuvarande utbildningsminister, och Jan Björklund, vår nuvarande skolminister, väldigt tydliga inför valet. 500 miljoner kronor skulle satsas på fortbildning av lärare för de yngre åldrarna. Fortbildningen skulle handla om att läsa, skriva och räkna. Vi har inte sett till pengarna. När kommer de?

Anf. 195 SOFIA LARSEN (c) replik:

Fru talman! Spring inte ifrån verklighetsbilden för skolan. Spring inte ifrån ditt eget ansvar som före detta skolminister och representant för det parti som har styrt landet och därmed också skolpolitiken i tolv år.

Vad har den politiken gett? Den politiken har gett en större utslagning i svensk skola än vi har sett på länge. Den har gett ett jämfört med vårt eget land och andra länder sjunkande kunskapsresultat i skolan. Spring inte ifrån det ansvaret.

Centerpartiet, regeringen och Allians för Sverige försöker se till att ingen elev ska gå osynlig nio år i grundskolan, som den kunde i Ibrahim Baylans och Socialdemokraternas skola, utan att någon tog tag i och hjälpte och stöttade eleven. Det är fråga om tidiga insatser men också en bra utvärdering. De måste gå hand i hand. Ni måktade inte med det, orkade inte eller ens ville ta tag i det. Därför är det osmakligt av en före detta minister som bär det ansvaret att säga att det inte finns några problem utan att man ska fortsätta med den gamla typen av politik. Spring inte ifrån det ansvaret.

Det vi gör nu, och som finns i budgeten, är bland annat en storsatsning på fortbildning. Det är regeringens politik. Det här året är det 350 miljoner, och det kommer att börja i höst. Det är en fortbildning. Kommunerna tar sitt ansvar, men staten ger en extrapeng för att kunna stärka lärarna i deras arbete med bland annat läs- och skrivutveckling. Vi vet hur viktigt det är de första åren att eleverna får med sig tillräckliga kunskaper, så att vi inte får den utslagning som den tidigare regeringens skolpolitik gav.

Anf. 196 ROSSANA DINAMARCA (v) replik:

Fru talman! Jag vill först korrigera ett yrkande. Jag sade att jag ville yrka bifall till reservation 51, men det vill jag inte. Jag yrkar bifall till reservation 52.

Jag kommer att uppehålla mig lite vid fortsättningen på det förra anförandet, när det handlar om insatserna. Sofia Larsen pratade mycket om verkligheten. Jag tror att vi alla har sett verkligheten i skolan, och vi väljer ibland att beskriva den lite olika. Den verklighet jag ser, både när jag själv har jobbat i skolan och när jag besöker skolorna i dag, är att

lärare säger att de förslag som regeringen har inte är de verktyg som de behöver för att eleverna ska nå kunskapsmålen.

Jag hörde inte att Ibrahim Baylan fick svar om på vilket sätt betyg kommer att öka kunskaperna bland eleverna. Vilket pedagogiskt värde har betygen? Vilket pedagogiskt värde har de nationella proven? På vilket sätt ökar vi kunskaperna genom disciplinära åtgärder?

Det behövs insatser i skolan. Den uppfattningen delar jag. Jag tycker inte att skolan är perfekt som den är i dag, men jag tänker inte måla den så svart som Sofia Larsen, den borgerliga regeringen och majoriteten försöker göra.

Det behövs mindre grupper. Det behövs fler lärare för att kunna ha de mindre grupperna. Det behövs stimulans för läsande, inte bara utbildning i läsande och skrivande utan även stimulans till exempel genom att ha öppna skolbibliotek med skolbibliotekarier som kan stimulera till läsande. Vi behöver en resursfördelning som är efter behov och inte per skalle.

Anf. 197 SOFIA LARSEN (c) replik:

Fru talman! Jag vet inte riktigt vad Rossana menade i början om att inte stå och prata om verkligheten. Men det är ju verkligheten som vi har att utgå ifrån. Verkligheten i skolan ser ut på ett visst sätt, och det är den som vi vill förbättra och ge möjligheter att förbättra. Det är i alla fall det som jag och regeringen utgår ifrån.

I många skolor fungerar det väldigt bra, och många lärare och skollära gör ett fantastiskt arbete. Men tyvärr fungerar det inte överallt, och det ser väldigt olika ut. Det är också just likvärdigheten och lika möjligheter att lyckas som vi vill förstärka för varje enskild elev. Det är det vi vill komma åt med många olika delar och typer av insatser. Jag tror inte att det finns en människa som säger att om vi bara hade hundra betygsteg och inte gjorde någonting annat skulle skolan bli bättre. Det handlar om att ha olika typer av insatser, olika typer av utvärderingsinstrument.

Det är betygen, som är väldigt viktiga, eftersom vi vet att det oftast – tyvärr, kan man säga – är när betygen kommer som det blir en väldigt rak kommunikation. Då reagerar föräldrarna också: Varför har ingen sagt någonting tidigare? Varför har ingen gjort någonting tidigare? Nu får jag som elev besked om hur jag ligger till. Därför vill vi också att betygen ska komma i årskurs 6 och att det ska vara en större skala än vad det är i dag.

Det är fortfarande oerhört viktigt att ha utvecklingssamtalen. De spelar en väldigt viktig roll. Att ha den typen av kommunikation, att ha en tydlig, bra och rak kommunikation med hemmet är också A och O. Det ser vi i de skolor som fungerar bra. Det är två saker: Man har en väldigt bra och tydlig skolläring, och man har en bra kommunikation med eleverna och med hemmen. Det är de som lyckas väldigt väl. Det är viktigt att ha olika delar som komplement. Betygen enskilt är inte det viktigaste – de är en del av flera.

Anf. 198 ROSSANA DINAMARCA (v) replik:

Fru talman! Jag sade att vi nog ser väldigt olika verkligheter. Jag menade inte att man inte ska stå och prata om verkligheten, för det är självklart. Men jag tror att vi ser den lite olika. Jag ser den inte riktigt så natt-

svart som ministern oftast brukar se den. Men självklart ser jag att det finns behov.

Det jag möter ute på skolor när jag träffar både lärare, skolläda-re och elever är att de insatser som man väntar på inte handlar om betyg, inte handlar om disciplinära befogenheter. Det handlar om att de mycket väl vet vilken typ av stöd och hjälp deras elever behöver men att de inte kan ge dem det därför att de är för få och inte har specialpedagoger. Jag har varit på många skolor där man bara har en specialpedagog på hela skolan, och det är naturligtvis inte möjligt för den specialpedagogen att befinna sig i klassrummen, där han borde finnas.

Fortfarande får vi inget svar på frågan: Vilket pedagogiskt värde har betygen? På vilket sätt uppnår man kunskap genom betyg? På vilket sätt uppnår man kunskap genom nationella prov i årskurs 3? Det har vi fortfarande inte fått svar på. Eleverna kan uppnå kunskap genom att ha engagerade lärare, som känner att de inte behöver kompromissa i sin undervisning.

Anf. 199 SOFIA LARSEN (c) replik:

Fru talman! Det finns en del som tror på en skola där vi inte skulle behöva ha några mål eller där vi inte skulle behöva ha några hållplatser, där man säger "hit kan man nå". Jag tror inte på den typen av skola. Jag tror på en skola där man har både stöttning och en tydlig utvärdering. Därför är betygen, som jag ser det, en bra, tydlig och rak utvärdering. Det är ingen som har kommit på något bättre system. Men det ska givetvis också vara en bra kommunikation, som ett komplement till den individuella utvecklingsplanen och till utvecklingssamtalen. Jag tycker att den kompotten är väldigt bra.

Precis som Rossana Dinamarca säger ser bra pedagoger direkt vilka elever som behöver extra stöd och hjälp och vilken typ av stöd och hjälp de behöver, en del för att gå lite fortare fram och andra för att kunna komma igen eller gå lite djupare in i olika ämnen. Det är väldigt viktigt att vi för det första tillåter den individuella möjligheten i en mer flexibel skola på det sättet och för det andra stöttar.

Nu får kommunerna mer pengar över i sina kommunpåsar. Vi drar i gång en speciallärarutbildning igen, och vi satsar väldigt stort på en lärarfortbildning som ska vara en stöttning ute i skolorna, plus att de som inte har en pedagogisk utbildning ska kunna få det extra. De resurserna lägger vi därför att vi vet att nyckeln i skolan handlar om pedagoger och bra pedagoger. Dem ska vi också se till att stötta och stärka.

Anf. 200 MATS PERTOFT (mp) replik:

Fru talman! Sofia Larsen nämnde på slutet i det förra replikskiftet orden individuella möjligheter och flexibel skola. Det fick mig att lystra till, för då kände jag plötsligt igen Centerpartiets politik, som jag följde för många år sedan och tyckte var väldigt bra.

Det som gör mig orolig i dag, förutom alla andra detaljer som har avhandlats och som jag inte vill upprepa, är frågan om alternativa pedagogiker, framför allt Waldorfpedagogiken. Man kan konstatera att ett obligatoriskt nationellt prov i årskurs 3 är en likriktning av svensk skolpedagogik utan dess like. Den pedagogik som man släppte fri för över tio år sedan i och med Lpo 94 återkallas till en likriktning.

Då undrar jag: Kan Sofia Larsen verkligen inte tänka sig att vi har olika möjligheter här? Jag pratar inte om att minska kraven, men kanske att vara flexibel när det gäller uppföljningsmöjligheterna. Sedan kan man ha olika åsikter om nationella prov generellt och så vidare. Jag menar att det måste finnas alternativ. Det måste finnas möjligheter att ha olika pedagogiska modeller inom svenskt skolväsende även i framtiden.

Anf. 201 SOFIA LARSEN (c) replik:

Fru talman! Jag uppskattar Miljöpartiet och Mats Pertoft i flera avseenden, bland annat när det gäller synen på frihet i pedagogik, valfrihet och att man ska stärka det lokala arbetet. Det är oerhört viktigt, och vi kommer att lägga än mer kraft på det.

Vi ser också att man i skolor där man har en större frihet oftast har närmare till beslut. Man har också möjlighet att välja olika typer av ingångar och utgångar, vilket jag tycker är bra. De alternativa skolorna och pedagogikerna ska få finnas kvar. Frågan om det ska vara nationella prov i årskurs tre, om det ska vara lika för alla eller specifikt för Waldorfskolan får vi återkomma till och se hur det ska vara. Vi behöver ha en bra utvärdering av alla skolor, och det behöver vara en återkommande utvärdering. Men exakt hur den ska se ut för de alternativa modellerna tycker jag att man kan diskutera.

Anf. 202 MATS PERTOFT (mp) replik:

Fru talman! Detta låter mycket positivt. Jag fick ett annat besked av skolministern för någon vecka sedan.

Jag tror att det är viktigt att vi faktiskt ser också begränsningen av de nationella proven. Tidigare har vi pratat om individuella kunskaper. Individuella kunskaper kan utvecklas i olika takt. Personligen skulle jag föredra att vi såg möjligheten med diagnostiska prov. Vad vi vill ha är ju utvärdering. Jag hoppas att detta är allvarligt menat från majoritetens sida.

Vi vill veta vad eleverna kan och vad de inte kan. Då kan vi få veta vilka resurser som måste sättas in. Det är ju detta allt handlar om, också satsningen på lärarfortbildning, som jag faktiskt uppskattar och som Miljöpartiet också tog med i sitt budgetförslag i höstas. Med nationella prov blir det ofrånkomligen en likriktning som inte tar hänsyn till den ökade individualiseringen.

Det är med glädje jag hör att man kan fortsätta en dialog om de pedagogiska alternativen. Sedan får vi se om vi kan fortsätta dialogen också om hur uppföljningar kan ske. Jag bidrar gärna till detta och deltar från Miljöpartiets sida.

Anf. 203 SOFIA LARSEN (c) replik:

Fru talman! Det låter bra om vi kan få en bred överenskommelse om detta. Både friskolor, kommunala skolor och ökade lokala möjligheter är viktigt. Vi återkommer till detta.

Anf. 204 MARGARETA PÅLSSON (m):

Fru talman! I fjol lämnade 30 000 elever grundskolan utan att vara godkända i ett eller flera ämnen. Det är lika många människor som det

bor i Karlskrona eller Eslövs kommun. Så ser det ut varje år – runt 30 000 elever klarar inte av grundskolan. Problemen är betydande i många svenska grundskolor.

Tack vare alliansens valseger i höstas har Sverige nu fått en regering som tar svårigheterna på allvar och som dessutom har kraft och majoritet att göra någonting åt dem. Vi förbereder en rad åtgärder för att förbättra elevernas möjlighet att nå de uppsatta målen.

Barn har olika förutsättningar och har olika lätt att lära sig. Sjuåringar har en spridning i mognad som mellan fyra- och elvaåringar. Därför är det helt naturligt att vi vill ha en flexibel skolstart. Den måste allraminst innebära antagning två gånger om året. Redan i årskurs 3 ska skolan undersöka om eleverna kan läsa, skriva och räkna. Om de inte kan det ska kommunerna bli skyldiga att erbjuda stödinsatser.

Eleverna ska få betyg i årskurs 6 och i fler steg än nu. Men de skolor som vill får gärna ge skriftliga omdömen tidigare. Vi ska dessutom se till att de får vara betygslänkande. Det är många elever och föräldrar som uttrycker att de vill ha betyg tidigare, och vi är övertygade om att det kommer att höja kunskapsnivån. Men frågan är vad som händer med de elever som har svårt med sin inläring. Det kan bero på många olika saker, men en avgörande faktor är lärares utbildning och skicklighet. Därför ska vi se över lärarutbildningen, och vi satsar stora pengar på akademisk fortbildning. Dessutom återinför vi speciallärarutbildningen. Därför kommer ni i Vänsterpartiet att få se fler speciallärare ute på skolorna och inte som nu bara någon enstaka specialpedagog.

Lärare måste också få utökade befogenheter att ingripa när elever stör arbetsron i klassrummen. Vi har en skollag som inte stämmer överens med verkligheten. I den står det inte att man har rätt att ta mobiltelefoner och mp3-spelare i förvar om de stör verksamheten. Men vem skulle ha kunnat tro när den lagen skrevs att nästan varenda 15-åring skulle äga en mobiltelefon och en mp3-spelare? Bland annat därför behövs en ny skollag, som flera socialdemokratiska ministrar tidigare har försökt få till stånd. Nu har alliansregeringen majoritet i riksdagen, och en ny skollag är under utarbetande. Det kommer att fattas beslut om den under denna mandatperiod.

Fru talman! Varje dag är det 100 000 barn som går till skolan och utsätts för mobbning och annan kränkande behandling. Det är nog vårt största hälsoproblem bland barn och unga. Det leder till dålig självbild, depressioner och till och med självmord. Men det är också 50 000 elever som mobbar, och dessa 50 000 blir senare överrepresenterade i ungdomskriminalitet och drogmissbruk. Allt detta sker i en miljö där vi tvingar eleverna att vara. Det handlar ytterst om vuxna som inte tar sitt ansvar och som inte sätter gränser.

Vi vill ju naturligtvis alla vidta åtgärder mot mobbning, men det är av avgörande betydelse att rätt åtgärder sätts in. Vi moderater har länge pratat om vikten av forskningsbaserade åtgärder. I den nya regeringen har vi nu fått gehör för våra åsikter. Nu satsas det 40 miljoner på att utbilda lärare och få skolorna att satsa på forskningsbaserade metoder.

Fru talman! I dagens betänkande avstyrker utskottsmajoriteten 180 motionsyrkanden, de flesta från Miljöpartiet och Vänstern. Konstigt nog finns det få motioner från enskilda socialdemokrater. Framför allt finns det endast ett partiyrkande från riksdagens största parti. Jag tolkar det

som att Socialdemokraterna tycker att skolpolitiken är bra som den är och att de inte har någon uppfattning om hur de 30 000 elever som varje år lämnar grundskolan utan betyg ska bli en mindre skara kommande år.

Betänkandet innehåller också 64 reservationer, men inte en enda reservation där oppositionen har kunnat samla ihop sig. Det är då för väl att det inte längre är vänsterkartellen som styr vårt land!

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag till beslut.

Anf. 205 MATS PERTOFT (mp) replik:

Fru talman! Jag fastnade för en formulering som Margareta Pålsson använde, nämligen flexibel skolstart. Det tyckte jag var väldigt spännande. Det är vi i Miljöpartiet också intresserade av och tycker är positivt. Margareta Pålsson använde en väldigt sympatisk formulering, nämligen flexibel mognad. Jag tänkte att det är precis det som jag har talat om hela tiden när jag talar om att jag inte tycker att det fungerar med ett nationellt prov där alla ska ha uppnått samma kunskapsnivå i årskurs 3. Det är precis samma tänk som att barn ska börja skolan den hösttermin när de har fyllt sju år. Det är precis samma tänk som ligger bakom att de vid ett datum i årskurs 3 ska kunna exakt lika mycket.

Det gläder mig att Margareta Pålsson har förstått att det är en flexibel mognad hos barnen i dag. Kan Margareta Pålsson tänka sig att man har lika stor flexibilitet när det gäller de nationella proven som för skolstarten och att man tar hänsyn till barns olika mognadsnivå i denna fråga? Det är ändå ganska tidigt.

Anf. 206 MARGARETA PÅLSSON (m) replik:

Fru talman! Det är inte som Mats Pertoft tror att vi tycker att alla barn ska kunna lika mycket när de går i årskurs 3 – verkligen inte.

Barnen är olika mogna när de börjar och därför borde de få börja vid olika tidpunkt. I den bästa av världar skulle jag vilja se en grundskola där barnen började när de var mogna för att börja och slutade när de hade uppnått målen. Det är verkligen min framtidsvision. Jag lär tyvärr inte få uppleva den.

Det innebär inte att vi kan ha en sådan låt-gå-pedagogik som nu finns i många skolor, det vill säga att barnen får lära sig att läsa, räkna och skriva när de är mogna för det. En del blir inte mogna. En del kommer upp i årskurs 9 utan att kunna läsa. Vi är övertygade om att de flesta barn kan lära sig det här, men de måste pushas på och mer eller mindre tvingas att ta itu med det. Kommunerna är lite slöa och har ibland inte resurser att sätta in de åtgärder som behövs. Därför säger vi att när man går i årskurs 3 ska det kontrolleras. Då ska det till nationella prov. Om barnen då inte kan tillräckligt mycket ska kommunerna bli tvingade att sätta in åtgärder.

Vi är överens om en del, Mats Pertoft, men inte allt.

Anf. 207 MATS PERTOFT (mp) replik:

Fru talman! Vi kan gärna vara överens om visionen att man ska börja när man är mogen och sluta när man är mogen. Det skriver jag gärna under. Jag har aldrig förstått varför man ska börja så tidigt i skolan som man gör i till exempel Frankrike.

Jag vill inte heller ha en låt-gå-pedagogik. Det brukar inte barnen må alltför bra av.

Det måste ändå finnas en individuell bit. Jag vill passa på att ställa samma fråga till Margareta Pålsson som jag ställde till Sofia Larsen förut. Kan Margareta Pålsson också tänka sig att man tar hänsyn till olika pedagogiker, till exempel Waldorf, och hittar former där man inom ramen för nationella prov kan göra uppföljningar?

Visst ska vi göra uppföljningar, men vi måste också se till att vi har den mångfald och den frihet som finns i svensk skola utan att det drar i väg i en låt-gå- och inte-bry-sig-pedagogik.

Anf. 208 MARGARETA PÅLSSON (m) replik:

Fru talman! Det finns mycket positivt i Miljöpartiets utbildningspolitik. Vi har ju också under den förra mandatperioden flera gånger kommit väl överens och bildat majoritet här i kammaren om det. I synnerhet mångfald, valfrihet och en positiv syn på friskolor är något som vi moderater har kommit väl överens med Miljöpartiet om.

Jag är medveten om att Waldorfskolorna är negativa till de nationella proven. Jag anser inte att det är så enkelt som att säga: Har ni problem i er friskola så slipper ni de nationella proven.

Vi har bestämt att det ska vara nationella prov i årskurs 3. Det kommer att gälla för alla skolor. Med den kännedom jag har om Waldorfskolor och den kompetens de besitter tror jag säkert att de kommer att klara av det, även om jag inser att det kan vara ett större problem för dem än för en del andra.

Anf. 209 IBRAHIM BAYLAN (s) replik:

Fru talman! Jag måste säga att jag är positivt överraskad av den här debatten. Den har visat sig vara betydligt mer givande än vad jag trodde. Den blottar ordentliga sprickor mellan de företrädare för högeralliansen som finns här och den skol- och utbildningsminister som vi har på Utbildningsdepartementet.

Sofia Larsen kan uppenbarligen tycka att individuella utvecklingsplaner kan vara ganska bra, även om vi inte kan dela alla uppfattningar om hur innehållet ska se ut. Jag vet sedan tidigare att det finns en uppfattning om att individuella utvecklingsplaner ska finnas i den svenska grundskolan. Skolministern säger att de ska bort.

Margareta Pålsson pratar sig varm för flexibel skolstart, något som skolministern avfärdar som lite flummigt. Det är absolut inte aktuellt, säger han.

Nationella prov säger skolministern ska vara obligatoriskt för samtliga skolor i Sverige. Vi har en utskottsordförande som säger att man kan diskutera undantag om det finns pedagogiska poäng med det. Det låter mer resonligt och rimligt.

Det är intressanta sprickor. Vad är det som gäller egentligen? Vem är det som står för den borgerliga skolpolitiken i dag? Är det det som ni säger här nu, eller är det det som skolministern säger som gäller?

Det finns dock en fråga som ni under inga omständigheter vill ta i, vare sig här eller på departementet men som ändå är på väg att genomföras. Det är betygssättningen av sex- och sjuåriga barn. Det ska möjliggöras via betygslänkande omdömen, kallas det. Skolministern säger – och

jag väljer att tro på honom – att man också kan använda den vanliga betygsskalan. I dag är den ju tregradig. Den kommer att bli sjugradig i framtiden. Det innebär att sex- och sjuåringar i vårt land ska betygssättas sjufalt.

Min fråga till Margareta Pålsson blir: Med den argumentation som du har om olika mognad, på vilket sätt blir en omogen sjuåring mer mogen av att underkännas?

Anf. 210 MARGARETA PÅLSSON (m) replik:

Fru talman! Jag har aldrig hört någon skola säga att de ska ha sjugradiga betyg för sexåringar med två underkända. Det måste finnas i Baylans fantasi, och inte någon annanstans.

Jag upprepar det vi har sagt allihop. Vi ska ha nationella betyg från årskurs 6 i sju steg. I själva verket har man ju inte tre steg i betygsskalan nu. Vi vet alla att de kompletteras med plus och minus så att skalan i stort sett är sjugradig redan nu.

Jag ber om ursäkt. Man ska inte le på det sätt som jag kanske gjorde när Baylan pratade om sprickor. Men om det inte blir större sprickor i vår regering än så ska jag vara väldigt nöjd med mandatperioden.

Det är klart att det finns små skillnader. Det finns det mellan personer inom Moderata samlingspartiet. En tycker si och en tycker så när vi diskuterar hur vi ska utveckla vår politik, men vi pratar oss samman och kommer överens om hur vi ska ha det. Precis så gör vi inom alliansen och med regeringen. Det är inte konstigt alls. Om ni hade lärt er det kanske ni hade kunnat få fram den skollag som vi så väl behöver.

Anf. 211 IBRAHIM BAYLAN (s) replik:

Fru talman! En tycker si och en tycker så. Man ska naturligtvis ha respekt för att det inom partiet finns olika åsikter. Det finns det inom alla partier. Mer intressant är det när det handlar om en regering, en utskottsmajoritet och en riksdagsmajoritet som säger olika saker.

Margareta Pålsson redogör för en vision om flexibel skolstart. Skolministern säger: Absolut inte. Det är flum.

Sofia Larsen pratar om att individuella utvecklingsplaner kan vara ett bra verktyg. Nej, säger skolministern. Det ska vi absolut avskaffa med den nya skollagen.

Man kan naturligtvis ha lite olika synpunkter, men att i början av en mandatperiod ge så olika besked till en verksamhet som omfattar så oerhört många människor är lite ansvarslost, tycker jag.

Men du glider ifrån frågan. Varifrån kommer detta? Nej, Margareta Pålsson, det är inte min fantasi som handlar om att betygssätta sex–sjuåringar. Det finns en överenskommelse som ni gjorde tillsammans inför valet om skol- och utbildningspolitiken. I den överenskommelsen finns det också en punkt som handlar om att man ska öppna för att skolor redan från den första årskursen ska kunna ha betygsliknande omdömen för barnen. De förbud som i dag finns mot det i skollag och förordningar ska tas bort. Och på en direkt fråga har skolministern också sagt, även om han kanske inte ser det framför sig, att det också kan bli möjligt att använda den vanliga betygsskalan. Nu ska betygsskalan göras om. Den ska bli sjugradig. Då måste det per definition innebära att det blir fritt fram för skolor i vårt land att betygssätta sex–sjuåringar.

Då är fortfarande min fråga: På vilket sätt, Margareta Pålsson, blir en omogen sjuåring mer mogen och mer kunnig av att få höra att han eller hon inte duger och blir underkänd?

Anf. 212 MARGARETA PÅLSSON (m) replik:

Fru talman! Vi har i Sveriges land haft betyg under många år. Det har hela tiden blivit mindre och mindre betyg i skolan. Men det har verkligen inte blivit bättre och bättre resultat hos eleverna.

Oppositionen påpekar hela tiden och försöker framhärda i att fler betyg kommer att sänka kunskapsnivån. Då borde ju kunskapsnivån ha höjts när man har tagit bort betyg, och det kan vi verkligen inte se.

Vi har sagt att vi ska ha skriftliga omdömen och att vi ska tillåta att de får vara betygsliknande. Det sade jag i mitt anförande. Visst är det så. Om skolor vill ta dessa beslut och är överens så får de göra det.

Det är problem i Sverige med att kunskapsnivån sjunker, både om man mäter nationellt och om man mäter internationellt. För att komma åt detta, som Socialdemokraterna har ett stort ansvar för efter tolv år i regeringsställning, måste man vidta en mängd olika åtgärder. Betyg löser inte alla problem, inte heller lärarfortbildning, en ny skollag och så vidare. Det behövs en mängd åtgärder. Och vi tror att detta tillsammans med de åtgärder som vi är på väg att vidta kommer att höja kunskapsnivån i Sveriges grundskola.

Anf. 213 ROSSANA DINAMARCA (v) replik:

Fru talman! Vi har sett att den borgerliga regeringen och majoriteten här försöker visa handlingskraft genom att ha ganska enkla lösningar på svåra problem. Du nämnde förut betyg, nationella prov, att beslagta mobiltelefoner, disciplinära åtgärder och annat. När vi vet att eleverna har problem och behöver stöd – lärarna vet redan vilka det är – ligger själva prövningen i vad man gör då. Det fick jag inte svar på tidigare. Jag hoppas att Margareta Pålsson kan reda ut det. Vi ser inte en enda insats när det gäller till exempel fler lärare i skolan. Där har skolministern varit väldigt tydlig: Det behövs inte mer personal i skolan.

Margareta Pålsson talade här om åtgärderna mot mobbning. Jag skulle kunna tänka mig att det behövs fler fritidspedagoger, så att det finns vuxna ute på rasterna till exempel som ser barnen även då. Det behövs en bättre elevhälsovård, en utökad elevhälsovård. Detta är insatser som den borgerliga regeringen inte har föreslagit och som jag antar att den inte heller kommer att föreslå, om man lyssnar på vad skolministern säger.

Jag vill fråga Margareta Pålsson: På vilket sätt tänker ni göra insatser som på riktigt ger dessa elever det stöd som de behöver för att få kunskap?

Anf. 214 MARGARETA PÅLSSON (m) replik:

Fru talman! Vi har haft vår alliansregering i sex månader. Vänsterpartiet stödde en socialdemokratisk regering under tolv år. Under dessa tolv år blev de fattiga barn som Rossana Dinamarca talade om tidigare fler och fler. De arbetslösa blev fler och fler. Mobbningen i skolan skördade fler och fler offer. Och nu tycker Rossana Dinamarca att vi inte har lagt

fram tillräckligt många förslag under dessa sex månader. Perspektivet är hisnande.

Det som jag har hört från Vänsterpartiet under det senaste året är att man anser att det ska serveras frukost i skolan och att man ska ta bort alla betyg. Då löser man problemen. Det tycker jag är enkla lösningar. Att barnen inte får frukost i sina hem beror verkligen inte på att dessa familjer är så fattiga att de inte har råd med frukost. Det har alla människor i Sverige. Det beror i stället på andra saker, till exempel att många mår väldigt dåligt för att de har hamnat i det enorma utanförskap som vi nu försöker göra någonting åt.

Nej, det handlar verkligen inte om enkla lösningar. Vi har lagt fram massor av förslag, och det behövs massor av förslag. Det finns nämligen inte en åtgärd som löser de stora problem som finns i grundskolan.

Rossana Dinamarca talade om fler vuxna i skolan. Vi säger att det behövs fler behöriga lärare. Det räcker inte med vuxna människor, utan det behövs människor som har utbildning och kompetens för att ta itu med problemen. Därför satsar vi på det. Och vi ser till att kommunerna får mer pengar så att de kan prioritera eftersom det behövs olika insatser på olika ställen.

Anf. 215 ROSSANA DINAMARCA (v) replik:

Fru talman! Margareta Pålsson har uppenbarligen inte lyssnat när hon bara har hört talas om frukost i skolan. Det är en viktig del. Det är inte på grund av fattigdom utan på grund av andra saker som eleverna inte äter frukost hemma. Detta tycker vi är en viktig del för att alla ska ha möjlighet att tillgodogöra sig kunskaperna i skolan och för att kunna klara av en hel skoldag.

Vi säger också att det behövs 10 000 fler lärare. Det var någonting som vi föreslog i vår budget i höstas. Vi behöver 10 000 fler utbildade lärare bara för att komma upp på den nivå som vi hade på 90-talet.

Men vi behöver också annan utbildad personal i skolan. Jag har nämnt specialpedagogerna, och jag har nämnt fritidspedagogerna. Det behövs andra typer av pedagoger som genuspedagoger, mediepedagoger och så vidare.

Men detta är någonting som er minister ständigt säger nej till. Det behövs inte mer personal i skolan. Det behövs inte fler lärare i skolan. Att säga att ni ger mer pengar till kommunerna samtidigt som ni tog bort de så kallade Wärnerssonpengarna, som på något sätt ändå garanterade att det var pengar som skulle gå till skolan och till lärare, visar att prioriteringen i fråga om ökad lärartäthet till exempel inte är särskilt hög på Moderaternas eller regeringens dagordning.

Ni måste sluta med att lägga ifrån er ansvaret genom att föra fram argumenten om att vi stödde den tidigare regeringen. Nu är det ni, Margareta Pålsson, som har detta ansvar. Vänsterpartiet har fört samma politik hela tiden. Men vi har inte haft möjlighet att sitta i regeringen. Det gör Moderaterna nu. Då är det också ni som bär ansvaret.

Anf. 216 MARGARETA PÅLSSON (m) replik:

Fru talman! Vi har ansvaret, och vi ingår i regeringen, och det är vi väldigt glada för. Och vi tror på vår politik, och vi tror att den kommer att bära frukt. Vi tror att vi kommer att få en bättre skola. Men det kan ju

inte visa sig efter sex månader när vi inte ens har hunnit besluta om de flesta förslagen.

När det gäller 10 000 nya lärare tycker jag naturligtvis att det är bra att vi får mer utbildad personal i skolan. Jag har aldrig sagt nej till det. Jag kan inte tänka mig att vår skolminister säger att vi inte ska ha mer personal. Det som vi säger är att det ska vara utbildad personal. Jag tycker att Rossana Dinamarca har rätt i att det behövs mer elevvårdande personal. Det behövs verkligen mer personal på fritidsverksamheten eftersom det är rätt skandalartat som det har utvecklats under era tolv år att man nu har grupper på över 30 elever.

Vi har inte tagit bort Wärnerssonpengarna. Men det är en stor skillnad mellan vår politik och er politik. Vi tror att de kommunpolitiker som vi har valt och som sitter ute i kommunerna är kloka, har gott omdöme och vet var pengarna bäst behövs. Vi lägger pengarna till dem i den kommunpåse som jag tror att vi tillsammans här i riksdagen har bestämt att vi ska ha. Sedan kommer kommunpolitikerna att lägga dessa pengar där de bäst behövs. Vi tror att de kan bedöma det.

Anf. 217 FREDRIK MALM (fp):

Fru talman! I Socialdemokraternas Sverige hade fler än var tionde elev som gick ut årskurs 9 inte godkända betyg i svenska, engelska och matematik. Mobbning, skolk och otrygghet var stora problem i den svenska skolan. Det är därför på tiden att vi nu har en ny regering som vill ändra på den dystra trenden.

I den borgerliga alliansen och då inte minst i mitt parti, Folkpartiet, har vi under en lång tid riktat skarp kritik om grundläggande problem i svenskt skolväsende. Det handlar om flera saker, bland annat om att kunskapsresultaten är för låga, att ordningsproblemen är för stora och att lärarnas situation är för dålig sett till karriärmöjligheter, fortbildning och befogenheter.

När det gäller de problem som vi i alliansen identifierat och uppmärksammat har vi levererat en rad skarpa förslag till åtgärder. Vi har också fått väljarnas stöd för att genomföra dem.

På några punkter – det handlar då inte bara om grundskolan utan också om gymnasieskolan och den högre utbildningen – kan man notera mindre positionsförflyttningar från framför allt Socialdemokraternas sida. Men i grund och botten står oppositionen kvar på ungefär samma ställe som tidigare.

Fru talman! Undersökningarna TIMSS och Pisa framför allt visar att svenska elevers kunskaper i matematik och naturkunskap samt deras läsförståelse har försämrats. Åttondeklassarna år 2003 var sämre i matematik än sjundeklassarna år 1995. TIMSS visar också att svenska elever tillhör dem som ofta kommer för sent och stör lektionerna och som oftare än ungdomar i andra länder har ogiltig frånvaro.

Ambitionerna i den nya regeringen – i den borgerliga regeringen, alliansregeringen – är självklart mycket högt ställda för svensk grundskola. Skolan för elever i de lägre åldrarna har ett kunskapsuppdrag som är livsviktigt för Sveriges framtid som välfärdsnation och som ett utvecklat industrisamhälle och informationssamhälle.

Utan de grundläggande kunskaperna för våra barn och ungdomar blir det förstås mycket svårt att klara de nya ämnen som introduceras

senare i skolan. Hur klarar man fysiken om man inte har de grundläggande kunskaperna i matematik, och hur klarar man SO-ämnena om man inte har grundläggande goda kunskaper i svenska?

Satsningen på baskunskaper och på utvärderingar tidigare är oerhört viktig i just detta perspektiv. Det handlar om att värna skolans uppdrag som skapare av jämlikhet och lika möjligheter genom att öka de grundläggande baskunskaperna så att alla får vara med.

För mig som socialliberal är inte det viktigaste uppdraget för svenskt skolväsende att fostra egoister under någon falsk täckmantel av individualism – alltså att man säger att det viktiga är att armbåga sig fram och gå över lik för ära och berömmelse och för ett tjockt lönekuvert.

Det viktigaste för mig är att skolan genom att vi höjer de grundläggande baskunskaperna blir en murbräcka mot segregation. Det ger också en möjlighet att skapa ett mer jämlikt samhälle.

Fru talman! I motionsfloran och bland reservationerna noterar jag någonting som jag tycker är ganska intressant. I reservation 9 från Socialdemokraterna – det gäller fristående skolor – lyder de två första meningarna så här:

”Etablering av nya friskolor får inte leda till sämre undervisning i den kommunala skolan eller till ökad segregation. Kommunens inflytande vid etablering av friskolor ska stärkas.” Den första meningen är bra. Den andra meningen är mindre bra.

Rätten att starta friskolor ska baseras på krav och kriterier som är lika i hela landet, menar vi. Det handlar om att följa grundläggande styrdokument för skolan och om att den som söker är en seriös aktör.

Rätten att starta fristående skolor ska *inte* villkoras eller vara beroende av politiska majoriteter i en viss kommun eller förvägras på grund av socialistisk dogmatism.

Jag instämmer i det som sägs i den första meningen – det tror jag att vi alla här gör – alltså att etableringen av nya friskolor inte får leda till sämre undervisning i den kommunala skolan.

Men då ska vi också veta att de fristående skolorna har en mycket positiv inverkan på hela skolsystemet. De har också inneburit höjd kvalitet i hela skolsystemet och ett ökat tryck på att satsa mer på den kommunala skolan.

Dessutom tror jag att vi alla kan vara ganska överens om att segregationen och utanförskapet i Sverige framför allt beror på den mycket låsta situationen på bostadsmarknaden och på det stora utanförskapet på arbetsmarknaden. Fristående skolor har inneburit en boom i antalet aktiva val. Vi vet nu, efter att ha haft reformen i 10–15 år att de fristående skolorna inte är något exotiskt, lite pittoreskt system vid sidan om för några procent av eleverna – ett system där man har lite alternativ pedagogik och sådant, utan friskolorna är i dag en etablerad och normaliserad del av det svenska skolsystemet. Det har inneburit att när det här systemet etablerats och blivit en mer betydande faktor har också fler än bara de som har varit mycket aktiva i sina individuella val också börjat välja friskolor. Det innebär att det inte längre är bara de välbeställda, de från starkt akademiskt drivna hem och så vidare som utnyttjar den här valfriheten.

Sedan finns det en till sak som är viktig. Om man vill stärka den kommunala skolan i den situation vi nu har finns det en rad verktyg för att göra det. Alliansregeringen har lagt fram flera förslag som om de

genomförs skulle innebära att den kommunala skolan förstärks och förmodligen också skulle innebära att färre elever söker till fristående skolor. Jag tänker till exempel på tidigare utvärderingar. Det gäller då betyg från sexan, satsningar på arbetsro och möjligheter att stävja våld och mobbning samt profilklasser för talangfulla och extra studiemotiverade elever, något som införs i många borgerliga kommuner.

Oppositionen säger nej till allt detta. Ni fortsätter i samma riktning som förut. Men det är ju just den politik som ni vill fördjupa, förstärka och utveckla som har lett till denna explosion av friskolor.

Jag kommer ihåg hur det var när jag i slutet av 1990-talet satt i utbildningsnämnden i Stockholms stad och vi införde 20 profilklasser i matematik och svenska i grundskolorna i Stockholms stad. Vänsterpartisten i nämnden röstade då faktiskt med den borgerliga majoriteten, av det enkla skälet att han ansåg att den kommunala skolan var så viktig att den måste vara stark och erbjuda de här eleverna möjligheten att gå i en profilklass, för annars skulle de söka sig till fristående skolor.

Fru talman! Vi i Folkpartiet och alliansregeringen har tillsatt en rad nya utredningar – det brukar nya regeringar göra. Utbildningsdepartementet har arbetat mycket med direktiv. Man har också lagt fram en rad propositioner på det skolpolitiska området. Detta innebär att det under mandatperioden kommer att bli fler stora förändringar. Steg för steg kommer också den politik att genomföras som vi fått väljarnas förtroende att driva.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets förslag i utbildningsutskottet betänkande rörande grundskolan samt avslag på samtliga motioner.

Anf. 218 GUNILLA TJERNBERG (kd):

Fru talman! Det händer något. Jag tycker att vi från mina allianskamrater har fått bra redogörelser om en hel del insatser som vi i den nya alliansregeringen gör.

Efter år av larmrapporter händer äntligen något. Vi har nu en regering som gör det som många i Skol-Sverige har väntat på. Vi vågar se problemen men också ta fram åtgärder.

Den socialdemokratiska regeringen var bra på att prata skolpolitik. Den var rätt bra på att beskriva bilden av skolan, men det var en bild som inte alla uppfattade som verkligheten. Det var en bild som socialdemokratiska politiker hade skapat enbart utifrån vad de själva ville se. Man var också rätt bra på att ignorera de problem som många rapporter visade fanns – och som finns.

Trots att rapport efter rapport och utvärdering efter utvärdering visade att allt inte stod rätt till i svensk skola fortsatte den socialdemokratiska regeringen att prata. Men man gjorde nästan ingenting. Jo, man ökade resurserna för att skolorna skulle kunna anställa mer personal. Det var bra men långt ifrån tillräckligt. Dessutom öronmärkte man de här resurserna.

Jag skulle ändå vilja passa på att rekommendera Rossana Dinamarca att prata med sin – om inte partikamrat så blockkamrat, Ibrahim Baylan, och fråga vad hans partikamrater i hans hemstad Umeå tycker om de öronmärkta Wärnerssonpengarna. För ett sådant samtal, Rossana Dinamarca! Så får du ta den diskussionen med Ibrahim Baylan och höra vad man tycker i hans parti. Den socialdemokratiska handlingsförklaringen

har ersatts av en alliansregering med handlingskraft som inte heller blundar för problemen. Vi låter oss inspireras av det som är bra men vi ser också med öppna ögon vad som behöver rättas till.

Fru talman! Vi kristdemokrater, och den nya regeringen, vill något med svensk skola. Vi har en vision, och vi har ett mål som vi arbetar med. Det är en skola där kunskap och tydliga värden står i fokus, en skola som lärare och elever kan känna sig stolta över. Det är en skola där man känner trygghet, där man känner sig respekterad och där varje elev får möjlighet att utvecklas till toppen av sin förmåga. Det är en skola som ger eleverna de nödvändiga verktygen för att möta samhällets krav. Jag är fullt medveten om att vi inte kan åstadkomma denna förändring enbart genom politiska beslut. Vårt uppdrag är ju att ge engagerade och duktiga lärare och skolledare, som vi har gott om i dag, stöd för att genomföra en förändring, att se potentialen hos varje elev och låta det vägleda arbetet. Vi får inte vara nöjda förrän varje elev går ut grundskolan med godkända betyg.

Att man har fått de kunskaper man har rätt till måste vara den absolut största och viktigaste uppgiften för varje regering och varje ansvarsfull politiker. Men det här är ett mål som den tidigare socialdemokratiska regeringen aldrig vågade sätta upp. I stället lät man år efter år passera utan att ta tag i det faktum att var fjärde elev lämnar grundskolan utan fullständiga betyg och att var tionde elev inte ens är behörig att påbörja ett gymnasieprogram. Hur kunde det bli så, Ibrahim Baylan? Hur kunde detta bli möjligt? Berätta det för kammaren. Berätta det för mig. Jag är mycket intresserad av det. Hur kunde det bli så?

Fru talman! Nu måste problemen hanteras. Vi måste våga sätta in åtgärder, och det är det som regeringen, Allians för Sverige, nu gör. Jag kan förstå att det är svårt för den tidigare regeringen att se att det här finns en regering som lyfter upp de problem som skolan brottas med och som också vågar ta tag i problemen och komma med förslag till lösningar. Vad man gör i dag i Socialdemokraterna och på hela vänstersidan – jag räknar faktiskt inte in Miljöpartiet här, det vill jag vara tydlig med att säga – är att man fortsätter med det som redan i dag inte fungerar. Mer av det – det är det recept som jag ser i dagens betänkande.

Fru talman! Grundskolans problem måste lösas i grundskolan. Varje lärare måste få förmåga och tid att se varje elevs styrkor och svagheter. Det går inte att flytta grundskolans problem till gymnasieskolan och hoppas på att det individuella programmet ska lösa det som inte grundskolan klarade av. Nationella regler och uppföljningssystem kan aldrig ersätta lärarens kompetens på det här området, men de kan vara ett stöd. Därför vill vi införa en tydligare kontrollstation, redan i årskurs 3, och betyg tidigare, från och med årskurs 6. Det har mina kamrater beskrivit så väl att jag bara vill instämma i det som är sagt när det gäller den delen.

Fru talman! För oss kristdemokrater, och för regeringen, är kunskapsförmedling ett av skolans två ben. Det andra är värdegrundsarbetet. Värdegrundsarbete är ett svårt ord som används ofta men sällan ges innebörd. Värdegrundsarbetet handlar om att skolan ska förmedla en grundläggande känsla för vad som är acceptabelt och inte acceptabelt. Skolan måste i ord och praktisk handling förmedla vilka grundläggande värden som utgör basen för vårt samhälle. Det handlar om människors lika värde, om det okränkbara människovärdet, om omsorgen om de svaga

och utsatta, om individens frihet och integritet. Detta är grundläggande värden som vuxit fram inom många kulturer och traditioner, men det är också värden som utnyttjats och förvanskats genom historien. Därför är det viktigt att ge dessa värden en förankring. Det är ett arbete som hela tiden måste pågå, varje dag, varje timme, i klassrummet, på rasterna, i skolan. Man löser inte det arbetet genom olika kampanjer, olika projekt och värdegrundsår. Det måste pågå hela tiden, varje dag, varje timme, hela tiden i skolan. Det här tycker Kristdemokraterna och alliansregeringen är ett väldigt viktigt arbete, och jag vill understryka det.

I det betänkande som vi behandlar i dag finns det många motioner. Jag kan bara notera att från Socialdemokraterna och Vänsterpartiet är det ett väldigt tydligt varnande finger när det gäller friskolor. Ja, säger Socialdemokraterna, vi kan tänka oss friskolor, men de ska se ut så här, så här och så här. Vänsterpartiet säger rakt av nej till det, och konfessionella friskolor vill varken Socialdemokraterna eller Vänsterpartiet ha. De ska bort. Jag tycker att det är ett viktigt budskap till våra skolor ute i landet, som både är friskolor, konfessionella skolor och kommunala skolor, att beskedet från vänstersidan är att de här skolorna ska läggas ned. Åtminstone Vänsterpartiet är väldigt tydligt på den punkten.

Fru talman! De kommande åren kommer att innebära många nya beslut. Vi kommer att ställa nya krav på skolan men också skapa nya möjligheter. Vi ska göra vårt bästa, vi kristdemokrater, tillsammans med våra allianskamrater, för att undvika att våra förslag ska bli nya pålagor för lärare och elever. De ska ses som en framgång och en möjlighet till utveckling för både elever och skolor. Vi har en hög ambition när det gäller att förverkliga en skolpolitik som sätter varje enskild elev i centrum, en skolpolitik vars mål är att alla elever ska känna sig trygga och uppskattade och där varje elev får en möjlighet att nå skolans mål.

Jag vill avslutningsvis, fru talman, yrka bifall till förslaget i betänkandet i dess helhet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 219 MATS GERDAU (m):

Fru talman! I går och i dag har Dagens Nyheter skrivit ganska mycket om friskolor, de många nya alternativ som nu växer fram i Stockholmsområdet. Friskolor är också det enda som Socialdemokraterna egentligen vill att vi ska rösta om i morgon när det gäller grundskolepolitiken. Jag tänkte också ägna mitt anförande här åt att prata just om valfrihet och friskolor.

När friskolereformen infördes av den förra borgerliga regeringen i början av 90-talet var det nog ganska få som trodde att det skulle få en sådan omfattning och sådana positiva effekter som det har fått hittills. I vissa delar av vårt land finns det numera en praktisk möjlighet att välja skola, en möjlighet för alla oavsett vilket bostadsområde man bor i, vilken bakgrund man har, vilken inkomst föräldrarna har och vilket namn man har. Friskolereformen blev en verklig valfrihetsreform för alla. Tidigare kunde bara de med riktigt tjocka plånböcker välja skola.

Friskolereformen har mottagits olika i olika kommuner. Några har välkomnat den här utmaningen. De har insett att det öppnar för eleverna att välja alternativ som passar just dem. Min kommun, Nacka, utanför Stockholm, tillhör den kategorin. Där har vi sett två väldigt positiva effekter. Den första är att eleverna blir mer och mer nöjda med skolan. Det

visar alla de enkäter och utvärderingar som vi gör. Det är väl ganska naturligt att man också blir mer nöjd med något man har valt än något man tvingats till. Alla kan nu hitta något som passar just honom eller henne. Det handlar inte bara om en annan pedagogik utan det handlar kanske också om storlek på skolan. Det handlar om att välja kompisar, eller byta kompisar kanske. Det kan handla om en inriktning med musik, idrott eller något språk. Vi har en helt annan mångfald i dag. Fler elever kommer till sin rätt numera.

Den andra positiva effekten är att kvaliteten höjts både i friskolorna och inte minst i de kommunala skolorna, skulle jag vilja säga. Resultaten är naturligtvis ett viktigt kriterium när man väljer skola. Man vill veta vad det finns för förutsättningar att lära sig det man ska lära sig på de olika skolorna. Konkurrensen om att få erbjuda den bästa möjliga utbildningen för eleverna leder till att alla måste skärpa sig och bli lite bättre, och det har vi sett mycket tydliga effekter av.

Sedan finns det en annan typ av kommuner, företrädesvis socialdemokratiskt styrda, som har motarbetat friskolorna efter bästa förmåga. Många säger nej av principskäl, andra försöker få fram mer eller mindre krystade argument om ekonomi eller segregation, men inga har några egentliga sakliga belägg när de vill stoppa nya friskolor eller sänka ersättningen. Det innebär faktiskt att Socialdemokraterna vill hindra elever från att välja skolor som passar just dem, för det är ju inte så att någon tvingas att gå i en friskola, utan de existerar uteslutande därför att det finns elever som vill gå där.

Det är lite magstarkt, tycker jag, när man hör Ibrahim Baylan säga att Socialdemokraterna alltid har varit för friskolor. Det måste vara en miss i ordvalet. Det måste vara "aldrig för friskolor", för det är ju mer med sanningen överensstämmande, tycker jag i alla fall. Sanningen är att ni har röstat emot varenda reform för att öka valfriheten och förbättra för friskolorna. Miljöpartiet lyckades mycket förtjänstfullt under förra mandatperioden och den dessförinnan också, tror jag, att stoppa de flesta socialdemokratiska propåer om att försämrare villkoren. Men Socialdemokraterna har aldrig lagt två strån i kors för att försöka förbättra villkoren för friskolor. Därför ser vi i dag ett ganska kluvet Sverige. I 116 av våra 290 kommuner i Sverige går mindre än 1 procent av eleverna i friskolor. En anordnare, den kommunala, har i princip totalt monopol på att driva skola där. Det som Socialdemokraterna utmålar som det stora problemet och hotet mot den svenska skolan är alltså en ganska liten företeelse i det stora hela.

Jag är glad att vår nya regering förra veckan, före påsk, tillsatte en utredning om friskolorna. Uppdraget är att skapa lika villkor för kommunala skolor och friskolor och att förenkla regelverket. Frågor som överklagande av ersättningen, enklare tillståndshantering, där konkurrenternas inflytande minskar, och möjligheter för kommuner att kanske gå in och bli delägare i friskolor ska också ses över.

De positiva erfarenheterna som jag pratar om bekräftas inte bara av mina egna bilder från Nacka utan också av många andra. Senast läste jag en rapport från Skolverket som kom före jul. Man har gått igenom samtliga 157 inspektionsrapporter från utbildningsinspektioner under fyra år och jämfört kommunala skolor och friskolor. Och vad har man sett? Jo, man konstaterar: "Inom sex av de åtta områdena är värdena väsentligt

bättre för de fristående skolorna än för de kommunala.” Det handlar bland annat om undervisningens innehåll och elevernas trygghet. I ett av de inspekterade områdena var de kommunala skolorna bättre och i ett var de likvärdiga.

Det finns däremot väldigt lite som styrker Socialdemokraternas ständiga påhopp på friskolorna. Egentligen är det ganska svårt att få grepp om vilken som är den officiella socialdemokratiska uppfattningen om friskolor. De verkar tycka allt samtidigt, och det gjorde Ibrahim Baylan här i kammaren alldeles nyss också. Den före finansministern Kjell-Olof Feldt, känd socialdemokrat – jag vet inte om han är det längre, men han var i alla fall ordförande i Friskolornas Riksförbund – gillar friskolor och valfrihet. Före skolministern Ibrahim Baylan kom med ständiga påhopp på friskolorna. Det finns också de i partiet som helt vill förbjuda friskolor, tror jag. Ibrahim Baylan säger i dag att Socialdemokraterna alltid har varit för friskolor. Sedan kommer han med raljanta påhopp om marknadstänkande och tvångsprivatiseringar i Stockholmskommuner. Varför ska man svartmåla dem som vill lägga ned hela sin själ i att starta en ny skola och förverkliga sina idéer som man brinner för när det gäller att erbjuda eleverna en bra utbildning?

I somras försökte jag inför valet utröna vilken som är den officiella socialdemokratiska ståndpunkten. Jag sökte då vägledning på Socialdemokraternas officiella webbsida. Då läste jag det här: Vi socialdemokrater anser att det måste finnas en balans mellan offentliga och fristående skolor i en kommun. Det låter alldeles förträffligt. Jag tror att vi kan stämma in i det från moderat sida. Men det stämmer ju inte alls med den reservation som ni har skrivit. Tvärtom vill ni strypa och försvåra. Var någonstans i Sverige finns det balans mellan kommunala skolor och friskolor? I vilken endaste kommun finns denna balans som ni säger er vilja eftersträva? Finns den inte efterlyser jag i så fall era förslag till åtgärder för att skapa denna balans. I över 100 kommuner i Sverige finns det knappt en enda friskola. Det finns ett ytterst fåtal elever. Hur ska vi åstadkomma balans i dessa kommuner, Ibrahim Baylan? Är det dagsuppfattningen, dagsformen, som avgör vilken som är den officiella skolpolitiken när det gäller friskolor för Socialdemokraterna, eller vad är det? Vill ni ha en balans eller inte? Jag hoppas att vi kan få ett svar på den frågan i kväll.

I detta anförande instämde Margareta Pålsson (m).

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 12 april.)

21 § Gymnasieskolan

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkande 2006/07:UbU9
Gymnasieskolan.

Fru talman! När jag fick kommittédirektivet *En reformerad gymnasieskola* i min hand gick mina tankar osökt tillbaka i tiden till min egen skoltid på 60-talet och 70-talet. Jag gick i en sexårig folkskola och kunde sedan välja mellan en treårig eller fyraårig realskola. Efter realskolan kunde jag välja en tvåårig yrkesutbildning, gymnasiestudier eller att börja jobba.

Nu känns det som om den borgerliga regeringen försöker lösa framtidens utmaningar med gårdagens lösningar. Borgerlig skolpolitik luktar gammaldags skola lång väg, framväxt ur en skola som tidigt sorterar elever och som skapar återvändsgränder genom möjligheter till skriftliga omdömen från årskurs 1, nationella prov i årskurs 3, tidigare och fler betyg, olika inträdeskrav till gymnasiet, sänkt ambitionsnivå i gymnasieskolan och höjda trösklar till högskola och universitet.

Vi socialdemokrater vill blicka framåt. Vi vill forma en modern och framtidsinriktad gymnasieskola, en skola som kan möta morgondagens möjligheter och krav. I dag är gymnasieutbildning en förutsättning för att kunna få ett jobb eller för vidare studier. Därför är det synnerligen viktigt att ha en gymnasieskola som präglas av hög kvalitet och goda kunskaper.

Vi socialdemokrater vill att alla ungdomar som går i gymnasiet ska lämna utbildningen med minst godkända betyg. Målet måste vara att hundra procent ska lyckas ta sig igenom och klara målen för gymnasieskolan.

Den svenska gymnasieskolan håller i ett internationellt perspektiv en hög kvalitet. Samtidigt har undersökningar under senare år visat på brister som måste åtgärdas. I Sverige är andelen elever med oavslutade studier relativt hög, och det kan vi naturligtvis inte acceptera. Resultatet blir dock bättre om man mäter andelen slutförda gymnasiestudier efter fler än fyra år. Andelen 20–24-åringar med avslutade gymnasiestudier uppgår till 85 procent i åldersgruppen och ligger över genomsnittet för EU-länder.

Studerar man närmare studieresultat kan man på goda grunder konstatera att många gymnasieelever har klarat av stora delar av sina studier, men inte nått ända fram. Det är särskilt angeläget att närmare studera gymnasieskolans inre arbete för att förstå varför avhopp sker. Den fråga som vi måste ställa oss är vad vi kan göra för att alla ska ta sig igenom och klara målen för gymnasieskolan. På den frågan har vi socialdemokrater ett annat svar än den borgerliga majoriteten.

I syfte att flytta fram positionerna presenterade den tidigare socialdemokratiska regeringen gymnasiereformen GY-07. Kunskap och kvalitet var två honnörssord i denna gymnasiereform som i elva steg ville utveckla gymnasieskolan. Reformen var modern, framtidsinriktad och efterlängtd. Gymnasiereformens syfte var att utveckla gymnasieskolan så att alla elever fullföljer sin utbildning och når de gemensamma målen och därmed får de kunskaper som krävs för personlig utveckling, ett aktivt medborgarskap, ett utvecklande arbetsliv, vidare studier och ett livslångt lärande. Reformen ville särskilt förstärka kvaliteten för elever inom de yrkesförberedande utbildningarna och inom det individuella programmet. Den ville forma en modern gymnasieskola som tar sikte på morgondagens krav och möjligheter.

Den borgerliga alliansen har nu slängt en efterlängtat och beslutad gymnasiereform i papperskorgen. Men tydligen har inte skolminister Björklund tömt den papperskorgen eller kört dess innehåll i en dokumentförstörare. Björklund har rotat i papperskorgen och hittat GY-07 och rivit ut avsnittet om frisök. Det avsnittet dög och ligger nu på riksdagens bord för beslut. Vi socialdemokrater hoppas att även övriga sidor i gymnasiereformen finns på skolministerns bord i syfte att återanvändas i en ny proposition.

Vi socialdemokrater anser att alla gymnasieprogram ska vara treåriga och hålla en hög kunskaps- och ambitionsnivå. Kraven på omfattningen av kärnämnen ska bibehållas, och undervisningen i kärnämnen ska präglas av den utbildning som eleven går, så kallad infärgning. Det innebär ökad satsning på integration mellan kärn- och karaktärsämnen, så att eleverna ser nyttan med att få kunskaper i kärnämnen.

Kärnämnesstudier är viktigt även på de yrkesförberedande programmen och på lärlingsutbildningarna, dels för elevens egen personliga utveckling och bildningsresa, dels för att möjliggöra ett bra sätt att tillgodogöra sig studierna i karaktärsämnen och dels för att ge en bra grund för kommande yrkesliv.

Ta exempelvis ämnet religion. I ett arbetslag möter man förmodligen personer från andra kulturer eller så reser man ut i världen för olika jobb. I båda fallen är religions- och kulturförståelse viktigt. Export är oerhört viktigt för Sverige och för att kunna sälja utomlands är kulturförståelse centralt. Ska man nu ta bort dessa studier?

Vi får inte en kvalificerad yrkesutbildning om kraven på eleverna sänks. En bristfällig yrkesutbildning riskerar att skapa mer arbetslöshet. Ökade kunskapsklyftor i gymnasieskolan riskerar att leda till ökade klyftor i arbetslivet. Dessutom spärras möjligheten att göra karriär i sitt yrke på grund av bristande kunskaper i framför allt språk och matematik. Både fackliga organisationer och arbetsgivarorganisationer stöder vår hållning. Svaret kan inte vara att reducera yrkesutbildningarna till en lösning för skoltrötta. Det är därför mycket viktigt med bra vägledning, både inför gymnasiestudierna och under dessa studier, så att eleverna inte i onödan gör felval.

Vi är också starkt emot att den borgerliga regeringen vill skapa återvändsgränder genom att endast de studieförberedande programmen ska ge grundläggande behörighet till högskola. Visserligen ska en elev frivilligt kunna studera för att få grundläggande högskolebehörighet eller senare kunna komplettera för sådana studier. Men hur fungerar frivilligheten om man som elev kommer från en studieovan miljö? Och hur lätt blir det att komplettera senare när den borgerliga regeringen kraftigt skär ned den kommunala vuxenutbildningen och tar bort 25:4-regeln? Vi socialdemokrater vill inte stänga dörrar för elever. Unga människor kan ändra sig snabbt, och därför ska alla gymnasieprogram vara öppna för vidare studier vid högskolor, universitet och eftergymnasiala utbildningar.

Ett ytterligare skäl till denna hållning är att dagens elever måste vara beredda på förändringar i arbetslivet. Strukturförändringar medför att företag försvinner och nya branscher växer fram. Då är det oerhört viktigt att de elever som utbildas i dagens gymnasieskola har en god utbildning som underlättar omställning.

Det är särskilt allvarligt att unga män har betydligt lättare att etablera sig på arbetsmarknaden efter yrkesförberedande studier än unga kvinnor. Det kan vi socialdemokrater inte acceptera. Därför ville vi och vill reformera de yrkesförberedande programmen och lärlingsutbildningarna. Detta är en fråga som måste diskuteras ingående och få högsta prioritet.

Fru talman! Till sist vill jag säga några ord om vår andra reservation.

Vi socialdemokrater anser att skollagens krav på kostnadsfria skolmåltider inom grundskolan även ska omfatta gymnasieskolans elever. Det är viktigt att alla elever får en allsidig och näringsrik skollunch, inte minst för att man ska kunna uppnå goda resultat i sitt skolarbete.

Tyvärr låter många kommuner gymnasieeleverna betala för sin egen skollunch. Det skapar stora problem för många familjer när de får en ny stor utgift att hantera. Tryggheten för ungdomarna tas bort när de inte längre är säkra på att få äta en näringsrik måltid i skolan. Dessa ungdomar särskiljs på ett tydligt sätt från de övriga när de inte äter tillsammans med sina kompisar.

Fru talman! Jag yrkar härmed bifall till reservation 1 under punkt 1 och reservation 2 under punkt 3.

Anf. 221 ROSSANA DINAMARCA (v):

Fru talman! I betänkandet beskriver den borgerliga majoriteten förslaget till uppdelning av gymnasiet. Man vill genomföra en rad reformer som skapar skilda utbildningssystem beroende på bakgrund. Under parollen Några lär med händerna försöker de hindra arbetarklassen att nå kunskap och vidareutbilda sig inom vuxenutbildning och högskola.

I ljuset av vad regeringen tidigare föreslagit inom skolan blir det uppenbart att detta handlar om rädsla för att arbetarbarnen ska få makten att bestämma över sina liv. Det är vad kunskap ger, makt och verklig frihet att välja vad jag vill bli och göra när jag blir stor.

De problem som finns i gymnasieskolan med att elever hoppar av eller går direkt till individuella programmet avhjälpas inte genom att försämra förutsättningarna för dessa elever. Här måste det läggas mer kraft och resurser i grundskolan. Som jag sade tidigare har regeringen ännu inte kommit med några förslag på det. Det man hittills har föreslagit leder enbart till att tidigt sälla och slå ut, inte till förstärkningar som lyfter alla elever och ser till att alla elever når målen i skolan. Med regeringens politik ska det avgöras redan vid sju års ålder vem som blir akademiker, vem som blir städerska eller vem som blir svetsare.

Kunskap är ingen tung ryggsäck att bära, heter det. De flesta av oss vet att på dagens och framtidens arbetsmarknad ställs det högre krav än på Thomas Strands 60-tal, och för att matcha det behövs kunskap. När man är 16 år har man inte heller alltid klart för sig vad man vill göra i framtiden. Då ska flera dörrar kunna stå öppna. Att ta bort högskolebehövrigheten för de yrkesförberedande programmen är att göra eleverna en björntjänst och ett led i regeringens medvetna strategi för att förstärka klassklyftorna i samhället.

Fru talman! I mitt förra anförande tog jag upp frågan om att avgiftsfritt erbjuda frukost till eleverna i grundskolan. Bra matvanor har stor betydelse för alla elever oavsett ålder. Därför är det viktigt att även elever på gymnasieskolan har rätt till kostnadsfria skolluncher. Avgifter på skolmat är något som slår stenhårt och framför allt träffar dem som redan

har det svårast. Skolmåltidsavgiften är därför i allra högsta grad en klassfråga.

Argumentet att det inte finns någon finansiering för ett sådant förslag håller inte. Varje år lägger gymnasieskolorna i Sverige ut hundratusentals kronor på reklamkampanjer för att locka nya elever – pengar som naturligtvis måste tas på något håll. Samtidigt vet vi att åtminstone 41 kommuner tar betalt för skollunchen. Valet mellan att använda skattemedel till skolluncher eller reklamkampanjer är inte särskilt svårt. Ur ett klassperspektiv är det oerhört viktigt att vi tillhandahåller kostnadsfria luncher. Även elever från fattiga familjer har rätt att tillgodogöra sig utbildningen, och där är en näringsriktig kost en nödvändighet. Därför anser vi att även gymnasieskolan ska omfattas av skollagen vad gäller kostnadsfria luncher.

Fru talman! Genom kunskap kan vi människor målmedvetet styra våra liv. Vi kan bestämma om vad som är viktigt för oss och hur vi ska handla och vara. Kunskap är därför mer än bara faktakunskaper. Vi menar att kunskap också är att kunna skaffa sig upplysningar, att veta var information finns. Kunskap är också att kunna utreda och göra en kritisk granskning, att kunna ställa ett argument mot ett annat, att kunna analysera och ha invändningar, att dra slutsatser och utifrån dem skapa värderingar, normer och åsikter. En kritisk inställning till argument, påståenden och generaliseringar krävs för att människan inte ska bli ett passivt objekt för påverkan utan i stället förmår genomskåda myter och vanföreställningar. En förutsättning för att skolan ska kunna göra något meningsfullt för eleverna är att det ständigt förs en diskussion om vad man behöver kunna, under ungdomstiden men också senare i livet.

En väsentlig del av kunskapen förmedlas genom praktisk erfarenhet och kreativt skapande på olika områden. Det är väsentligt att stimulera färdighetsträning för att utveckla den aktiva förmågan. Teoretiska kunskaper måste utvecklas i samspel med praktiska och kreativa kunskaper.

Eleverna i dagens skola upplever ofta lärandet endast som ett medel för att få bra betyg. De intensivpluggar inför enstaka prov och lär sig snabbt en strategi för att nå så höga poäng som möjligt. Förekomsten av betyg gör att intresset fokuseras på kunskap som är lätt att mäta, och proven premierar i hög grad ytliga faktakunskaper som inte sätts in i ett sammanhang. Det är ett förhållningssätt som hindrar en helhetssyn, som inte stimulerar eleverna till ett kritiskt tänkande och som skapar negativ stress hos eleverna. Det leder dessutom till att fokus blir endast på en begränsad del av läroplanens och kursplanens mål.

Det finns inget pedagogiskt värde i betygen. Tvärtom kan betyg leda till en minskad lust och motivation till studier. Betyg leder till en begränsad syn på hur kunskap kan utvecklas. De bidrar till konkurrens och utslagning. De medverkar också till den sociala snedrekryteringen till högre studier. Därför bör betygen avskaffas.

Stimulansen att lära ligger i förtroendefulla möten mellan lärare och elever och i att eleverna söker efter svar på frågor de själva utifrån sina egna erfarenheter formulerat. I en betygsfri och demokratisk skola har eleverna mod att tala och ifrågasätta etablerade sanningar. Eleven och elevens behov är det som sätts i centrum. Proven används som ett underlag för utvärdering av undervisningen. När kravet att mäta individuella prestationer försvinner skapas bättre förutsättningar för ett fruktbart

arbete i grupp. Detta är och kommer att vara mycket viktiga färdigheter för arbetslivet men också för samhällsutvecklingen.

De graderade betygens informationsvärde är begränsat. Här har utvecklingssamtalen ett mycket större informationsvärde och är ett bättre pedagogiskt instrument som ställer högre krav både på lärare och elev. Genom utvecklingssamtal kan eleverna få en betydligt mer nyanserad och fullständig bild. Där finns möjlighet att prata om sådant som hör ihop med elevens personliga utveckling och mognad, värderingar, upplevelser och förväntningar. Kunskapsutvecklingen både inom enskilda ämnen och i relation till läroplanens mål kan diskuteras, saker som ofta inte kommer fram i andra sammanhang och som eleven bör fundera över och kanske förbättra. Vi vill att utvecklingssamtalen blir ett obligatoriskt inslag också i gymnasieskolan.

Därmed yrkar jag bifall till reservationerna 2 och 4.

Anf. 222 MATS PERTOFT (mp):

Fru talman! När det gäller betänkandet om motionerna angående gymnasieskolan kan man konstatera att så gott som alla svar på motionerna egentligen handlar om att utredning pågår. Det är inte särskilt mycket utöver det som finns med. Det gör också debatten vid denna sena timme lite svår att föra, eftersom de skarpa resultaten ännu inte är färdiga. Därför tänkte jag göra det ovanliga att inte hålla ett långt anförande om Miljöpartiets politik när det gäller gymnasieskolan utan snarare begränsa mig till att yttra några funderingar när det gäller gymnasieskolan generellt.

När man efter sex månader tittar på den nya regeringens politik är vissa saker tydliga. Det blir en sorts repris. När det gäller frisök undrade jag väldigt mycket vad det var som var ändrat när man först drog tillbaka det och sedan återkom. Jag konstaterade att det var så gott som ingenting som var ändrat så jag begrep inte varför man då inte kunde bifalla den bit som redan var beslutad av riksdagen.

Jag blir mycket nyfiken när det gäller lärlingsutbildningen. Blir det något liknande? Samtidigt blir jag undrande över skolministerns besök i Tyskland. Han yttrade sig så positivt om det. När jag sedan pratar med min syster är hon mer bekymrad. Hon bor där och har barn i den åldern. Jag undrar om det verkligen stämmer att man kan vara så positiv. Men jag är mycket nyfiken på detta. Jag hoppas bara att man inte från majoritetens sida går på den myt som jag ofta möter. Vi har så vackra bilder i Sverige av hur det är i andra länder, hur det är med lärlingsutbildningar, yrkesutbildningar och så vidare, där man inte får högskolebehörigheten.

Jag vet också, av både egen erfarenhet och utifrån samtal med många människor, att det finns problem i dag. Det finns problem med många elever som inte klarar sig igenom gymnasiet. Frågan är om lösningen består i att göra det så enkelt att man inte provar att nå den här hinderhöjden. Men detta vet vi i dag ingenting om, och därför ska jag avstå från att fälla omdömen utan snarare uttala varningar.

Med det återstår endast att säga att Miljöpartiet bara har en reservation, men jag tänkte faktiskt inte yrka någonting.

Anf. 223 SOFIA LARSEN (c):

Fru talman! Gymnasieskolan har setts och ses av de allra flesta som en naturlig fortsättning på grundskolan. Den ska också vara en bra plattform för fortsatt lärande, grunden för ett steg ut och en dörröppnare på arbetsmarknaden. För väldigt många elever är det så, men för alldeles för många elever är det inte så eftersom den här dörröppnaren inte finns där.

Vi vet också att en av fyra elever på gymnasiet inte har slutbetyg inom fyra år, trots att gymnasieskolan ska ta tre år. Av dem som börjar det individuella programmet, som har vuxit alltmer, är det bara en av fem som klarar sig igenom hela gymnasieskolan och får slutbetyg – en av fem.

Det här är ju inte en gymnasieskola för alla. Det är ingen skola som ger förutsättningar där alla kan lyckas. Anledningarna till det är flera, men den absolut största anledningen är att vi har en grundskola som inte klarar att uppfylla de mål som man har där. Eleverna har helt enkelt dåliga förkunskaper och ganska stora kunskapsluckor när de träder in i gymnasieskolans värld. Det innebär bland annat att gymnasielärarna tvingas anpassa undervisningen utifrån de bristande förkunskaperna, vilket innebär att vägen till examen många gånger blir längre än den ska behöva vara.

Även lärarna på högskolan säger att studenterna är sämre förberedda för högskolestudier i dag än för bara fem eller kanske tio år sedan. Många företag vittnar också om att man inte får tag på den arbetskraft man egentligen behöver, vilket har inneburit att många har startat egna både industriprogram och andra yrkesutbildningar. I vissa fall har till och med kommunen gått in och sagt: Titta, här är lokala företag som går samman och vill ha en skola som har ännu högre och bättre krav än den kommunala skolan har och är mer anpassad till den lokala arbetsmarknaden.

Vi har alltså en del utmaningar vad gäller skolan och gymnasieskolan att ta tag i. Att stärka grundskolan är vi i full gång med, och vi hade den diskussionen alldeles nyss här i kammaren. Men vi vill ju också reformera gymnasieskolan. Det är därför regeringen har tillsatt en utredning om den nya gymnasieskolan. Den ska redovisas i januari 2008.

Utredningen ska föreslå en ny gymnasieskola som ska leda till en gymnasieexamen med tre inriktningar. I utredningen ska man också se över gymnasieskolans nationella program och inriktningar, och man ska lämna förslag på vilka program och inriktningar som ska finnas. Den ska också ge förslag på vilka program som ska vara studieförberedande och vilka som ska vara yrkesförberedande. Man ska också göra en typ av analys av hur de nuvarande programmen har tillgodosett olika branschers utbildningsbehov. Det är väldigt viktigt att man också ser vilken typ av efterfrågan som verkligen finns. Vi måste få en gymnasieskola som mycket mer än i dag lägger grunden för både jobb och ett livslångt lärande.

Grunden för den nya gymnasieskolan är som sagt en gymnasieexamen med tre inriktningar. Det är ett studieförberedande program, ett yrkesförberedande program och en modern lärlingsutbildning.

Det studieförberedande programmet leder till en gymnasieexamen som ger allmän behörighet till högskolan. Det yrkesförberedande programmet ska, precis som lärlingsutbildningen, kunna leda till allmän

behörighet. Men det är inget krav. Det ska alltså finnas en valmöjlighet. Lärlingsutbildningen ska också kunna ha stora delar av utbildningen förlagd på en arbetsplats, och den ska vara direkt kopplad till praktisk verksamhet.

Alla de här tre inriktningarna ska hålla en hög kvalitet, och de ska ge den bästa möjliga basen för fortsatt lärande. De ska också ge den bästa möjligheten att gå ut direkt i arbetslivet, vilket vi har kunnat se att dagens inriktning av program inte har kunnat göra.

Vi stärker också möjligheterna i och med att vi höjer statusen på yrkes- och lärlingsutbildningarna, något som man inte kunde göra tillräckligt i GY-07. Det var därför som vi direkt drog tillbaka den. Vi ville ha en gymnasieskola som på ett mycket bättre sätt ger förutsättningar för både arbetsmarknaden och det livslånga lärandet för alla elever.

Socialdemokraterna skriver i sin reservation nr 1 om hur viktigt det är att gymnasieprogrammen håller hög kunskaps- och ambitionsnivå. Man skriver också: Ökade kunskapsklyftor i gymnasieskolan riskerar att leda till ökade klyftor i arbetslivet. Ja, så är det ju. Det är just därför som vi gör de här förändringarna med den nya gymnasieskolan, eftersom vi vet att Socialdemokraternas skola ledde just till större klyftor och fler som inte klarade sig igenom gymnasieskolan. Det är många gånger de eleverna som hamnar i den långvariga ungdomsarbetslösheten. Vi vill se till att det ges bättre möjligheter och vi vill stärka chanserna för alla att kunna lyckas från början, i grundskolan men också att vi ska få en gymnasieskola som är mer anpassad för både jobb och fortsatt lärande.

Fru talman! Jag vill avsluta med att yrka bifall till utskottets förslag.

Anf. 224 THOMAS STRAND (s) replik:

Fru talman! Vi socialdemokrater konstaterar att det finns brister. Det sade jag i mitt anförande också. Det var därför vi arbetade fram en gymnasiereform, GY-07, som ni drog tillbaka och slängde i papperskorgen. Vi ville verkligen reformera särskilt de yrkesförberedande programmen och lärlingsutbildningarna för att komma till rätta med de brister som vi har sett. Det var ett viktigt steg för oss.

Sverige ska konkurrera med kunskap och kompetens, inte med låga löner. Men när man läser direktivet tänker man ju att eftersom det sägs att det bara är en av de här tre inriktningarna som ska ge en grundläggande högskolebehörighet sänks ambitionen. Det är ganska logiskt. Man förändrar ju någonting. Då kan man också konstatera att en sådan ambitionssänkning just motverkar en skola som jobbar för kunskap och kompetens.

Det stöder också en låglönelinje att utbilda folk som kan ta arbete med låga krav och låga löner. Den ekvationen går inte ihop. Därför skulle jag vilja fråga Sofia Larsen: Är det viktigare att sänka ambitionen inom yrkesprogram och lärlingsutbildning för att höja procentandelen som lämnar gymnasieskolan med fullständig examen eller är det viktigare att höja kvaliteten både för de teoretiska och för de praktiska kunskaperna hos alla elever?

Vi tycker att det är viktigt att ha en hög kvalitet på alla de tre programmen i gymnasieskolan. Men det verkar som om den borgerliga alliansen har valt att den högre procentsatsen är viktigare än en ökad kvalitet för alla elever.

Anf. 225 SOFIA LARSEN (c) replik:

Fru talman! Thomas Strand sade i sitt anförande att målet är att hundra procent ska ta sig igenom gymnasieskolan. Det håller jag helt med om. Vi ska ju ha en gymnasieskola och även en grundskola som ger alla elever en chans att lyckas. Vi höjer ambitionen för grundskolan men framför allt för gymnasieskolan. Vi har höga kvalitetsmål för de tre olika inriktningarna i den nya gymnasieskolan, vilket är väldigt viktigt. Vi kan ju inte ha en gymnasieskola som har den utslagning som man faktiskt har i dagens skola, där eleverna varken får ordentlig grund för fortsatt lärande eller för arbetsmarknaden. Är det något som slår ut så är det detta.

Vem är det som har skapat klyftorna och utanförskapet? Vem är det som har skapat utslagningen och grunden till den långvariga ungdomsarbetslösheten? Jo, det är Thomas Strands parti. Det som gjordes i GY-07 var långtifrån tillräckligt för att skapa en modern gymnasieskola med hög kompetens och höga ambitioner för de olika inriktningarna.

Vi lägger ribban högt. Vi vill att alla elever ska få stärkta möjligheter med en god koppling mellan grundskolan och gymnasieskolan. De ska vara väl rustade för att direkt gå ut på arbetsmarknaden men också för att läsa vidare. Det är en hög ambitionsnivå i båda de delarna.

Anf. 226 THOMAS STRAND (s) replik:

Fru talman! Vi socialdemokrater har en helt annan syn på hur vi ska lösa problemen i gymnasieskolan. Vi vill också ha en skola med hög kompetens och hög kunskapsinhämtning. Det är jätteviktigt för oss.

Nu säger Sofia Larsen att också den borgerliga regeringen har denna ambition. Men jag påstår att de lösningar som ni kommer med är att se tillbaka, att hämta svar ur gårdagens skola. Ni höjer inte ambitionen utan sänker den.

Hur ser ni på kärnämnen? Ska de tas bort från de yrkesförberedande programmen eller minskas i omfattning? Om det sker är det fråga om en ambitionssänkning. Det skulle vara bra om man kunde få svar på den frågan i kväll.

Anf. 227 SOFIA LARSEN (c) replik:

Fru talman! Thomas Strand sade att Socialdemokraterna har en helt annan syn på hur problemen på gymnasiet ska lösas. Ja, det har ni. En av de stora satsningarna ni gjorde innan ni överlämnade regeringsmakten var att utöka det individuella programmet. Det kallar jag inte för en ambitionshöjning och en stärkning av gymnasieskolan.

Vi vill stärka grundskolan, och oavsett vilken inriktning du väljer på gymnasieskolan ska du bli rustad för det livslånga lärandet men också för att komma ut på arbetsmarknaden. Det gör inte den gamla gymnasieskolan. Vi ser att bara en femtedel av dem som börjar det individuella programmet klarar sig igenom gymnasieskolan. Vilka elever är det som hamnar i långvarigt utanförskap och ungdomsarbetslöshet? Jo, det är de eleverna. Vi behöver stärka dem. Gymnasieskolan ska vara till för alla, ge alla möjligheter att komma ut på arbetsmarknaden men också till fortsatt lärande. Vi har en god och höjd ambitionsnivå för den nya gymnasieskolan.

Fru talman! I höstas beslutade vi, som flera har varit inne på, att dra tillbaka den förra regeringens gymnasiereform GY-07. Till skillnad från Thomas Strand tycker jag att det var ett klokt och bra beslut eftersom GY-07 inte skulle leda till några avgörande förbättringar för gymnasiet, däremot ett antal försämringar. Det skulle inte rätta till några av dagens problem. Det vittnade om en oförmåga från socialdemokratins sida att pröva nytt. Det var kosmetika. Någon sade att GY-07 var som läppstift på liket. Jag vet inte om jag vill gå riktigt så långt, men det borde vara alldeles uppenbart för alla att det finns stora problem på gymnasiet i dag.

Det finns inte skäl att återupprepa den debatt vi hade i höstas här och nu, men jag vill påminna om att tre av fyra elever i gymnasiet inte slutför sin treåriga gymnasieutbildning inom fyra år. Det är ett misslyckande som gör oss moderater bekymrade. Det är elever som hoppar av eller inte klarar av den utbildning som vi – ni – har lett dem in på. Det är tusentals varje år. De upplever naturligtvis ett stort misslyckande. Deras självförtroende får sig en törn.

Men det är också ett misslyckande för den skolpolitik som har förts under lång tid. Det är ett bevis på att det är något fel i grunden. Vi ska inte ha en skola där tusentals elever slås ut varje år, som vi har haft i det socialdemokratiska Sverige.

Det är framför allt elever på yrkesprogrammen som inte fullföljer gymnasiet. En sannolik orsak är att innehållet i utbildningen inte upplevs som relevant för ungdomarna som går där. Många vittnar om att det studieförberedande inslaget är för stort. Det som ger gedigna yrkeskunskaper är för litet.

Hur löser GY-07 detta problem, Thomas Strand? Jo, genom att införa krav på mer teori, mer kärnämne: Säg till yrkeseleverna att de nu ska läsa historia så ska de bli mer motiverade. Hör ni inte själva hur orimligt det låter?

Nu har regeringen tillsatt en utredning som ska lägga fram ett förslag till ny gymnasieskola. Vi tror att den har betydligt större förutsättningar att skapa en bättre utbildning för våra ungdomar. Det är en utbildning som de kommer att klara av gå igenom på avsedd tid. Sofia Larsen har varit inne på direktiven, och de är bra och tydliga. Det finns duktiga utredare och ett sekretariat på plats. Jag har stor tilltro till att de kommer att presentera ett bra förslag om ett år som vi förhoppningsvis kan stödja i full enighet.

För en månad sedan skrev ordförandena i två av våra fackförbund en gemensam debattartikel i Dagens Nyheter. Det var LO:s ordförande och det var Lärarnas Riksförbunds ordförande. Ett av de intressanta inslagen i artikeln var LO:s tydliga öppning för färre obligatoriska kärnämnen och en anpassning av de teoretiska ämnena på yrkesprogrammen till respektive område, det vill säga precis det som vi i alliansen nu föreslår och har tillsatt en utredning om. Det tycker alliansen är bra. Men Thomas Strand sade att det andas en – hur var det? – gammal unken skola, eller något sådant. Det är i alla fall ett välkommet besked från LO. Jag önskar Wanja Lundby-Wedin all framgång i hennes vidare försök att övertyga Socialdemokraterna om behovet av en ny gymnasiepolitik.

Det vore bra om även Socialdemokraterna ger upp kravet på att alla ska vara behöriga till högskolan med en gång och i stället ser till att alla

klaras av gymnasiet. Det är i alla fall vår avsikt. Det vore bra om vi kunde få en stor samstämmighet i kammaren om detta. Men av reservationerna att döma syns inga positionsförflyttningar än så länge.

Låt mig, fru talman, ta upp en annan fråga som ligger mig och många elever varmt om hjärtat. Thomas Strand berörde den också, nämligen frisöket. Det handlar om möjligheten för elever att välja gymnasieskola, eller rättare sagt att rätta till ett problem som finns på många håll i dag att inte kunna välja. Vi moderater vill ändra på detta. Ett litet steg tas med återinförandet av frisöket. Det var en av beståndsdelarna i GY-07 som regeringen dammar av. Vid en närmare granskning ser man att arvet från den förra regeringen inte är så där alldeles lysande. Reglerna är så begränsande att effekten kommer att bli liten.

Det som blir möjligt att söka i en annan kommun är nämligen endast nationella program och nationella inriktningar, inte specialutformade program och inte lokala inriktningar. Om det finns en lokal inriktning på ett program i en skola stängs programmet helt och hållet för frisök i den kommunen – även på skolor som bara har nationella inriktningar.

Det kanske låter krångligt. För att göra det begripligare ska jag ge det samhällsvetenskapliga programmet som exempel. Det finns i dag fyra nationella inriktningar, ekonomi, kultur, samhällsvetenskap och språk. Många skolor har inrättat lokala inriktningar. På Brännkyrka gymnasium i Stockholm finns en lokal inriktning mot juridik. På S:t Petri skola i Malmö har man en lokal inriktning mot journalistik. På Rudbecksgymnasiet i Örebro är det samhällsbyggande, och på Erik Dahlbergsgymnasiet i Jönköping är det entreprenörskap. Det är några av de lokala inriktningar som finns. De låter som bra och spännande inriktningar, och det finns säkert många intresserade elever. Men, dessa inriktningar är inte sökbara för elever från andra kommuner.

Eftersom det finns lokala inriktningar stängs dessutom hela det samhällsvetenskapliga programmet för frisök i de här kommunerna. Fårsta gymnasium, Kista gymnasium och alla andra 20–30 skolor som finns i Stockholm är inte heller längre öppna för frisök.

Innebörden är alltså att just det man inte har hemma får man inte söka någon annanstans heller, utan man får bara söka precis det man har hemma. Det är lite att bjuda med armbågen, tycker jag nog.

Marknadsföringen av frisöksreformen som en stor valfrihetsreform har varit ganska bra, men det är lite bluff med innehållet då det inte riktigt stämmer överens. Så kanske det blir när Socialdemokraterna ska skapa något de i grunden inte gillar, nämligen valfrihet. Bocken är inte den bästa trädgårdsmästaren.

Vi moderater är naturligtvis inte nöjda med det här, utan vi vill gå vidare. Frisök *light* duger inte för oss. Det här problemet måste den nya gymnasieutredningen lösa.

Jag kan garantera Thomas Strand att gymnasiereformen var det enda som vi dammade av från den gamla regeringens politik, och vi kommer inte att ta något annat.

Med detta, fru talman, vill jag yrka bifall till utskottets förslag och avslag på alla motioner.

Anf. 229 ROSSANA DINAMARCA (v) replik:

Fru talman! Timmen är sen, och jag hade inte tänkt begära replik. Men det var någonting som Mats Gerdau sade som fick det att knyta sig i magen på mig. Och det är ingen överdrift.

Han sade så här: Ska yrkeselever läsa historia? Hör ni inte själva hur orimligt det låter?

Vari ligger det orimliga, Mats Gerdau? Det som du sade avslöjar bara de fördomar och den okunskap som ligger bakom högerens skolpolitik.

Flera yrkesförberedande program har höga antagningspoäng, och många, till exempel omvårdnadsprogram, kräver att man går vidare för att kunna bli sjuksköterska och så vidare.

Jag hoppas att det här bara var en groda som hoppade ur munnen, för det var det värsta jag har hört.

Anf. 230 MATS GERDAU (m) replik:

Fru talman! Då har nog Rossana Dinamarca inte hört särskilt mycket i den här salen tidigare. Det finns mycket mer som det kan knyta sig i magen av.

Det jag sade, fru talman, var att vi inte ska tvinga dessa elever att läsa ytterligare kärnämnen. Jag kan inte riktigt förstå det förgripliga i detta. Det är en frivillig skolform, där vi tycker att eleverna ska få välja mer själva vad de vill läsa. Vill de läsa historia är det jättebra, och då ska de få göra det. Men tvinga dem inte att läsa mer teoretiska ämnen. Det är det som du och ditt parti tillsammans med Socialdemokraterna vill, att göra hela gymnasiet mer och mer teoretiskt, att tona ned de yrkesförberedande kunskaperna mer och mer. Det är den exakta innebörden i Vänsterpartiets och Socialdemokraternas förslag.

Varför ser ni på vänsterkanten detta som en ambitionssänkning, när vi satsar på yrkeskunskaper? Varför gillar ni inte yrkeskunskaper längre? Det är det som det handlar om i grund och botten. De gamla arbetarpartierna har inte bara övergett arbetslinjen, utan de har också övergett värdet av och tilltron till yrkeskunskaper. Vi höjer kraven och ambitionen där avsevärt från vad ni lyckades med under de åtta–tio år som ni var med och styrde.

Det handlar inte om att tvinga eleverna att läsa utan om att ge dem möjlighet att läsa mer av det som de vill och anser sig ha nytta av i framtiden. Ska det vara så svårt för en vänsterpartist att förstå det här med valfrihet? Ja, det kanske ska vara det.

Anf. 231 ROSSANA DINAMARCA (v) replik:

Fru talman! Mats Gerdau försöker smita från det han faktiskt sade. Det han sade var ordagrant: Ska yrkeselever läsa historia? Hör ni inte själva hur orimligt det låter? Så sade Mats Gerdau, ingenting annat.

Bildning handlar inte enbart om att utbilda för ett yrke. Det handlar om att skolans uppdrag också ska utbilda elever för att bli delaktiga medborgare i samhället. Där vet vi att frånvaron av kunskap om till exempel historia är farlig. Vi har många gånger här debatterat vikten av att informera om nazismens brott och olika andra brott i historien. Varför är det så viktigt? Jo, för att vi inte ska få se historien upprepa sig. Därför är historieämnet viktigt. Samhällskunskapsämnet är också viktigt för att veta hur man kan vara en del av samhället.

Det här handlar inte om att nedvärdera yrkeskunskaperna – tvärtom. Till skillnad från hur det var på 50- och 60-talen och tidigare än så, när man utbildades enbart för att hålla sig i sitt fack, till sitt yrke, och sedan hålla käften – ursäktat uttrycket – har vi sett till att försöka minska klassklyftorna genom att människor ska ha del av bildning för att kunna ha makt i samhället.

Anf. 232 MATS GERDAU (m) replik:

Fru talman! Det finns massor med viktiga saker som man ska lära sig i livet. En del av de sakerna ska man lära sig i skolan. En del av de sakerna ska man lära sig i den obligatoriska grundskolan. Jag tycker att det finns ett väldigt stort ansvar och ett värde i att en stor del av bildningsidealet förvaltas där.

När man kommer upp i en gymnasieskola, som är en frivillig skolorm, måste man få välja mer själv. Det är innebörden i alliansens politik. Man kan välja historia, och man kan välja andra ämnen. Man kan fylla skolan med allt det som man tycker är viktigt av det som är mer och mer teoretiska kärnämnen, som ni i Vänstern vill göra. Det innebär att någonting annat måste tas bort – det är en logisk konsekvens. Vad är det då som tas bort? Ja, det är yrkeskunskaper. Tiden för yrkesämnen blir mindre och mindre, och på andra sidan står arbetslivet och kräver bättre yrkeskunskaper av dem som går ut gymnasieskolan. Det går inte ihop.

Ni har inget svar på vad det är ni vill ta bort. Varför vill ni minska tiden för yrkesämnen i gymnasiet? Det är precis det som blir effekten när ni vill införa mer kärnämnen.

Anf. 233 FREDRIK MALM (fp):

Fru talman! De problem som vi i alliansen har identifierat och uppmärksammat, de grundläggande problemen i svenskt skolväsende, är att kunskapsresultaten är för låga, att ordningsproblemen är för stora, att avhoppet är för många och att lärarnas situation är för dålig. Vi har föreslagit en rad åtgärder för att komma till rätta med de problemen, och vi har fått väljarnas stöd för att genomföra dem.

Det är symtomatiskt att Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet är motståndare till borgerlig skolpolitik. Vi i Folkpartiet har i årtal betonat behovet av satsningar på baskunskaper, arbetsro och förstärkt yrkesutbildning, men ofta har vi talat för döva öron på vänsterkanten.

En gång i tiden var det inte riktigt så. Då förstod arbetarrörelsen att det låg i deras intresse att arbetarrörelsens barn fick goda baskunskaper, att betyg och utvärderingar hjälpte barn och ungdomar från mindre studiemotiverade eller mindre akademiska hem och att arbetsro i skolan gynnade dem som hade det svårast.

Jag ska göra någonting som jag tror att jag aldrig har gjort förut, nämligen berömma en antagonist, Ali Esbati. Han skrev i en krönika i tidningen Flamman – av alla tidningar – för några veckor sedan: ”Ditt ABC, det är inte nog, men lär det!” Det han skriver tycker jag är ganska viktigt. Han skriver så här i en ganska brutal uppgörelse med Vänsterns skolpolitik:

”Ropen har skallat om att läraren ska ’vara en handledare’. Det har gett – förvisso billigare! – lärlösa lektioner, och ritualiserat ’eget ar-

bete'. Det gynnar elever som har verktygen med sig från sin uppväxtmiljö. — — —

I resonemang från vänsterhåll ställs ofta faktakunskaper mot träning i att sätta kunskaper i ett sammanhang. Men den undervisning som viker av från nödvändigheten att till eleverna lära ut sådant som de inte visste förut – som kräver ansträngning – skapar inga kritiskt tänkande individer, utan svårreparerade kunskapsluckor. Analyser sker inte i vakuum – de kräver kognitivt material.”

”En annan käpphäst”, skriver Esbati, ”är att ’kunskap kan inte mätas’. Det är slött självbedrägeri.” Detta ska ses i kontrast mot det som Rossana Dinamarca sade i sitt tidigare inlägg. Det visar också att det bland marxister finns lite olika syn på detta. Det är inte bara en verbal uppgörelse utan också ganska kloka ord i sak, tycker jag. Vänstern borde lära lite av Mark Twain, som sade att förmågan att ändra åsikt är det som skiljer den vise från den envise.

När vi i alliansen lägger grunden för en ny gymnasiereform som kommer att genomföras under mandatperioden gör vi det för att vi ser ett mycket stort behov av kraftfulla förändringar för att hölja resultaten, minska avhoppet och skapa olika bildningsvägar på gymnasiet. Kritiken från Socialdemokraterna *et consortes* mot den nya gymnasiereformen fokuserar på att alla elever på gymnasiet ska bli behöriga till högre studier och att hälften av dem ska läsa vidare på universitetet.

Det är ungefär som om kunskap och högre utbildning är en fråga om kvantitativa tal – som om universitetsstudier och högre utbildning handlar om att vara en siffra i ett 50-procentsmål. Detta är ett nyttoperspektiv som i det långa loppet slår med brutal kraft mot de elever som inte känner att de är motiverade för teoretiska studier på gymnasiet utan i stället ganska snabbt vill ut i arbetslivet. Dessa elever hoppar nämligen i stor utsträckning av sina studier i dag. Då blir de inte rustade för vare sig arbetsliv eller högre studier. Vi kan se dem i nya staplar, där de blir siffror över ungdomsarbetslöshet och ungdomsfattigdom.

Den politik som under flera decennier har förts på det skolpolitiska området har ökat klyftorna i vårt land. Det är viktigt att vi erkänner det. Eller rättare sagt: *Vi* erkänner det. Vi har kritiserat denna politik i årtal. Den har nämligen glömt bort de elever som har det svårast i skolan, med resultatet att kunskap som ett verktyg för att öka jämlikheten i samhället har försvagats.

Det finns inga ersättningsjobb i världen – inga plusjobb, integrations-satsningar, arbetsmarknadsutbildningar eller ökade bidrag – som kan kompensera den förlust som en missad skolgång innebär. Detta vet vi i alliansen, och detta vet också en stor del av den svenska väljarkåren. Det var därför en majoritet av den valde en ny regering i höstas. Det är inte bara majoriteten i utbildningsutskottet som säger nej till Socialdemokraternas, Vänsterpartiets och Miljöpartiets motioner rörande grundskolan och gymnasieskolan. Också en stor majoritet av svenska folket har med kraft avvisat dem. Det gjorde man långt innan majoriteten i utskottet gjorde det – man gjorde det nämligen redan på valdagen förra året.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag och avslag på motionerna.

Prot. 2006/07:88

11 april

Gymnasieskolan

Anf. 234 GUNILLA TJERNBERG (kd):

Fru talman! Timmen börjar bli sen, men vi ska hålla oss kvar vid det här betänkandet en liten stund. Det handlar om den viktiga gymnasieskolan. Det är ett betänkande som pekar på regeringens ambitioner men också på det ganska begränsade beskedet om vad oppositionen vill.

Bland reservationerna kan vi se att Socialdemokraterna förvisso vill en del med en yrkesutbildning, och det är bra, men det räcker inte. Därför har alliansen, precis som har nämnts, tillsatt en utredning som ska ta fram de olika programmen inom gymnasieskolan. Jag är personligen mycket glad över att det i direktiven tydligt framgår att alliansens politik när det gäller gymnasieskolan handlar om att likvärdigt värdera handens kunskap, det praktiska kunnandet, och ett teoretiskt kunnande som förbereder för högskola och universitet. Den bredden längtar många av våra ungdomar till, och det är oerhört välgörande att vi ska få se en sådan gymnasiereform presenteras framöver.

Det finns en reservation från Socialdemokraterna. Sofia Larsen, min kollega i utskottet, citerade den. Jag vill också göra det. Man skriver: "Ökade kunskapsklyftor i gymnasieskolan riskerar att leda till ökade klyftor i arbetslivet." Jag blev väldigt förvånad när jag läste denna reservationstext. Jag tog tillfället i akt att titta på Skolverkets webb och statistiken där. Där kan man se frukterna av Socialdemokraternas utbildningspolitik. Den har visat att andelen elever som går ut gymnasieskolan med slutbetyg har varit i stort sett oförändrad de senaste tre åren. Under dessa år har Socialdemokraterna styrt vårt land, och nu reserverar man sig mot alliansens politik och pekar på det man själv har åstadkommit. Det är ytterst häpnadsväckande!

I dag vet vi att två av tre ungdomar klarar gymnasiestudierna på tre år. Det är det som det handlar om. Ändå leder detta till en reservation där Socialdemokraterna tar upp sin egen politik och kritiserar alliansen. Hur kan Socialdemokraterna hävda, som man gjorde i valrörelsen, att alla ska med, när endast varannan elev med utländsk bakgrund klarade gymnasieskolan på tre år?

Varannan elev med utländsk bakgrund klarade gymnasieskolan på tre år. Det är faktiskt frågan om en 50-procentig utslagnig.

Oförmågan att svara mot gymnasieskolans ogynnsamma utveckling har sedan lett till att komvux för många har blivit ett fjärde gymnasieår. Det var ju inte detta som var tanken med komvux. Komvux, som ska vara en andra chans, har under Socialdemokraternas regeringsinnehav blivit den enda chansen. Det var inte så det skulle vara, och det är inte så vi i alliansregeringen vill se det.

Jag tror att det är bra att vi friskar upp minnet även om kvällen är sen. Under läsåret 1999/2000 fanns det enligt Skolverket 80,6 procent pedagogiskt högskoleutbildade lärare i gymnasieskolan. Samma år hade nästan lika många lärare, drygt 79 procent, en tillsvidareanställning. Fram till läsåret 2005/06, precis före valet, har andelen pedagogiskt högskoleutbildade lärare sjunkit till 73 procent inom gymnasieskolan. Samtidigt är andelen tillsvidareanställda lärare ungefär lika stor som för tio år sedan.

Vad säger då detta? Jo, det har i ökande utsträckning blivit okej att ute på skolorna anställa lärare utan pedagogisk högskoleutbildning. Jag tror att det är oerhört viktigt att vi vänder den utvecklingen. Det är ett

arbete som vi, samtliga partier i alliansen, har tagit till oss och kommer att göra. Det är en grannliga uppgift, men den ska utföras.

När jag lyssnar på vänstersidans inlägg uppfattar jag att man är mycket kritisk mot detta, men när förslagen kommer på riksdagens bord hoppas jag ändå att vi ska få stöd för detta. Det måste vara en hel riksdags ambition att vi har lärare som har den pedagogiska utbildning som de ska ha för att kunna undervisa och ge våra elever den kunskap som de har rätt till.

Vänsterpartiet framhåller envist i att vända sig mot betyg. Man säger att de graderade betygens informationsvärde är begränsat. I stället framhålls utvecklingssamtal, som ju redan finns inom gymnasieskolan. Som jag ser det finns det alltid ett behov av att ha en dialog om elevernas kunskapsutveckling. Därför är det bra att detta stadgas i gymnasieförordningen. Det stadgas att man ska ha utvecklingssamtal i gymnasieskolan.

Vad är det då för problem med att utvecklingssamtalen leder fram till ett betyg? Där står Vänsterpartiet helt utan en motivering som känns logisk och begriplig.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag ta upp en fråga som jag ofta tar upp när vi pratar om skolfrågor. Jag tog upp den när det gäller grundskolan, och jag tar upp den nu också. Inom alliansen ser vi den som oerhört väsentlig. Det är frågan om trygghet i skolan. Den gäller också gymnasieskolan.

Det får inte vara så att elever, även om de är lite äldre, går till skolan och har ont i magen. Det var också otroligt bekymmersamt när den tidigare regeringen inte lyckades leverera en skollag där den typen av frågor förhoppningsvis skulle finnas med. En tydlig värdegrund är, som jag beskrev i vår tidigare debatt – jag hänvisar till den – också avgörande för trygghet och arbetsro i skolan.

Tillsammans med de åtgärder som regeringen har vidtagit när det gäller att ta fram vetenskapligt forskningsbaserade metoder för att komma till rätta med mobbning måste också i gymnasieskolan frågor kring värdegrundsarbetet ligga i fokus. Här kommer alliansens regering att komma med förslag i en lag där vi tar upp frågor kring diskriminering och mobbning.

Fru talman! Jag ska inte förlänga debatten mer i kväll. Det är sent, som sagt. Jag vill yrka bifall till betänkandet i sin helhet och avslag på samtliga reservationer.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 12 april.)

22 § Lagändringar med anledning av nya EG-direktiv om avgaskrav för motorer i tunga fordon, m.m.

Föredrogs
miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2006/07: MJU9
Lagändringar med anledning av nya EG-direktiv om avgaskrav för motorer i tunga fordon, m.m. (prop. 2006/07:39).

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Prot. 2006/07:88
11 april

Gymnasieskolan

Prot. 2006/07:88
11 april

(Beslut skulle fattas den 12 april.)

Anmälades och bordlades

Proposition

2006/07:110 Rapportering av händelser inom civil luftfart m.m.

Motioner

med anledning av skr. 2006/07:58 Migration och asylpolitik

2006/07:Sf13 av Christina Axelsson m.fl. (s)

2006/07:Sf14 av Bodil Ceballos m.fl. (mp)

2006/07:Sf15 av Tomas Eneroth m.fl. (s)

24 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmälades att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 11 april

2006/07:942 Hivpositiva flyktingars tillgång till medicin

av *Ewa Björling* (m)

till statsrådet Maria Larsson (kd)

2006/07:962 Hyra för gemensamma utrymmen

av *Lars Gustafsson* (kd)

till socialminister Göran Hägglund (kd)

2006/07:965 Invandring och Berlindeklarationen

av *Ulf Holm* (mp)

till statsminister Fredrik Reinfeldt (m)

2006/07:966 Jämställdhet och Berlindeklarationen

av *Ulf Holm* (mp)

till statsminister Fredrik Reinfeldt (m)

2006/07:978 Ny lag om kassaregister

av *Luciano Astudillo* (s)

till finansminister Anders Borg (m)

2006/07:985 Uppsägning av plusjobbare

av *Fredrik Lundh* (s)

till arbetsmarknadsminister Sven Otto Littorin (m)

2006/07:986 Arbetslivstolkning för personer med dövblindhet

av *Barbro Westerholm* (fp)

till arbetsmarknadsminister Sven Otto Littorin (m)

2006/07:993 Arbetsförmedlingens resurser

av *Carina Hägg* (s)

till arbetsmarknadsminister Sven Otto Littorin (m)

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 17 april.

Förhandlingarna leddes
av andre vice talmannen från sammanträdet början till och med 9 §
anf. 36 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till och med 11 § anf. 60 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till och med 14 § anf. 102 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till och med 18 § anf. 126 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till och med 19 § anf. 179 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till och med 20 § anf. 218 (delvis) och
av andre vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Eva-Lena Ekman

1 § Anmälan om återtagande av plats i riksdagen	1
2 § Ledighet	1
3 § Anmälan om kompletteringsval.....	1
4 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer.....	2
5 § Hänvisning av ärenden till utskott	3
6 § Förnyad bordläggning.....	4
7 § Fortsatt svenskt deltagande i Förenta nationernas insats i Libanon	4
Sammansatta utrikes- och försvarsutskottets betänkande 2006/07:UFöU2	4
Anf. 1 ROLF GUNNARSSON (m).....	4
(Beslut fattades under 16 §.).....	5
8 § Kriminalvårdsfrågor	5
Justitieutskottets betänkande 2006/07:JuU7	5
Anf. 2 CHRISTER ADELSBO (s)	5
Anf. 3 ALICE ÅSTRÖM (v).....	8
Anf. 4 MEHMET KAPLAN (mp).....	10
Anf. 5 KRISTER HAMMARBERGH (m).....	11
Anf. 6 CHRISTER ADELSBO (s) replik	14
Anf. 7 KRISTER HAMMARBERGH (m) replik	14
Anf. 8 CHRISTER ADELSBO (s) replik	14
Anf. 9 KRISTER HAMMARBERGH (m) replik	15
Anf. 10 ALICE ÅSTRÖM (v) replik.....	15
Anf. 11 KRISTER HAMMARBERGH (m) replik	16
Anf. 12 ALICE ÅSTRÖM (v) replik.....	16
Anf. 13 KRISTER HAMMARBERGH (m) replik	17
Anf. 14 MILDRED THULIN (c)	17
Anf. 15 CAMILLA LINDBERG (fp).....	19
Anf. 16 INGER DAVIDSON (kd)	20
Anf. 17 CHRISTER ADELSBO (s) replik.....	23
Anf. 18 INGER DAVIDSON (kd) replik	23
Anf. 19 CHRISTER ADELSBO (s) replik.....	24
Anf. 20 INGER DAVIDSON (kd) replik	24
Anf. 21 ALICE ÅSTRÖM (v) replik.....	24
Anf. 22 INGER DAVIDSON (kd) replik	25
Anf. 23 ALICE ÅSTRÖM (v) replik.....	25
Anf. 24 INGER DAVIDSON (kd) replik	25
(Beslut fattades under 16 §.).....	26
9 § Processrättsliga frågor	26
Justitieutskottets betänkande 2006/07:JuU8	26
Anf. 25 MARGARETA PERSSON (s)	26
Anf. 26 ALICE ÅSTRÖM (v).....	28
Anf. 27 MEHMET KAPLAN (mp).....	29
Anf. 28 PETER ALTHIN (kd)	30
Anf. 29 MARGARETA PERSSON (s) replik.....	33

Anf. 30	PETER ALTHIN (kd) replik.....	34
Anf. 31	MARGARETA PERSSON (s) replik	34
Anf. 32	PETER ALTHIN (kd) replik.....	35
Anf. 33	ULRIKA KARLSSON I UPPSALA (m).....	35
Anf. 34	TREDJE VICE TALMANNEN.....	37
Anf. 35	KARIN NILSSON (c).....	38
Anf. 36	JAN ERTSBORN (fp).....	39
Anf. 37	MEHMET KAPLAN (mp) replik	40
Anf. 38	JAN ERTSBORN (fp) replik	40
Anf. 39	MEHMET KAPLAN (mp) replik	41
	(Beslut fattades under 16 §.)	41
10 §	Associationsrättsliga frågor m.m.	41
	Civilutskottets betänkande 2006/07:CU11	41
Anf. 40	JOHAN LÖFSTRAND (s).....	41
Anf. 41	EGON FRID (v).....	43
Anf. 42	JAN LINDHOLM (mp)	44
Anf. 43	ANTI AVSAN (m).....	46
Anf. 44	LENNART PETTERSSON (c).....	47
Anf. 45	YVONNE ANDERSSON (kd)	48
Anf. 46	JOHAN LÖFSTRAND (s) replik.....	49
Anf. 47	YVONNE ANDERSSON (kd) replik	49
Anf. 48	JOHAN LÖFSTRAND (s) replik.....	49
Anf. 49	YVONNE ANDERSSON (kd) replik	50
Anf. 50	SYLVIA LINDGREN (s)	50
	(Beslut fattades under 16 §.)	50
11 §	Naturrekursfrågor m.m.....	51
	Civilutskottets betänkande 2006/07:CU22	51
Anf. 51	EGON FRID (v).....	51
Anf. 52	JAN LINDHOLM (mp)	52
Anf. 53	STEFAN WIKÉN (s).....	54
Anf. 54	EWA THALÉN FINNÉ (m)	55
Anf. 55	JAN LINDHOLM (mp) replik	57
Anf. 56	EWA THALÉN FINNÉ (m) replik.....	57
Anf. 57	JAN LINDHOLM (mp) replik	58
Anf. 58	EWA THALÉN FINNÉ (m) replik.....	58
Anf. 59	LENNART PETTERSSON (c).....	58
Anf. 60	LARS TYSKLIND (fp).....	59
Anf. 61	JAN LINDHOLM (mp) replik	61
Anf. 62	LARS TYSKLIND (fp) replik	61
Anf. 63	JAN LINDHOLM (mp) replik	62
Anf. 64	LARS TYSKLIND (fp) replik	62
Anf. 65	EGON FRID (v) replik	62
Anf. 66	LARS TYSKLIND (fp) replik	63
Anf. 67	EGON FRID (v) replik	63
Anf. 68	LARS TYSKLIND (fp) replik	64
	(Beslut fattades under 16 §.)	64
12 §	Ändring i produktsäkerhetslagen	64
	Civilutskottets betänkande 2006/07:CU23	64

Anf. 69 JAN LINDHOLM (mp).....	64	Prot. 2006/07:88
Anf. 70 ANTI AVSAN (m).....	66	11 april
(Beslut fattades under 16 §.).....	67	
13 § Vissa regler om ränta i samband med återkrav	67	
Socialförsäkringsutskottets betänkande 2006/07:SfU6	67	
Anf. 71 SIW WITTGREN-AHL (s)	67	
Anf. 72 LISELOTTE OLSSON (v).....	69	
Anf. 73 GUNVOR G ERICSON (mp)	70	
Anf. 74 HELENA RIVIÈRE (m)	71	
Anf. 75 LISELOTTE OLSSON (v) replik	72	
Anf. 76 HELENA RIVIÈRE (m) replik	73	
Anf. 77 LISELOTTE OLSSON (v) replik	73	
Anf. 78 HELENA RIVIÈRE (m) replik	73	
Anf. 79 SIW WITTGREN-AHL (s) replik.....	73	
Anf. 80 HELENA RIVIÈRE (m) replik	74	
Anf. 81 SIW WITTGREN-AHL (s) replik.....	74	
Anf. 82 HELENA RIVIÈRE (m) replik	75	
Anf. 83 SOLVEIG ZANDER (c)	75	
Anf. 84 SIW WITTGREN-AHL (s) replik.....	76	
Anf. 85 SOLVEIG ZANDER (c) replik	76	
Anf. 86 SIW WITTGREN-AHL (s) replik.....	77	
Anf. 87 SOLVEIG ZANDER (c) replik	77	
Anf. 88 TOBIAS KRANTZ (fp)	77	
Anf. 89 SIW WITTGREN-AHL (s) replik.....	79	
Anf. 90 TOBIAS KRANTZ (fp) replik	80	
Anf. 91 SIW WITTGREN-AHL (s) replik.....	80	
Anf. 92 TOBIAS KRANTZ (fp) replik	81	
Anf. 93 ANDRE VICE TALMANNEN.....	81	
Anf. 94 SIW WITTGREN-AHL (s) replik.....	81	
Anf. 95 EVA JOHNSON (kd).....	82	
Anf. 96 Statsrådet CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m).....	83	
Anf. 97 SIW WITTGREN-AHL (s) replik.....	85	
Anf. 98 Statsrådet CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik.....	85	
Anf. 99 SIW WITTGREN-AHL (s) replik.....	86	
Anf. 100 Statsrådet CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik.....	87	
(Beslut fattades under 16 §.).....	87	
14 § Bibliotek, litteratur och kulturtidskrifter	87	
Kulturutskottets betänkande 2006/07:KrU6	87	
Anf. 101 ANDERS ÅKESSON (c)	87	
Anf. 102 SIV HOLMA (v)	88	
Anf. 103 GUNILLA CARLSSON I HISINGS BACKA (s)	90	
Anf. 104 LARS-IVAR ERICSON (c)	92	
Anf. 105 SIV HOLMA (v) replik	93	
Anf. 106 LARS-IVAR ERICSON (c) replik	93	
Anf. 107 SIV HOLMA (v) replik	93	

Anf. 108 CECILIA WIKSTRÖM I UPPSALA (fp)	93
Anf. 109 SIV HOLMA (v) replik	96
Anf. 110 CECILIA WIKSTRÖM I UPPSALA (fp) replik	96
Anf. 111 SIV HOLMA (v) replik	97
Anf. 112 CECILIA WIKSTRÖM I UPPSALA (fp) replik	97
Anf. 113 GUNILLA CARLSSON I HISINGS BACKA (s) replik	98
Anf. 114 CECILIA WIKSTRÖM i Uppsala (fp) replik	98
Anf. 115 GUNILLA CARLSSON i Hisings Backa (s) replik	98
Anf. 116 CECILIA WIKSTRÖM i Uppsala (fp) replik	99
Anf. 117 DAN KIHLESTRÖM (kd)	99
(forts. 17 §)	101
Ajournering	101
Återupptagna förhandlingar	101
15 § Beslut om ärenden som slutdebatterats den 29 mars	101
AU9 Arbetsrätt	101
AU10 Jämställdhet	103
16 § Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde	104
UFöU2 Fortsatt svenskt deltagande i Förenta nationernas insats i Libanon	104
JuU7 Kriminalvårdsfrågor	104
JuU8 Processrättsliga frågor	105
CU11 Associationsrättsliga frågor m.m.	106
CU22 Naturresursfrågor m.m.	106
CU23 Ändring i produktsäkerhetslagen	107
SfU6 Vissa regler om ränta i samband med återkrav	107
17 § (forts. från 14 §) Bibliotek, litteratur och kulturtidskrifter (forts. KrU6)	108
Anf. 118 GUNILLA CARLSSON I HISINGS BACKA (s) replik	108
Anf. 119 DAN KIHLESTRÖM (kd) replik	108
Anf. 120 GUNILLA CARLSSON I HISINGS BACKA (s) replik	108
Anf. 121 DAN KIHLESTRÖM (kd) replik	108
(Beslut skulle fattas den 12 april.)	109
18 § Teater-, dans- och musikfrågor	109
Kulturutskottets betänkande 2006/07:KrU7	109
Anf. 122 DAN KIHLESTRÖM (kd)	109
Anf. 123 SIV HOLMA (v)	110
Anf. 124 ANNELI SÄRNBLAD (s)	111
Anf. 125 SOLVEIG TERNSTRÖM (c)	113
Anf. 126 SIV HOLMA (v) replik	115
Anf. 127 SOLVEIG TERNSTRÖM (c) replik	115
Anf. 128 SIV HOLMA (v) replik	115
Anf. 129 SOLVEIG TERNSTRÖM (c) replik	116
Anf. 130 ANNELI SÄRNBLAD (s) replik	116

Anf. 131 SOLVEIG TERNSTRÖM (c) replik	116
Anf. 132 ANNELI SÄRNBLAD (s) replik	117
Anf. 133 SOLVEIG TERNSTRÖM (c) replik	117
Anf. 134 ANDRE VICE TALMANNEN	117
(Beslut skulle fattas den 12 april.)	117
19 § Spel- och lotterifrågor	118
Kulturutskottets betänkande 2006/07:KrU8	118
Anf. 135 CECILIA MAGNUSSON (m)	118
Anf. 136 SIV HOLMA (v)	118
Anf. 137 LARS WEGENDAL (s)	119
Anf. 138 GUNVOR G ERICSON (mp)	122
Anf. 139 GÖRAN MONTAN (m)	124
Anf. 140 LARS WEGENDAL (s) replik	125
Anf. 141 GÖRAN MONTAN (m) replik	125
Anf. 142 LARS WEGENDAL (s) replik	126
Anf. 143 GÖRAN MONTAN (m) replik	126
Anf. 144 SIV HOLMA (v) replik	126
Anf. 145 GÖRAN MONTAN (m) replik	127
Anf. 146 SIV HOLMA (v) replik	127
Anf. 147 GÖRAN MONTAN (m) replik	128
Anf. 148 ANDERS ÅKESSON (c)	128
Anf. 149 LARS WEGENDAL (s) replik	129
Anf. 150 ANDERS ÅKESSON (c) replik	129
Anf. 151 LARS WEGENDAL (s) replik	129
Anf. 152 ANDERS ÅKESSON (c) replik	130
Anf. 153 GUNVOR G ERICSON (mp) replik	130
Anf. 154 ANDERS ÅKESSON (c) replik	130
Anf. 155 GUNVOR G ERICSON (mp) replik	131
Anf. 156 ANDERS ÅKESSON (c) replik	131
Anf. 157 CAMILLA LINDBERG (fp)	131
Anf. 158 SIV HOLMA (v) replik	133
Anf. 159 CAMILLA LINDBERG (fp) replik	133
Anf. 160 SIV HOLMA (v) replik	133
Anf. 161 CAMILLA LINDBERG (fp) replik	134
Anf. 162 LARS WEGENDAL (s) replik	134
Anf. 163 CAMILLA LINDBERG (fp) replik	135
Anf. 164 LARS WEGENDAL (s) replik	135
Anf. 165 CAMILLA LINDBERG (fp) replik	135
Anf. 166 GUNVOR G ERICSON (mp) replik	136
Anf. 167 CAMILLA LINDBERG (fp) replik	136
Anf. 168 GUNVOR G ERICSON (mp) replik	137
Anf. 169 CAMILLA LINDBERG (fp) replik	137
Anf. 170 DAN KIHLESTRÖM (kd)	137
Anf. 171 LARS WEGENDAL (s) replik	139
Anf. 172 DAN KIHLESTRÖM (kd) replik	139
Anf. 173 LARS WEGENDAL (s) replik	140
Anf. 174 DAN KIHLESTRÖM (kd) replik	140
Anf. 175 GUNVOR G ERICSON (mp) replik	140
Anf. 176 DAN KIHLESTRÖM (kd) replik	141

Anf. 177	GUNVOR G ERICSON (mp) replik.....	141
Anf. 178	DAN KIHLESTRÖM (kd) replik.....	142
Anf. 179	TOMAS TOBÉ (m)	142
Anf. 180	SIV HOLMA (v) replik.....	145
Anf. 181	TOMAS TOBÉ (m) replik	146
Anf. 182	SIV HOLMA (v) replik.....	146
Anf. 183	TOMAS TOBÉ (m) replik	146
Anf. 184	GUNVOR G ERICSON (mp) replik.....	147
Anf. 185	TOMAS TOBÉ (m) replik	147
Anf. 186	GUNVOR G ERICSON (mp) replik.....	148
Anf. 187	TOMAS TOBÉ (m) replik	148
	(Beslut skulle fattas den 12 april.).....	148
20 §	Grundskolan	149
	Utbildningsutskottets betänkande 2006/07:UbU8.....	149
Anf. 188	IBRAHIM BAYLAN (s).....	149
Anf. 189	ROSSANA DINAMARCA (v).....	152
Anf. 190	MATS PERTOFT (mp).....	154
Anf. 191	SOFIA LARSEN (c)	156
Anf. 192	IBRAHIM BAYLAN (s) replik	158
Anf. 193	SOFIA LARSEN (c) replik.....	159
Anf. 194	IBRAHIM BAYLAN (s) replik	159
Anf. 195	SOFIA LARSEN (c) replik.....	160
Anf. 196	ROSSANA DINAMARCA (v) replik.....	160
Anf. 197	SOFIA LARSEN (c) replik.....	161
Anf. 198	ROSSANA DINAMARCA (v) replik.....	161
Anf. 199	SOFIA LARSEN (c) replik.....	162
Anf. 200	MATS PERTOFT (mp) replik	162
Anf. 201	SOFIA LARSEN (c) replik	163
Anf. 202	MATS PERTOFT (mp) replik	163
Anf. 203	SOFIA LARSEN (c) replik.....	163
Anf. 204	MARGARETA PÅLSSON (m)	163
Anf. 205	MATS PERTOFT (mp) replik	165
Anf. 206	MARGARETA PÅLSSON (m) replik.....	165
Anf. 207	MATS PERTOFT (mp) replik	165
Anf. 208	MARGARETA PÅLSSON (m) replik.....	166
Anf. 209	IBRAHIM BAYLAN (s) replik	166
Anf. 210	MARGARETA PÅLSSON (m) replik.....	167
Anf. 211	IBRAHIM BAYLAN (s) replik	167
Anf. 212	MARGARETA PÅLSSON (m) replik.....	168
Anf. 213	ROSSANA DINAMARCA (v) replik.....	168
Anf. 214	MARGARETA PÅLSSON (m) replik.....	168
Anf. 215	ROSSANA DINAMARCA (v) replik.....	169
Anf. 216	MARGARETA PÅLSSON (m) replik.....	169
Anf. 217	FREDRIK MALM (fp)	170
Anf. 218	GUNILLA TJERNBERG (kd).....	172
Anf. 219	MATS GERDAU (m)	174
	(Beslut skulle fattas den 12 april.).....	176
21 §	Gymnasieskolan.....	176

Utbildningsutskottets betänkande 2006/07:UbU9	176	Prot. 2006/07:88
Anf. 220 THOMAS STRAND (s)	176	11 april
Anf. 221 ROSSANA DINAMARCA (v)	179	
Anf. 222 MATS PERTOFT (mp)	181	
Anf. 223 SOFIA LARSEN (c)	181	
Anf. 224 THOMAS STRAND (s) replik	183	
Anf. 225 SOFIA LARSEN (c) replik	183	
Anf. 226 THOMAS STRAND (s) replik	184	
Anf. 227 SOFIA LARSEN (c) replik	184	
Anf. 228 MATS GERDAU (m)	184	
Anf. 229 ROSSANA DINAMARCA (v) replik	186	
Anf. 230 MATS GERDAU (m) replik	187	
Anf. 231 ROSSANA DINAMARCA (v) replik	187	
Anf. 232 MATS GERDAU (m) replik	188	
Anf. 233 FREDRIK MALM (fp)	188	
Anf. 234 GUNILLA TJERNBERG (kd)	189	
(Beslut skulle fattas den 12 april.)	191	
22 § Lagändringar med anledning av nya EG-direktiv om		
avgaskrav för motorer i tunga fordon, m.m.	191	
Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2006/07:MJU9	191	
(Beslut skulle fattas den 12 april.)	191	
23 § Bordläggning	192	
24 § Anmälan om skriftliga svar på frågor	192	
25 § Kammaren åtskildes kl. 22.21	193	

Tryck: Elanders, Vällingby 2007